

Kształtowanie się regulacji prawnej zrzeszeń sportowych

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
SERIA PRAWO NR 196

Bartosz Kołaczkowski
Boubacar Sidi Diallo

Kształtowanie się regulacji prawnej zrzeszeń sportowych

Wybrane aspekty krajowe
i prawnomiędzynarodowe

POZNAŃ 2016

Recenzent: prof. dr hab. Piotr Łaski

Autorzy poszczególnych rozdziałów

- B. Kołaczkowski – wstęp, rozdziały od I do V oraz wnioski ogólne i dotyczące części krajowej
B. Sidi Diallo – rozdziały od VI do IX oraz wnioski dotyczące części prawnomiędzynarodowej

Publikacja sfinansowana przez Wydział Prawa i Administracji UAM

© Bartosz Kołaczkowski, Boubacar Sidi Diallo 2016

This edition © Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2016

Projekt okładki: K. & S. Szurpit

Redaktor: Eliza Szybowicz

Redaktor techniczny: Dorota Borowiak

Łamanie komputerowe: Marcin Tyma

ISBN 978-83-232-3125-7

ISSN 0083-4262

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

61-701 POZNAŃ, UL. FREDRY 10

www.press.amu.edu.pl

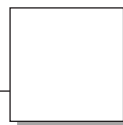
Sekretariat: tel. 61 829 46 46, faks 61 829 46 47, e-mail: wyd nauk@amu.edu.pl

Dział Promocji i Sprzedaży: tel. 61 829 46 40, e-mail: press@amu.edu.pl

Wydanie I. Ark. wyd. 20,50. Ark. druk. 18,375.

DRUK I OPRAWA: EXPOL, WŁOCŁAWEK, UL. BRZESKA 4

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział I	
Zagadnienia wprowadzające	17
1.1. Wolność zrzeszania się w świetle konstytucji oraz wiążących Polskę aktów prawa międzynarodowego	17
1.2. Miejsce zrzeszeń sportowych w systemie polskiej regulacji prawnej wolności zrzeszania się	29
Rozdział II	
Stowarzyszenia kultury fizycznej i kluby sportowe	37
2.1. Zakres wolności zrzeszania się w stowarzyszeniach kultury fizycznej. Zada- nia i środki działania stowarzyszeń	37
2.1.1. Okres obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej	37
2.1.2. Okres obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej	38
2.2. Zakładanie i rejestracja stowarzyszeń kultury fizycznej	40
2.2.1. Okres obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej	40
2.2.2. Okres obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej	41
2.3. Nadzór nad stowarzyszeniami kultury fizycznej	45
2.4. Uczniowskie kluby sportowe	48
Rozdział III	
Związki sportowe	52
3.1. Pojęcie, charakter prawny i zadania realizowane przez związki sportowe i polskie związki sportowe	52
3.2. Tworzenie związków sportowych i polskich związków sportowych	64
3.3. Nadzór nad związkami sportowymi i polskimi związkami sportowymi	70
3.3.1. Kształtowanie się regulacji w zakresie organu nadzorującego i kry- teriów nadzoru	70
3.3.2. Środki nadzoru – kształtowanie się regulacji	73

Rozdział IV

Polska Konfederacja Sportu, Polski Komitet Olimpijski i Polski Komitet

Paraolimpijski	85
4.1. Polska Konfederacja Sportu	85
4.2. Charakter prawny i zadania Polskiego Komitetu Olimpijskiego i Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego	94

Rozdział V

Kształtowanie się statusu prawnego zawodników i sędziów 97

5.1. Zawodnicy	97
5.1.1. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej	97
5.1.1.1. Obowiązki, uprawnienia oraz zakazy dotyczące zawodników	99
5.1.1.2. Zasady i tryb zmian przynależności klubowej zawodnika	116
5.1.2. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej	120
5.1.2.1. Obowiązki, uprawnienia oraz zakazy dotyczące zawodników	122
5.1.2.2. Zasady i tryb zmian przynależności klubowej zawodnika	141
5.1.2.3. Nowa instytucja licencji na uprawianie określonej dyscypli- ny sportu	142
5.1.3. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifiko- wanym	145
5.1.3.1. Obowiązki, uprawnienia oraz zakazy dotyczące zawodników	147
5.1.3.2. Zasady i tryb zmian przynależności klubowej zawodnika	166
5.1.4. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie	167
5.2. Sędziowie	189

Rozdział VI

Ramy prawno-instytucjonalne działalności organizacji sportowych na płasz- czyźnie międzynarodowej 193

6.1. Wpływ prawa międzynarodowego na działalność sportową	193
6.2. Wpływ prawa europejskiego na działalność sportową	197

Rozdział VII

Wybrane międzynarodowe organizacje sportowe – zakres działania, struktu- ra i kompetencje władz 204

7.1. Międzynarodowe aspekty piramidalnej struktury organizacji sportowych	204
7.2. Kompetencje władz międzynarodowych organizacji sportowych – uwagi ogólne	208
7.3. Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOI)	211
7.4. Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA)	223

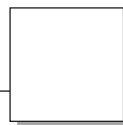
Rozdział VIII

Rola i miejsce sądownictwa międzynarodowego we współczesnym sporcie	228
8.1. Międzynarodowa kontrola decyzji władz zrzeszeń sportowych	228
8.2. Międzynarodowe sądownictwo sportowe – Sąd Arbitrażowy Sportu (TAS)	231
8.3. Ponadnarodowy charakter orzecznictwa w dziedzinie sportu	234

Rozdział IX

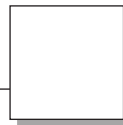
Społeczno-ekonomiczne i polityczne aspekty sportu na przykładzie Afryki	237
9.1. Instytucjonalizacja sportu afrykańskiego – rys historyczny	237
9.2. System kolonialny a rozwój sportu na kontynencie afrykańskim	239
9.3. Integracja państw afrykańskich w strukturach międzynarodowych organizacji sportowych	243
Wnioski	253
Akty prawne	272
Wybrana literatura	279
Orzecznictwo	287
Wykaz stron internetowych	290
Developing legal regulations for sports associations. Selected aspects of Polish and international law (Summary)	292

Wykaz skrótów

AFC	Asian Football Confederation, Azjatycka Konfederacja Piłkarska
AIBA	Association Internationale de Boxe Amateur, Międzynarodowe Stowarzyszenie Boksu Amatorskiego
ASEAN	Association of South-East Asian Nations, Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej
CAF	Confédération Africaine de Football, Afrykańska Konfederacja Piłkarska
CONCACAF	The Confederation of North, Central America and Caribbean Association Football, Konfederacja Piłkarska Ameryki Północnej, Środkowej i Karaibów
CONMEBOL	Confederación Sudamericana de Fútbol, Południowoamerykańska Konfederacja Piłkarska
CSSA	Conseil Suprême des Sports en Afrique, Naczelna Rada Sportu Afrykańskiego
EBU	European Boxing Union, Europejska Unia Boksu
EJU	European Judo Union, Europejska Federacja Judo
ETU	European Triathlon Union, Europejska Unia Triatlonu
FIE	Fédération Internationale d'Escrime, Międzynarodowa Federacja Szermiercza
FIFA	Fédération Internationale de Football Association, Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej
FILA	Fédération Internationale des Luttes Associées, Międzynarodowa Federacja Zapaśnicza
FINA	Fédération Internationale de Natation, Międzynarodowa Federacja Pływacka
FISU	Fédération Internationale du Sport Universitaire, Międzynarodowa Uniwersytecka Federacja Sportowa
FIVB	Fédération Internationale de Volleyball, Międzynarodowa Federacja Siatkówki
IAAF	International Association of Athletics Federations, Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych
ICF	International Canoe Federation, Międzynarodowa Federacja Kajakowa
ICSF	International Casting Sport Federation, Międzynarodowa Federacja Sportu Rzutowego
IFF	International Floorball Federation, Międzynarodowa Federacja Unihokeja

IOF	International Orienteering Federation, Międzynarodowa Federacja Orientacji Sportowej
IPC	International Paralympic Committee, Międzynarodowy Komitet Paraolimpijski
ISU	International Skating Union, Międzynarodowa Unia Łyżwiarska
MKOl	Międzynarodowy Komitet Olimpijski
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
OFC	Oceania Football Confederation, Konfederacja Piłkarska Oceanii
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
POS	Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 1393)
PZPN	Polski Związek Piłki Nożnej
SN	Sąd Najwyższy
TAS	Tribunal Arbitral du Sport, Sąd Arbitrażowy Sportu
TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
TK	Trybunał Konstytucyjny
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
UA	Unia Afrykańska
UCI	Union Cycliste Internationale, Międzynarodowa Unia Kolarska
UEFA	Union of European Football Associations, Unia Europejskich Związków Piłkarskich
UE	Unia Europejska
UIPM	Union Internationale de Pentathlon Moderne, Międzynarodowa Unia Pięcioboju Nowoczesnego
WADA	The World Anti-Doping Agency, Światowa Agencja Antydopingowa
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

Prawo tworzenia najróżniejszych organizacji pozarządowych oraz prawo dobrowolnej w nich działalności bez wątpienia należą obecnie do grupy podstawowych praw człowieka. Wolność zrzeszania się to jeden z fundamentów demokratycznego państwa prawnego; trudno sobie wyobrazić współczesne społeczeństwo obywatelskie, w którym nie istniałyby gwarancje tej wolności. Precyzyjne ustalenie zakresu oraz głębi administracyjnej reglamentacji wolności zrzeszania się jest jednak zadaniem trudnym, szczególnie w kontekście zróżnicowania form jej realizacji. Formami takimi są bowiem z jednej strony nieposiadające osobowości prawnej i dysponujące ograniczonymi możliwościami stowarzyszenia zwykłe, a z drugiej strony – np. związki sportowe czy też stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, dysponujące wielkim kapitałem i możliwościami działania zbliżonymi nieraz do możliwości działania administracji publicznej. Dodatkowym utrudnieniem jest polityczny charakter wolności zrzeszania się, sprawiający, że w perspektywie historycznej – w realiach dokonywanych w relatywnie krótkim czasie przemian ustrojowych – zagadnienia te podlegały daleko idącym zmianom. Stabilność regulacji jest niewielka szczególnie w Polsce, gdzie w jednym stuleciu konieczne było przekształcenie trzech odrębnych regulacji prawnych byłych państw zaborczych w spójny system, by po trzydziestu latach system ten istotnie przebudować, dopasowując go do wzorców radzieckich i wreszcie powrócić do tradycji liberalnej po 1989 r.

Niniejsze opracowanie stanowi kompleksową analizę i ocenę kształtowania się administracyjnoprawnej regulacji sportu, w szczególności w kontekście zasad funkcjonowania, realizowanych zadań i uprawnień historycznie podstawowej, a obecnie wciąż ważnej formy organizacyjnej – zrzeszeń sportowych oraz statusu prawnego poszczególnych grup ich członków i innych osób związanych ze sportem. Znaczenie problematyki badawczej jest nie do przecenienia z racji wyjątkowej funkcji wspomnianych podmiotów – ich rolą jest bowiem organizowanie sportu, który stanowi fundament podnoszenia sprawności fizycznej, kształtowania lojalności czy wreszcie umiejętności przestrzegania reguł we współzawodnictwie¹. Jak trafnie zauważa S. Fun-

¹ Por. np. definicja sportu w *Słowniku języka polskiego PWN* (<http://sjp.pwn.pl/sjp/sport;2523172>, dostęp 18.12.2015). Sport bez wątpienia „angażuje wysiłek fizyczny (...) w naj-

dowicz, w sporcie i prawie dostrzec można identyczne zasady strukturalne i konstrukcyjne; sport i prawo to części systemu społecznego, w których normy (reguły lub ustawy) są konstytutywne i służą pokojowemu współżyciu w społeczności². Zadaniem niektórych zrzeszeń sportowych (np. uczniowskich klubów sportowych) jest także – o czym nie można zapominać – przygotowanie młodych ludzi do podjęcia w przyszłości form aktywności społecznej związanych z większą odpowiedzialnością; zrzeszenia takie stanowią bez wątpienia szkołę społeczeństwa obywatelskiego.

Za zaskakujące należy uznać, że wobec zarówno teoretycznej, jak i praktycznej doniosłości sygnalizowanych wyżej zagadnień są one w polskiej doktrynie prawa administracyjnego podejmowane stosunkowo rzadko. Naturalnie należy w tym miejscu zwrócić uwagę na opracowania: M. Badury, H. Basińskiego, G. Kałużnego, M. Wojcieszaka, *Ustawa o sporcie – komentarz*, Warszawa 2011; W. Cajsla, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011 oraz *Komentarz do ustawy o sporcie* pod red. M. Gniatkowskiego (Warszawa 2011), a także na cytowany już podręcznik S. Fundowicza. Jednak lista autorów podejmujących złożone problemy przemian w polskim prawie sportowym nie jest, niestety, długa, a ich opracowania mają często charakter ograniczonych objętościowo fragmentów prac zbiorowych bądź wręcz artykułów prasowych. Z drugiej strony – wydano, zarówno w naszym kraju, jak i za granicą, wiele orzeczeń sądowych związanych ze sferą sportu; problemów jest zatem w tej dziedzinie życia społecznego sporo i, jak się wydaje, można mówić o wyraźnej luce we współczesnej doktrynie materialnego prawa administracyjnego.

W oparciu o pobieżną analizę aktów normatywnych i literatury oraz liczne doniesienia medialne można sformułować tezę, w myśl której obowiązująca w Polsce regulacja prawna jest wyrazem zbyt daleko idącego wycofywania się państwa z normowania sportu, a w szczególności sportu zawodowego. Być może władze związków sportowych dysponują zbyt szerokim zakresem kompetencji przy stosunkowo słabym nadzorze nad tymi organizacjami, co w kontekście powiązań pomiędzy krajowymi i zagranicznymi organizacjami sportowymi oraz coraz dalej idącej profesjonalizacji i komercjalizacji sportu sprzyjać może nadużyciom o charakterze korupcyjnym. Pojawia się też pytanie, czy hierarchiczna struktura sportu, a także silne uzależnienie zawodników i sędziów od klubów i związków sportowych sprzyjają pełnej realizacji zasady dobrowolności zrzeszania się.

czystszej formie” (S. Connor, *A Philosophy of Sport*, London 2011, s. 4). W literaturze zagranicznej pojawiają się także negatywne oceny sportu jako zjawiska społecznego; sport bywa postrzegany jako „sztuczny, przelotny, antyintelektualny i trywialny” (R. Hoye, A.C.T. Smith, M. Nicholson, B. Stewart, *Sport Management. Principles and Applications*, London, New York 2015, s. 15).

² S. Fundowicz, *Prawo sportowe*, Warszawa 2013, s. 11.

Wreszcie warto, jak się wydaje, podjąć rozważania na temat trafności przyjmowania formy prawnej stowarzyszenia w odniesieniu do poszczególnych „szczebli” organizacji sportowych (kluby, związki sportowe i polskie związki sportowe). Nie można też pominąć oceny skali i celowości związanego niewątpliwie z profesjonalizacją i komercjalizacją sportu procesu systematycznego odchodzenia od klasycznej formy zrzeszenia na rzecz organizacji, których podstawowym celem jest osiągnięcie zysku. Jednym z ważnych celów niniejszego opracowania jest także analiza i ocena wpływu prawa międzynarodowego na działalność sportową, a przede wszystkim zakresu działania i kompetencji władz wybranych międzynarodowych organizacji sportowych. Trzeba też, jak się wydaje, odpowiedzieć na pytanie o charakter i skalę powiązań pomiędzy międzynarodowymi a krajowymi organizacjami sportu profesjonalnego.

Dla realizacji wyżej określonych celów oraz weryfikacji tezy, opracowanie podzielono na dziewięć rozdziałów. Rozdział I obejmuje zagadnienia wprowadzające, takie jak analiza konstytucyjnych aspektów wolności zrzeszania się (rozdział 1.1) oraz podstaw prawnych funkcjonowania i miejsca zrzeszeń sportowych w systemie polskiej regulacji prawnej stowarzyszeń (rozdział 1.2). W rozdziale II analizie poddano zakres wolności zrzeszania się w stowarzyszeniach kultury fizycznej oraz zadania i środki działania stowarzyszeń (rozdział 2.1), a także regulacje prawne dotyczące: zakładania i rejestracji stowarzyszeń kultury fizycznej (rozdział 2.2), nadzoru nad tymi organizacjami (rozdział 2.3) i wreszcie zakładania i funkcjonowania uczniowskich klubów sportowych (rozdział 2.4). W rozdziale III wyodrębniono kwestie charakteru prawnego i zadań realizowanych przez związki sportowe i polskie związki sportowe (rozdział 3.1), a także tworzenia tych zrzeszeń (rozdział 3.2) oraz nadzoru nad nimi (rozdział 3.3). Rozdział IV to z kolei analiza kształtowania się podstaw prawnych działania szczególnych instytucji polskiego sportu – Polskiej Konfederacji Sportu (rozdział 4.1), Polskiego Komitetu Olimpijskiego i Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego (rozdział 4.2). W najobszerniejszym rozdziale V podjęto skomplikowane zagadnienia kształtowania się statusu prawnego zawodników (rozdział 5.1) i sędziów (rozdział 5.2), w tym uprawnień, obowiązków oraz zakazów dotyczących tych uczestników aktywności sportowej.

Prowadzone w części pracy dotyczącej prawa polskiego badania w większości przypadków podzielono chronologicznie według okresów obowiązywania najważniejszych ustaw regulujących organizację polskiego sportu. Warto w tym miejscu podkreślić, że punktem wyjścia wszystkich zawartych w opracowaniu rozważań jest wejście w życie przepisów ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej³, co należy uznać za kamień milowy roz-

³ Dz.U. 1984, Nr 34, poz. 181 ze zm.

woju polskiego prawa sportowego – wtedy właśnie bowiem regulacja stowarzyszeń sportowych została po raz pierwszy w pełni wyodrębniona z ogólnej regulacji wolności zrzeszania się.

Rozważania związane z prawnomiędzynarodowymi uwarunkowaniami sportu zawarto w rozdziałach VI-IX. W rozdziale VI podjęto problematykę prawno-instytucjonalnych ram działalności organizacji sportowych na płaszczyźnie międzynarodowej, w tym wpływu prawa międzynarodowego na działalność sportową (rozdział 6.1) oraz wpływu prawa europejskiego na działalność sportową (rozdział 6.2). W rozdziale VII opisano zakres działania, strukturę i kompetencje władz wybranych międzynarodowych organizacji sportowych (Międzynarodowy Komitet Olimpijski [rozdział 7.3] oraz Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej [rozdział 7.4]) na tle ogólnych uwag dotyczących struktury sportu (rozdział 7.1) oraz zakresu kompetencji międzynarodowych organizacji w sporcie (rozdział 7.2). W rozdziale VIII zawarto refleksje na temat roli i miejsca sądownictwa międzynarodowego we współczesnym sporcie, w tym międzynarodowej kontroli decyzji władz zrzeszeń sportowych (rozdział 8.1), szczegółowych zasad funkcjonowania Sądu Arbitrażowego Sportu (rozdział 8.2) oraz ponadnarodowego charakteru orzecznictwa w dziedzinie sportu (rozdział 8.3). Rozdział IX to analiza społeczno-ekonomicznych i politycznych uwarunkowań sportu na kontynencie afrykańskim obejmująca rys historyczny instytucjonalizacji sportu afrykańskiego (rozdział 9.1), zagadnienie wpływu systemu kolonialnego na rozwój sportu na kontynencie afrykańskim (rozdział 9.2) i wreszcie problematykę integracji państw afrykańskich w strukturach międzynarodowych organizacji sportowych (rozdział 9.3). Jako że w niniejszym opracowaniu skupiono się głównie na – stosunkowo łatwych do przeprowadzenia – badaniach opartych na gruncie europejskim, uznano, że wprowadzenie dla porównania rozdziału przedstawiającego wpływ sportu na społeczeństwa pozaeuropejskie zdecydowanie podniesie wartość pracy. W związku z tym, że Afryka jest tym kontynentem, na którym wydarzenia sportowe mają szczególne znaczenie, zarówno z politycznego, jak i społeczno-ekonomicznego punktu widzenia, zdecydowano się na wybór właśnie tej części świata jako przedmiotu uzupełnienia monografii. Analiza ta wydaje się wartościowa także z racji tego, że w Afryce, podobnie jak w Polsce, realia historyczno-polityczne miały zasadniczy wpływ na kształtowanie się i rozwój struktur sportowych. Ciekawe są także postępy rozwoju tych struktur w kontekście globalizacji sportu, a także widocznego, niestety, w wielu dziedzinach pogłębiania się różnic pomiędzy krajami rozwijającymi się a tymi, które powszechnie uznaje się za rozwinięte.

Praca ma charakter analizy głównie dogmatycznej, wykorzystującej przede wszystkim – obok pozycji literaturowych i licznych pozycji orzecznictwa – akty normatywne tworzące system administracyjnoprawnej regulacji zrze-

szania się w organizacjach sportowych. Dla zwiększenia merytorycznej wartości opracowania i jego przejrzystości – bez nadmiernego powiększania objętości – zastosowano system rozbudowanych przypisów. Książka adresowana jest przede wszystkim do specjalistów z zakresu materialnego prawa administracyjnego, a także innych pracowników naukowych uczelni publicznych i niepublicznych. Z powodzeniem będzie służyć również studentom – nie tylko kierunków prawo i administracja, ale również studentom uczelni sportowych. Monografia może być źródłem cennych informacji dla wszystkich osób zainteresowanych problematyką form grupowej aktywności sportowej, w tym dla działaczy zrzeszeń oraz innych organizacji działających w polskim sporcie.

Poznań, czerwiec 2016 r.

Zagadnienia wprowadzające

1.1. Wolność zrzeszania się w świetle konstytucji oraz wiążących Polskę aktów prawa międzynarodowego

Wolność zrzeszania się należy do chronionych konstytucyjnie wolności politycznych, które stanowią o ustroju naszego państwa¹. Dążenie do realizacji różnorodnych celów i programów w ramach społeczeństwa obywatelskiego wymaga bowiem wykorzystania w szerokim zakresie czynnika organizacji – pluralistyczne społeczeństwo cechuje wielość i zróżnicowanie form podejmowania aktywności, czego wyrazem są licznie występujące organizacje pozarządowe². Za w pełni uprawnione należy uznać twierdzenie, że wolność zrzeszania wręcz stanowi o możliwości funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego³. Do zależności tej odniósł się także Trybunał Konstytucyjny, podkreślając, iż „społeczeństwo obywatelskie, kształtujące się od 1989 r. to społeczeństwo wolnych, świadomych, aktywnych i zaangażowanych w sprawy publiczne obywateli. Obywatele nie mają żadnych przeszkód prawnych organizowania się w sposób odpowiadający ich potrzebom, celom i interesom. (...) Konstytucja tworzy przesłanki dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, w którym właśnie obywatele, zorganizowani w różnych strukturach formalnych (partie polityczne, stowarzyszenia, organizacje społeczne, fundacje) realizują swoje cele wpływając na sprawy publiczne”⁴. Znaczenie wolności zrzeszania się podkreślane jest także w najnowszym orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Na przykład w wyroku z dnia

¹ O wolności zrzeszania się w świetle konstytucji podobnie zob. B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia akademickie i studenckie w systemie regulacji prawnej wolności zrzeszania się w latach 1918-2013. Aspekty historyczne i prawnoporównawcze*, Poznań 2014, s. 13-16.

² Por. W. Skrzydło, *Komentarz do art. 58 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, system informacji prawnej LEX.

³ Por. *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, pod red. R. Wieruszewskiego, system informacji prawnej LEX.

⁴ Wyrok TK z dnia 27 maja 2003 r. (K 11/03; za: *Międzynarodowy pakt...*).

25 września 2012 r. w sprawie *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası v. Turcja*⁵ Trybunał podkreślił, że sposób, w jaki ustawodawstwo krajowe chroni wolność zrzeszania się, oraz praktyczne stosowanie takiego ustawodawstwa przez organy władzy odzwierciedlają stan demokracji w danym kraju. Zdaniem Trybunału, istnieje bezpośredni związek pomiędzy demokracją, pluralizmem a wolnością stowarzyszania się; Trybunał za słuszną uznał zasadę, iż jedynie przekonujące i pilne powody mogą uzasadnić ograniczenie wolności stowarzyszania się, przy czym wszelkie ograniczenia tej wolności powinny podlegać rygorystycznej kontroli.

Analiza zapisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) wykazuje, że są dwie konstytucyjne regulacje, które bezpośrednio dotyczą omawianej wolności – art. 12 oraz art. 58 ust. 1. Zgodnie z treścią art. 12 „Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji”. Z zapisu tego wynika, że społeczeństwo obywatelskie jest zbudowane nie tylko na zasadzie pluralizmu politycznego, ale także uznaje pluralizm w zakresie funkcjonowania takich podmiotów, jak związki zawodowe, dobrowolne zrzeszenia czy fundacje⁶. Wolność zrzeszania należy zatem do wolności obywatelskich, które umożliwiają postępowanie według własnej woli zainteresowanych osób, niezależnie od państwa⁷. Warto odnotować, że konstytucja zakłada różnorodność form organizacyjnych realizacji prawa obywateli do zrzeszania się, a wyliczenie organizacji społecznych zawarte w art. 12 konstytucji nie jest wyczerpujące. Obywatel może zatem w celu realizacji swoich zamierzeń wybrać taki rodzaj organizacji społecznej, który uważa za najbardziej przydatny⁸.

Na ciekawy aspekt regulacji zawartej w art. 12 konstytucji zwraca uwagę I. Skrzydło-Niżnik. Jak podkreśla wspomniana autorka, na gruncie postanowień Konstytucji RP można mówić o „zrzeszeniu” i „zrzeszaniu się” w szerokim i węższym tego słowa znaczeniu. W znaczeniu szerszym zrzeszenie (zrzeszanie) się można utożsamić z pojęciem organizacji (organizowania się). W takim aspekcie ustawodawca konstytucyjny korzysta z pojęcia zrzeszania się, konstruując w art. 12 wolność do zrzeszania (samoorganizowania się) jednostek. W znaczeniu węższym natomiast można mówić o zrzeszeniach jako organizacjach opartych na zasadzie dobrowolnej korporacyjności, o różnym

⁵ 20641/05.

⁶ Por. W. Skrzydło, *Komentarz do art. 12 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, system informacji prawnej LEX.

⁷ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 kwietnia 1998 r. (I ACa 17/98, LEX nr 34832).

⁸ J.P. Tarno, *Glosa do uchwały NSA z dnia 12 grudnia 2005 r. (II OPS 4/05)*, LEX nr 56998/3.

stopniu formalizacji członkostwa w korporacji, czyli o organizacjach, w których podstawowym czynnikiem decydującym o ich byciu jest człowiek kolegialnie realizujący swą wolność do zrzeszania się⁹. Formy organizacyjno-prawne tych zrzeszeń regulowane są głównie w ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach¹⁰.

W sposób bezpośredni omawianą wolność zapewnia obywatelom polskim, cudzoziemcom oraz osobom prawnym art. 58 ust. 1 konstytucji – „każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się”. Nie jest to jednak wolność nieograniczona; zgodnie z treścią art. 58 ust. 2 „zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd”. Wskazówkę dotyczącą zakresu ograniczeń wolności zrzeszania się zawiera treść art. 13 Konstytucji; i tak „zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszystów i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa”¹¹. Dodatkowe ograniczenia w zakresie korzystania z wolności zrzeszania się mogą być ustanawiane, ale tylko zgodnie z warunkami określonymi w art. 31 ust. 3 konstytucji – ograniczenia takie mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej

⁹ I. Skrzydło-Niżnik, *Glosa do uchwały NSA z dnia 12 grudnia 2005 r. (I OPS 4/05)*, LEX nr 52162/1.

¹⁰ Ustawa nie reguluje jednak wszystkich form wolności zrzeszania się; są takie formy, do których regulacje w niej zawarte znajdują tylko „odpowiednie” zastosowanie, są też takie formy realizacji wolności zrzeszania się, do których regulacji ustawy nie stosuje się wcale. I tak przepisom ustawy POS nie podlegają (art. 7 ust. 1 ustawy):

- organizacje społeczne działające na podstawie odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną,
- kościoły i inne związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne,
- organizacje religijne, których sytuacja prawna jest uregulowana ustawami o stosunku państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych, działające w obrębie tych kościołów i związków,
- komitety wyborcze utworzone w związku z wyborami do Sejmu, do Senatu, wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborami do Parlamentu Europejskiego lub wyborami do organów samorządu terytorialnego,
- partie polityczne.

¹¹ Zakaz utajniania członkostwa nie oznacza jednak nieograniczonej jawności w tym zakresie – w wyroku NSA w Warszawie z dnia 29 grudnia 2011 r. (I OSK 1845/11, LEX nr 1149258) podkreślono, że „błędem jest utożsamienie faktu odmowy udostępnienia listy imiennej członków stowarzyszenia z »utajnieniem członkostwa« w rozumieniu art. 13 Konstytucji”.

albo wolności i praw innych osób, przy czym nie mogą one naruszać istoty tej wolności¹².

W zakresie trybu i rodzajów zrzeczeń podlegających rejestracji oraz form nadzoru nad zrzeczeniami konstytucja odsyła jednocześnie do ustawy zwykłej (art. 58 ust. 3 konstytucji) – jak wspomniano, w przypadku większości zrzeczeń będzie to ustawa POS. Jak pisze W. Skrzydło, konstytucja deklaruje wolność zrzeczania się w celu umożliwienia społeczeństwu organizowania się oraz prowadzenia różnorodnej działalności¹³. Trudno, jak się wydaje, o lepszą definicję celu konstytucyjnych gwarancji wolności zrzeczania się.

Najważniejszymi wiążącymi Polskę aktami prawa międzynarodowego, które stanowią fundamenty interpretacji wolności zrzeczania się są¹⁴:

- Powszechna deklaracja praw człowieka (A),
- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (B),
- Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolnościach (C),
- Konwencja o prawach dziecka (D),
- Europejska karta samorządu lokalnego (E),
- Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych (F).

¹² Dopuszczalność ustawowych ograniczeń konstytucyjnych wolności potwierdził Trybunał Konstytucyjny w uchwale z dnia 24 kwietnia 1996 r. (W 14/95; za: P. Suski, *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2008, s. 75). Ograniczenia te muszą jednak spełniać następujące warunki:

- ustawowe ograniczenie wolności może nastąpić tylko wówczas, gdy dopuszczone jest w sposób wyraźny w innych przepisach konstytucyjnych bądź gdy konieczne jest zharmonizowanie tej wolności z innymi normami, zasadami lub wartościami konstytucyjnymi,
- mogą być wprowadzane tylko w niezbędnym zakresie, tylko w razie konieczności i tylko w niezbędnym wymiarze,
- muszą być traktowane w kategoriach wyjątków,
- ani poszczególne ograniczenia, ani ich suma nie mogą ograniczać istoty ograniczanego prawa bądź wolności.

¹³ W. Skrzydło, *Komentarz do art. 58 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, system informacji prawnej LEX.

¹⁴ Istotnym aktem prawa Unii Europejskiej, który zawiera zapisy gwarantujące wolność zrzeczania się (w art. 12 ust. 1), jest tzw. Karta praw podstawowych Unii Europejskiej. Kartę można opisać jako zbiór najważniejszych praw człowieka podpisany w dniu 7 grudnia 2000 r. podczas szczytu Rady Europy w Nicei. Poprawiona Karta została podpisana po raz kolejny podczas szczytu w Lizbonie 12 grudnia 2007 r. Karta nie wiąże jednak bezpośrednio m.in. Polski; stosowanie Karty wobec naszego kraju jest wyłączone na podstawie tzw. Protokołu w sprawie stosowania przepisów Karty praw podstawowych Unii Europejskiej do Polski i Zjednoczonego Królestwa. Szerzej por. np. A. Wyrozumska, *Znaczenie prawne zmiany statusu Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w Traktacie lizbońskim oraz Protokołu polsko-brytyjskiego*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 2(85), s. 25; J. Sozański, *Prawa człowieka w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 149. Zbliżone informacje na temat części omawianych aktów prawa międzynarodowego w kontekście wolności zgromadzeń zob. B. Kołaczkowski, *Kształtowanie się regulacji prawnych zgromadzeń w Polsce oraz w wybranych krajach o anglosaskiej tradycji prawnej*, Warszawa 2014, s. 7-19.

A. POWSZECHNA DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA

Pierwszym aktem prawa międzynarodowego, w którym wprost wyrażone zostało prawo do zrzeszania się, jest uchwalona w dniu 10 grudnia 1948 r. przez Zgromadzenia Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Powszechna deklaracja praw człowieka. Zgodnie z treścią art. 20 ust. 1 Deklaracji każdy człowiek ma prawo do wolności pokojowego zgromadzania się i zrzeszania. Znamienne jest umieszczenie fundamentu wolności zrzeszania się w jednym artykule razem ze sformułowaniem dotyczącym wolności zgromadzeń. Świadczy to przede wszystkim o podstawowej roli obu tych praw w systemie politycznych praw człowieka, ale także o bliskości funkcjonalnej tych wolności. Warto zauważyć, że w państwach, w których realizowane jest prawo wolności zgromadzeń, najczęściej realizowane jest także prawo wolności zrzeszania się i odwrotnie.

Powszechna deklaracja praw człowieka ma charakter rezolucji, a nie nakładającej na państwa konkretne obowiązki umowy międzynarodowej, trudno zatem przyjąć, by miała ona moc wiążącą¹⁵. Pomimo formy rezolucji znaczenie Deklaracji jest bardzo duże, szczególnie w aspekcie realiów politycznych okresu bezpośrednio powojennego i powszechnej wtedy wśród państw demokratycznych woli zdefiniowania nowego porządku prawnego zarówno w sferze prawa międzynarodowego, jak i praw krajowych; porządku, którego fundamentem byłaby ochrona podstawowych praw politycznych, ekonomicznych i społecznych. II wojna światowa uświadomiła międzynarodowej opinii publicznej, że nie da się w przyszłości uniknąć tragicznych konfliktów zbrojnych bez możliwie szerokiego ugruntowania systemu podstawowych praw człowieka. Prawa te są ze sobą powiązane i trudno analizować każde prawo z osobna, w całkowitym oderwaniu od innych praw i wolności. I tak np. z wolnością zrzeszania się (podobnie z wolnością zgromadzeń) koresponduje tzw. zasada równości, w myśl której każdy człowiek posiada prawa i wolności bez względu na różnice rasy, koloru skóry, płci, języka, wyznania, poglądów politycznych, narodowości, majątku itp. (art. 2 Powszechnej deklaracji).

Z punktu widzenia rozważań zawartych w niniejszej pracy należy podkreślić, że z tekstu Deklaracji, która stanowi fundament budowy międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka, wynika, iż konieczność sformułowania ograniczeń tych praw jest oczywista. Zgodnie z treścią art. 29 ust. 1 dopuszczalne są ograniczenia praw mające na celu uznanie i poszanowanie praw i wolności innych oraz uczynienie zadość wymogom moralności, porządku publicznego i powszechnego dobrobytu demokratycznego

¹⁵ Deklaracja może być traktowana jako prawo zwyczajowe; por. np. B. Gronowska, T. Jasudowicz, C. Mik, *Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe*, Toruń 1993, s. 15.

społeczeństwa. Jak widać, prawa i wolności człowieka nie mają wymiaru absolutnego, a katalog okoliczności uzasadniających ich ograniczanie jest stosunkowo elastycznie i szeroko sformułowany.

B. MIĘDZYARODOWY PAKT PRAW OBYWATELSKICH I POLITYCZNYCH

Kamieniem milowym rozwoju międzynarodowej regulacji gwarantującej wolność zrzeszania się jest przyjęty w dniu 16 grudnia 1966 r. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych¹⁶. Pakt ten znacznie mocniej oddziałuje na porządki prawne państw, które go ratyfikowały, niż Deklaracja, z racji tego, że – w przeciwieństwie do niej – ma on charakter umowy międzynarodowej. Pakt jest zatem podstawą kształtowania wewnętrznych regulacji poszczególnych państw. Na gruncie pozaprawnym określany bywa „syntezą myśli humanistycznej” czy „potwierdzeniem możliwości porozumienia się zwolenników różnych idei w najważniejszych sprawach ludzkości”¹⁷.

Wolność zrzeszania się przewiduje art. 22 ust. 1 Paktu. Zgodnie z jego treścią „każdy ma prawo do swobodnego stowarzyszania się z innymi, włącznie z prawem do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych w celu ochrony swych interesów”. Podobnie jak w omawianej wcześniej Powszechnej deklaracji praw człowieka, także w Pakcie znalazły się zapisy dopuszczające ograniczenia wolności zrzeszania się. Ze sformułowań zawartych w art. 22 ust. 2 wynika wprost, że dopuszczalne są ograniczenia wolności zrzeszania się pod warunkiem spełniania dwóch przesłanek:

- ograniczenia te muszą być realizowane w drodze ustawowej,
- ograniczenia muszą być konieczne z punktu widzenia bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochrony porządku publicznego, a także ochrony zdrowia lub moralności publicznej i wreszcie ochrony praw i wolności innych osób.

Przy czym możliwe jest nakładanie zgodnych z ustawą ograniczeń na wykonywanie prawa przez członków sił zbrojnych i policji¹⁸.

Jak podkreślają R. Wieruszewski, A. Gliszczyńska-Grabias, K. Sękowska-Kozłowska, W. Sobczak oraz L. Wiśniewski, artykuł 22 ust. 1 Paktu nie okreś-

¹⁶ Dz.U. 1977, Nr 38, poz. 167 (zał.).

¹⁷ Por. np. A. Bisztyga, *Europejska Konwencja Praw Człowieka, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych*, Katowice 1992, s. 5; L. Wiśniewski, *Gwarancje podstawowych praw i wolności obywateli PRL*, Wrocław 1981, s. 17.

¹⁸ Z takiej treści regulacji art. 22 nie powinno się jednak wysnuwać wniosku, że wobec członków sił zbrojnych i policji możliwe jest zastosowanie całkowitego zakazu zrzeszania się, np. w związkach zawodowych, jako że zakaz taki stanowiłby naruszenie samej istoty wolności zrzeszania się przyznanej w Pakcie (M. Nowak, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary*, Kehl – Straßburg – Arlington 2005, s. 509; za: *Międzynarodowy pakt...*

la charakteru ani celu powołania i działania zrzeszeń objętych zakresem jego ochrony (oprócz odniesienia do związków zawodowych) i powinno się przyjąć, że jego interpretacja w tym aspekcie ma następować w sposób rozszerzający. Autorzy dodają, że z gwarancji wolności zrzeszania się przyznanych w Pakcie nie mogą korzystać instytucje prawa publicznego – ich powstanie nie jest bowiem rezultatem dobrowolnej inicjatywy jednostek, lecz następuje na podstawie określonej regulacji prawnej bądź decyzji administracyjnej¹⁹.

Przepisy Paktu przewidują konkretne środki ochrony praw i wolności przez niego gwarantowanych. Do środków tych zaliczyć należy: sprawozdania na temat środków przedsięwziętych przez państwa-strony Paktu w celu realizacji praw uznanych w Pakcie oraz na temat postępu dokonanego w dziedzinie korzystania z tych praw²⁰, a także składane przez państwa skargi na niewykonywanie zobowiązań wynikających z Paktu (por. art. 41 Paktu). W art. 2 ust. 3 zawarto ponadto zobowiązanie każdego z państw-stron Paktu do:

- zapewnienia każdej osobie, której prawa lub wolności uznane w Pakcie zostały naruszone, skutecznych środków ochrony prawnej, nawet gdy naruszenie to zostało dokonane przez osoby działające w charakterze urzędowym;
- zapewnienia, aby prawo każdego człowieka do takiego środka ochrony prawnej było określone przez właściwe władze sądowe, administracyjne lub ustawodawcze albo przez jakąkolwiek inną właściwą władzę, przewidzianą w systemie prawnym danego państwa, oraz zapewnienia rozwijania możliwości ochrony praw na drodze sądowej;
- zapewnienia realizowania przez właściwe władze środków ochrony prawnej, gdy zostały one przyznane.

Warto odnotować, że w Pakcie, podobnie jak w omawianej wcześniej Powszechnej deklaracji praw człowieka, podkreślono znaczenie zasady równości – „każde z Państw Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się przestrzegać i zapewnić wszystkim osobom, które znajdują się na jego terytorium i podlegają jego jurysdykcji, prawa uznane w niniejszym Pakcie, bez względu na jakiegokolwiek różnice, takie jak: rasa, kolor skóry, płeć, język, religia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuacja majątkowa, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności” (art. 2 ust. 1 Paktu).

Zapisy pośrednio dotyczące wolności zrzeszania się znaleźć można także w art. 18 ust. 1 Paktu. Artykuł ten dotyczy wprawdzie wolności myśli,

¹⁹ Zob. *Międzynarodowy pakt...*

²⁰ Sprawozdanie takie należy obecnie przedkładać na każde wezwanie Komitetu Praw Człowieka, przy czym wszystkie sprawozdania są przedkładane Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, który przekaże je następnie Komitetowi do rozpatrzenia (art. 40 ust. 1 i 2 Paktu).

sumienia i wyznania, ale przewiduje jednocześnie wolność uzewnętrzniania swojej religii lub przekonań „indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie”, przy czym wolność ta „może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i są konieczne dla ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób” (art. 18 ust. 3 Paktu).

Należy dodać, że Polska ratyfikowała opisywany Pakt 3 marca 1977 r., a w życie wszedł on 18 czerwca 1977 r.

C. EUROPEJSKA KONWENCJA O OCHRONIE PRAW CZŁOWIEKA I PODSTAWOWYCH WOLNOŚCIACH

Zagadnienia wolności zrzeszania są także przedmiotem regulacji aktów prawa międzynarodowego o zasięgu regionalnym. Takim regionalnym aktem prawa międzynarodowego jest sporządzona 4 listopada 1950 r. Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolnościach²¹. Warto zauważyć, że uregulowania zawarte w Konwencji mają zauważalnie bardziej szczegółowy charakter niż uregulowania zawarte we wcześniej opisywanych aktach prawa międzynarodowego. Wynika to na pewno z procesów systematycznego rozwoju i ewolucji doktryny praw człowieka na świecie, ale przede wszystkim z jedynie regionalnego zasięgu obowiązywania Konwencji, która dzięki temu tworzona była przez państwa podobne kulturowo, z podobnymi doświadczeniami II wojny światowej²².

W zakresie szczegółowej regulacji prawa zrzeszania się Konwencja, podobnie jak Powszechna deklaracja praw człowieka, reguluje to prawo łącznie z wolnością zgromadzeń, dodając jeszcze do wspólnej regulacji prawo tworzenia i przystępowania do związków zawodowych. Zgodnie z treścią art. 11 ust. 1 Konwencji: „każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, łącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów”. W literaturze podkreśla się wynikający z powyższego zapisu aspekt dobrowolności stowarzyszania się. Prawo do stowarzyszania się oznacza bez wątpienia również prawo do powstrzymania się od przynależności do stowarzyszenia. Jednym bowiem z celów gwarancji wolności zrzeszania się jest zawarta w art. 9 i 10 Konwencji ochrona wolności osobistych opinii, a ta obejmuje także jej aspekt negatywny²³. Prawo odmowy przynależności do

²¹ Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284 ze zm.

²² Refleksje dotyczące konwencji regionalnych – szerzej zob. A. Michalska, *Podstawowe prawa człowieka w prawie wewnętrznym a paktów praw człowieka*, Warszawa 1976, s. 261.

²³ M.A. Nowicki, *Komentarz do art. 11 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, system informacji prawnej LEX.

zrzeszenia wynika także z obowiązku poszanowania „autonomii osobistej”. Pojęcie to jest istotną konsekwencją posiadanej przez jednostkę wolności wyboru, która jest zagwarantowana w całym art. 11 i potwierdza znaczenie jego aspektu negatywnego²⁴.

Okoliczności uzasadniające ograniczenia prawa zrzeszania się i organizowania zgromadzeń określa art. 11 ust. 2. Katalog tych okoliczności, podobnie jak w aktach prawa międzynarodowego o charakterze uniwersalnym, został sformułowany dość szeroko. Dopuszczalne ograniczenia to bowiem takie, które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwu, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób²⁵. Omawiany artykuł przewiduje ponadto – podobnie jak art. 22 ust. 2 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych – możliwość ograniczania wolności zrzeszania się członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej („niniejszy przepis nie stanowi przeszkody w nakładaniu zgodnych z prawem ograniczeń w korzystaniu z tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej”). Należy dodać, że wykonywanie chronionych treścią art. 11 Konwencji praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa (art. 11 ust. 2). Pojęcie „ustawy” w tym przypadku wyklucza nie tylko możliwość uznawania za ustawę aktu rządowego czy instrukcyjnego, ale wręcz odwołuje się do gwarancji dostępności i zrozumiałości prawa dla obywatela, a także odmawia uznania za zgodną z pojęciem „ustawy” sytuacji, gdy „ustawa” ma blankietowy charakter i dopiero ma być uzupełniana i doprecyzowana aktami rządowymi²⁶.

Artykuł 11 Konwencji ma przede wszystkim na celu ochronę jednostki przed arbitralnymi ingerencjami ze strony organów władzy publicznej w wykonywanie praw, które przyznaje²⁷. Artykuł ten oznacza ponadto istnienie spoczywającego na państwach pozytywnego obowiązku w postaci zagwarantowania w swym wewnętrznym porządku prawnym możliwości skutecz-

²⁴ Tamże.

²⁵ Warto zauważyć, że kryterium „konieczności” wprowadzania ograniczenia ma charakter ocenny. Dostrzega to także Europejski Trybunał Praw Człowieka, który w wyroku z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie *Tatár i Fáber v. Węgry* (26005/08) podkreślił, że kryterium to wymaga od Trybunału każdorazowego rozstrzygnięcia, czy zaskarżona ingerencja odpowiadała „pilnej potrzebie społecznej” – „w tej mierze Państwa Członkowskie dysponują pewnym marginesem uznania przy dokonywaniu oceny istnienia takiej potrzeby, lecz margines ten idzie w parze z kontrolą europejską, obejmującą zarówno ustawodawstwo, jak i decyzje stosujące ustawodawstwo, nawet te decyzje, które zostały wydane przez niezawisły sąd”.

²⁶ E. Łętowska, *Konwencja Europejska w Polsce i nasze myślenie o prawie*, artykuł dostępny w systemie LEX – nr 18967/2.

²⁷ Por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 stycznia 2012 r. w sprawie *Sindicatul Păstorul cel Bun v. Rumunia* (2330/09).

nego wykonywania odnośnych praw; i tak jeżeli państwo uchybia temu obowiązki, np. poprzez odmowę rejestracji zrzeszenia, okoliczność ta rodzi wówczas odpowiedzialność państwa na podstawie art. 11 Konwencji²⁸.

D. KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA

Konwencja o prawach dziecka przyjęta została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w dniu 20 listopada 1989 r. Polska ratyfikowała Konwencję 7 czerwca 1991 r.²⁹ Konwencja ta jest na świecie powszechnie uznawana, na dzień 26 lipca 2013 r. ratyfikowano ją w aż 193 państwach³⁰. Konwencja o prawach dziecka wprost gwarantuje dzieciom podstawowe prawa polityczne, jak wolność zrzeszania się i wolność zgromadzeń. Gwarancje tych wolności zawarto w treści art. 15 ust. 1: „państwa-Strony uznają prawa dziecka do swobodnego zrzeszania się oraz wolności pokojowych zgromadzeń”. Zapisy konwencji dopuszczają naturalnie ograniczenia tych wolności, które sformułowano podobnie jak dopuszczalne przesłanki ograniczeń wolności zrzeszania się i wolności zgromadzeń w innych omawianych wcześniej aktach prawa międzynarodowego – „na wykonywanie tych praw nie mogą być nakładane jakiegokolwiek ograniczenia, z wyjątkiem tych, które są zgodne z prawem i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym do zapewnienia interesów bezpieczeństwa narodowego, porządku publicznego, ochrony zdrowia bądź moralności społecznej lub ochrony praw i wolności innych osób” (art. 15 ust. 2 konwencji).

Gwarancje wolności zrzeszania się zawarte w Konwencji o prawach dziecka są w pełni realizowane w polskim prawie krajowym. Ustawa Prawo o stowarzyszeniach przewiduje bowiem możliwość zrzeszania się nie tylko osób pełnoletnich, ale także małoletnich, nawet takich, które nie ukończyły 16. roku życia³¹. Praktyczny wymiar wspomniana możliwość uzyskuje np. w praktyce funkcjonowania uczniowskich klubów sportowych.

E. EUROPEJSKA KARTA SAMORZĄDU LOKALNEGO

Europejska karta samorządu lokalnego jest dokumentem Rady Europy, sporządzonym w dniu 15 października 1985 r. w Strasburgu. Weszła ona w życie 1 września 1988 r. Polska ratyfikowała kartę w całości; w stosunku do

²⁸ Tamże. Podkreślając znaczenie Konwencji dla ochrony prawa zrzeszania się i innych fundamentalnych praw, należy ponadto zwrócić uwagę na to, że konstytuuje ona Europejski Trybunał Praw Człowieka jako instytucję, której celem jest ochrona w praktyce praw formułowanych przez Konwencję (art. 19-51 Konwencji).

²⁹ Dz.U. 1991, Nr 120, poz. 526 ze zm.

³⁰ Dane dostępne na stronie http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en (dostęp 26.07.2015).

³¹ Szerzej na temat członkostwa w stowarzyszeniu – rozdział 2.1.

naszego kraju Karta uzyskała moc obowiązującą 1 marca 1994 r.³² Omawiany dokument początkowo funkcjonował pod nazwą Europejskiej karty samorządu terytorialnego; nazwę sprostowano w 2006 r. na mocy obwieszczenia Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 22 sierpnia 2006 r. o sprostowaniu błędu (Dz.U. Nr 154, poz. 1107).

Problematykę wolności zrzeszania podjęto w art. 10 Karty³³. Zgodnie z treścią art. 10 ust. 1: „wykonując swoje uprawnienia, społeczności lokalne mają prawo współpracować z innymi społecznościami lokalnymi oraz zrzeszać się z nimi – w granicach określonych prawem – w celu realizacji zadań, które stanowią przedmiot ich wspólnego zainteresowania”. W każdym państwie będzie ponadto uznane „prawo społeczności lokalnych do przystąpienia do stowarzyszenia w celu ochrony i rozwijania wspólnych interesów oraz prawo do przystąpienia do międzynarodowego stowarzyszenia społeczności lokalnych” (art. 10 ust. 2). Podobnie jak w przypadku wcześniej omawianych aktów prawa międzynarodowego również postanowienia Europejskiej karty samorządu lokalnego są w polskim systemie prawnym realizowane. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 446 – „w celu wspierania idei samorządu terytorialnego oraz obrony wspólnych interesów, gminy mogą tworzyć stowarzyszenia, w tym również z powiatami i województwami”), art. 75 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 814 – „powiaty mogą tworzyć stowarzyszenia, w tym również z gminami i województwami”), a także art. 8b ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 486 – „województwa mogą tworzyć stowarzyszenia, w tym również z gminami i powiatami”). Elementem realizacji zapisów Karty są także uregulowania zawarte w ustawie z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (Dz.U. Nr 91, poz. 1009 ze zm.).

F. KONWENCJA RAMOWA O OCHRONIE MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH

Konwencja ta określa minimalne standardy ochrony mniejszości narodowych, gwarantując takie prawa, jak m.in. wolność zrzeszania się i wolność zgromadzeń. Została ona otwarta do podpisu w Strasburgu 1 lutego 1995 r.,

³² Oświadczenie rządowe z dnia 14 lipca 1994 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Europejskiej Karty Samorządu Terytorialnego, sporządzonej w Strasburgu dnia 15 października 1985 r. (Dz.U. 1994, Nr 124, poz. 608).

³³ Tekst karty: Dz.U. 1994, Nr 124, poz. 607.

a weszła w życie 1 lutego 1998 r.³⁴ W naszym kraju omawiana konwencja została ratyfikowana 20 grudnia 2000 r. i obowiązuje od dnia 1 kwietnia 2001 r.³⁵

Cechą charakterystyczną Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych jest to, że zawiera jedynie postanowienia programowe, które nie tworzą praw osobistych dla jednostek (implementację tych praw w wewnętrznym porządku prawnym pozostawiono stronom konwencji); wynika to z preambuły, w której podkreślono, że zasady określone w konwencji będą realizowane w ramach ustawodawstwa krajowego i odpowiednich programów rządowych³⁶.

Zgodnie z treścią art. 7 Konwencji „strony zapewniają poszanowanie praw każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do swobodnego, pokojowego zgromadzania się, swobodnego stowarzyszania się, wolności wyrażania opinii, wolności myśli, sumienia i religii”³⁷. Celem tego przepisu jest zagwarantowanie poszanowania prawa każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do wymienionych w nim wolności. Wolności te z jednej strony mają charakter uniwersalny, tj. odnoszą się do wszystkich osób, należących bądź też nienależących do mniejszości narodowej, z drugiej strony mają szczególne znaczenie dla ochrony mniejszości narodowych³⁸. Przepis zawarty w art. 7 może ponadto rodzić dla stron konwencji uznane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka pozytywne zobowiązania ochrony wymienionych wolności przed ich naruszeniem niezawinionym bezpośrednio przez państwo³⁹.

Istotne znaczenie w odniesieniu do wolności zrzeszania się ma także art. 3 ust. 2 omawianej Konwencji. Zgodnie z jego treścią osoby należące do mniejszości narodowych mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w Konwencji nie tylko indywidualnie, ale także wspólnie z innymi. Zapis ten można uznać za kolejną, tym razem pośrednią, gwarancję wolności zrzeszania się. Warto dodać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nienależącej do takiej mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociągnie za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków (art. 3 ust. 2 konwencji).

³⁴ Dane dostępne na oficjalnej stronie Rady Europy <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=157&CM=8&DF=2/27/2008&CL=ENG> (dostęp 26.07.2015).

³⁵ Tamże.

³⁶ Por. P. Suski, dz. cyt., s. 100.

³⁷ Tekst konwencji: Dz.U. 2002, Nr 22, poz. 209.

³⁸ Por. pkt 51 raportu wyjaśniającego do konwencji. Raport dostępny na stronie http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/portal/mne/880/6769/Raport_wyjasniajacy_do_Konwencji_ramowej_Rady_Europy_o_ochronie_mniejszosci_naro.html (dostęp 28.07.2015).

³⁹ Punkt 52 raportu.

1.2. Miejsce zrzeszeń sportowych w systemie polskiej regulacji prawnej wolności zrzeszania się

W systemie polskiej regulacji prawnej wolności zrzeszania się wyróżnia się pięć rodzajów stowarzyszeń⁴⁰:

- stowarzyszenia zarejestrowane (w Krajowym Rejestrze Sądowym),
- stowarzyszenia zwykłe,
- związki stowarzyszeń,
- stowarzyszenia międzynarodowe⁴¹,
- organizacje społeczne, do których funkcjonowania – w sprawach nieuregulowanych odrębnie – stosuje się przepisy ustawy Prawo o stowarzyszeniach (organizacje te określane są jako stowarzyszenia specjalne⁴²).

Z punktu widzenia tematu niniejszej monografii na pierwszy plan wysuwają się tzw. stowarzyszenia specjalne. Ich funkcjonowanie regulowane jest przez ustawę POS, ale tylko w takim zakresie, w jakim właściwe dla nich przepisy szczególne nie regulują szczegółowych zasad ich działania; warto zauważyć, że najczęściej przepisy ustaw szczególnych wprost odsyłają do ustawy POS jako *legis generalis*⁴³. Szczególny status stowarzyszeń specjalnych wynika ze specyfiki ich działalności i realizacji wyjątkowych zadań o charakterze publicznym. Stowarzyszenia takie uzyskują nieraz nawet wyłączność w niektórych dziedzinach, a często wyposażone są też w szczególne uprawnienia czy obowiązki wykraczające daleko poza zapisy ustawy POS. Do grupy stowarzyszeń specjalnych zaliczyć można obecnie m.in.: niektóre zrzeszenia sportowe, stowarzyszenia studenckie, Polski Czerwony Krzyż⁴⁴ czy też ochotnicze straże pożarne⁴⁵. Za przykład stowarzyszeń, których dzia-

⁴⁰ B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia...*, s. 17.

⁴¹ Art. 6 ustawy POS.

⁴² Art. 7 ust. 2 ustawy POS.

⁴³ Por. Z. Leoński, *Materialne prawo administracyjne*, Warszawa 1997, s. 23.

⁴⁴ Początki historii PCK sięgają pierwszych lat po odzyskaniu niepodległości. Kamieniem milowym w sferze prawnej regulacji PCK było wydanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej w dniu 1 września 1927 r. rozporządzenia o stowarzyszeniu Polski Czerwony Krzyż (Dz.U. Nr 79, poz. 688). Stowarzyszenie to bezpośrednio wstąpiło w miejsce stowarzyszenia Polskiego Towarzystwa Czerwonego Krzyża i objęło wszelkie prawa i obowiązki pierwotnego stowarzyszenia (art. 2 rozporządzenia). PCK już w pierwszym okresie funkcjonowania było osobą prawną oraz mogło nabywać oraz zbywać ruchomości i nieruchomości (art. 3 rozporządzenia Prezydenta RP), pojawiły się też odrębności w stosunku do innych stowarzyszeń (art. 4 rozporządzenia). Obecnie funkcjonowanie PCK regulowane jest głównie przez przepisy ustawy z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz.U. Nr 41, poz. 276) oraz wydanego na jej podstawie statutu zatwierdzonego rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. (Dz.U. Nr 217, poz. 1284).

⁴⁵ Pierwszym aktem rangi ustawowej, który stosunkowo precyzyjnie określał miejsce ochotniczych straży pożarnych w ówczesnym systemie ochrony przeciwpożarowej była ustawa z dnia 13 marca 1934 r. o ochronie przed pożarami i innymi klęskami (Dz.U. Nr 41,

łalność jest regulowana zarówno przez przepisy ustawy POS, jak i przepisy ustaw szczególnych, uznać można stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Istnienie tych stowarzyszeń przewidują ustawy samorządowe – ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁴⁶, ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym⁴⁷ i ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa⁴⁸. W odniesieniu do pozostałych stowarzyszeń inna jest procedura ich zakładania, inny organ (wojewoda) sprawuje nad nimi nadzór, inny jest także zakres i charakter ich działalności. Charakter stowarzyszeń specjalnych, których działanie regulowane jest zarówno przez przepisy szczególne, jak i przez przepisy ustawy POS, mają także niektóre organizacje religijne. Przepisy szczególne, dotyczące organizacji religijnych, zawarte są przede wszystkim w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁹. Warto dodać, że do dnia 12 marca 1990 r. przepisy ustawy POS stosowano także do partii politycznych. Wyłączenie stosowania ustawy POS w odniesieniu do partii politycznych nastąpiło z dniem 13 marca 1990 r. w rezultacie zmian

poz. 365). Obecnie funkcjonowanie ochotniczych straży pożarnych regulowane jest przez przepisy ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jedn. Dz.U. 2009, Nr 178, poz. 1380 ze zm.).

⁴⁶ Tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 446.

⁴⁷ Tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 814.

⁴⁸ Tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 486.

⁴⁹ Dz.U. Nr 29, poz. 154 ze zm. Funkcjonowanie zrzeczeń religijnych regulowanych przez przepisy ustawy POS przewidują także inne ustawy o stosunku państwa do kościołów i związków wyznaniowych. Są to: ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 97, poz. 480; zob. art. 21 ust. 3); ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 97, poz. 481; zob. art. 19 ust. 3); ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 41, poz. 254; zob. art. 20 ust. 3); ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 73, poz. 323 ze zm.; zob. art. 24 ust. 2); ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 41, poz. 251 ze zm.; zob. art. 17 ust. 2), ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 66, poz. 287 ze zm.; regulacji prawnej ustawy POS podlegają tzw. bractwa prawosławne – zob. art. 31 ust. 3). Przepisy ustawy POS nie mają z kolei zastosowania do zrzeczeń działających w ramach Kościoła Polskokatolickiego (ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej – Dz.U. Nr 97, poz. 482), Kościoła Starokatolickiego Mariawitów (ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 253), Kościoła Katolickiego Mariawitów (ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 41, poz. 252), organizacji kościelnych Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego oraz organizacji ewangelicko-metodystycznych (ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. Nr 97, poz. 479).

wprowadzonych przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lutego 1990 r. o zmianie ustawy – Prawo o stowarzyszeniach i ustawy o szkolnictwie wyższym⁵⁰. Wnikliwa analiza obowiązującej ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych⁵¹ wykazuje jednak, że niektóre regulacje dotyczące stowarzyszeń nadal stosuje się do partii politycznych – zgodnie z treścią art. 49 ustawy o partiach politycznych w sprawach likwidacji partii politycznej, nieuregulowanych w ustawie, stosuje się bowiem odpowiednio przepisy rozdziału 5 ustawy POS. Nie zmienia to naturalnie faktu, że partii politycznych nie można zaliczyć do kategorii stowarzyszeń specjalnych⁵².

Zrzeszenia sportowe funkcjonują najczęściej – uwzględniając naturalnie wskazywane w dalszych rozdziałach odrębności – w formie stowarzyszeń zarejestrowanych (A), np. kluby sportowe, oraz związków stowarzyszeń (B), np. niektóre związki sportowe. Z kolei np. uczniowskie kluby sportowe są stowarzyszeniami specjalnymi podobnymi do stowarzyszeń zwykłych (C).

A. STOWARZYSZENIA ZAREJESTROWANE

Stowarzyszenia zarejestrowane to podstawowa kategoria stowarzyszeń w Polsce⁵³. Uważna analiza tekstu ustawy POS prowadzi do wniosku, że większość zawartych w niej przepisów odnosi się właśnie do podlegających obowiązkowemu wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego stowarzyszeń zarejestrowanych. Przepisy te pełnią funkcję przepisów podstawowych, które stosuje się do innych stowarzyszeń w przypadku braku regulacji odmiennej; świadczy to niewątpliwie o fundamentalnym charakterze stowarzyszeń zarejestrowanych. Pierwszoplanowy charakter stowarzyszeń zarejestrowanych wynika m.in. z analizy treści art. 42 ustawy POS, który wprowadza poważne ograniczenia w działalności stowarzyszeń zwykłych. Skoro stowarzyszenie zwykle nie może powoływać terenowych jednostek organizacyjnych, łączyć się w związki stowarzyszeń, zrzeszać osób prawnych, prowadzić działalności gospodarczej, a także przyjmować darowizn, spadków i zapisów oraz otrzymywać dotacji i korzystać z ofiarności publicznej, oznacza to, że poprzez logiczną opozycję wszystkie te uprawnienia przysługują stowarzyszeniom zarejestrowanym jako podstawowej formie realizacji prawa zrzeszania się. Stowarzyszenia takie mogą ponadto zawierać umowy na realizację zadań publicznych oraz ubiegać się o status organizacji pożytku publicznego⁵⁴.

⁵⁰ Dz.U. Nr 14, poz. 86.

⁵¹ Tekst jedn. Dz.U. 2011, Nr 155, poz. 924.

⁵² B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia...*, s. 20.

⁵³ Rozważania ogólne dotyczące rodzajów stowarzyszeń w prawie polskim zob. B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia...*, s. 17-24.

⁵⁴ Art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96, poz. 873 ze zm.). Uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego wiąże

Stowarzyszenia zarejestrowane mogą być założone przez minimum 15 założycieli. Rodzaj i charakter wspólnych działań planowanego zrzeszenia jest w gruncie rzeczy dowolny – jedyną nieprzekraczalną granicą jest zgodność takich działań z prawem. Najważniejszym aktem regulującym działalność stowarzyszenia zarejestrowanego jest statut, który jednak – co podkreśla się zarówno w orzecznictwie, jak i w literaturze – nie stanowi powszechnie obowiązującego przepisu prawa. Statut stowarzyszenia jest rodzajem umowy cywilnoprawnej zawieranej pomiędzy stowarzyszeniem a jego członkami, a także między samymi członkami; inaczej mówiąc, jest umową, do której przystępują kolejni członkowie stowarzyszenia⁵⁵. Warto podkreślić, że sąd rejestrujący statut stowarzyszenia nie może dokonywać ocen dotyczących tego, czy założyciele i przyszli członkowie „zasługują” na zarejestrowanie zrzeszenia; istotne jest jedynie spełnianie warunków ustawowych⁵⁶. W kontekście zakładania stowarzyszenia zarejestrowanego warto zwrócić uwagę na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 maja 1994 r.⁵⁷, w którym sąd uznał, że wśród 15 założycieli mogą być także osoby prawne.

się z wymiernymi korzyściami, takimi jak zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, podatku od czynności cywilnoprawnych, opłaty skarbowej czy opłat sądowych (por. art. 24 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Istotne znaczenie ma także prawo użytkowania nieruchomości należących do Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego na preferencyjnych zasadach (art. 24 ust. 2 ustawy oraz prawo otrzymywania 1% odpisu podatku dochodowego od osób fizycznych (art. 27 ustawy).

⁵⁵ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 czerwca 2000 r. (I ACa 806/00, LEX nr 50073) oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2003 r. (IV CKN 39/01, LEX nr 78893). Podobnie: J. Broł, *Prawo o stowarzyszeniach z komentarzem oraz przepisami wykonawczymi i związkowymi*, Zielona Góra 1994, s. 29. Zgodnie z treścią art. 10 ustawy POS statut stowarzyszenia zarejestrowanego powinien określać w szczególności:

- nazwę stowarzyszenia, odróżniającą je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji,
- teren działania i siedzibę stowarzyszenia,
- cele stowarzyszenia i sposoby ich realizacji,
- sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków,
- władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje,
- sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał,
- sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich,
- zasady dokonywania zmian statutu,
- sposób rozwiązania się stowarzyszenia.

Stowarzyszenie, które zamierza tworzyć terenowe jednostki organizacyjne, jest obowiązane określić ponadto w statucie strukturę organizacyjną i zasady tworzenia tych jednostek (art. 10 ust. 2 ustawy POS). Szerzej na temat zakładania stowarzyszenia zarejestrowanego, jego władz, kontroli i nadzoru nad nim i wreszcie zakończenia jego działalności zob. np. B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia...*, s. 123-142.

⁵⁶ Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 1993 r. (I PRN 54/93, LEX nr 10859).

⁵⁷ I ACr 280/94, LEX nr 24172.

B. ZWIĄZKI STOWARZYSZEŃ

Odrębną kategorią stowarzyszeń są tzw. związki stowarzyszeń. Warto zwrócić uwagę na to, że wprawdzie związki stowarzyszeń jako rodzaj stowarzyszeń opisywane są w literaturze powszechnie, jednak z ustawy wynika to tylko pośrednio. Zgodnie z treścią art. 22 ustawy POS co najmniej trzy stowarzyszenia mogą założyć związek stowarzyszeń, przy czym założycielami i członkami związku mogą być także inne osoby prawne, z tym że osoby prawne mające cele zarobkowe mogą być tylko członkami wspierającymi. Wprawdzie do związków stowarzyszeń stosuje się przepisy ustawy, to jednak – zdaniem autora – bardziej przejrzyste wydaje się używanie sformułowania o możliwości łączenia się stowarzyszeń w związki niż o związkach jako rodzajach stowarzyszenia. Związki stowarzyszeń mogą być tworzone, jak wynika z przywołanego wyżej przepisu, przez stowarzyszenia razem z innymi osobami prawnymi, np. fundacjami czy związkami zawodowymi. Członkami wspierającymi mogą być np. spółki handlowe, których członkostwo jest zazwyczaj cenne z racji możliwości finansowych i organizacyjnych tych podmiotów. W zakresie łączenia się w związki stowarzyszeń występują ograniczenia dotyczące powszechnie funkcjonujących osób prawnych, a także innych jednostek organizacyjnych. I tak z treści art. 42 ust. 1 ustawy POS wprost wynika, że w związki stowarzyszeń nie mogą się łączyć nieposiadające osobowości prawnej stowarzyszenia zwykłe. Podobnie w związki stowarzyszeń nie mogą łączyć się stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Tu z kolei przyczyną jest brak odpowiedniej regulacji w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, a także w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa.

C. STOWARZYSZENIA ZWYKŁE

Stowarzyszenia zwykłe to, zgodnie z treścią art. 40 ust. 1 ustawy POS, uproszczona forma stowarzyszeń. Od stowarzyszeń zarejestrowanych różnią się przede wszystkim tym, że nie mają osobowości prawnej. Z jednej strony ich zakładanie i po części funkcjonowanie jest sformalizowane w tak niewielkim stopniu, że staje się wręcz banalnie proste, z drugiej strony ich możliwości działania poddane są bardzo daleko idącym ograniczeniom, stowarzyszenie takie nie jest ponadto podmiotem praw i obowiązków w sferze prawa cywilnego. Spośród szeregu czynności, których nie mogą podejmować stowarzyszenia zwykłe, za najbardziej dotkliwy dla takich organizacji należy uznać brak możliwości prowadzenia działalności gospodarczej oraz przyjmowania darowizn, spadków i zapisów, a także otrzymywania dotacji. Całkowity zakaz prowadzenia działalności gospodarczej odcina stowarzyszenie od podstawowego źródła dochodu i sprawia, że środki na działalność mogą

pochodzić wyłącznie ze składek członkowskich, a zatem z założenia będą niewielkie. Warto podkreślić, że stowarzyszenie zwykle nie jest też podmiotem praw majątkowych, nie można bowiem mówić o majątku niemającego osobowości prawnej zrzeszenia; podmiotem takim są jego członkowie i to oni ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania stowarzyszenia⁵⁸. Opisane wyżej ograniczenia związane z funkcjonowaniem stowarzyszeń zwykłych sprawiają, że w praktyce stowarzyszenia zwykle nie są zakładane często. Istniejące stowarzyszenia zwykle to najczęściej organizacje nieskomplikowane, służące realizacji celów hobbystycznych⁵⁹.

⁵⁸ P. Suski, dz. cyt., s. 309. Istotnym zagadnieniem związanym z praktyką funkcjonowania stowarzyszeń zwykłych jest także problematyka zdolności sądowej i zdolności prawnej tych podmiotów. Do 2 maja 2012 r. stowarzyszenia zwykle bez wątpienia posiadały zdolność sądową – a więc zdolność występowania w procesie jako strona – wynikało to bowiem wprost z treści art. 64 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.), który stanowił, że „zdolność sądową mają także organizacje społeczne dopuszczone do działania na podstawie obowiązujących przepisów, choćby nie posiadały osobowości prawnej”. Artykuł ten został jednak uchylony z dniem 3 maja 2012 r. na mocy art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 233, poz. 1381). Obecnie organizacje społeczne nieposiadające osobowości prawnej nie mają zdolności sądowej; ustawodawca pozbawił te organizacje zdolności sądowej z racji przekonania, że organizacja pozarządowa powinna występować w obrocie cywilnoprawnym, a także w postępowaniach cywilnych tylko o tyle, o ile posiada zdolność prawną jako osoba prawna (art. 64 § 1) lub ułomna osoba prawna (art. 64 § 11). Co do zdolności prawnej stowarzyszeń zwykłych w literaturze zdania są podzielone. Zwolennicy uznania zdolności prawnej stowarzyszeń zwykłych argumentują, że mają one załączki zarówno struktury organizacyjnej, jak i majątku w postaci składek członkowskich i mają charakter ułomnych osób prawnych. Jak pisze M. Żak, poglądy takie są o tyle uzasadnione, że brak jest w ustawie POS wyraźnego przepisu, który by przyznawał zdolność prawną stowarzyszeniom zwykłym – na wzór art. 8 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.) czy art. 6 ustawy z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tekst jedn. Dz.U. 2000, Nr 80, poz. 903 ze zm.). Szerzej zob. P. Telenga, *Komentarz aktualizowany do art. 64 Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*, pod red. A. Jakubeckiego, LEX 2013, nr komentarza 142146; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2002, s. 189; E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne – część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 120; M. Żak, *Komentarz do zmiany art. 33(1) Kodeksu cywilnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2003 r. Nr 49 poz. 408*, [w:] K. Korus, D. Rogoń, M. Żak, *Komentarz do niektórych przepisów kodeksu cywilnego, zmienionych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 03.49.408)*, LEX 2003, nr komentarza 80569).

⁵⁹ Niski stopień sformalizowania stowarzyszeń zwykłych wyraża się przede wszystkim w prostej procedurze ich zakładania. Zgodnie z treścią art. 40 ust. 2 i 3 ustawy POS, stowarzyszenie takie mogą utworzyć zaledwie trzy osoby fizyczne mające pełną zdolność do czynności prawnych. Procedura zakładania sprowadza się w gruncie rzeczy do uchwalenia regulaminu działalności (określającego nazwę, cel, teren, środki działania, siedzibę oraz przedstawiciela reprezentującego stowarzyszenie) i poinformowania na piśmie o utworzeniu stowarzyszenia właściwego ze względu na przyszłą siedzibę stowarzyszenia organu nadzoru. Jeśli w ciągu 30 dni od dnia uzyskania informacji o założeniu stowarzyszenia jego działalność nie zostanie zakazana, może ono legalnie rozpocząć funkcjonowanie (art. 41 ust. 2 ustawy POS).

Stowarzyszenia sportowe w perspektywie historycznej długo podlegały ogólnej regulacji stowarzyszeń zawartej w obowiązującym ponad pół wieku rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach⁶⁰, mimo że zakres jego stosowania był stosunkowo wąski⁶¹. Regulacja stowarzyszeń sportowych została wyodrębniona z ogólnej regulacji stowarzyszeń dopiero w 1984 r., wraz z wejściem w życie uregulowań zawartych w ustawie z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej; stowarzyszenia sportowe w ustawie tej określano mianem stowarzyszeń kultury fizycznej. Rozwiązania zawarte w tej ustawie były stosunkowo trwałe; została ona zastąpiona po 12 latach obowiązywania przez ustawę z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej⁶². Dwie chronologicznie kolejne ustawy kształtujące status prawny zrzeszeń sportowych (już nie stowarzyszeń kultury fizycznej⁶³) to ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym⁶⁴ oraz ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie⁶⁵. Pierwsza z tych ustaw regulowała zagadnienia sportu kwalifikowanego i w rezultacie

⁶⁰ Dz.U. Nr 94, poz. 808 ze zm. Uzupełniający charakter miało rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 grudnia 1932 r. o rejestracji stowarzyszeń (Dz.U. Nr 116, poz. 963 ze zm.).

⁶¹ Warto w tym miejscu przypomnieć, że wspomniane rozporządzenie było pierwszym polskim aktem normatywnym, w którym w sposób kompletny podjęto problematykę stowarzyszeń. Prawo zrzeszania się znacznie częściej niż współcześnie regulowane było jednak przez przepisy o charakterze szczególnym. Regulacjom zawartym w rozporządzeniu z 1932 r. nie podlegały bowiem (art. 9 rozporządzenia w pierwotnym brzmieniu):

- zakony i kongregacje duchowne oraz inne zrzeszenia mające wyłącznie i bezpośrednio na celu wykonywanie kultu religijnego prawnie uznanych kościołów i związków religijnych;
- komitety powstające celem przygotowania wyborów do instytucji prawno-publicznych, gdy wybory były oparte na ustawach lub zarządzeniach władz – od dnia zarządzenia wyborów do ukończenia czynności wyborczych;
- związki zawodowe pracownicze, podlegające odrębnej regulacji, z wyjątkiem niektórych regulacji Prawa o stowarzyszeniach dotyczących nadzoru, które stosowano także wobec związków zawodowych;
- przewidziane przez prawo przemysłowe korporacje i ich związki oraz związki, grupy i organizacje przemysłowców, powołane do życia przez ministra przemysłu i handlu na podstawie szczególnych upoważnień ustawowych;
- stowarzyszenia ściśle wojskowe, związane z pełnieniem służby w wojsku, a zakładane przez wojskowych w czynnej służbie za zezwoleniem władzy wojskowej;
- spółdzielnie z wyłączeniem podlegającej przepisom rozporządzenia ewentualnej działalności kulturalnej spółdzielni;
- stowarzyszenia akademickie, zakładane zgodnie z przepisami o szkołach akademickich, oraz stowarzyszenia młodzieży szkolnej, tworzone w obrębie innych szkół, a znajdujące się pod dozorem władz szkolnych.

⁶² Dz.U. 2007, Nr 226, poz. 1675 ze zm.

⁶³ Pojęcie stowarzyszenia kultury fizycznej występuje jedynie w ustawach o kulturze fizycznej z 1984 r. oraz 1996 r.

⁶⁴ Dz.U. 2005, Nr 155, poz. 1298 ze zm.

⁶⁵ Dz.U. 2010, Nr 127, poz. 857 ze zm.

jej wejścia w życie 1 września 2005 r. z ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. usunięto całość regulacji dotyczących sportu kwalifikowanego, pozostawiając w ustawie o kulturze fizycznej jedynie regulacje sportu niekwalifikowanego (określanego nieraz mianem nieprofesjonalnego) oraz wychowania fizycznego⁶⁶. Z kolei ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie niemal w całości zastąpiła ustawę z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, pozostawiając jedyny obowiązujący dzisiaj artykuł ustawy – dotyczący zajęć rehabilitacji ruchowej art 43; całkowicie natomiast ustawa ta uchyliliła ustawę o sporcie kwalifikowanym⁶⁷.

⁶⁶ Warto w tym miejscu odnotować, że pełne utożsamianie sportu kwalifikowanego ze sportem profesjonalnym nie jest prawidłowe (por. wyroki WSA w Rzeszowie z dnia 19 czerwca 2006 r. oraz WSA w Gliwicach z dnia 19 lipca 2006 r. [I SA/Rz 400/06 oraz I SA/GI 927/06; za: C. Kąkol, *Przestępstwa o charakterze korupcyjnym w sporcie*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 11, s. 113]).

⁶⁷ W kontekście interpretacji tytułów i w konsekwencji precyzyjnego ustalenia zakresu stosowania wymienionych ustaw warto zwrócić uwagę na tezę wyroku WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 5 grudnia 2006 r.: „pojęcie kultury fizycznej i sportu ma szersze znaczenie od pojęcia sportu kwalifikowanego jako formy aktywności człowieka związanej z uczestnictwem we współzawodnictwie sportowym. Sport kwalifikowany jest jednym z elementów tej kultury, która ma bezpośrednie oddziaływanie na stan zdrowia społeczeństwa” (I SA/Go 1302/06, LEX nr 954967).

Stowarzyszenia kultury fizycznej i kluby sportowe

2.1. Zakres wolności zrzeszania się w stowarzyszeniach kultury fizycznej. Zadania i środki działania stowarzyszeń

2.1.1. Okres obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej

Zgodnie z treścią art. 58 ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej w stowarzyszeniach kultury fizycznej mogły zrzeszać się osoby fizyczne mające zamiar uczestniczyć w zajęciach sportowych lub w innych zajęciach z zakresu kultury fizycznej bądź prowadzić działalność społeczną w tych dziedzinach. Ustawodawca dopuszczał także zrzeszanie w takich stowarzyszeniach osób niepełnoletnich – za zgodą rodziców lub opiekunów (art. 58 ust. 2 ustawy). W ustawie z 1984 r. określono zadania realizowane przez stowarzyszenia kultury fizycznej. Były to (art. 60 ustawy):

- organizowanie ćwiczeń fizycznych i zajęć w zakresie sportu, rekreacji i rehabilitacji ruchowej,
- organizowanie zawodów, imprez sportowych i rekreacyjnych,
- prowadzenie działalności szkoleniowej, wychowawczej i propagandowej,
- budowanie oraz eksploatacja obiektów i urządzeń sportowych.

Przepisy ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej bezpośrednio określały zakres i środki działania stowarzyszeń kultury fizycznej. Zgodnie z treścią art. 64, stowarzyszenia te mogły:

- tworzyć oddziały (prawo to przysługiwało jednak tylko takim stowarzyszeniom kultury fizycznej, które w swoich statutach przewidywały taką możliwość i określały w nich zasady organizacji tych oddziałów);
- zatrudniać pracowników;
- prowadzić na zasadach określonych w przepisach szczególnych działalność gospodarczą wspomagającą osiągnięcie celów statutowych;

- korzystać z dotacji państwowych;
- korzystać ze środków: Centralnego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej oraz wojewódzkich, miejskich, dzielnicowych, miejsko-gminnych i gminnych funduszy rozwoju kultury fizycznej. Możliwość korzystania z tych środków została zlikwidowana w dniu 1 stycznia 1991 r. na mocy art. 16 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o zniesieniu niektórych funduszy¹;
- przyjmować pomoc finansową od zakładów pracy, organizacji spółdzielczych, społeczno-zawodowych, zawodowych i innych organizacji społecznych oraz osób fizycznych.

Należy dodać, że ustawa o kulturze fizycznej przewidywała możliwość zrzeszania się stowarzyszeń kultury fizycznej w związku stowarzyszeń kultury fizycznej, co należy uznać za rozwiązanie nowoczesne. Zgodnie z treścią art. 70 ustawy do związków stowarzyszeń kultury fizycznej należała realizacja w szczególności takich zadań, jak:

- upowszechnianie kultury fizycznej,
- opracowywanie planów i kierunków działalności związku,
- opracowywanie planów i kierunków szkolenia,
- opracowywanie regulaminów i systemów zawodów sportowych,
- sprawowanie opieki szkoleniowej i wychowawczej nad członkami stowarzyszeń wchodzących w skład związku oraz kontrola przestrzegania regulaminów sportowych i zasad uprawiania sportu,
- szkolenie i doskonalenie kwalifikacji sędziów sportowych, nadawanie uprawnień sędziów sportowych w określonych dyscyplinach oraz sprawowanie nadzoru nad ich działalnością.

2.1.2. Okres obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej

Ustawa z 1996 r. wprowadzała nową klasyfikację podmiotów realizujących cele i zadania w zakresie kultury fizycznej. Zgodnie z treścią obecnie już nieobowiązującego – podobnie jak znakomita większość ustawy – art. 6 ust. 1 w pierwotnym brzmieniu za podstawową jednostkę organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej uznany został klub sportowy, który mógł być tworzony w formie stowarzyszeń bądź spółek akcyjnych (art. 6 ust. 2 ustawy). Istniała także możliwość tworzenia klubów sportowych w innych przewidzianych prawem formach organizacyjnych – o ile nie uczestniczyły we współzawodnictwie sportowym (art. 6 ust. 3 ustawy). Przywołany art. 6 ustawy o kulturze fizycznej zmieniał się dwa razy:

¹ Dz.U. 1990, Nr 89, poz. 517.

1. Pierwsza zmiana dokonana została 1 września 2005 r. na mocy art. 62 pkt 4 lit. a i b ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym; klub sportowy wprawdzie nadal pozostał podstawową jednostką organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej, jednak zgodnie z nową treścią art. 6 ust. 2 mógł on działać wyłącznie jako osoba prawna utworzona na podstawie odrębnych przepisów albo jako osoba fizyczna będąca przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej². W konsekwencji skreślono też dotychczasowy art. 6 ust. 3, zgodnie z treścią którego – dla przypomnienia – istniała możliwość tworzenia klubów sportowych w innych przewidzianych prawem formach organizacyjnych – o ile nie uczestniczyły we współzawodnictwie sportowym.
2. Druga zmiana polegała na uchyleniu większości przepisów ustawy o kulturze fizycznej (w tym także całego art. 6) z dniem 16 października 2010 r. – na mocy art. 93 pkt 1 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie³. W świetle nowych przepisów klub pozostał podstawową jednostką organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej⁴. Zgodnie z treścią art. 3 ust. 1 ustawy o sporcie: „działalność sportowa jest prowadzona w szczególności w formie klubu sportowego”. Obecnie klub sportowy działa wyłącznie jako osoba prawna (art. 3 ust. 2 ustawy o sporcie⁵).

Warto w tym miejscu zauważyć, że w analizowanym okresie nie zmieniły się w sposób istotny ani zadania, ani środki działania organizacji sportowych.

² Dz.U. 2004, Nr 173, poz. 1807 ze zm.

³ Dz.U. 2010, Nr 127, poz. 857 ze zm.

⁴ W kontekście charakteru prawnego i miejsca klubu w strukturze polskiego sportu, a także zależności pomiędzy zawodnikiem a klubem warto przytoczyć w tym miejscu niektóre tezy wyroku WSA we Wrocławiu z dnia 19 czerwca 2007 r.: „to nie sportowcy, ale kluby prowadzą i organizują działalność sportową, zaś zawodnicy w nich zrzeszeni nie prowadzą działalności w sposób zorganizowany, lecz pozostając w dyspozycji klubu podporządkowują się w ramach zawartej umowy prowadzonej przez ten klub działalności sportowej” (I SA/Wr 200/07, LEX nr 465072). Sąd uznał ponadto, że cechami konstrukcyjnymi polskiego sportu są m.in.: „uprawianie sportu tylko na rzecz jednego klubu oraz niewystępowanie [zawodnika – przyp. autora] w obrocie we własnym imieniu i na własny rachunek”.

⁵ Klub może zatem obecnie działać – obok formy stowarzyszenia – także np. w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjnej. Nie ma przy tym przeszkód – jak słusznie zauważają M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny i M. Wojcieszak (M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie – komentarz*, Warszawa 2011; komentarz do art. 3) – by kluby funkcjonowały w formie fundacji lub spółdzielni. Szerzej na temat wyboru formy prawnej klubu sportowego zob. B. Błażejczak, *Formy prowadzenia działalności gospodarczej a sport zawodowy*, [w:] *Prawne problemy sportu zawodowego*, pod red. A. Kijowskiego, Poznań 1995, s. 14-24).

2.2. Zakładanie i rejestracja stowarzyszeń kultury fizycznej

2.2.1. Okres obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej

Stowarzyszenia kultury fizycznej podlegały wpisowi do odrębnych rejestrów stowarzyszeń kultury fizycznej, które były prowadzone przez (art. 61 ust. 2 ustawy o kulturze fizycznej z dnia 3 lipca 1984 r.):

- terenowy organ administracji państwowej stopnia wojewódzkiego, właściwy w sprawach kultury fizycznej – w przypadku stowarzyszeń kultury fizycznej, których teren działania nie przekraczał terenu jednego województwa;
- Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu – dla stowarzyszeń, których teren działania przekraczał teren jednego województwa.

Przy czym podobnie jak stowarzyszenia funkcjonujące na ówczesnych zasadach ogólnych, a także współczesne stowarzyszenia działające w oparciu o przepisy ustawy Prawo o stowarzyszeniach, stowarzyszenia te nabywały osobowość prawną z chwilą wpisania do rejestru. Warto odnotować, że w przypadku stowarzyszeń kultury fizycznej, które w statutach przewidywały zrzeszenie się w tych stowarzyszeniach żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej lub pracowników cywilnych zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych podległych tym samym ministrom, organ rejestracyjny nie podejmował rozstrzygnięcia w pełni samodzielnie – przed wpisaniem stowarzyszenia kultury fizycznej do rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej musiał zasięgnąć opinii Ministra Obrony Narodowej lub Ministra Spraw Wewnętrznych (art. 62 ustawy). Było to niewątpliwie wyrazem bardzo silnych w latach PRL ograniczeń wolności zrzeszania się, a w szczególności zrzeszenia się osób mundurowych.

W zakresie okoliczności uzasadniających odmowę wpisania do rejestru ustawodawca formułował dwie takie okoliczności (art. 63 ust. 1):

- sprzeczność z prawem założenia stowarzyszenia kultury fizycznej,
- możliwość spowodowania zagrożenia bezpieczeństwa, spokoju lub porządku publicznego.

Warto odnotować, że organ administracji dysponował pełną swobodą oceny występowania tych okoliczności i nawet w przypadku ich wystąpienia odmowa wpisania do rejestru nie była obligatoryjną reakcją organu („organ rejestracyjny może odmówić wpisania do rejestru”). Z drugiej strony jednak w stosunku do możliwości odmowy rejestracji stowarzyszeń działających na zasadach ogólnych, sformułowanych w 1932 r., ubyla możliwość wydania decyzji o odmowie zarejestrowania stowarzyszenia wtedy, gdy zdaniem

organu administracji, powstanie takiego stowarzyszenia „nie odpowiadało względem pożytku społecznego”. Wypływa stąd wniosek, że regulacja dotycząca zakładania stowarzyszeń sportowych była relatywnie liberalna i nie powtarzała rozwiązań dotyczącego okoliczności uzasadniających rejestrację innych stowarzyszeń zarejestrowanych.

Szczegółowe zasady prowadzenia rejestru oraz jego udostępniania, a także warunki, jakim powinien odpowiadać wniosek o wpis do rejestru, określało rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1985 r. w sprawie zasad prowadzenia rejestrów stowarzyszeń kultury fizycznej, warunków wpisu do rejestru oraz zasad udostępniania rejestrów⁶. Rejestry stowarzyszeń kultury fizycznej prowadzone były według wzoru stanowiącego załącznik do rozporządzenia, a sam wpis następował na podstawie wniosku zgłoszonego na piśmie przez założycieli stowarzyszenia, który obejmował (§ 2 rozporządzenia):

- nazwę stowarzyszenia,
- teren działania i siedzibę,
- cel stowarzyszenia,
- źródła finansowania działalności.

Należy jeszcze wspomnieć, że dla każdego zarejestrowanego stowarzyszenia kultury fizycznej należało założyć osobne akta, które były opatrzone nazwą stowarzyszenia i liczbą, pod którą stowarzyszenie zostało zarejestrowane, przy czym w aktach przechowywano wszelkie pisma i dowody dotyczące danego stowarzyszenia kultury fizycznej (§ 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia). Rejestry były jawne – mogły być udostępniane w siedzibie organu rejestracyjnego, a odpisy z tych rejestrów mogły być wydawane każdemu, kto wykazał interes prawny w ich uzyskaniu (§ 6 ust. 1 i 2 rozporządzenia). Zasady prowadzenia rejestru były bardzo podobne do zasad prowadzenia odpowiednich rejestrów w przypadku stowarzyszeń podlegających regulacji ogólnej. Zasady te były niezmiennie przez dziesięciolecia – odpowiednie uregulowania zawarte np. w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 grudnia 1932 r. o rejestracji stowarzyszeń były niewątpliwie pierwowzorem regulacji zawartej w analizowanym rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1985 r.

2.2.2. Okres obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej

Regulacja dotycząca zakładania i rejestracji stowarzyszeń kultury fizycznej zawarta była także w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r., lecz tylko do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sportie kwalifi-

⁶ Dz.U. 1985, Nr 1, poz. 3.

kowanym (1 wrzesień 2005 r.). Regulacja ta różniła się w zakresie wielu rozwiązań szczegółowych od rozwiązań przyjętych we wcześniejszej ustawie z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej. Do najważniejszych różnic należało:

1. Zastąpienie organu administracji jako organu rejestracyjnego stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych właściwym ze względu na siedzibę stowarzyszenia sądem wojewódzkim, w przypadku natomiast polskich związków sportowych oraz stowarzyszeń kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym Sądem Wojewódzkim dla miasta stołecznego Warszawy.
2. Bardziej precyzyjne w nowej regulacji i pozostawiające mniej możliwości interpretacyjnych określenie okoliczności uzasadniających odmowę wpisania do rejestru (w regulacji z 1984 r. do okoliczności takich zaliczano m.in. „możliwość spowodowania zagrożenia bezpieczeństwa, spokoju lub porządku publicznego”; regulacja z 1996 r. przewiduje już tylko odmowę zarejestrowania stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego, „jeżeli jego założenie byłoby sprzeczne z ustawą lub nie spełnia określonych prawem warunków”).
3. Rezygnacja z zapisu, zgodnie z treścią którego przed wpisaniem stowarzyszenia kultury fizycznej do rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej organ rejestracyjny musiał zasięgnąć opinii Ministra Obrony Narodowej lub Ministra Spraw Wewnętrznych w stosunku do stowarzyszeń kultury fizycznej, które w statutach przewidują zrzeszanie się w tych stowarzyszeniach głównie żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej lub pracowników cywilnych zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych podległych tym ministrom.

W latach 1996-2005 następowały kolejne zmiany w sferze zakładania i rejestracji stowarzyszeń kultury fizycznej. Najważniejsze spośród tych zmian to:

1. Zmiana w dniu 1 stycznia 2000 r. organu, którego zezwolenie i zatwierdzenie statutu było niezbędne jako załącznik do wniosku o zarejestrowanie polskiego związku sportowego. Przed tą datą był to Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, po zmianie – Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu. Zmiana ta została dokonana na mocy art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o grach losowych i zakładach wzajemnych⁷.
2. Wprowadzenie w dniu 1 stycznia 2001 r. obowiązku wpisu stowarzyszeń kultury fizycznej oraz związków sportowych do Krajowego Re-

⁷ Dz.U. 2000, Nr 9, poz. 117.

jestru Sądowego⁸. Zmiana ta została dokonana na mocy art. 84 pkt 1 lit. a-e ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym⁹ i naturalnie skutkowałą koniecznością skreślenia art. 13 ust. 2: „Organem rejestrowym stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych jest właściwy ze względu na ich siedzibę sąd wojewódzki”, oraz art. 13 ust. 4: „Organem rejestrowym polskich związków sportowych oraz stowarzyszeń kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym jest Sąd Wojewódzki dla miasta stołecznego Warszawy”, i wreszcie art. 13 ust. 6: „Minister Sprawiedliwości określa, w drodze rozporządzenia, wzór i sposób prowadzenia rejestru”.

3. Zmiana podmiotu wydającego zezwolenie i zatwierdzającego statut polskiego związku sportowego. Wcześniej do wniosku o zarejestrowanie polskiego związku sportowego należało dołączyć dowód zezwolenia i zatwierdzenia statutu związku przez Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu, po zmianach do takiego wniosku należało dołączyć dowód zezwolenia i zatwierdzenia statutu związku przez Prezesa Polskiej Konfederacji Sportu. Zmiana ta weszła w życie 1 lipca 2002 r. i została dokonana na mocy art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu¹⁰.

Zarówno zmiany wprowadzone wraz z wejściem w życie ustawy z 1996 r., jak i później dokonywane modyfikacje zawartej w niej regulacji niewątpliwie ułatwiały zakładanie stowarzyszeń kultury fizycznej. Szczególnie pozytywnie ocenić należy niepozostawiające swobody interpretacyjnej określenie okoliczności uzasadniających odmowę wpisania do rejestru. Zastąpienie organu administracji jako organu rejestracyjnego sądem też jest krokiem uwspółcześniającym regulację, jednak jego ostateczna ocena jest uzależniona od oceny regulacji kształtujących więzi nadzorcze pomiędzy stowarzyszeniem kultury

⁸ Warto zauważyć, że regulacje dotyczące rejestracji stowarzyszeń kultury fizycznej zmieniły się także przed rokiem 2001. Zgodnie z pierwotnym brzmieniem przepisu zawartego w art. 13 ust. 1 ustawy o kulturze fizycznej stowarzyszenie kultury fizycznej oraz związek sportowy podlegały wpisowi do rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych. Organem rejestrowym stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych był właściwy ze względu na ich siedzibę sąd wojewódzki (art. 13 ust. 2), w przypadku natomiast polskich związków sportowych oraz stowarzyszeń kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym organem tym był Sąd Wojewódzki dla miasta stołecznego Warszawy (art. 13 ust. 4). W art. 13 ust. 3 zapisano wprost, że stowarzyszenie kultury fizycznej oraz związek sportowy uzyskują osobowość prawną z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zarejestrowaniu. Bardzo istotnym utrudnieniem w zakładaniu stowarzyszeń kultury fizycznej był obowiązek dołączenia do wniosku o zarejestrowanie polskiego związku sportowego dowodu zezwolenia i zatwierdzenia statutu związku przez Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki. W przypadku stowarzyszeń podlegających regulacji ogólnej podobnych ograniczeń naturalnie nie było.

⁹ Dz.U. 1997, Nr 121, poz. 769 ze zm.

¹⁰ Dz.U. 2002, Nr 93, poz. 820 ze zm.

fizycznej a podmiotami biorącymi udział w nadzorze nad tymi stowarzyszeniami. Należy bowiem pamiętać, że stowarzyszenia kultury fizycznej uzyskały wyłączność na realizację niezwykle ważnych dla wizerunku Polski na arenie międzynarodowej zadań. Ewentualne błędy niektórych stowarzyszeń kultury fizycznej mogą być źródłem trudnych do oszacowania strat, także finansowych, co jest sytuacją wyjątkową w skali całokształtu regulacji dobrowolnych, trwałych i samorządnych zrzeszeń o celach niezarobkowych.

W okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej – do 1 stycznia 2001 r. (do czasu wprowadzenia obowiązku wpisu stowarzyszeń kultury fizycznej oraz związków sportowych do Krajowego Rejestru Sądowego) – wzór i sposób prowadzenia rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej regulowane były przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 1996 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych¹¹. Warto odnotować, że zgodnie z treścią § 1 rozporządzenia rejestr stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych składał się z czterech działów:

- działu A, do którego wpisywało się stowarzyszenia kultury fizycznej,
- działu B, do którego wpisywało się związki sportowe,
- działu C, do którego wpisywało się polskie związki sportowe,
- działu D, do którego wpisywało się stowarzyszenia kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym.

Przy czym dla każdego działu rejestru prowadzono oddzielną księgę rejestrową według ustalonego wzoru (§ 2 rozporządzenia).

W rozporządzeniu precyzyjnie określano zawartość poszczególnych rubryk księgi rejestrowej¹², przy czym podstawą postanowienia zarządzającego

¹¹ Dz.U. 1996, Nr 71, poz. 343.

¹² W księdze rejestrowej było 10 rubryk. W poszczególnych rubrykach wpisywano (§ 4 ust. 1):

- w rubryce pierwszej – liczbę porządkową wpisu,
- w rubryce drugiej – datę wpisu,
- w rubryce trzeciej – nazwę, siedzibę i adres stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego,
- w rubryce czwartej – zasięg działania stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego,
- w rubryce piątej – cele stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego oraz sposoby ich realizacji,
- w rubryce szóstej – datę złożenia wniosku o zarejestrowanie oraz imiona i nazwiska osób składających wnioski. W rubryce tej, jeśli dotyczyła polskiego związku sportowego, zamieszczano ponadto wzmiankę o złożeniu dowodu zezwolenia przez Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki na utworzenie związku oraz zatwierdzenia statutu tego związku,
- w rubryce siódmej – władze stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego, ze wskazaniem tych osób, które są uprawnione do reprezentowania stowarzyszenia lub związku i zaciągania zobowiązań majątkowych,

wpis do rejestru mogły być wyłącznie dokumenty złożone do akt rejestrowych, natomiast w postanowieniu zarządzającym wpis do rejestru sąd rejestrowy określał dosłowną treść wpisu oraz rubrykę rejestru, w której wpis miał być dokonany (§ 5 ust. 1). Poddane krótkiej analizie rozporządzenie należy ocenić pozytywnie; zdaniem autora, realizacja zapisów tego rozporządzenia gwarantowała przejrzystość i kompletność rejestrów, co nie zawsze – jak wykazują zawarte w pracy rozważania dotyczące innych rejestrów stowarzyszeń w perspektywie historycznej – było zapewnianie przez odpowiednie regulacje prawne.

2.3. Nadzór nad stowarzyszeniami kultury fizycznej

W okresie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej z dnia 3 lipca 1984 r. zagadnienia nadzoru¹³ nad stowarzyszeniami kultury fizycznej regulowano inaczej niż kwestie nadzoru nad innymi stowarzyszeniami¹⁴. Zgodnie

-
- w rubryce ósmej – datę uchwalenia statutu lub zmian statutu złożonego do akt,
 - w rubryce dziewiątej – datę, sygnaturę akt i treść postanowienia sądu o zastosowaniu wobec stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego środków prawnych oraz o ustanowieniu kuratora,
 - w rubryce dziesiątej – wzmiankę o wykreśleniu stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego z rejestru oraz uwagi. W „uwagach” zamieszczano w szczególności wzmiankę o podjęciu uchwały o rozwiązaniu się stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego.

¹³ Nadzór charakteryzuje się władczym charakterem form jego realizacji. Nadzór to badanie działalności podmiotu administrującego połączone z możliwością pomocy, wpływu, a także modyfikacji tej działalności w celu zapewnienia jej zgodności z prawem. Istotą nadzoru jest bowiem możliwość wiążącego i władczego oddziaływania. Nadzór jest pojęciem szerszym niż kontrola; nadzór obejmuje zawsze kontrolę, a dodatkowo także możliwość stosowania środków korygujących (modyfikujących) działalność nadzorowanych jednostek. O nadzorze należy mówić wszędzie tam, gdzie obok prawa obserwacji wchodzi w grę prawo wydawania poleceń, wszędzie tam, gdzie pojawia się czynnik kierowania. Nadzór to kontrola połączona z możliwością podjęcia przewidzianych przez prawo środków wiążących nadzorowanego lub możliwość bezpośredniego wzruszenia jego aktów (por. np. M. Zirk-Sadowski, *Kontrola administracji publicznej*, [w:] *Administracja publiczna*, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2003, s. 258; J. Starościk, *Zarys nauki administracji*, Warszawa 1971, s. 352; S. Wronkowska, M. Zieliński, *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*, Warszawa 1993, s. 12. Szerzej na temat pojęcia nadzoru: B. Kołaczkowski, M. Ratajczak, *Gospodarka finansowa samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2010, s. 36).

¹⁴ Zgodnie z treścią art. 8 ust. 5 ustawy POS nadzór nad stowarzyszeniami należy do starosty właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia, a w przypadku stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego – do wojewody właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia. W przypadku regulacji ogólnej nie ulega jednak wątpliwości, że ustawodawca mianem nadzoru określa możliwości działania o charakterze jedynie kontrolnym i tym samym za podmiot nadzorujący uznaje podmiot, który w istocie dysponuje jedynie uprawnieniami kontrolnymi. I tak zgodnie z treścią art. 25 ust. 1 i 3 ustawy POS organ nadzorujący ma prawo:

z treścią art. 66 ust. 1, jeżeli stowarzyszenie kultury fizycznej naruszało przepisy prawa albo wykraczało poza ustalony statutem zakres i sposób działania, organ rejestracyjny mógł stosownie do okoliczności:

- zażądać usunięcia w określonym terminie dostrzeżonego uchybienia,
- odmówić pomocy finansowej i organizacyjnej,
- zawiesić uchwałę lub decyzję stowarzyszenia niezgodną z prawem oraz zażądać jej uchylecia, a w razie nieuchylecia w wyznaczonym terminie – uchylić taką uchwałę lub decyzję,
- zażądać zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia,
- wystąpić o zawieszenie poszczególnych członków władz stowarzyszenia,
- zawiesić w czynnościach władze stowarzyszenia i wyznaczyć kuratora do czasu wyboru nowych władz,
- zawiesić działalność stowarzyszenia na okres nie dłuższy niż rok,
- rozwiązać stowarzyszenie i wykreślić z rejestru.

Przy czym w przypadku rozwiązania stowarzyszenia organ rejestracyjny określał przeznaczenie majątku stowarzyszenia (art. 67 ustawy). Przepis zawarty w tym artykule nie precyzował jednak sugerowanego przeznaczenia

-
- żądania dostarczenia przez zarząd stowarzyszenia w wyznaczonym terminie odpisów uchwał walnego zebrania,
 - żądania od władz stowarzyszenia niezbędnych wyjaśnień.

Podmiotem, który dysponuje uprawnieniami *stricte* nadzorczymi jest sąd. Zgodnie z treścią art. 29 ust. 1 ustawy POS sąd, na wniosek organu nadzorującego lub prokuratora, może:

- udzielić upomnienia władzom stowarzyszenia,
- uchylić niezgodną z prawem lub statutem uchwałę stowarzyszenia,
- rozwiązać stowarzyszenie, jeżeli jego działalność wykazuje rażące lub uporczywe naruszanie prawa albo postanowień statutu i nie ma warunków do przywrócenia działalności zgodnej z prawem lub statutem.

Problemem jest naturalnie w tym miejscu odpowiedź na pytanie, kiedy można zastosować najsurowszy środek nadzorczy – rozwiązanie stowarzyszenia. Ustawodawca nie definiuje bowiem pojęć „rażące” i „uporczywe”. Na szczęście wskazówki można odnaleźć w orzecznictwie. I tak za uporczywe naruszanie prawa należy uznać naruszanie powtarzalne, wielokrotne; rażącym natomiast naruszeniem prawa jest „nie tylko naruszenie oczywiste, ale równocześnie takie, które powoduje, że wydana decyzja nie może być zaakceptowana jako akt wydany przez organy państwowe w praworządnym państwie” (z uzasadnienia wyroku NSA w Warszawie z dnia 19 maja 1989 r. [IV SA 90/89, LEX nr 10067]). Inaczej mówiąc: „rażące naruszenie prawa (...) zachodzi wtedy, gdy treść decyzji pozostaje w wyraźnej i oczywistej sprzeczności z treścią przepisu prawa i gdy charakter tego naruszenia powoduje, że owa decyzja nie może być akceptowana jako akt wydany przez organ praworządowego państwa” (wyrok NSA w Warszawie z dnia 21 października 1992 r. [V SA 86/92, LEX nr 10332]). Nie ulega zatem wątpliwości, że „powszechnie uznawaną cechą rażącego naruszenia prawa jest oczywista sprzeczność pomiędzy rozstrzygnięciem sprawy a treścią przepisu. Naruszenie prawa musi być przy tym takie, że jego skutki nie są możliwe do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań praworządności” (wyrok NSA w Warszawie z dnia 16 lipca 2003 r. [IV SA 4263/01, LEX nr 120264]).

majątku; można zatem uznać, że organ administracji, wydając rozstrzygnięcie, dysponował pełną swobodą określenia przeznaczenia majątku likwidowanego stowarzyszenia kultury fizycznej.

Dokonując bezpośredniego porównania uregulowań dotyczących nadzoru nad stowarzyszeniami kultury fizycznej z ogólną regulacją nadzoru nad stowarzyszeniami, należy zauważyć, że nadzór nad stowarzyszeniami sportowymi był silniejszy niż nad stowarzyszeniami funkcjonującymi na zasadach ogólnych i w zakresie niektórych rozwiązań szczegółowych podobny do nadzoru nad stowarzyszeniami akademickimi¹⁵. Zwracają tutaj uwagę takie środki nadzorcze, jak niewystępująca w nadzorze nad stowarzyszeniami funkcjonującymi na zasadach ogólnych możliwość żądania zwołania nadzwyczajnego walnego zgromadzenia, a także możliwość wystąpienia o zawieszenie poszczególnych członków władz stowarzyszenia. Zdaniem autora, zaostrenie nadzoru nad stowarzyszeniami kultury fizycznej było uzasadnione, stowarzyszenia te realizowały bowiem istotne zadania społeczne i, co ważniejsze, dysponowały środkami publicznymi. Warto zauważyć, że szerszy niż w przypadku członków innych stowarzyszeń był także zakres odpowiedzialności członków stowarzyszeń kultury fizycznej oraz osób fizycznych działających w związkach stowarzyszeń kultury fizycznej, wykonujących społeczne zadania statutowe tych stowarzyszeń – jak wspomniano wcześniej, osoby te z jednej strony korzystały z ochrony prawnej przysługującej funkcjonariuszom publicznym (art. 73 ustawy), z drugiej – ponosiły odpowiedzialność na zasadach przewidzianych dla funkcjonariuszy publicznych.

W kolejnej ustawie regulującej zagadnienia kultury fizycznej – w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, problematyka nadzoru nad stowarzyszeniami kultury fizycznej przestała być w jakikolwiek sposób akcentowana. Odpowiednia regulacja była już bowiem konstruowana głównie z punktu widzenia polskich związków sportowych i zasadniczo tylko niejako przy okazji dotyczyła ona także stowarzyszeń kultury fizycznej; wypada w tym miejscu zauważyć, że wycofanie się z odrębnej regulacji nadzoru nad stowarzyszeniami kultury fizycznej miało swoje uzasadnienie w stopniowej eliminacji tej kategorii stowarzyszeń z polskiego systemu prawnego. Warto podkreślić, że zarówno regulacja zawarta w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym, jak i obecnie obowiązujące przepisy zawarte w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie podejmują już tylko problematykę nadzoru nad polskimi związkami sportowymi.

¹⁵ Szerzej na temat nadzoru nad stowarzyszeniami akademickimi: B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia...*, s. 46-60.

2.4. Uczniowskie kluby sportowe

Specyficzną kategorią stowarzyszeń sportowych były i są nadal uczniowskie kluby sportowe¹⁶. To organizacje tworzone dla wspierania rozwoju sportowego dzieci i młodzieży. Uczniowskie kluby sportowe są klubami sportowymi nastawionymi jedynie na prowadzenie działalności sportowej; działają najczęściej przy szkołach bądź gminnych czy też miejskich ośrodkach sportu. W przeciwieństwie do innych klubów sportowych uczniowski klub sportowy nie może podejmować działalności gospodarczej, co powoduje, że ewentualne postanowienia statutu na ten temat jako sprzeczne z prawem są nieważne¹⁷. Podstawowym celem uczniowskiego klubu jest planowanie i organizowanie życia sportowego uczniów różnych rodzajów szkół. Cel ten w praktyce realizowany jest np. poprzez angażowanie uczniów do różnorodnych form aktywności ruchowej, gier, ćwiczeń i zabaw dostosowanych do wieku, stopnia sprawności i zainteresowań sportowych, uczestniczenie uczniów w zawodach sportowych czy też organizowanie zajęć sportowych dla uczniów w celu nabywania i podnoszenia przez nich sprawności fizycznej. Jak słusznie podkreśla A. Ostapski, już sama nazwa podmiotu, jakim jest uczniowski klub sportowy, determinuje zakres jego działalności; zadaniem uczniowskich klubów sportowych jest zachęcenie dzieci i młodzieży (uczniów) do udziału w sportowo-rekreacyjnych zajęciach pozalekcyjnych¹⁸.

Regulacja dotycząca uczniowskich klubów sportowych po raz pierwszy zawarta została w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. Zgodnie z treścią art. 7 ust. 1 szczególnym rodzajem klubu sportowego był uczniowski klub sportowy. Kluby te posiadały osobowość prawną (art. 7 ust. 5 ustawy) i działały na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, z wyłączeniem przepisów dotyczących rejestracji (art. 7 ust. 2 ustawy). Regulacja dotycząca uczniowskich klubów sportowych podlegała ewolucyjnym zmianom:

1. Pierwsza zmiana weszła w życie 1 stycznia 1999 r. i została dokonana na mocy art. 111 pkt 3 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej – w związku z reformą ustrojową państwa¹⁹. Istotą zmiany była

¹⁶ Por np. uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 16 listopada 2011 r. (22/1864/11, LEX nr 1099740): „Stowarzyszenia sportowe mieszczą się w definicji legalnej klubu sportowego”.

¹⁷ Por. postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 2 kwietnia 2013 r. (VI GZ 44/13, LEX nr 1369071); podobnie cyt. wyżej uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 16 listopada 2011 r.

¹⁸ A. Ostapski, *Zmiana wpisu i odmowa zmiany wpisu do ewidencji uczniowskich klubów sportowych*, „Nowe Zeszyty Samorządowe” 2013, nr 1, s. 7.

¹⁹ Dz.U. 1998, Nr 106, poz. 668 ze zm.

zmiana organu prowadzącego ewidencję uczniowskich klubów sportowych. Przed zmianą ewidencja była prowadzona przez wojewodów, po dokonaniu zmiany treści art. 7 ust. 4 ustawy o kulturze fizycznej organem prowadzącym ewidencję był starosta.

2. Druga zmiana weszła w życie 1 września 2005 r. i została dokonana mocą art. 62 pkt 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Dzięki zmianie treści art. 7 ust. 5 w ustawie znalazł się zapis, z którego wynikało wprost, że uczniowskie kluby sportowe uzyskują osobowość prawną z chwilą wpisania do ewidencji. Wcześniej przepis zawarty w tym artykule stwierdzał jedynie: „Uczniowskie kluby sportowe posiadają osobowość prawną”.

W obecnie obowiązującej regulacji przepisy regulujące funkcjonowanie uczniowskich klubów sportowych zawarte są w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Artykuł 4 ustawy w dużym stopniu przejmuje, ale też i rozszerza zapisy zawarte w ustawie o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. Podobnie jak we wcześniejszej regulacji uznano uczniowski klub sportowy za szczególny rodzaj klubu sportowego (art. 4 ust. 1), działającego na zasadach przewidzianych w przepisach ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach – z wyłączeniem przepisów dotyczących rejestracji (art. 4 ust. 2). W nowej regulacji zauważalnie rozszerzono jednak fragmenty dotyczące rejestracji uczniowskich klubów sportowych; rozszerzenie i doprecyzowanie regulacji polegało na:

1. Określeniu podmiotowego zakresu wolności zrzeszania się w uczniowskich klubach sportowych – zgodnie z treścią art. 4 ust. 3 członkami uczniowskiego klubu sportowego mogą być „w szczególności” uczniowie, rodzice i nauczyciele.
2. Potwierdzeniu, że wpis i jego wykreślenie²⁰ z ewidencji prowadzonej przez starostę właściwego ze względu na siedzibę klubu dokonuje się na podstawie wniosku (art. 4 ust. 4).
3. Wskazaniu, że wpis, odmowa wpisu i jego wykreślenie²¹ z ewidencji następuje w drodze decyzji administracyjnej (art. 4 ust. 4)²².

²⁰ W pierwotnym brzmieniu przepisu mowa była jedynie o samym wpisie. Słowa o wykreśleniu wpisu z ewidencji dodano do art. 4 ust. 4 ustawy o sporcie mocą art. 1 pkt 1 lit. a cytowanej już wcześniej ustawy z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych.

²¹ W pierwotnym brzmieniu przepisu była mowa jedynie o wpisie – por. szerzej: poprzedni przypis.

²² Skoro wpis (jak i odmowa wpisu) uczniowskiego klubu sportowego do ewidencji następuje w formie decyzji, to również zmiana wpisu w ewidencji (jak i odmowa zmiany) musi przybrać tę formę działania administracji (A. Ostapski, dz. cyt., s. 7).

4. Określeniu załączników do wniosku o wpis do ewidencji. Do takiego wniosku należy dołączyć (art. 4 ust. 5):
- statut,
 - listę założycieli, zawierającą ich imiona i nazwiska, daty i miejsca urodzenia, miejsca zamieszkania oraz własnoręczne podpisy,
 - informację o adresie siedziby klubu sportowego.

Warto odnotować, że przepisy określające charakter prawny oraz zasady rejestracji uczniowskich klubów sportowych stosowane są obecnie także „odpowiednio” do innych niż uczniowskie klubów sportowych działających w formie stowarzyszenia, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej (art. 4 ust. 7). Nie jest to jednak rozwiązanie zupełnie nowe; zostało ono wprowadzone do regulacji uczniowskich klubów sportowych jeszcze wtedy, gdy regulacja ta zawarta była w ustawie z 1996 r. o kulturze fizycznej. Podobny przepis był treścią dodanego do ustawy o kulturze fizycznej art. 7a (zmiana weszła w życie w dniu 30 czerwca 2002 r. na mocy art. 19 ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu²³). Początkowo artykuł ten przewidywał jednak stosowanie przepisów określających charakter prawny oraz zasady rejestracji uczniowskich klubów sportowych do nieprowadzących działalności gospodarczej stowarzyszeń kultury fizycznej (wówczas jeszcze to stowarzyszenie kultury fizycznej, a nie klub, było podstawową jednostką organizacyjną sportu). Artykuł 7a ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. uzyskał ostatecznie brzmienie podobne do brzmienia art. 4 ust. 7 obecnie obowiązującej ustawy o sporcie w dniu wejścia w życie zmiany przewidywanej przez art. 62 pkt 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym, a zatem 1 września 2005 r.

Sposób prowadzenia ewidencji uczniowskich klubów sportowych i klubów sportowych oraz dane podlegające wpisowi do ewidencji szczegółowo określa obecnie rozporządzenie (por. art. 4 ust. 8 ustawy o sporcie). Za, niestety, typowe w polskich realiach należy uznać, że rozporządzenie takie wydano dopiero 18 października 2011 r.²⁴ Rozporządzenie to zastąpiło wydane jeszcze na podstawie upoważnienia zawartego w art. 7a ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 16 stycznia 2006 r. w sprawie ewidencji klubów sportowych²⁵. Nowe

²³ Dz.U. 2002, Nr 93, poz. 820 ze zm.

²⁴ Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 18 października 2011 r. w sprawie ewidencji klubów sportowych (Dz.U. 2011, Nr 243, poz. 1449).

²⁵ Dz.U. 2006, Nr 16, poz. 123; do najważniejszych rozwiązań przyjętych w treści rozporządzenia należało:

1. Powierzenie obowiązku prowadzenia ewidencji starostom właściwym ze względu na siedzibę klubów (§ 1 ust. 2 rozporządzenia).

rozwiązania nie różnią się zasadniczo od obowiązujących wcześniej. Za zaskakujący można jednak uznać brak wskazania organu ewidencyjnego – poprzednio wprost z nazwy wymieniano starostę. W przepisach nowego rozporządzenia mowa jest jedynie o „organie ewidencyjnym”.

-
2. Prowadzenie ewidencji zarówno w księgach ewidencyjnych, jak i w systemie informatycznym – na podstawie danych zgłoszonych we wniosku o wpis do ewidencji.
 3. Określenie bezpośredniej procedury rejestracyjnej podobnie do procedury zakładania stowarzyszeń zarejestrowanych – zgodnie z treścią § 7 „komitet założycielski klubu sportowego składa do organu ewidencyjnego wniosek o wpis do ewidencji wraz ze statutem, listą założycieli, zawierającą imiona i nazwiska, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania oraz własnoręczne podpisy założycieli, protokołem wyboru komitetu założycielskiego, a także informacją o adresie tymczasowej siedziby klubu sportowego”.
 4. Określenie zawartości ewidencji klubów sportowych podobnie jak ewidencji innych stowarzyszeń. Zgodnie z treścią § 5 w ewidencji zamieszczano:
 - datę wpisu,
 - numer ewidencyjny,
 - imiona i nazwiska oraz daty urodzenia członków komitetu założycielskiego,
 - nazwę, siedzibę oraz adres klubu sportowego,
 - imiona, nazwiska i funkcje osób wchodzących w skład zarządu i organu kontroli wewnętrznej,
 - informacje o statucie: datę jego uchwalenia, datę zmiany statutu,
 - dane osób upoważnionych do zaciągania zobowiązań majątkowych,
 - cel działania,
 - teren działania,
 - datę wykreślenia klubu sportowego z ewidencji,
 - inne uwagi.
 5. Ustanowienie dokumentów będących podstawą wpisów lub odmowy wpisania do ewidencji jako akt ewidencyjnych.

Związki sportowe

W świetle regulacji zarówno ustaw z 1996 r. i 2005 r., jak i obecnie obowiązującej ustawy o sporcie z 2010 r. zadania z zakresu kultury fizycznej realizowane były i nadal są realizowane nie tylko przez kluby sportowe – podstawową jednostkę organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej – ale także przez związki sportowe i polskie związki sportowe.

3.1. Pojęcie, charakter prawny i zadania realizowane przez związki sportowe i polskie związki sportowe

Pojęcia związku sportowego i polskiego związku sportowego pojawiły się po raz pierwszy w uregulowaniach ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r.¹ Za związki sportowe uznano związki klubów sportowych; zgodnie z treścią art. 8 ustawy o kulturze fizycznej:

- kluby sportowe, w liczbie co najmniej 3, oraz zawodnicy niezrzeszeni w klubach sportowych, w liczbie co najmniej 15, mogli zakładać związki klubów sportowych lub zawodników,
- związek sportowy mógł działać w formie stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń,
- w zakresie nieuregulowanym w ustawie do związków sportowych stosowano odpowiednio przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach.

Polski związek sportowy był z kolei, zgodnie z treścią art. 10 ustawy, związkiem sportowym o zasięgu ogólnokrajowym, działającym tylko w jednej dyscyplinie lub dziedzinie sportu, przy czym w danej dyscyplinie sportu mógł działać tylko jeden polski związek sportowy². Warto odnotować, że de-

¹ Nowymi instytucjami były także Polski Komitet Olimpijski i Polski Komitet Paraolimpijski.

² Początkowo ograniczenie to nie dotyczyło związków sportowych zrzeszających sportowców niepełnosprawnych (art. 10 ust. 3 ustawy w pierwotnym brzmieniu). Zasada, zgodnie z którą w danej dyscyplinie sportu mógł działać tylko jeden polski związek sportowy, objęła także związki sportowe zrzeszające sportowców niepełnosprawnych 6 października 2001 r. w re-

definicja polskiego związku sportowego zawarta w ustawie o sporcie kwalifikowanym z 2005 r. bezpośrednio nawiązywała do regulacji z 1996 r. Zgodnie z treścią art. 7 ust. 1 ustawy o sporcie kwalifikowanym polskim związkiem sportowym był „związek sportowy, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, o zasięgu ogólnokrajowym, utworzony po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu”. Definicja z 2005 r. nie obejmowała zatem ważnych rozwiązań przyjętych wcześniej:

- ogólnokrajowego zasięgu polskiego związku sportowego,
- możliwości działania tylko w jednej dyscyplinie lub dziedzinie sportu,
- możliwości działania w danej dyscyplinie sportu tylko jednego polskiego związku sportowego.

Brak powyższych elementów w definicji polskiego związku sportowego sugerowałoby istotną zmianę koncepcji funkcjonowania takiego związku. Dokładna analiza przepisów ustawy o sporcie kwalifikowanym wykazuje jednak, że zmiany nie były aż tak daleko idące. Inne przepisy zawarte w ustawie o sporcie kwalifikowanym dodały bowiem ważne rozwiązania bezpośrednio nawiązujące do rozwiązań funkcjonujących wcześniej. I tak np. zgodnie z treścią art. 11 ust. 1 ustawy w danej dyscyplinie sportu mógł działać tylko jeden polski związek sportowy. Dodano jednak furtkę sprawiającą, że ten zakaz utracił charakter bezwzględny: „chyba że minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu, na wniosek polskiego związku sportowego, wyrazi zgodę na działanie polskiego związku sportowego w kilku dyscyplinach sportu”.

W obowiązującej ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie ustawodawca niemal zupełnie zrezygnował z formułowania definicji polskiego związku sportowego. W ustawie (art. 7 ust. 1) występuje tylko jeden lakoniczny zapis: „w celu organizowania i prowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie może być utworzony polski związek sportowy”. Eliminowanie przepisów ustawowych w tak ważnych dla istoty polskich związków sportowych sprawach jest – jak się wydaje – dowodem na zwiększanie swobody działania tych zrzeszeń. Nie ma natomiast wątpliwości, że obecnie polski związek sportowy jest stowarzyszeniem (związkiem stowarzyszeń), do którego działalności stosuje się – w sprawach nieuregulowanych w ustawie o sporcie – odpowiednio przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (art. 7 ust. 3 ustawy)³.

zultacie skreślenia art. 10 ust. 3 ustawy o kulturze fizycznej dokonanego na mocy art. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. 2001, Nr 102, poz. 1115 ze zm.).

³ W oparciu o przeprowadzoną analizę regulacji prawnej M. Badura i inni trafnie zauważają (M. Badura i in., dz. cyt., komentarz do art. 7), że do polskich związków sportowych znajdują

Zgodnie z treścią art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej pierwotnie do podstawowych zadań związków sportowych należało w szczególności:

- prowadzenie działalności w zakresie sportu i rekreacji ruchowej,
- organizowanie zawodów, imprez sportowych i rekreacyjnych,

zastosowanie przepisy ustawy POS zawarte w jej artykułach: 1, 4-7, 10 ust. 2, 11, 13 ust. 1, 14-16, 17 ust. 1a i 4, 20-21, 33-35, 36-39. Ze względu na wyczerpujące uregulowanie określonych spraw dotyczących polskich związków sportowych w przepisach ustawy o sporcie do tej kategorii organizacji społecznych nie znajdują jednak zastosowania przepisy zawarte w artykułach:

- art. 3, ponieważ kwestia podmiotów uprawnionych do utworzenia polskiego związku sportowego i jego członków została uregulowana w art. 7 i 8 ustawy o sporcie;
- art. 8, z uwagi na uregulowanie kwestii wpisu polskiego związku sportowego do KRS w art. 12 ustawy o sporcie oraz wyczerpującego określenia problematyki nadzoru nad polskimi związkami sportowymi w rozdziale 4 tej ustawy;
- art. 9, ze względu na unormowanie czynności związanych z założeniem polskiego związku sportowego w art. 7 ust. 2, art. 11 i 12 ustawy o sporcie;
- art. 10 ust. 3, ponieważ członkami polskich związków sportowych mogą być wyłącznie osoby prawne, a ustawa ta nie wprowadza określonych kategorii członkostwa (art. 8 ust. 1 ustawy o sporcie);
- art. 17 ust. 1, z uwagi na unormowanie kwestii uzyskania przez polski związek sportowy osobowości prawnej w art. 12 ust. 2 ustawy o sporcie;
- art. 25-32 regulujące problematykę nadzoru nad stowarzyszeniami, ze względu na wyczerpujące i autonomiczne uregulowanie tej kwestii w rozdziale 4 ustawy o sporcie - art. 16-23 ustawy o sporcie.

Z kolei ze względu na jedynie częściowe uregulowanie określonych spraw dotyczących polskich związków sportowych w przepisach ustawy o sporcie do tej kategorii organizacji społecznych znajdują zastosowanie następujące przepisy Prawa o stowarzyszeniach, jednak wyłącznie we wskazanym poniżej zakresie:

- art. 2 ust. 2 dotyczący samodzielnego określania celów i struktur organizacyjnych, w zakresie, w jakim kwestii tych nie regulują art. 7-9 ustawy o sporcie;
- art. 10 ust. 1 w zakresie, w jakim przepisy ustawy o sporcie nie determinują określonych elementów należących do materii statutowej stowarzyszenia (art. 7 ust. 1, art. 8 i 9 ustawy o sporcie);
- art. 12 w zakresie, w jakim przepisy art. 7, 11 i 12 ustawy o sporcie nie regulują odmiennie kwestii związanych z wymogami formalnymi i procedurą składania wniosku o zarejestrowanie polskiego związku sportowego w KRS;
- art. 13 ust. 2 i art. 17 ust. 3 - w związku z wyłączeniem unormowanego tam prawa organów nadzorujących stowarzyszenia do wypowiedzenia się w sprawie wniosku o jego rejestrację, a także przystąpienia, za zgodą sądu, do postępowania rejestrowego jako zainteresowany oraz wymogu zawiadamiania organu nadzorującego o rejestracji poprzez przesyłanie mu statutu stowarzyszenia; właściwemu organowi przyznano bowiem uprawnienie do weryfikacji prawidłowości utworzenia polskiego związku sportowego i treści jego statutu na etapie poprzedzającym postępowanie rejestrowe - w toku postępowania o wyrażenie zgody na utworzenie związku;
- art. 22 - z wyłączeniem ust. 1 *in fine*, który przewiduje, że osoby prawne mające cele zarobkowe mogą być wyłącznie członkami wspierającymi związku stowarzyszeń.

Ponadto ze względu na rozłączne zakresy zastosowania norm wyrażonych w przepisach ustawy o sporcie dotyczących polskiego związku sportowego jako podmiotu działającego w formie prawnej stowarzyszenia „rejestrowego” nie stosuje się do tych podmiotów przepisów art. 40-43 ustawy Prawo o stowarzyszeniach (przepisy dotyczące stowarzyszeń zwykłych).

- prowadzenie działalności wychowawczej i popularyzatorskiej w zakresie kultury fizycznej,
- szkolenie oraz doskonalenie kadr trenersko-instruktorskich,
- wspieranie działalności uczniowskich klubów sportowych.

W porównaniu z zadaniami realizowanymi przez stowarzyszenia kultury fizycznej katalog zadań realizowanych przez związki sportowe był wprawdzie szerszy, ale jednocześnie np. nie obejmował zadań, które były źródłem szczególnego charakteru stowarzyszeń kultury fizycznej w świetle regulacji z 1984 r. Zadania związków sportowych w stosunku do określanych wcześniej zadań stowarzyszeń kultury fizycznej obejmowały ponadto:

- szkolenie oraz doskonalenie kadr trenersko-instruktorskich,
- wspieranie działalności uczniowskich klubów sportowych.

Z drugiej strony związki sportowe nie dysponowały uprawnieniem do budowania oraz eksploatacji obiektów i urządzeń sportowych. Warto jednocześnie odnotować, że zadaniem związków sportowych przestało być prowadzenie działalności propagandowej, co należy uznać za długo oczekiwane uwspółcześnienie regulacji.

Najważniejsza zmiana w zakresie ustawowej regulacji zadań związków sportowych dokonana została 1 września 2005 r. na mocy art. 62 pkt 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym; jej istotą było całkowite wycofanie się ustawodawcy z określania katalogu zadań związków sportowych – zgodnie z nową treścią art. 9 ustawy o kulturze fizycznej zadania związków sportowych określano w statutach i regulaminach tych związków. Warto podkreślić, że obecnie obowiązująca regulacja również obejmuje już tylko zagadnienia zadań realizowanych przez tzw. polskie związki sportowe.

Do zadań polskiego związku sportowego należały pierwotnie (art. 10 ust. 5 ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r.):

- organizacja i realizacja współzawodnictwa sportowego,
- nadawanie klubom sportowym licencji uprawniających do udziału we współzawodnictwie sportowym,
- reprezentowanie sportu polskiego w międzynarodowych organizacjach sportowych oraz organizowanie udziału w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym,
- przygotowanie kadry narodowej do uczestnictwa w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym.

Przepisy ustawy o sporcie kwalifikowanym zdecydowanie szerzej określały zakres zadań polskiego związku sportowego. Warto jednocześnie odnotować, że zakres ten najszerszej określany był w pierwszym okresie obowiązywania ustawy – od dnia jej wejścia w życie do 4 października 2007 r., a zatem do dnia wejścia w życie zmian wprowadzonych przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowa-

nym oraz niektórych innych ustaw⁴. Zmiany były objętościowo symboliczne, ale treściowo doniosłe – ze zdania wprowadzającego do treści (wyliczającego zadania polskiego związku sportowego) art. 12 ust. 1 ustawy o sporcie kwalifikowanym usunięto słowo „w szczególności”, sprawiając, że katalog wymienianych w ustawie zadań stał się katalogiem zamkniętym. Przed 4 października 2007 r. do zadań polskiego związku sportowego należało zatem „w szczególności”, a potem – aż do końca obowiązywania ustawy – do zadań polskiego związku sportowego należało:

- organizowanie lub prowadzenie współzawodnictwa sportowego, z wyjątkiem dyscyplin sportu, w których współzawodnictwo sportowe nie było organizowane w formie rozgrywek ligowych; w takim przypadku polski związek sportowy mógł bowiem przekazać organizowanie lub prowadzenie współzawodnictwa sportowego w całości lub w części osobie prawnej lub osobie fizycznej będącej przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁵,
- przygotowywanie reprezentantów Polski do uczestnictwa w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym,
- prowadzenie działalności edukacyjnej, wychowawczej i popularyzatorskiej w zakresie sportu,
- reprezentowanie, z uwzględnieniem uprawnień Polskiego Komitetu Olimpijskiego, danej dyscypliny sportu w międzynarodowych organizacjach sportowych oraz organizowanie udziału w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym,
- przedstawianie propozycji składu kadry narodowej ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu,
- szkolenie oraz doskonalenie zawodowe trenerów, a także szkolenie sędziów sportowych⁶,
- określanie warunków i trybu zmiany przynależności zawodnika do klubu sportowego w danej dyscyplinie sportu,

⁴ Dz.U. 2007, Nr 171, poz. 1208.

⁵ Dz.U. 2010, Nr 220, poz. 1447 ze zm.

⁶ Przepis ten nie stanowił jednak samodzielnej podstawy prawnej do wydania decyzji administracyjnej, gdyż wskazane w tym przepisie zadania nie były zadaniami zleconymi w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego (wyrok NSA w Warszawie z dnia 10 stycznia 2013 r. [II GSK 1960/11, LEX nr 1270117]). W cytowanym wyroku Sąd podkreślił ponadto, że kwestia szkoleń sędziów sportowych wywołuje skutki tylko w ramach wewnętrznej organizacji związku, dotyczy jego wewnętrznych rozstrzygnięć i nie ma charakteru administracyjnoprawnego. Zdaniem Sądu: „organizacja i funkcjonowanie sportu kwalifikowanego nie należy do państwowego imperium, należy do kompetencji polskich związków sportowych jako stowarzyszeń korzystających ze swoistej autonomii, a rozstrzygnięcia podejmowane przez polski związek sportowy w danej dyscyplinie sportu, nazwane zostały przez ustawodawcę »decyzjami« jedynie w potocznym rozumieniu tego słowa”.

- prowadzenie spraw związanych z przyznawaniem licencji klubom sportowym, zawodnikom, trenerom i sędziom sportowym,
- prowadzenie postępowań dyscyplinarnych na zasadach ustalonych w regulaminach polskiego związku sportowego.

Niezwykle istotne uprawnienie formułował art. 12 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym – zgodnie z jego treścią polski związek sportowy miał wyłączne prawo do podejmowania decyzji we wszystkich sprawach dotyczących danej dyscypliny sportu, niezastrzeżonych w ustawie dla organów administracji rządowej lub innych podmiotów, co niewątpliwie świadczy o wyjątkowej pozycji prawnej związku.

Analiza przepisów dotyczących zadań polskiego związku sportowego zawartych w obowiązującej ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie wykazuje, że domniemanie właściwości związku nie zostało utrzymane. Można jednocześnie zauważyć, że zakres zadań polskiego związku sportowego przestał być w nowej ustawie regulowany w sposób przejrzysty. Z przytoczonej już wcześniej definicji polskiego związku sportowego zawartej w nowej ustawie o sporcie wynika, że zadaniem polskiego związku sportowego jest (art. 7 ust. 1 ustawy) organizowanie i prowadzenie współzawodnictwa w danym sporcie; radykalne ograniczenie regulacji ustawowej jest tu – jak sygnalizowano – ewidentne. Warto też odnotować, że pośrednio zakres zadań związku wynika obecnie z regulacji dotyczącej uprawnień związku, która *nota bene* jest bardziej rozbudowana niż wcześniej. Polskiemu związkowi sportowemu przyznano zatem wyłączne prawo do (art. 13 ust. 1 ustawy):

- organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego o tytuł mistrza Polski oraz o puchar Polski w danym sporcie⁷,
- ustanawiania i realizacji reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez związek⁸,

⁷ Rozwiązanie to stanowi istotne zawężenie sfery monopolu polskiego związku sportowego w porównaniu z poprzednio obowiązującymi regulacjami. Obecnie związki mogą, na zasadzie wyłączności, organizować jedynie współzawodnictwo sportowe o dwa trofea: tytuł mistrza Polski i puchar Polski; w pozostałym zakresie współzawodnictwo sportowe w danym sporcie mogą organizować i prowadzić także inne podmioty, a polski związek sportowy nie może im tego zabronić (M. Badura i in., dz. cyt., komentarz do art. 13).

⁸ Reguły sportowe to reguły związane z przebiegiem współzawodnictwa sportowego i określające zasady uprawiania danego sportu i rywalizacji w ramach poszczególnych konkurencji, zachowanie zawodników oraz innych osób bezpośrednio zaangażowanych w uprawianie sportu; w literaturze definiuje się reguły sportowe jako generalne normy postępowania, dotyczące zachowań będących uprawianiem sportu i adresowane do sportowców. Reguły organizacyjne to reguły dotyczące sposobu urzędzenia współzawodnictwa sportowego, nadania mu określonego kształtu i struktury, reguły o charakterze technicznym, pomocniczym w stosunku do reguł sportowych określających zasady samego współzawodnictwa; mogą to być np. reguły dotyczące wyboru formy rozgrywek. Reguły dyscyplinarne z kolei to reguły związane z odpowiedzial-

- powołania kadry narodowej oraz przygotowania jej do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, mistrzostw świata lub mistrzostw Europy⁹,
- reprezentowania tego sportu w międzynarodowych organizacjach sportowych¹⁰.

Przy czym naturalnie główną formą podejmowania rozstrzygnięć są uchwały walnego zgromadzenia członków bądź delegatów¹¹.

Należy dodać, że polski związek sportowy, Polski Komitet Olimpijski i Polski Komitet Paraolimpijski mają prawo do wykorzystania do swoich celów gospodarczych przedmiotów będących odwzorowaniem, odpowiednio, stroju reprezentacji kraju, stroju reprezentacji olimpijskiej lub stroju reprezentacji paraolimpijskiej, w zakresie wyznaczonym przez przepisy polskiego związku sportowego, przepisy międzynarodowej organizacji sportowej dzia-

nością uczestników współzawodnictwa sportowego oraz członków polskich związków sportowych za: „naruszenie reguł sportowych lub organizacyjnych oraz innego rodzaju zachowania uznane przez związek za niepożądane i naganne, a w konsekwencji penalizowane przez powołane w tym celu organy związku”; warto dodać, że podstawowym aktem prawa wewnętrznego polskiego związku sportowego w zakresie reguł dyscyplinarnych jest regulamin dyscyplinarny uchwalany przez walne zgromadzenie członków albo delegatów. Trzeba zauważyć, że reguły sportowe nie mają mocy normatywnej i z tego punktu widzenia powinny być oceniane (por. wyroki SN z dnia 25 kwietnia 1973 r. [I CR 306/73; OSNCP 1974, Nr 2, poz. 34] oraz z dnia 22 grudnia 1975 r. [III PR 130/75, LEX nr 7784]). Należy odnotować, że w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. funkcjonowało ponadto niedefiniowane pojęcie tzw. reguł technicznych (por. art. 37 ustawy). Próby interpretacji tego pojęcia podejmowane były jednak w literaturze – zdaniem np. M. Gniatkowskiego, reguły te można było sprowadzić do przepisów rywalizacji w danej dyscyplinie sportu (np. przepisów gry w piłkę nożną), przy czym naruszenia takich reguł powinny były skutkować przede wszystkim odpowiednimi reakcjami sędziego danych zawodów sportowych, a dopiero w dalszej kolejności, przy kwalifikowanym naruszeniu, odpowiedzialnością dyscyplinarną (M. Gniatkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – kary dyscyplinarne i ich charakter prawny*, „Studia Prawnicze” 2004, nr 2, s. 109).

⁹ Prawo powoływania kadry narodowej oznacza kompetencję do dokonywania selekcji zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym, zarówno organizowanym i prowadzonym przez polski związek sportowy, jak i przez inne podmioty oraz wskazywania ich jako potencjalnych reprezentantów danego sportu we współzawodnictwie międzynarodowym wybrani członkowie kadry narodowej wejdą następnie w skład reprezentacji kraju lub reprezentacji olimpijskiej.

¹⁰ Polski związek sportowy ma prawo reprezentowania danego sportu we wszystkich międzynarodowych organizacjach sportowych działających w danym sporcie; warunkiem realizacji tego uprawnienia jest członkostwo w danej organizacji, względnie uzyskanie innego statusu, który upoważnia do podejmowania na forum tego rodzaju organizacji określonych działań, które mieszczą się w zakresie pojęcia reprezentowania. Polski związek sportowy jest ponadto zobowiązany do udziału w co najmniej jednej międzynarodowej federacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez MKOl.

¹¹ Uchwały te nie mieszczą się jednak w kategorii źródeł powszechnie obowiązującego prawa określonych w art. 87 i 91 Konstytucji RP (por. wyrok SN z dnia 14 października 2009 r. [V CSK 148/09, LEX nr 627244]; podobnie – w odniesieniu do regulaminów stowarzyszeń kultury fizycznej – wyrok SN z dnia 11 czerwca 2008 r. [V CSK 6/08, LEX nr 453127]).

łąjącej w danym sporcie, do której należy polski związek sportowy, przepisy Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego lub przepisy Międzynarodowego Komitetu Paraolimpijskiego (art. 13 ust. 4 ustawy¹²). W odniesieniu do dopuszczalności i skali działalności gospodarczej prowadzonej przez polski związek sportowy warto przytoczyć jedną z tez wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14 lutego 2007 r.¹³ Sąd uznał bowiem, że Polski Związek Piłki Nożnej (a zatem także każdy inny polski związek sportowy) prowadzi w sposób zorganizowany i ciągły zarobkową działalność usługową w zakresie sprzedaży praw do transmisji imprez sportowych. W uzasadnieniu wyroku podkreślono m.in., że polski związek sportowy wykonuje zleczone zadania o charakterze publicznym a zatem odpowiada definicji przedsiębiorcy zawartej w ustawie z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁴. Wykonywanie zadań publicznych przez polski związek sportowy zostało także zaakcentowane w wyroku WSA w Warszawie z dnia 6 marca 2013 r.¹⁵ – „polski związek sportowy jest podmiotem wykonującym zadania publiczne, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej”¹⁶.

Ważnym uprawnieniem polskiego związku sportowego jest możliwość utworzenia ligi zawodowej w sporcie, w którym współzawodnictwo sportowe jest organizowane w formie rozgrywek ligowych (art. 15 ust. 1 ustawy). Uprawnienie to staje się obowiązkiem wtedy, gdy ponad połowa klubów sportowych biorących udział w rozgrywkach ligowych w najwyższej klasie rozgrywkowej w danym sporcie działa w formie spółek akcyjnych (art. 15 ust. 2). Warto jednocześnie odnotować, że ustawa pozbawia możliwości wchodzenia w skład ligi zawodowej klubów sportowych funkcjonujących jako stowarzyszenia w przypadku gier zespołowych, co należy uznać za kontrowersyjne; możliwością taką dysponują jedynie kluby sportowe działające jako spółki akcyjne (art. 15 ust. 3)¹⁷. Przypuszczalną przyczyną takiego rozwiązania jest

¹² Warto zauważyć, że w pierwotnym brzmieniu art. 13 ustawy polski związek sportowy miał prawo używania w stroju reprezentacji kraju wizerunku orła ustalonego dla godła na podstawie przepisów ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (Dz.U. 2005, Nr 235, poz. 2000 ze zm.).

¹³ XVII Ama 98/06, LEX nr 291849.

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 184 ze zm.

¹⁵ II SAB/Wa 1/13, LEX nr 1321524.

¹⁶ Tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 782 ze zm.

¹⁷ Na potencjalnie dolegliwą dla klubu działającego w formie prawnej stowarzyszenia konsekwencję takiego sformułowania przepisów trafnie wskazują M. Badura i inni (dz. cyt., komentarz do art. 15). Jak piszą, ustawodawca nie dostrzega możliwości zaistnienia sytuacji, w której uczestniczący w rozgrywkach II ligi (które nie są prowadzone w formie ligi zawodowej w danym sporcie) klub sportowy działający w innej dopuszczalnej formie prawnej niż spółka akcyjna (np. stowarzyszenie lub spółka z o.o.) uzyska sportowy awans do rozgrywek na wyższym poziomie rywalizacji (do wyższej klasy rozgrywkowej) organizowanych w formie

to, że codziennością gier zespołowych są obecnie znaczne środki finansowe charakterystyczne dla styku sportu, biznesu i mediów. Ustawodawca dostrzegając współczesne oblicze sportu, wprowadzając do ustawy o sporcie przepis, w myśl którego liga zawodowa może być zarządzana wyłącznie przez osobę prawną działającą w formie spółki kapitałowej (art. 15 ust. 4). Warto dodać, że polski związek sportowy ma decydujący wpływ na zasady funkcjonowania ligi zawodowej – zasady te ustalane są w umowie zawartej między polskim związkiem sportowym a spółką zarządzającą ligą zawodową (art. 15 ust. 5). Administracja publiczna nie pozostała jednak całkowicie pozbawiona wpływu na te zasady, wprowadzono bowiem konieczność uzyskania zgody ministra właściwego do spraw kultury fizycznej na zawarcie wyżej wspomnianej umowy (wyrażenie zgody oraz odmowa wyrażenia zgody na zawarcie umowy następuje w drodze decyzji – art. 15 ust. 6 ustawy o sporcie).

W kontekście ograniczenia regulacji ustawowej najcenniejszym źródłem informacji na temat zadań związków sportowych są statuty tych organizacji. I tak np. do zadań Polskiego Związku Piłki Nożnej zaliczyć należy m.in.¹⁸:

- opracowywanie kierunków rozwoju sportu piłki nożnej w kraju, w tym także w piłce halowej i plażowej (mężczyzn i kobiet),
- kierowanie i koordynowanie całokształtu działań związanych z uprawianiem i promocją piłki nożnej w Polsce,
- organizowanie i prowadzenie ogólnokrajowego systemu rozgrywek mistrzowskich i pucharowych we wszystkich kategoriach wiekowych, w tym także wśród kobiet, dla wyłonienia mistrza Polski, zdobywcy pucharu Polski, pucharu ligi oraz superpucharu, a także zawodów międzynarodowych i międzynarodowych,
- opracowywanie i wydawanie przepisów, regulaminów i zasad przeprowadzania zawodów mistrzowskich, pucharowych i innych organizowanych przez PZPN (na szczeblu centralnym) i wojewódzkie związki piłki nożnej na terenie ich działania,
- przygotowywanie i zgłaszanie reprezentacji narodowej i innych zespołów reprezentacyjnych do udziału w eliminacjach i finałach mistrzostw

ligi zawodowej i w konsekwencji zostanie objęty zakresem zastosowania art. 15 ustawy o sporcie. W takiej sytuacji wymagane będzie dokonanie przekształcenia klubu sportowego w spółkę akcyjną, a w wypadku klubu działającego w formie stowarzyszenia – w zasadzie utworzenie *ab initio* spółki akcyjnej przez taki klub sportowy bądź jego członków. Jak podkreślają cytowani autorzy, w polskim systemie prawnym nie ma przepisów umożliwiających bezpośrednie przekształcenie klubu działającego w formie stowarzyszenia, fundacji lub spółdzielni w spółkę akcyjną.

¹⁸ Por. art. 12 § 1 statutu Polskiego Związku Piłki Nożnej (tekst statutu dostępny na stronie: https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/47-Statut%20Polskiego%20Zwi%C4%85zku%20Pi%C5%82ki%20No%C5%BCnej.pdf [dostęp 17.02.2016]).

świata, Europy, igrzysk olimpijskich oraz w innych rozgrywkach międzynarodowych,

- współpracę oraz wyłączne organizowanie i utrzymywanie bezpośrednich kontaktów z narodowymi federacjami piłkarskimi za granicą, a także współudział w realizacji celów i zadań FIFA i UEFA,
- opracowywanie planów i kierunków szkolenia oraz doszkalania trenerów, instruktorów, sędziów, członków sztabu medycznego, zawodników, menedżerów do spraw piłkarzy, licencjonowanych organizatorów imprez piłkarskich, działaczy społecznych i pracowników etatowych oraz weryfikację metod szkolenia przy współpracy z instytucjami i uczelniami zajmującymi się problematyką piłki nożnej,
- wydawanie przepisów i regulaminów wewnątrzwiązkowych oraz ustalanie zasad dotyczących uprawiania sportu piłki nożnej w sposób zgodny z normami prawa polskiego oraz postanowieniami FIFA i UEFA,
- zapewnienie przestrzegania w rozgrywkach piłkarskich organizowanych w Polsce międzynarodowych przepisów gry w piłkę nożną,
- sprawowanie nadzoru i kontroli nad przestrzeganiem przez członków PZPN, zawodników, trenerów, instruktorów, menedżerów do spraw piłkarzy, licencjonowanych organizatorów imprez piłkarskich, sędziów, członków sztabu medycznego i działaczy społecznych statutu, regulaminów, uchwał, innych przepisów oraz postanowień i decyzji obowiązujących w PZPN,
- stwarzanie warunków do udzielania ochrony prawnej interesów członków PZPN, zawodników, trenerów, instruktorów, menedżerów do spraw piłkarzy, licencjonowanych organizatorów imprez piłkarskich, sędziów, członków sztabu medycznego i działaczy piłkarskich,
- rozstrzyganie sporów powstałych pomiędzy członkami PZPN w wyniku ich działalności sportowej w dziedzinie sportu piłki nożnej,
- nakładanie kar dyscyplinarnych i sankcji regulaminowych na członków PZPN, zawodników, trenerów, instruktorów, menedżerów do spraw piłkarzy, licencjonowanych organizatorów imprez piłkarskich, sędziów, członków sztabu medycznego oraz działaczy społecznych dopuszczających się naruszenia przepisów i zasad obowiązujących w sporcie piłki nożnej,
- prowadzenie ewidencji, statystyki, dokumentacji, zasobów archiwalnych, zbiorów pamiątek oraz wydawanie sprawozdań rocznych i materiałów informacyjnych dotyczących działalności PZPN,
- utrzymywanie stałych kontaktów ze środkami masowego przekazu w zakresie realizacji polityki informacyjnej i popularyzacyjnej dotyczącej działalności PZPN,

- wydawanie wytycznych i przepisów dotyczących zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w czasie zawodów piłki nożnej na obiektach sportowych oraz nadzorowanie ich przestrzegania przez członków Związku,
- zgłaszanie kandydatów do prac w komisjach FIFA i UEFA,
- przedstawianie wniosków i postulatów oraz wydawanie opinii dla odpowiednich władz państwowych i organów samorządowych w sprawach dotyczących rozbudowy obiektów i urządzeń sportowych na potrzeby sportu piłki nożnej,
- wspieranie działalności uczniowskich klubów sportowych, szkół mistrzostwa sportowego oraz wojewódzkich ośrodków szkolenia młodzieży kształcących uzdolnioną młodzież w sporcie piłki nożnej,
- nadawanie klubom sportowym licencji uprawniających do udziału we współzawodnictwie sportowym,
- udzielanie licencji zawodnikom, trenerom, instruktorom, sędziom, członkom sztabu medycznego i menedżerom do spraw piłkarzy oraz licencjonowanym organizatorom imprez piłkarskich, a także nadawanie klas sportowych zawodnikom,
- prowadzenie działalności oświatowej, szkoleniowej, wydawniczej i popularyzatorskiej,
- podejmowanie przez statutowe organy decyzji i uchwał o przeznaczaniu środków finansowych na realizację celów i zadań statutowych PZPN,
- ponoszenie kosztów reprezentowania PZPN w relacjach z organizacjami piłkarskimi (międzynarodowymi i krajowymi) oraz osobami trzecimi¹⁹,
- realizowanie wzajemnych świadczeń wobec członków PZPN, zawodników, trenerów, instruktorów, sędziów, członków sztabu medycznego, działaczy piłkarskich i pracowników PZPN w związku z ich codzienną działalnością na rzecz PZPN²⁰,

¹⁹ W tym w szczególności kosztów: a) upominków wręczanych działaczom FIFA, UEFA i zagranicznych federacji piłkarskich oraz osobom trzecim w ramach zwyczajowo przyjętej wymiany prezentów, b) podróży oraz pobytu gości PZPN w kraju i za granicą, c) korespondencji okazjonalnej.

²⁰ Realizowanie tych świadczeń następuje poprzez ponoszenie kosztów: a) nieodpłatnego przekazywania biletów na mecze reprezentacji Polski w różnych kategoriach wiekowych, mecze o puchar Polski, puchar ligi oraz superpuchar, b) dofinansowania wyjazdów zawodników, trenerów, instruktorów, sędziów, członków sztabu medycznego, działaczy piłkarskich i pracowników PZPN jako osób nie wchodzących w skład ekipy piłkarskiej na zagraniczne mecze reprezentacji Polski w różnych kategoriach wiekowych, c) ubezpieczenia zawodników zespołów reprezentacyjnych - na czas ich powołania, d) zakupu biletów dla zawodników i osób wchodzących w skład ekipy piłkarskiej na imprezy kulturalne odbywające się w trakcie zgrupowań i obozów przygotowawczych, e) organizacji Walnego Zgromadzenia Związku, posiedzeń, narad, konferencji

- popularyzację sportu piłki nożnej²¹,
- ponoszenie kosztów szkolenia i doszkalania trenerów, instruktorów, sędziów, członków sztabu medycznego, działaczy i menedżerów piłkarskich, licencjonowanych organizatorów imprez piłkarskich oraz pracowników PZPN, w tym kosztów prowadzenia Szkoły Trenerów PZPN,
- organizowanie i prowadzenie instytucji wolontariatu dla potrzeb organizowania zawodów piłkarskich rozgrywanych w Polsce.

W podobny sposób zadania polskich związków sportowych określają statuty innych związków²². Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na daleko idący przepis, który występuje w niektórych spośród przeanalizowanych przez autora statutach. I tak np. § 12 ust. 1 pkt 21 statutu Polskiego Związku Piłki Siatkowej formułuje domniemanie właściwości związku, do którego należy: „podejmowanie decyzji we wszystkich sprawach dotyczących piłki siatkowej oraz siatkówki plażowej, niezastrzeżonych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa dla organów administracji rządowej lub innych podmiotów”. Zbliżony przepis zawarto także w statucie Polskiego Związku Piłki Nożnej - zgodnie z treścią art. 12 § 3 „PZPN ma wyłączne prawo do podejmowania decyzji we wszystkich sprawach dotyczących sportu piłki nożnej niezastrzeżonych prawnie dla organów administracji rządowej lub innych podmiotów, a w szczególności do: 1) organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego o tytuł Mistrza Polski oraz o Puchar Polski w piłce nożnej, 2) ustanawiania i realizacji reguł sportowych, organizacyjnych i dy-

i innych spotkań okazjonalnych realizowanych przez PZPN dla członków statutowych organów PZPN oraz zawodników, trenerów, instruktorów, sędziów, członków sztabu medycznego, menedżerów do spraw piłkarzy, licencjonowanych organizatorów imprez piłkarskich i działaczy piłkarskich oraz pracowników PZPN, w tym także m.in. kosztów wynajęcia lokali, zakwaterowania uczestników, obsługi technicznej, oprawy artystycznej i usług gastronomicznych, f) organizacji spotkań okazjonalnych realizowanych podczas meczów reprezentacji Polski w różnych kategoriach wiekowych, meczów o puchar Polski, puchar ligi oraz superpuchar, przy uwzględnieniu zasad, o których mowa w pkt. e, g) zakupu ubiorów i strojów dla osób realizujących cele reprezentacyjne Związku, h) nagród i stypendiów sportowych dla zawodników reprezentacji Polski w różnych kategoriach wiekowych, i) nagród i zapomóg dla zawodników, trenerów, instruktorów, sędziów, członków sztabu medycznego, działaczy piłkarskich i pracowników PZPN, j) zakupu okolicznościowych wianek i kwiatów wręczanych w imieniu PZPN.

²¹ Wspomniana popularyzacja następuje poprzez: a) nieodpłatne przekazywanie na rzecz członków PZPN, zawodników, trenerów, instruktorów, działaczy piłkarskich, pracowników PZPN oraz osób trzecich proporczyków, koszulek, gadżetów i podobnych prezentów, b) finansowanie organizacji konferencji, seminariów, narad szkoleniowych i metodyczno-szkoleniowych przeprowadzanych na rzecz rozwoju i popularyzacji polskiej piłki nożnej.

²² Por. np. § 12 ust. 1 statutu Polskiego Związku Piłki Siatkowej (statut dostępny na stronie: <http://www.pzps.pl/Statut-PZPS.html> [dostęp 17.02.2016]), § 11 statutu Związku Piłki Ręcznej w Polsce (statut dostępny na stronie: <http://www.zprp.pl/upload/pliki/Statut%20ZPRP.pdf> [dostęp 17.02.2016]) czy też § 8 statutu Polskiego Związku Judo (statut dostępny na stronie: <http://new.pzjudo.pl/uploaded/Projekt%20Statutu.pdf> [dostęp 17.02.2016]).

scyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez związki, 3) powołania kadry narodowej oraz przygotowania jej do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, mistrzostw świata lub mistrzostw Europy, 4) reprezentowania sportu piłki nożnej w międzynarodowych organizacjach sportowych”.

3.2. Tworzenie związków sportowych i polskich związków sportowych

Związki sportowe mogły być tworzone pierwotnie (regulacja tworzenia związków zmieniała się, o czym będzie dalej) przez co najmniej trzy kluby sportowe (art. 8 ust. 1), a ich działalność regulowana była przede wszystkim – podobnie jak stowarzyszeń kultury fizycznej – przez przepisy ustawy Prawo o stowarzyszeniach. Warto odnotować, że podobną optykę przyjęto w obecnie obowiązującej ustawie o sporcie; podobnie jak wcześniej związki sportowe mogą być tworzone przez co najmniej trzy kluby sportowe, i – co już wcześniej sygnalizowano – działają w formie stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń (art. 6 ust. 1 i 2 ustawy o sporcie).

Ustawa o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. nie zawierała obszernej regulacji szczegółowej dotyczącej zakładania polskich związków sportowych. Ustawodawca wprowadzał jedynie ogólną zasadę, w myśl której polski związek sportowy mógł być utworzony tylko za zezwoleniem – początkowo Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, w końcowym natomiast okresie obowiązywania przepisu zawartego w treści art. 10 ust. 4 ustawy – Prezesa Polskiej Konfederacji Sportu. W art. 14 z kolei formułowano przepis, zgodnie z treścią którego sąd rejestrowy odmawiał zarejestrowania stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego, „jeżeli jego założenie byłoby sprzeczne z ustawą lub nie spełnia określonych prawem warunków”. Warto dodać, że w okresie obowiązywania ustawy z 1996 r. dokonano dwóch istotnych zmian przepisów dotyczących zakładania związków sportowych. Pierwsza zmiana dokonana została 31 maja 2005 r. na mocy art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o żegludze śródlądowej²³; istotą zmiany było poszerzenie wyliczenia rodzajów klubów sportowych, które mogły zakładać związki klubów (inaczej związki sportowe) o uczniowskie kluby sportowe. Druga zmiana dokonana została 1 września 2005 r. na mocy art. 62 pkt 7 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym; istotą tej z kolei zmiany było wprowadzenie możliwości zakładania związków sportowych przez zawodników niezrzeszonych w klubach sportowych – w liczbie co najmniej 15. Wprost po-

²³ Dz.U. 2005, Nr 85, poz. 726 ze zm.

nadto zapisano w treści art. 8 ust. 2, że związek sportowy może działać wyłącznie w formie stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń. Dla porządku trzeba zaznaczyć, że ustawa o sporcie kwalifikowanym uchyliła jednocześnie inne dotyczące zakładania związków przepisy ustawy z 1996 r.

Zakładanie i funkcjonowanie polskich związków sportowych było także naturalnie przedmiotem regulacji ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Wynikało to z jej charakteru – jak wspomniano wcześniej, ustawa ta była najważniejszym aktem prawnym w sferze zagadnień sportu profesjonalnego. Procedurę postępowania bezpośrednio związaną z zakładaniem związku określały przepisy zawarte w art. 8 – przede wszystkim założyciele musieli złożyć do ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu wnioski o wyrażenie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego. Warto odnotować, że dokumenty, które należało dołączyć do wniosku, nie były jednolicie określane w czasie pięciu lat obowiązywania ustawy; pierwotnie dokumenty te wcale nie były wskazywane²⁴. Trzeba w tym miejscu zauważyć, że przed wejściem w życie omawianej ustawy o sporcie kwalifikowanym zagadnienia procedury zakładania polskiego związku sportowego, w tym dokumentów, które należało dołączyć do wniosku o wyrażenie

²⁴ Dopiero od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2007, Nr 171, poz. 1208), a zatem od dnia 5 października 2007 r., do wniosku o wyrażenie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego należało dołączyć:

- projekt statutu polskiego związku sportowego,
- wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego albo z innego rejestru, albo z ewidencji właściwych dla formy organizacyjnej danego założyciela,
- protokół zebrania założycielskiego, podpisany przez wszystkich założycieli,
- wykaz klubów sportowych, wraz z adresami, prowadzących działalność w danej dyscyplinie sportu,
- szczegółowy opis dyscypliny sportu,
- informację o prowadzonych rozgrywkach lub systemie współzawodnictwa sportowego w danej dyscyplinie sportu,
- informację o międzynarodowej organizacji danej dyscypliny sportu, systemie międzynarodowego współzawodnictwa sportowego oraz działających w tej dyscyplinie sportu międzynarodowych organizacjach sportowych,
- zaświadczenie potwierdzające przynależność związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej właściwej dla danej dyscypliny sportu, zrzeszającej krajowe organizacje sportowe co najmniej z 40 państw i co najmniej z 3 kontynentów, albo pisemne przyrzeczenie takiej międzynarodowej organizacji sportowej uzyskania przynależności do niej po utworzeniu polskiego związku sportowego,
- informację o warunkach organizacyjnych i materialnych umożliwiających wykonywanie zadań polskiego związku sportowego.

Jak widać, liczba ocenianych przez ministra danych była szeroka, co w rezultacie sprawiało, że administracja publiczna dysponowała możliwie pełną wiedzą na temat tworzonego związku. Tak wnikliwa ocena powstającej organizacji była jednak potrzebna z racji szczególnych funkcji polskich związków sportowych, które – jak wspomniano – w niektórych sytuacjach ponosiły odpowiedzialność za wizerunek Polski na arenie międzynarodowej.

nie zgody na jego utworzenie, były regulowane nie na szczeblu ustawowym, lecz w drodze zarządzenia, a potem rozporządzenia²⁵. Rozwiązania przyjęte w tym zakresie w art. 8 ustawy o sporcie kwalifikowanym były podobne, ale nie identyczne z rozwiązaniami przyjmowanymi wcześniej. Różnice sprowadzały się zarówno do różnic proceduralnych, jak i dużo poważniejszych zmian merytorycznych. Różnice proceduralne były następujące:

1. W nowszej regulacji odstąpiono od możliwości podpisania protokołu założycielskiego przez upoważnionych przedstawicieli wszystkich założycieli (w świetle regulacji ustawy z 2005 r. dokumentem załączanym do wniosku o wyrażenie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego był protokół zebrania założycielskiego, podpisany przez wszystkich założycieli).
2. W nowszej regulacji nie formułowano obowiązku dołączenia do wniosku protokołu wyboru komitetu założycielskiego.

Jak wspomniano, zmiany miały także poważniejszy wymiar merytoryczny. Do takich zmian należy zaliczyć:

3. Poszerzenie w nowej regulacji zakresu niezbędnej informacji o prowadzonych rozgrywkach – nowsza regulacja formułowala obowiązek dołączenia do wniosku informacji o wszystkich prowadzonych rozgrywkach lub systemie współzawodnictwa sportowego w danej dyscyplinie sportu, podczas gdy regulacja z 2001 r. – informacji o prowadzonych rozgrywkach w grach zespołowych w I i II lidze z udziałem co najmniej ośmiu zespołów w każdej lidze lub informacji dotyczących organizacji mistrzostw Polski w dyscyplinach indywidualnych z co najmniej dwustopniowym systemem eliminacji do finałów ogólnopolskich.
4. Odstąpienie w nowszej regulacji od obowiązku dołączenia do wniosku:
 - pisemnej deklaracji o przystąpieniu do polskiego związku sportowego co najmniej 80% klubów sportowych działających w danej

²⁵ Wykaz dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogły działać polskie związki sportowe, oraz szczegółowe warunki i tryb udzielania zezwoleń na ich utworzenie określało początkowo zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 17 września 1996 r. w sprawie wykazu dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe, oraz szczegółowych warunków i trybu udzielania zezwoleń na tworzenie polskich związków sportowych (M.P. Nr 59, poz. 556), a od 17 lutego 2001 r. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 stycznia 2001 r. w sprawie wykazu dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe, oraz szczegółowych warunków i trybu udzielania zezwoleń na tworzenie polskich związków sportowych (Dz.U. Nr 8, poz. 67 ze zm.). Rozporządzenie to zostało z kolei uchylone z dniem 19 września 2009 r. przez art. 80 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Od dnia 19 września 2009 r. do 16 października 2010 r. obowiązywało z kolei rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 września 2009 r. w sprawie wykazu dyscyplin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe (Dz.U. Nr 147, poz. 1196); obecnie obowiązują jedynie rozbudowane przepisy dotyczące polskich związków sportowych zawarte w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (rozdział III ustawy).

- dyscyplinie lub dziedzinie sportu na terenie co najmniej 10 województw – w przypadku dyscypliny lub dziedziny sportu nieobjętej programem igrzysk olimpijskich,
- danych dotyczących organizacji, zasięgu i potencjału dyscypliny lub dziedziny sportu,
 - przyjętego na zebraniu założycielskim projektu zasad, warunków i trybu przyznawania i cofania klubom sportowym licencji uprawniających do udziału we współzawodnictwie sportowym (przedłożenie tego projektu nie było wymagane, jeżeli odpowiednie postanowienia dotyczące współzawodnictwa sportowego oraz licencji dla klubów sportowych zostały określone w statucie polskiego związku sportowego (§ 3 ust. 3 rozporządzenia z dnia 18 stycznia 2001 r.).

Powyższe zmiany dowodzą liberalizacji regulacji i zmniejszania zakresu ocenianych przez organ administracji informacji; trzeba jednak pamiętać, że w obu poddanych analizie regulacjach występował element zgody na utworzenie polskiego związku sportowego. Zdaniem autora, element ten należy jednak uznać za niezbędny z racji wielokrotnie podkreślanej szczególnej roli polskich związków sportowych, które nieraz – z wizerunkowego punktu widzenia – realizują zadania dorównujące rangą zadaniom administracji publicznej.

Konieczność uzyskania zgody na utworzenie polskiego związku sportowego przewiduje również obowiązująca ustawa o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. Obecnie wymagana jest zgoda ministra właściwego do spraw kultury fizycznej (art. 7 ust. 2 ustawy). Katalog informacji, które należy dołączyć do wniosku o wyrażenie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego określa art. 11 ust. 2 ustawy. Zgodnie z jego treścią wnioskodawca (związek sportowy²⁶) zobowiązany jest dołączyć do wniosku²⁷:

²⁶ Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na wyrok NSA w Warszawie z dnia 12 lutego 2014 r. (II GSK 1566/12, LEX nr 1450646). Sąd uznał bowiem, że nie ma legitymacji do żądania wszczęcia postępowania o wydanie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego komitet założycielski stowarzyszenia ustanowionego na podstawie przepisów ustawy POS. W uzasadnieniu podkreślono, iż z art. 7 ust. 2 ustawy o sporcie „wyraźnie wynika, że polski związek sportowy może być ustanowiony przez związek sportowy, z tym, że ustanowienie polskiego związku sportowego wymaga uzyskania zgody ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Tak sformułowany przepis wyraźnie wiąże tworzenie polskiego związku sportowego ze związkiem sportowym, który zamierza utworzyć polski związek sportowy oraz wymaganiem uzyskania zgody właściwego ministra do jego utworzenia. Oznacza to, że sprawa administracyjna w przedmiocie wyrażenia zgody na ustanowienie polskiego związku sportowego została wyraźnie powiązana z tym związkiem sportowym, który zamierza utworzyć polski związek sportowy, i to ten związek sportowy ma legitymację strony do występowania z żądaniem wszczęcia postępowania administracyjnego”.

²⁷ Na mocy art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych od dnia 22 września 2015 r. nie ma już potrzeby dołączania do wniosku aktualnego na dzień składania wniosku odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego wnioskodawcy.

- projekt statutu polskiego związku sportowego,
- szczegółowy opis sportu, w którym zamierza organizować i prowadzić współzawodnictwo, wraz z dokładną informacją o warunkach jego uprawiania oraz regulach i systemie współzawodnictwa w tym sporcie,
- zaświadczenie o przynależności do międzynarodowej federacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski²⁸.

Warto odnotować, że katalog informacji, które należy dołączyć do wniosku o wyrażenie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego, jest obecnie znacznie węższy niż w świetle przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym w brzmieniu obowiązującym od dnia 5 października 2007 r. (jak wspomniano wcześniej katalog taki nie był formułowany). W nowej regulacji zrezygnowano z obowiązku dołączania:

- podpisanego przez założycieli protokołu zebrania założycielskiego;
- wykazu klubów sportowych, wraz z adresami, prowadzących działalność w danej dyscyplinie sportu;
- informacji o międzynarodowej organizacji danej dyscypliny sportu, systemie międzynarodowego współzawodnictwa sportowego oraz działających w tej dyscyplinie sportu międzynarodowych organizacjach sportowych;
- zaświadczenia potwierdzającego przynależność związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej właściwej dla danej dyscypliny sportu, zrzeszającej krajowe organizacje sportowe co najmniej z 40 państw i co najmniej z 3 kontynentów, albo pisemnego przyrzeczenia takiej międzynarodowej organizacji sportowej uzyskania przynależności do niej po utworzeniu polskiego związku sportowego; obecnie wystarczy zaświadczenie o przynależności do międzynarodowej federacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski;
- informacji o warunkach organizacyjnych i materialnych umożliwiających wykonywanie zadań polskiego związku sportowego.

Zagadnieniem, które wymaga odrębnej analizy, jest kształtowanie się okoliczności uzasadniających odmowę wyrażenia zgody na utworzenie

²⁸ Konieczność dołączenia do wniosku zaświadczenia o przynależności do międzynarodowej federacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez Międzynarodowy Komitet Olimpijski należy uznać za kontrowersyjną, co jest też dostrzegane w literaturze. I tak np. M. Niewczas oraz B. Stępień-Załucka uznają, że przepis ten nie spełnia podstawowych standardów konstytucyjnych w tym sensie, że ewentualne wyjątki od zasady równości są wprawdzie możliwe, ale w każdym przypadku muszą spełniać przesłanki: racjonalności, proporcjonalności i zgodności z pozostałymi zasadami konstytucyjnymi; przesłanki te nie są, niestety, spełniane przez analizowane rozwiązanie (M. Niewczas, B. Stępień-Załucka, *Dyskryminacja polskich związków sportów nieolimpijskich*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2015, nr 6, s. 51).

polskiego związku sportowego. Warto zauważyć, że obowiązująca przed wejściem w życie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym regulacja zawarta w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 stycznia 2001 r. w sprawie wykazu dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe, oraz szczegółowych warunków i trybu udzielania zezwoleń na tworzenie polskich związków sportowych nie formułowała bezpośrednio katalogu okoliczności uzasadniających odmowę wyrażenia takiej zgody. Okoliczności te pośrednio jednak wynikały z treści § 4 rozporządzenia. Zgodnie z jego treścią decyzję o udzieleniu zezwolenia na utworzenie polskiego związku sportowego organ administracji wydawał, gdy:

- wniosek został złożony przez związek posiadający zasięg ogólnokrajowy,
- wniosek dotyczył jednej dyscypliny lub dziedziny sportu objętej wykazem,
- do wniosku zostały dołączone wymagane dokumenty oraz gdy wnioskodawca spełniał warunki określone w odpowiednich zapisach rozporządzenia.

W świetle przepisów rozporządzenia z dnia 18 stycznia 2001 r. organ administracji dysponował zatem znikomą swobodą w podjęciu rozstrzygnięcia. Przy spełnianiu warunków zgoda musiała zostać wydana. Pojawia się naturalnie pytanie o zakres ewentualnej swobody organu administracji wydającego decyzję o odmowie bądź wyrażeniu zgody na utworzenie polskiego związku sportowego w świetle przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym oraz obecnie obowiązującej ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Okoliczności uzasadniające odmowę wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego określone były w art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Zgodnie z pierwotnym jego brzmieniem minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu odmawiał wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego, jeżeli²⁹:

- w danej dyscyplinie sportu działał już polski związek sportowy,
- wnioskodawca nie przedłożył odpowiednich dokumentów,

²⁹ Katalog tych okoliczności został zmodyfikowany na mocy art. 1 pkt 3 lit. b wspomnianej już wcześniej ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta dodała jeszcze jedną istotną okoliczność uzasadniającą odmowę wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego. Otóż minister miał obowiązek odmówić wyrażenia zgody także wtedy, gdy dana dyscyplina sportu nie znajdowała się w wykazie dyscyplin sportu, w których mogły działać polskie związki sportowe; wykaz taki określał w drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu, „biorąc pod uwagę dane dotyczące zasięgu i potencjału rozwojowego danej dyscypliny sportu, a także stopnia jej zorganizowania” (art. 10 ustawy).

- wnioskodawca nie wykazał spełniania warunków takich jak przynależność związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej właściwej dla danej dyscypliny sportu, zrzeszającej krajowe organizacje sportowe co najmniej z 40 państw i co najmniej z 3 kontynentów.

Z kolei zgodnie z treścią art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie minister właściwy do spraw kultury fizycznej odmawia wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego, jeżeli:

- wnioskodawca nie przedłożył odpowiednich dokumentów,
- postanowienia projektu statutu są niezgodne z przepisami prawa, w szczególności naruszają wymagania określone w ustawie.

Przy czym decydujące dla charakteru rozstrzygnięcia ministra jest użycie przez ustawodawcę sformułowania: „minister właściwy do spraw kultury fizycznej odmawia wyrażenia zgody”. Jak widać, również nowsze rozwiązania nie przewidują uznaniowości w wydawaniu rozstrzygnięcia przez ministra. Kończąc rozważania na temat okoliczności uzasadniających odmowę wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego, należy podkreślić, że dopiero najnowsza regulacja nareszcie jednoznacznie przesądza o formie wyrażenia zgody oraz odmowy wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego – zgodnie z treścią art. 11 ust. 7: „wyrażenie zgody oraz odmowa wyrażenia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego następuje w drodze decyzji”.

3.3. Nadzór nad związkami sportowymi i polskimi związkami sportowymi

Jeśli wziąć pod uwagę zadania realizowane przez związki sportowe, a także ich przywileje czy wreszcie duży wpływ na wizerunek kraju na arenie międzynarodowej, konieczne jest, zdaniem autora, formułowanie głęboko przemyślanych regulacji dotyczących nadzoru nad tymi podmiotami; nadzór ten powinien być silniejszy niż nadzór nad innymi stowarzyszeniami. Poniższa analiza odpowiednich uregulowań prawnych pozwoli odpowiedzieć na pytanie, czy kreowały one w perspektywie historycznej i kreują nadal wystarczająco silny w praktyce nadzór nad związkami sportowymi.

3.3.1. Kształtowanie się regulacji w zakresie organu nadzorującego i kryteriów nadzoru

Przepisy dotyczące nadzoru nad związkami sportowymi po raz pierwszy formułowane były w art. 15-18 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. Warto odnotować, że przepisy te, jak wiele innych przepisów doty-

czących związków sportowych, podlegały daleko idącym przekształceniom w okresie obowiązywania tej ustawy.

Zgodnie z pierwotną treścią art. 15 ust. 1 ustawy organem nadzorującym działalność polskich związków sportowych i związków sportowych o zasięgu ogólnokrajowym działających w wielu dyscyplinach lub dziedzinach sportu był Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki. W zakresie wskazania organu nadzorującego w okresie obowiązywania ustawy nastąpiły aż dwie zmiany:

1. Pierwsza zmiana została dokonana mocą art. 1 ust. 3 ustawy z dnia 20 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o grach losowych i zakładach wzajemnych³⁰. Zgodnie z jego treścią z dniem 1 stycznia 2000 r. użyte w ustawie o kulturze fizycznej w różnych przypadkach wyrazy „Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki” zastąpiono użytymi w odpowiednich przypadkach wyrazami „Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu”. Od dnia 1 stycznia 2000 r. nadzór nad polskim związkiem sportowym realizowany był zatem przez Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu. Niejako „przy okazji” warto odnotować, że ustawa z dnia 20 stycznia 2000 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o grach losowych i zakładach wzajemnych jest kolejnym przykładem aktu normatywnego obowiązującego z mocą wsteczną, co, niestety, zdarzało się nieraz w sferze aktów prawnych kształtujących administracyjną reglamentację wolności zrzeszania się.
2. Druga zmiana dokonana została w dniu 1 lipca 2002 r. na mocy art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu³¹; zgodnie z treścią wspomnianego art. 19 pkt 1 „użyte (...) w różnych przypadkach wyrazy »minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu« zastępuje się użytymi w odpowiednich przypadkach wyrazami »Prezes Polskiej Konfederacji Sportu«”. Od dnia 1 lipca 2002 r. nadzór nad polskim związkiem sportowym realizowany był zatem przez Prezesa Polskiej Konfederacji Sportu.

Swoją drogą za zaskakujące należy w tym miejscu uznać utrzymane przez cały okres obowiązywania ustawy z 1996 r. sformułowania zawarte w art. 15 ust. 3 ustawy: „Organ nadzorujący może dokonać kontroli działalności stowarzyszenia kultury fizycznej i związku sportowego”. Zdaniem autora, zapis ten był zbędny, bo przecież każdy nadzór z definicji obejmuje także możliwość stosowania środków kontroli. Nie jest bowiem racjonalne stosowanie środków korygujących bez wiedzy na temat funkcjonowania podmiotu nad-

³⁰ Dz.U. 2000, Nr 9, poz. 117.

³¹ Dz.U. 2002, Nr 93, poz. 820 ze zm.

zorowanego, a wiedzę taką można naturalnie uzyskać, tylko stosując środki o charakterze kontrolnym.

W świetle uregulowań ustawy o sporcie kwalifikowanym z 2005 r. (art. 18 ust. 1 ustawy) kompetencje organu nadzorującego polskie związki sportowe uzyskał minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu, co nie było zaskakujące z racji likwidacji Polskiej Konfederacji Sportu.

Obowiązująca od dnia 16 października 2010 r. ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie nie wprowadziła rewolucyjnych zmian w zakresie organów nadzorujących polskie związki sportowe – organem tym, zgodnie z treścią art. 16 ust. 1, jest nadal minister właściwy do spraw kultury fizycznej.

W analizowanym okresie (1984-2016) zmiany następowały także w sferze regulacji dotyczącej kryteriów nadzoru w nadzorze nad związkami sportowymi. Jak już wspomniano, pierwsze regulacje kształtujące nadzór nad związkami zawarte były w treści uregulowań ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. Artykuł 16 ustawy określał kryteria nadzoru, a także możliwe do zastosowania środki nadzorcze. I tak w zakresie kryteriów nadzoru zaliczano do nich niezmiennie przez cały okres obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej:

- zgodność z prawem,
- zgodność z postanowieniami statutu.

Ustawa o sporcie kwalifikowanym z dnia 29 lipca 2005 r. wzbogaciła katalog kryteriów nadzoru nad związkami sportowymi o zgodność z postanowieniami regulaminów; z kolei obecnie obowiązująca ustawa o sporcie zagadnienia kryteriów nadzoru nad polskim związkiem sportowym pierwotnie formułowała już w zdecydowanie bardziej „kompletny” sposób. Zgodnie z treścią art. 16 ust. 4 i 5 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie w pierwotnym brzmieniu minister właściwy do spraw kultury fizycznej kontrolował bowiem działalność polskiego związku sportowego pod względem zgodności z przepisami prawa oraz postanowieniami statutu. Radykalnie natomiast poszerzono kryteria kontroli „w zakresie wykorzystania środków publicznych”. Wówczas kontrola przeprowadzana była pod względem:

- legalności,
- celowości,
- gospodarności,
- rzetelności.

Jak widać, katalog kryteriów kontroli obejmował wszystkie najważniejsze kryteria występujące w polskim systemie prawnym, co należy uznać za zmianę korzystną i zmniejszającą prawdopodobieństwo występowania nadużyć w funkcjonowaniu polskich związków sportowych. Analiza szczegółowej regulacji dotyczącej kryteriów nadzoru nad polskimi związkami sportowymi prowadzi do wniosku, że katalog tych kryteriów – jakkolwiek pierwotnie

znacząco ogólnie poszerzony – został jednak pomniejszony o jedno kryterium. Otóż, jak wspomniano, w świetle uregulowań ustawy z 2005 r. kryteriami nadzoru były zgodność z prawem i postanowieniami statutów lub regulaminów. W świetle pierwotnych przepisów ustawy o sporcie była to jedynie zgodność z prawem lub z postanowieniami statutów – wyeliminowano zatem kryterium zgodności z regulaminami wewnętrznymi. Wprawdzie kryterium zgodności z regulaminami wewnętrznymi trudno uznać za fundamentalne kryterium nadzoru, należy jednak jego eliminację uznać za sygnał ograniczania zakresu nadzoru nad związkami sportowymi. Z drugiej strony dodanie istotnych kryteriów kontroli należy ocenić – jak wyżej wspomniano – jako bardzo dobre rozwiązanie w aspekcie dysponowania przez niektóre związki bardzo okazałymi środkami publicznymi. Niestety, kierunek osłabiania nadzoru nad związkami sportowymi jednak ostatecznie zwyciężył. I tak z dniem 1 stycznia 2012 r. na mocy art. 75 pkt 1 lit. a i b ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej³² skreślono art. 16 ust. 5 ustawy o sporcie, zasadniczo ograniczając stosowany obecnie katalog kryteriów kontroli polskich związków sportowych. Katalog ten obejmuje już tylko zgodność z prawem i postanowieniami statutu.

3.3.2. Środki nadzoru – kształtowanie się regulacji

Dla uporządkowania rozważań dotyczących kształtowania się regulacji w zakresie środków nadzoru zostaną one podzielone chronologicznie według okresów obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. (A), ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. (B) oraz obowiązującej ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. (C).

A. OKRES OBOWIĄZYWANIA USTAWY Z DNIA 18 STYCZNIA 1996 R. O KULTURZE FIZYCZNEJ

Do środków nadzoru w nadzorze nad związkami sportowymi w świetle uregulowań ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej zaliczono:

1. Prawo żądania usunięcia w określonym terminie dostrzeżonego uchybienia.
2. Możliwość udzielenia władzom stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego ostrzeżenia.
3. Zawieszenie w czynnościach poszczególnych członków władz stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego.
4. Wystąpienie do sądu o zastosowanie takich środków nadzoru, jak (art. 17 Ustawy):

³² Dz.U. 2011, Nr 185, poz. 1092.

- zawieszenie wykonania uchwały lub decyzji niezgodnej z prawem,
- zażądanie uchylenia uchwały lub decyzji niezgodnej z prawem, a w razie nieuchylenia w wyznaczonym terminie – uchylenie takiej uchwały lub decyzji,
- zawieszenie w czynnościach władz stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego i wyznaczenie kuratora do czasu wyboru nowych władz,
- zawieszenie działalności stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego na okres nie dłuższy niż rok,
- rozwiązanie i wykreślenie z rejestru stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego, jeżeli swoją działalnością w sposób rażąco narusza takie stowarzyszenie lub związek przepisy prawa lub postanowienia statutu.

Analiza regulacji nadzoru nad związkami sportowymi zawartej w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej prowadzi do wniosku, że regulacja ta była odmienna od regulacji kształtującej nadzór nad innymi stowarzyszeniami. Wyraźne jest jej zaostrenie w stosunku do regulacji ogólnej, przy czym ustawodawca najwyraźniej nie miał jednak jednolitej i przejrzystej koncepcji nadzoru nad związkami sportowymi. Można bowiem zaobserwować nie do końca zrozumiałe przyjęcie elementów trudnych do pogodzenia; z jednej strony podmiotem upoważnionym do stosowania środków nadzorczych był sąd, tak jak w przypadku pozostałych stowarzyszeń, jednak to organowi administracji przyznano możliwość stosowania bardzo surowego środka korygującego – zawieszenia w czynnościach poszczególnych członków władz stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego.

Specyficzne ukształtowanie regulacji nadzorczej nie uległo zasadniczej zmianie w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej; zmian jednak dokonywano. Za najważniejszą zmianę należy uznać wyłączenie spod zakresu nadzoru realizowanego przez podmiot nadzorujący takich decyzji, jak (art. 41 ust. 1 i 2 ustawy):

- wykluczenie lub skreślenie zawodnika, sędziego lub działacza sportowego ze związku, klubu lub innej organizacji sportowej,
- wykluczenie lub skreślenie klubu lub innej organizacji ze związku sportowego,
- dyskwalifikacja dożywotnia lub czasowa zawodników, sędziów lub działaczy sportowych,
- pozbawienie zawodnika lub zespołu sportowego tytułu mistrza kraju albo zdobywcy pucharu Polski,
- przeniesienie zespołu sportowego do niższej klasy rozgrywek,
- zakaz reprezentowania sportu polskiego w zawodach międzynarodowych lub międzynarodowych rozgrywkach pucharowych.

Wyłączenie spod zakresu nadzoru realizowanego przez podmiot nadzorujący wyżej wskazanych decyzji należy uznać za porządkowanie regulacji – nowo powołaną instytucją do rozpatrywania zaskarżeń decyzji dyscyplinarnych lub regulaminowych właściwych organów polskich związków sportowych był bowiem działający przy Polskim Komitecie Olimpijskim Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu (art. 40 oraz 41 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej).

Warto odnotować, że przez cały okres obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej niezmiennie funkcjonował przepis, zgodnie z treścią którego w razie rozwiązania stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego sąd zarządzał jego likwidację oraz, w przypadku braku stosownych postanowień statutu lub uchwały walnego zebrania członków, określał przeznaczenie jego majątku (art. 18 ustawy). Określanie przez sąd przeznaczenia majątku likwidowanego stowarzyszenia niewątpliwie zbliżało regulację stowarzyszeń sportowych do ogólnej regulacji stowarzyszeń; trzeba bowiem pamiętać, że w przypadku stowarzyszeń podlegających regulacji szczególnej określanie przez sąd przeznaczenia majątku likwidowanego stowarzyszenia wcale nie było oczywiste – wystarczy podać tutaj przykład stowarzyszeń akademickich, w przypadku których przez długi czas o przeznaczeniu majątku w razie likwidacji stowarzyszenia decydował organ administracji³³.

B. OKRES OBOWIĄZYWANIA USTAWY Z DNIA 29 LIPCA 2005 R. O SPORCIE KWALIFIKOWANYM

Jak wielokrotnie sygnalizowano, uregulowania dotyczące sportu profesjonalnego zawarte w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej zostały w dniu 1 września 2005 r. zastąpione regulacją zawartą w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Już pobieżna analiza przepisów ustawy z 2005 r. dotyczących środków nadzoru nad związkami sportowymi wykazuje, że były one znacznie bardziej szczegółowe niż przepisy zawarte w poprzednio obowiązującej ustawie z 1996 r. O dojrzałości regulacji świadczy fakt, że wyraźnie oddzielono regulację środków kontroli od przepisów kształtujących katalog możliwych do zastosowania środków *stricte* korygujących. Zgodnie z przyjętym podziałem art. 18 ust. 2 ustawy określał środki kontroli w nadzorze nad związkami sportowymi. Środki te obejmowały prawo:

- żądania dostarczenia przez władze polskiego związku sportowego w wyznaczonym terminie odpisów uchwał zebrania członków lub delegatów,

³³ Szerzej: B. Kołaczkowski, *Stowarzyszenia...*, s. 61-63, 96-98, 140-142.

- żądania od władz polskiego związku sportowego w wyznaczonym terminie niezbędnych wyjaśnień,
- dokonywania kontroli polskiego związku sportowego.

Katalog możliwych do zastosowania środków korygujących określał natomiast art. 23 ustawy. Artykuł ten zmieniał się w czasie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym. Zgodnie z jego pierwotną treścią (art. 23 ust. 1 ustawy) jeżeli działalność polskiego związku sportowego była niezgodna z prawem, postanowieniami statutu lub regulaminów, organ sprawujący nadzór mógł:

- zawiesić wykonanie uchwały polskiego związku sportowego niezgodnej z prawem oraz zażądać jej uchylenia, a w przypadku nieuchylenia uchwały w wyznaczonym terminie – uchylić taką uchwałę,
- zawiesić w czynnościach władze polskiego związku sportowego i wyznaczyć kuratora do czasu wyboru nowych władz,
- cofnąć zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego,
- wystąpić do sądu z wnioskiem o rozwiązanie polskiego związku sportowego, jeżeli swoją działalnością w sposób rażąco naruszał on przepisy prawa, a także w przypadku cofnięcia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego.

Porównując pierwotne brzmienie przepisu określającego katalog możliwych do zastosowania środków nadzorczych zawartego w ustawie o sporcie kwalifikowanym z odpowiednimi przepisami ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, można zaobserwować daleko idące różnice:

1. Przede wszystkim radykalnie zwiększono zakres uprawnień organu nadzorującego, oddalając tym samym kształt regulacji nadzorczej dotyczącej związków sportowych od modelu nadzoru nad stowarzyszeniami działającymi na zasadach ogólnych. Niektóre dotychczasowe uprawnienia sądu przekazano organowi administracji publicznej. Te uprawnienia to:
 - zawieszenie wykonania uchwały lub decyzji niezgodnej z prawem,
 - zażądanie uchylenia uchwały lub decyzji niezgodnej z prawem, a w razie nieuchylenia w wyznaczonym terminie – uchylenie takiej uchwały lub decyzji,
 - zawieszenie w czynnościach władz stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego i wyznaczenie kuratora do czasu wyboru nowych władz.
2. Usunięto z regulacji możliwość stosowania niektórych mało dolegliwych środków korygujących, co należy uznać za zaskakujące i niezrozumiałe. Usunięte środki to:
 - możliwość udzielenia władzom stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego ostrzeżenia,

- możliwość żądania usunięcia w określonym terminie dostrzeżonego uchybienia.
3. Usunięto w nowej regulacji, co też należy uznać za zaskakujące i niezrozumiałe, możliwość zawieszenia w czynnościach poszczególnych członków władz stowarzyszenia kultury fizycznej lub związku sportowego przy pozostawieniu możliwości zawieszenia w czynnościach całych władz polskiego związku sportowego i wyznaczenia kuratora do czasu wyboru nowych władz.

Jak widać, analizowaną regulację prawną można uznać za dalece niedoskonałą; mogą o tym ponadto świadczyć aż trzy projekty zmian treści art. 23 ustawy zgłoszone w relatywnie niewielkim odstępie czasu (pierwsze dwa nie zostały jednak przyjęte). Szczególną uwagę warto zwrócić na pierwszy ze wspomnianych projektów, który zawarty był w druku 716 (Sejm RP V kadencji)³⁴. Znamienne w kontekście krytycznej oceny autora w stosunku do pierwotnej regulacji nadzoru nad związkami sportowymi zawartej w ustawie o sporcie kwalifikowanym jest już sam początek uzasadnienia projektu. W uzasadnieniu napisano: „proponowane zmiany do ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (...) mają na celu wyeliminowanie (...) błędów legislacyjnych oraz dokonanie niezbędnych zmian, koniecznych z punktu widzenia stosowania przepisów ww. aktów prawnych”. Dokładna analiza projektu (art. 1 pkt 4 i 5 projektu) wykazuje, że w zakresie regulacji dotyczącej nadzoru nad związkami sportowymi proponowano następujące rozwiązania:

- dodanie możliwości zawieszenia w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego (możliwość ta przysługiwałaby organowi nadzoru),
- dodanie możliwości cofnięcia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego w przypadku, gdy nie realizował on zadań, dla których realizacji został utworzony, albo utracił przynależność do międzynarodowej organizacji sportowej właściwej dla danej dyscypliny sportu.

Poza oczywistą pierwszą zmianą drugą zmianę uzasadniano w ten sposób: „z uwagi na to, że polski związek sportowy jest tworzony właśnie w celu realizacji konkretnych zadań, które są istotą funkcjonowania tej organizacji, brak ich wykonywania powinien skutkować sankcją w postaci cofnięcia zgody organu sprawującego nadzór na utworzenie polskiego związku sportowego”³⁵. Zdaniem autora, realizacja obu propozycji byłaby korzystna. Z jednej strony uelastyczniono by bowiem regulacje, z drugiej nadzór zostałby wzmocniony.

³⁴ Projekt dostępny na stronie <http://www.sejm.gov.pl> (dostęp 07.05.2016).

³⁵ Z uzasadnienia projektu.

Drugi projekt z kolei zmierzał, niestety, w innym kierunku³⁶; jak już wspomniano, ani pierwszy, ani drugi z omawianych projektów nie wszedł w życie. Powstał bowiem jeszcze i został ostatecznie przyjęty w formie ustawy trzeci projekt scalający oba wcześniejsze (Sejm RP V kadencji; nr druku 1748³⁷). Zmiana treści przepisów zawartych m.in. w art. 23 ustawy o sporcie kwalifikowanym formalnie dokonana została zatem mocą art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw³⁸ i weszła w życie w dniu 5 października 2007 r. Rozwiązanie wprowadzone w życie było, niestety, bardziej zbliżone do drugiego z omawianych projektów – przede wszystkim ponownie pozbawiono organ administracji możliwości stosowania części najsurowszych środków korygu-

³⁶ W tym projekcie (Sejm RP V kadencji; nr druku 1501) w zakresie nadzoru nad związkami sportowymi proponowano:

- przywrócenie możliwości udzielenia upomnienia władzom polskiego związku sportowego,
- odebranie organowi administracji i przekazanie sądowi możliwości zawieszenia w czynnościach władz polskiego związku sportowego,
- dodanie możliwości zawieszenia w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego, z tym że (inaczej niż w pierwszym projekcie) zawiesić w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego mógłby sąd w drodze postanowienia, na wniosek organu sprawującego nadzór.

Jak widać, projekt miał inny charakter; zmierzał do pewnego stopnia w odwrotnym niż pierwszy z projektów kierunku – łągodził przepisy kształtujące nadzór nad związkami sportowymi. Zmiany uzasadniano „troską o przyszłość polskiej piłki nożnej, która (...) może zostać wyeliminowana z udziału w prestiżowych rozgrywkach na poziomie europejskim i światowym”. Autorzy projektu przekonywali, że: „możliwość podejmowania przez organ nadzorujący polskie związki sportowe (ministra sportu) decyzji o zawieszeniu władz związku niesie za sobą odium arbitralności. Jednocześnie, uregulowanie takie nie załatwia sprawy, gdyż decyzja ministra może być zaskarżona do sądu administracyjnego w trybie art. 111 Kpa i w związku z tym, o zasadności zastosowania środka – de facto – ostatecznie zadecyduje niezawisły sąd”. Podkreślano ponadto, że protesty organizacji międzynarodowych, zrzeszających krajowe związki sportowe są naturalne w sytuacji ingerencji organu administracji w funkcjonowanie związków, gdyż wynika to z wewnętrznych przepisów międzynarodowych organizacji sportowych, które są zobowiązane respektować jedynie decyzje niezawisłych sądów o zawieszeniu władz federacji krajowej w przypadku stwierdzenia, że federacja nie realizuje zadań statutowych lub w inny sposób narusza prawo. Jak wskazywali autorzy projektu, przepisy Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA) stanowią, że zawiesić władze krajowej federacji może tylko niezawisły sąd, jeśli stwierdzi, że federacja nie realizuje zadań statutowych bądź dopuszcza się działań niezgodnych z prawem; podobnie kwestię autonomii federacji sportowej reguluje art. 7 i art. 17 statutu Unii Europejskich Związków Piłkarskich (UEFA).

Zdaniem autora nie można w pełni zaakceptować powyższej argumentacji. Da się wręcz zauważyć elementy swoistego zawołanego szantażu – albo dopasujemy przepisy polskiego prawa wewnętrznego do statutów stowarzyszeń międzynarodowych, albo polska piłka nożna zostanie „wyeliminowana z udziału w prestiżowych rozgrywkach na poziomie europejskim i światowym”.

³⁷ Projekt dostępny na stronie <http://www.sejm.gov.pl>.

³⁸ Dz.U. 2007, Nr 171, poz. 1208.

jących. Nie oznacza to jednak, że ponownie wyposażono sąd w możliwość stosowania wszystkich tych środków korygujących, które mogły być przez sąd stosowane w świetle przepisów wcześniej obowiązującej ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. Uważna analiza zmienionej regulacji wykazuje, że sądowi pozostawiono jedynie możliwość stosowania środków najsurowszych, takich jak:

- rozwiązanie polskiego związku sportowego w drodze postanowienia, jeżeli swoją działalnością w sposób rażąco naruszał on przepisy prawa (art. 24 ust. 1 ustawy o sporcie kwalifikowanym po zmianie),
- rozwiązanie polskiego związku sportowego w drodze postanowienia, jeżeli organ sprawujący nadzór cofnął zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego (art. 24 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym po zmianie).

Organ nadzorujący z kolei mógł m.in. (art. 23 ustawy w nowym brzmieniu):

- udzielić upomnienia poszczególnym członkom władz polskiego związku sportowego albo władzom polskiego związku sportowego,
- zawiesić wykonanie uchwały polskiego związku sportowego niezgodnej z prawem lub postanowieniami statutu lub regulaminów oraz zażądać jej uchylenia w wyznaczonym terminie, a w przypadku nieuchylenia uchwały w wyznaczonym terminie – uchylić taką uchwałę,
- wystąpić do sądu z wnioskiem o rozwiązanie polskiego związku sportowego w wyżej wskazanych okolicznościach.

Warto zauważyć, że wśród wymienionych środków nadzorczych, którymi dysponowały sąd i organ nadzorujący, nie było istotnych środków, które były przedmiotem wcześniejszych analiz:

- zawieszenia w czynnościach władz polskiego związku sportowego,
- zawieszenia w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego.

Naturalne jest zatem postawienie pytania, czy te ważne środki nadzorcze zostały wyeliminowane z regulacji dotyczącej nadzoru nad związkami sportowymi? Odpowiedź nasuwa się po dokonaniu analizy treści zmienionego art. 23 ust. 1 pkt 3 oraz dodanego art. 23a. Otóż możliwość stosowania tych środków nie została zlikwidowana, lecz przekazano ją nowemu podmiotowi – „trybunałowi, o którym mowa w art. 42 ust. 1”. Trybunałem tym był oczywiście działający przy Polskim Komitecie Olimpijskim Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu. Szczególnie ważna dla oceny prawidłowości tego rozwiązania jest analiza składu oraz sposobu powoływania Trybunału. I tak zgodnie z treścią art. 42 ust. 4 ustawy Trybunał składał się z 24 arbitrów, którzy pierwotnie powoływani byli w równej liczbie przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu oraz Zarząd Pol-

skiego Komitetu Olimpijskiego na okres czteroletniej kadencji. Pierwotny sposób powoływania arbitrów słusznie przewidywał wpływ organu administracji na skład Trybunału; zmieniło się to jednak z dniem 5 października 2007 r., a zatem z dniem wejścia w życie omawianej wyżej ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw. Nowy sposób całkowicie pozbawił organ tego wpływu (zgodnie z nowym brzmieniem art. 42 Trybunał składał się bowiem – podobnie jak wcześniej – z 24 arbitrów; byli oni jednak powoływani wyłącznie przez zarząd Polskiego Komitetu Olimpijskiego), co uznać należy za wyjątkowo nietrafne w kontekście przekazania części istotnych uprawnień nadzorczych Trybunałowi³⁹.

Niezależnie od problemów związanych z nieprzejrzystymi zmianami regulacji w zakresie środków nadzoru nad związkami sportowymi oraz rozwiązań ewidentnie błędnych ustawa z 2005 r. wprowadzała też istotne nowości, które należy przynajmniej częściowo ocenić pozytywnie. I tak np. po raz pierwszy określono okoliczności cofnięcia zgody organu administracji na utworzenie polskiego związku sportowego. Warto przypomnieć, że wcześniej obowiązujące przepisy (art. 29 ust. 4 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej) przewidywały jedynie wpis polskich związków sportowych do odpowiedniego rejestru i nie przewidywały instytucji cofnięcia zgody na utworzenie związku. Natomiast zgodnie z treścią art. 23 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym – w pierwotnym brzmieniu – organ administracji mógł cofnąć zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego, gdy:

- działalność polskiego związku sportowego była niezgodna z prawem, postanowieniami statutu lub regulaminów,
- polski związek sportowy został postawiony w stan likwidacji.

Ponadto jednym z nielicznych elementów przejętych z mniej liberalnego z opisywanych wyżej projektów zmian uregulowań dotyczących środków nadzorczych w nadzorze nad polskimi związkami sportowymi (Sejm RP V kadencji, druk 716) było dodanie okoliczności uzasadniających cofnięcie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego. Na mocy art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw zmieniono także treść art. 23 ustawy o sporcie kwalifikowanym; zgodnie z nową treścią art. 23 ust. 2 ustawy organ sprawujący nadzór mógł cofnąć zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego, jeżeli polski związek sportowy:

³⁹ Warto dodać, że do Trybunału w okresie obowiązywania ustawy z 2005 r. można było także zaskarżać decyzje dyscyplinarne lub regulaminowe, przy czym nie był on związany ustaleniami poczynionymi w postępowaniu przed organem jurysdykcyjnym polskiego związku sportowego (por. wyrok SN z dnia 28 września 2010 r. [III PO 2/10, LEX nr 667490]).

- nie realizował zadań, dla których realizacji został powołany,
- utracił przynależność do międzynarodowej organizacji sportowej właściwej dla danej dyscypliny sportu⁴⁰,
- został postawiony w stan likwidacji.

Znowu jednak zmian tych nie da się ocenić jednoznacznie pozytywnie. Trudno bowiem zaakceptować wyeliminowanie niezgodności działalności polskiego związku sportowego z prawem, postanowieniami statutu lub regulaminów jako okoliczności uzasadniającej cofnięcie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego. Jak widać, problematyka środków nadzoru nad związkami sportowymi jest zarówno złożona, co wykazano, jak i dyskusyjna. O skali problemów związanych z interpretacją zapisów ustawowych może świadczyć pokaźna liczba orzeczeń wydanych w okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym⁴¹.

⁴⁰ W kontekście konsekwencji utraty przez polski związek sportowy członkostwa w międzynarodowej organizacji sportowej warto zwrócić uwagę na niektóre tezy wyroku NSA w Warszawie z dnia 10 stycznia 2013 r. (II GSK 1961/11, LEX nr 1270118). Sąd uznał, że brak członkostwa polskiego związku sportowego w międzynarodowej organizacji sportowej pozbawia ten związek racji jego dalszego funkcjonowania, przy czym: „jeżeli organ sprawujący nadzór nad polskim związkiem sportowym może cofnąć zgodę na jego utworzenie, w sytuacji gdy utracił on przynależność do międzynarodowej organizacji sportowej właściwej dla danej dyscypliny sportu, to tym bardziej może to uczynić, gdy nie ma możliwości takiej przynależności z powodu nieistnienia takiej organizacji, bez względu na chwilę utworzenia danego związku sportowego”.

⁴¹ Na przykład wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 grudnia 2007 r. (VI SA/Wa 451/07) czy też wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 marca 2008 r. (VI SA/Wa 2191/07). Przedmiotem rozważań Sądu w pierwszym wyroku był charakter decyzji, której treścią było cofnięcie przez Ministra Sportu zgody na utworzenie polskiego związku sportowego. Stan faktyczny był nieskomplikowany – Minister Sportu zarządził przeprowadzenie w okresie od 24 maja do 9 czerwca 2006 r. kontroli działalności Związku Tańca Sportowego w latach 2004-2006 pod względem zgodności z prawem, a także postanowieniami statutu oraz regulaminów wewnętrznych, ze szczególnym uwzględnieniem działalności sportowej. Na podstawie ustaleń kontroli zawartych w protokole kontrolnym minister dokonał oceny działalności związku, formułując na podstawie tych ustaleń uwagi i zalecenia. Tydzień później minister powiadomił związek o wszczęciu z urzędu postępowania administracyjnego w sprawie cofnięcia zgody na utworzenie Związku Tańca Sportowego. Postępowanie to zakończyło się wydaniem decyzji cofającej zgodę na utworzenie związku, która zapadła na podstawie analizowanego wcześniej art. 23 ust. 1 pkt 3 ustawy o sporcie kwalifikowanym. Związek, nie akceptując treści rozstrzygnięcia, zwrócił się o ponowne rozpatrzenie sprawy, podkreślając jednocześnie, że żaden z wniosków pokontrolnych wydanych przez organ nie zawierał zalecenia ani upoważnienia dla organu do wszczęcia postępowania i cofnięcia zgody na utworzenie związku. Warto odnotować istotny argument związku – związek podkreślał, że zawiadomił ministra na piśmie o wykonywaniu zaleceń pokontrolnych, minister natomiast „nie przedsięwziął żadnych kroków dla stwierdzenia, że fakty podane w tym piśmie nie odpowiadają prawdzie”. Sporne rozstrzygnięcie zostało podtrzymane; Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 18 grudnia 2007 r. opisywanej sprawy uchylił jednak zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję pierwotną i stwierdził, że uchylone decyzje nie podlegają wykonaniu. Istotne są jednak tezy z uzasadnienia wyroku. Przede wszystkim zdaniem Sądu, konstrukcja art. 23 ust. 1

C. OKRES OBOWIĄZYWANIA USTAWY Z DNIA 25 CZERWCA 2010 R. O SPORCIE

Problematyka nadzoru nad związkami sportowymi regulowana jest także w ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Bezpośrednie porównanie regulacji z 2005 r. z odpowiednimi przepisami obowiązującej ustawy prowadzi do ciekawych obserwacji:

1. Przede wszystkim w nowej regulacji wprost zapisano, że formą stosowania środków nadzoru jest decyzja administracyjna (art. 22 ust. 2 ustawy o sporcie)⁴².

wskazywała, że decyzja wydana na jego podstawie była wprawdzie decyzją uznaniową, jednak decyzje takie podlegają kontroli pod względem ich zgodności z prawem, przy czym w toku kontroli sądowej ustalic należy, czy w ogóle dopuszczalne było uznanie administracyjne oraz czy nie przekroczono jego granic przy wydawaniu decyzji, jak również czy prawidłowo uzasadniono wybór danego rozstrzygnięcia sprawy. Zdaniem Sądu, najistotniejsze znaczenie ma jednak w takiej sytuacji zbadanie przestrzegania przez organ podejmujący decyzję dyrektyw wyboru między możliwościami zawartymi w normie uznaniowej. Dyrektywy te – jak podkreślał Sąd – kształtują przede wszystkim reguły określone w zasadach ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego, a w szczególności obowiązek uwzględniania przez organ administracyjny w procesie podejmowania decyzji interesu społecznego i słusznego interesu obywateli (art. 7 k.p.a.). Sąd uznał, że w analizowanej sprawie Minister Sportu, nie przestrzegając zasady proporcjonalności i adekwatności podjętego rozstrzygnięcia wobec ustalonych naruszeń, zastosował sankcję najbardziej dotkliwą, która w oczywisty sposób pozbawiała związek sportowy możliwości działania. Organ naturalnie mógł wybrać takie rozstrzygnięcie, ale nie dopełnił obowiązku uzasadnienia wyboru, a w szczególności uzasadnienia, dlaczego nie zostały zastosowane łagodniejsze środki nadzoru. Zdaniem Sądu, brak dostatecznego uzasadnienia sprawił, że niemożliwa była pełna kontrola decyzji, co miało decydujący wpływ na wynik sprawy.

W wyroku z dnia 11 marca 2008 r. WSA potwierdził z kolei, wydawałoby się, oczywistą interpretację zapisów ustawy o sporcie kwalifikowanym w zakresie możliwości łączenia korygujących środków nadzorczych. Otóż zgodnie z treścią art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy, jeżeli działalność polskiego związku sportowego była niezgodna z prawem, postanowieniami statutu lub regulaminów, organ sprawujący nadzór, w zależności od rodzaju i stopnia stwierdzonych nieprawidłowości, mógł: „zawiesić wykonanie uchwały polskiego związku sportowego niezgodnej z prawem lub postanowieniami statutu lub regulaminów oraz zażądać jej uchylenia w wyznaczonym terminie, a w przypadku nieuchylenia uchwały w wyznaczonym terminie – uchylić taką uchwałę”. Jak wspomniano – użycie w omawianym przepisie spójnika „oraz” oznaczało, że organ był zobligowany zastosować obie sankcje łącznie. Za taką interpretacją przepisu przemawia też logika, nie wspominając już o wykładni celowościowej.

⁴² Przed wejściem w życie obowiązującej ustawy o sporcie problematyka zaskarżania rozstrzygnięć nadzorczych organów administracji publicznej nad polskimi związkami sportowymi była w doktrynie sporna. Prezentowane były bowiem dwa stanowiska w odniesieniu do stowarzyszeń, a zatem także i polskich związków sportowych: zgodnie z pierwszym środki nadzoru jako akty prawne, które nie przybierały formy decyzji administracyjnej, nie podlegały zaskarżeniu do sądów administracyjnych. Konsekwencją tego stanowiska było ograniczenie środków zaskarżenia, które przysługiwały związkom i którymi były: skarga w trybie art. 63 Konstytucji RP oraz skarga do prokuratora lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Według drugiego poglądu dopuszczalna była jednak możliwość kontroli rozstrzygnięć nadzorczych stosowanych przez organy administracji publicznej wobec stowarzyszeń; rozstrzygnięcia nadzorcze podlegało

2. Wylimitowano możliwość żądania od władz polskiego związku sportowego niezbędnych wyjaśnień – wcześniej obok prawa żądania dostarczenia przez władze polskiego związku sportowego w wyznaczonym terminie odpisów uchwał zebrania członków lub delegatów oraz prawa dokonywania kontroli polskiego związku sportowego organ nadzorujący mógł żądać od władz polskiego związku sportowego w wyznaczonym terminie niezbędnych wyjaśnień. Zdaniem autora, usunięcie tej możliwości działania organu nadzorującego jest nieuzasadnione i utrudnia ministrowi realizację jego uprawnień nadzorczych.
 3. Istotnie zmieniono treść artykułu, który określał warunki udzielania upomnienia władzom polskiego związku sportowego. Usunięto możliwość udzielenia upomnienia poszczególnym członkom władz polskiego związku sportowego, dodano natomiast przepis, w myśl którego elementem jednoczasowym z upomnieniem jest obecnie zażądanie od władz związku podjęcia działań mających na celu „zapewnienie stanu zgodnego z prawem” (art. 22 ust. 1 pkt 1 nowej ustawy o sporcie).
 4. Zmieniono treść przepisów określających możliwość zawieszenia wykonania niezgodnej z prawem lub postanowieniami statutu lub regulaminów uchwały polskiego związku sportowego. Obecnie organ ma możliwość wstrzymania wykonania decyzji władz polskiego związku sportowego i wezwania ich do jej zmiany lub uchylenia w określonym terminie – dotąd była tylko możliwość wezwania do uchylenia rozstrzygnięcia. Pozostawiono przy tym możliwość uchylenia decyzji władz polskiego związku sportowego w przypadku niespełnienia przez związek żądania jej zmiany lub uchylenia (art. 22 ust. 1 pkt 2 i 3 nowej ustawy o sporcie).
 5. Zlikwidowano możliwość wystąpienia do działającego przy Polskim Komitecie Olimpijskim Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu o:
 - zawieszenie w czynnościach władz polskiego związku sportowego,
 - zawieszenie w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego.
 6. Zlikwidowano możliwość cofnięcia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego (sama zgoda na utworzenie jednak pozostała – art. 11 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie).
- W zakresie uprawnień nadzorczych sądu również nastąpiły zmiany:
1. Sąd ponownie uzyskał prawo zawieszenia w czynnościach władz polskiego związku sportowego (ale już nie zawieszenia poszczególnych członków władz stowarzyszenia – art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy o sporcie).

zaskarżeniu, jeżeli zastosowane środki nadzoru wpływały na prawa lub obowiązki stowarzyszenia lub jego funkcjonariuszy (por. M. Badura i in., dz. cyt., komentarz do art. 22; podobnie M. Swora, *Nadzór nad stowarzyszeniami jako zadanie starosty powiatu*, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 11-12, s. 21).

2. Doprecyzowano przepisy dotyczące dokonywanego przez sąd na wniosek organu nadzorującego rozwiązania związku. Wcześniej sąd mógł, w drodze postanowienia, rozwiązać polski związek sportowy, jeżeli związek ten swoją działalnością w sposób rażący naruszał przepisy prawa, a także wtedy, gdy organ sprawujący nadzór cofnął zgodę na utworzenie polskiego związku sportowego (art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym); obecnie sąd może rozwiązać polski związek sportowy: „jeżeli jego działalność wykazuje rażące lub uporczywe naruszenie prawa albo postanowień statutu i nie ma warunków do przywrócenia działalności zgodnej z prawem lub statutem” (art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy o sporcie). Wylimitowano zatem cofnięcie zgody ministra na utworzenie związku jako przesłankę likwidacji; ponadto dodano naruszenie postanowień statutu jako przesłankę rozwiązania związku.
 3. Dodano przepis, zgodnie z treścią którego, jeżeli sąd zawiesi w czynnościach władze polskiego związku sportowego, wyznacza kuratora, który jest obowiązany do przeprowadzenia, w terminie sześciu miesięcy od dnia wyznaczenia, wyborów nowych władz polskiego związku sportowego. Kuratorowi przysługują określone w statucie uprawnienia zawieszonych w czynnościach władz polskiego związku sportowego (art. 23 ust. 2 i 3 ustawy o sporcie). W poprzednio obowiązującym stanie prawnym kurator był wyznaczany przez działający przy Polskim Komitecie Olimpijskim Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu, przy czym kurator ów obowiązany był do zwołania walnego zebrania członków lub delegatów w celu wyboru nowych władz polskiego związku sportowego w terminie trzech miesięcy. Kurator pełnił swoje obowiązki do czasu wybrania nowych władz polskiego związku sportowego i przysługiwały mu statutowe uprawnienia zarządu polskiego związku sportowego (obecnie przysługują mu uprawnienia władz, a nie tylko zarządu).
 4. Usunięto przepis zawarty w art. 25 ustawy o sporcie kwalifikowanym, zgodnie z treścią którego sąd jednocześnie z zarządzeniem likwidacji polskiego związku sportowego wyznaczał likwidatora oraz w przypadku braku stosownych postanowień statutu lub uchwały statutowych organów określał przeznaczenie jego majątku. Obecnie zagadnienie to nie podlega regulacji ustawą z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie.
- Jak widać, katalog zmian regulacji nadzorczej dotyczącej polskich związków sportowych w ustawie z 2010 r. był szeroki; analiza tych zmian będzie źródłem refleksji zawartych w zakończeniu niniejszego opracowania.

Polska Konfederacja Sportu, Polski Komitet Olimpijski i Polski Komitet Paraolimpijski

4.1. Polska Konfederacja Sportu

W opracowaniu, którego treścią jest analiza kształtowania się uregulowań prawnych dotyczących zrzeszeń sportowych, bez wątplenia należy poddać pobieżnej choćby analizie problematykę Polskiej Konfederacji Sportu, której prezes realizował w latach 2002-2005 m.in. zadania nadzoru nad polskimi związkami sportowymi.

Polska Konfederacja Sportu była państwową osobą prawną zaliczaną do sektora finansów publicznych (art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu). Siedzibą Konfederacji było miasto stołeczne Warszawa, przy czym do 30 grudnia 2003 r. Konfederacja mogła tworzyć oddziały (art. 2 ust. 3 ustawy do czasu jego wykreślenia na mocy art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 września 2003 r. o zmianie ustawy o Polskiej Konfederacji Sportu¹). Do zadań Konfederacji należało (art. 4 ust. 1 ustawy):

1. Koordynowanie i dofinansowywanie przygotowań kadry narodowej do udziału w igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata i Europy oraz w innych imprezach międzynarodowych o podobnej randze.
2. Utrzymanie i udostępnianie bazy sportowej Konfederacji na potrzeby szkolenia sportowego (zadanie to było formułowane do dnia 30 grudnia 2003 r.; obowiązek utrzymania i udostępniania bazy sportowej Konfederacji na potrzeby szkolenia sportowego został zlikwidowany w rezultacie skreślenia art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu dokonanego mocą art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 19 września 2003 r. o zmianie ustawy o Polskiej Konfederacji Sportu).

¹ Dz.U. 2003, Nr 189, poz. 1849.

3. Finansowanie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej.
 4. Przygotowanie programów modernizacji, remontów i budowy obiektów o szczególnym znaczeniu dla sportu.
 5. Koordynacja i dofinansowywanie szkolenia uzdolnionej młodzieży uprawiającej sport wyczynowo.
 6. Uczestnictwo w programach mających na celu:
 - zwalczanie dopingu w sporcie,
 - zapewnianie zawodnikom kadry narodowej opieki medycznej, fizjoterapeutycznej i odnowy biologicznej,
 - zapewnienie bezpieczeństwa podczas imprez sportowych.
 7. Inicjowanie działań na rzecz sportu, dotyczących w szczególności:
 - rozwoju sponsoringu i reklamy,
 - tworzenia nowych klubów sportowych,
 - rozwoju ośrodków szkolenia sportowego,
 - rozwoju form szkolenia oraz doskonalenia trenerów i instruktorów sportu,
 - wykorzystywania osiągnięć nauki w sporcie.
 8. Inicjowanie działań na rzecz międzynarodowej współpracy sportowej.
- Polska Konfederacja Sportu miała ponadto obowiązek podejmować współpracę z polskimi związkami sportowymi. Obowiązek ten wprost wynikał z treści art. 4 ust. 2 ustawy o Polskiej Konfederacji Sportu. Zakres obowiązkowej współpracy Konfederacji był szeroki i obok współpracy z polskimi związkami sportowymi obejmował także współpracę z:
- Polskim Komitetem Olimpijskim,
 - innymi niż polskie związki sportowe jednostkami działającymi w dziedzinie sportu wyczynowego,
 - akademiami wychowania fizycznego i innymi jednostkami prowadzącymi szkolenie kadr kultury fizycznej,
 - jednostkami samorządu terytorialnego,
 - związkami stowarzyszeń kultury fizycznej o zasięgu ogólnopolskim i wojewódzkim,
 - radami sportu powołanymi przez organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego,
 - ministrem właściwym do spraw zdrowia w sprawach dotyczących opieki medycznej nad zawodnikami,
 - Komisją do Zwalczania Dopingu w Sporcie i organizacjami zrzeszającymi specjalistów w dziedzinie medycyny sportowej,
 - Komendą Główną Policji i innymi jednostkami działającymi na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa podczas zawodów sportowych,
- a nawet ze:

- środkami masowego przekazu - w zakresie promocji sportu wyczynowego.

Jak widać, zakres obligatoryjnej współpracy Polskiej Konfederacji Sportu był szeroki, jednak w dużej mierze intencje ustawodawcy dotyczące tego współdziałania pozostawały na papierze. W ustawie nie określono bowiem precyzyjnie ani mechanizmów tego współdziałania, ani form prawnych, w jakich miałyby się odbywać.

Wspomniany wcześniej w kontekście nadzoru nad polskim związkiem sportowym organ - Prezes Polskiej Konfederacji Sportu, był obok Rady Konfederacji organem Polskiej Konfederacji Sportu (art. 6 ustawy). Prezes był powoływany i odwoływany przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu po zasięgnięciu opinii Rady (art. 7 ust. 2). Do zadań prezesa pierwotnie należało (art. 7 ust. 5 ustawy w pierwotnym brzmieniu):

- tworzenie, przekształcanie i znoszenie oddziałów Konfederacji,
- koordynowanie współpracy Konfederacji z administracją rządową i jednostkami samorządu terytorialnego, Polskim Komitetem Olimpijskim, polskimi związkami sportowymi oraz z innymi jednostkami działającymi w dziedzinie sportu wyczynowego,
- powoływanie i odwoływanie dyrektorów oddziałów Konfederacji,
- spełnianie funkcji pracodawcy w rozumieniu przepisów Kodeksu pracy,
- opracowywanie rocznych i wieloletnich programów działania Konfederacji i przedstawianie ich Radzie do zatwierdzenia,
- opracowywanie projektu rocznego planu finansowego Konfederacji i sprawozdania z jego wykonania oraz przedstawianie ich ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu do zatwierdzenia,
- występowanie z wnioskami do ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu w sprawie wysokości dotacji budżetowej na realizację zadań Konfederacji,
- sporządzanie rocznych sprawozdań z działalności Konfederacji i przedstawianie ich Radzie i ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu,
- sprawowanie zarządu nad majątkiem Konfederacji,
- prowadzenie gospodarki finansowej Konfederacji,
- kontrolowanie zgodnego z przeznaczeniem wykorzystania środków przekazanych przez Konfederację,
- rozliczanie dotacji otrzymanych z budżetu państwa,
- wydawanie decyzji administracyjnych w sprawach określonych odrębnymi przepisami,
- wykonywanie innych zadań określonych w odrębnych przepisach.

Zadania Prezesa Konfederacji zostały okrojone 31 grudnia 2003 r. mocą art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 19 września 2003 r. o zmianie ustawy o Polskiej Konfederacji Sportu. Od tego dnia z zakresu zadań Prezesa wyeliminowano bowiem:

- tworzenie, przekształcanie i znoszenie oddziałów Konfederacji,
- powoływanie i odwoływanie dyrektorów oddziałów Konfederacji.

Zmiana zakresu uprawnień Prezesa Konfederacji była związana ze wspomnianą wcześniej rezygnacją z dniem 31 grudnia 2003 r. z możliwości tworzenia przez Konfederację oddziałów. Omawiając zakres uprawnień Prezesa Polskiej Konfederacji Sportu, nie sposób pominąć jeszcze jednej istotnej sprawy. Otóż przez cały okres obowiązywania ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu Prezes Konfederacji dysponował kompetencją do wydawania decyzji administracyjnych, przy czym w sprawach indywidualnych rozstrzyganych przez Prezesa w drodze decyzji administracyjnych organem wyższego stopnia ustanowiono ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu (art. 7 ust. 6 ustawy).

Drugim organem Polskiej Konfederacji Sportu była Rada. Do zadań Rady należało (art. 9 ust. 1 ustawy):

- zatwierdzanie rocznych i wieloletnich programów działania Konfederacji,
- zatwierdzanie rocznych sprawozdań z działalności Konfederacji,
- opiniowanie rocznych sprawozdań finansowych Konfederacji przed ich przekazaniem ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu do zatwierdzenia,
- opiniowanie kandydatów na stanowisko Prezesa i wiceprezesów,
- opiniowanie projektów aktów prawnych z zakresu sportu wyczynowego,
- wytyczanie kierunków promocji sportu wyczynowego, w tym profesjonalnego, oraz rozwoju sponsoringu i reklamy na rzecz sportu,
- opiniowanie programu szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo, programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, mistrzostw świata i Europy oraz innych imprez międzynarodowych o podobnej randze,
- opiniowanie programów rozwoju inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu.

Sposób powoływania członków Rady ukazuje w pełni demokratyczny charakter tego organu². Wpływ na jego skład miały wszystkie niemal istotne

² Minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu powoływał do Rady (art. 10 ust. 3):

- 2 członków reprezentujących samorządy województw, zgłoszonych przez marszałków województw,
- 2 przedstawicieli Polskiego Komitetu Olimpijskiego,
- 14 członków reprezentujących polskie związki sportowe,

dla funkcjonowania sportu podmioty; warto odnotować przyznanie uprawnień do zgłaszania kandydatów akademiom wychowania fizycznego. Największy jednak wpływ na kształt najważniejszego organu Polskiej Konfederacji Sportu miały omawiane obszernie w pracy polskie związki sportowe, co również należy uznać za naturalne w aspekcie szczególnej funkcji związków w polskim sporcie. Warto w tym miejscu zauważyć, że wspomniany wyżej bezpośredni wpływ społeczności akademickiej na funkcjonowanie sportu profesjonalnego należy uznać za jedną z niewielu zalet koncepcji funkcjonowania takiego podmiotu, jak Polska Konfederacja Sportu. W obecnie obowiązującej regulacji brakuje podobnych rozwiązań.

Organizację wewnętrzną Konfederacji, szczegółowy zakres jej działania, a w początkowym okresie funkcjonowania tej instytucji także warunki tworzenia oddziałów oraz zakres i sposób prowadzenia przez Konfederację działalności gospodarczej określał statut nadawany przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu w drodze rozporządzenia wydawanego po zasięgnięciu opinii Rady (art. 12 ust. 1 ustawy). Pierwszy statut został nadany rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2003 r. w sprawie nadania statutu Polskiej Konfederacji Sportu³. Do najważniejszych uregulowań statutu należały, jak wyżej wspomniano, regulacje dotyczące szczegółowego zakresu działania Konfederacji. Regulację tę należy przytoczyć w całości dla uzupełnienia oceny charakteru prawnego Konfederacji. Zgodnie z treścią § 1 statutu szczegółowy zakres działania Polskiej Konfederacji Sportu obejmował:

- opracowywanie strategii i założeń do programu szkolenia zawodników kadry narodowej i olimpijskiej, w tym kadry olimpijskiej w kategorii młodzieżowej (18-23 lat) i juniorów w ramach programów szkolenia młodzieży uprawiającej sport wyczynowo;
- zatwierdzanie planów przygotowań zawodników kadry narodowej i olimpijskiej do udziału w letnich i zimowych igrzyskach olimpijskich, w mistrzostwach świata i Europy oraz w imprezach międzynarodo-

-
- 4 członków spośród kandydatów zgłoszonych przez związki stowarzyszeń kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym lub wojewódzkim,
 - 5 członków spośród kandydatów zgłoszonych, po jednej osobie, przez ogólnopolskie organizacje reprezentujące ludowe, szkolne i akademickie kluby sportowe oraz organizacje działające w sferze sportu wyczynowego w jednostkach podległych Ministrowi Obrony Narodowej i ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych,
 - 2 członków spośród kandydatów zgłoszonych przez akademie wychowania fizycznego,
 - 1 członka spośród kandydatów zgłoszonych przez Komisję do Zwalczenia Dopingu w Sporcie,
 - 5 członków spośród kandydatów zgłoszonych, po jednej osobie, przez organizacje reprezentujące trenerów, specjalistów medycyny sportowej, menedżerów sportu, prawników działających na rzecz sportu oraz przedstawicieli nauk o sporcie.

³ Dz.U. 2003, Nr 14, poz. 141.

wych o podobnej randze, opracowanych przez polskie związki sportowe oraz stowarzyszenia i związki stowarzyszeń o zasięgu ogólnokrajowym działające w zakresie sportu wyczynowego w wielu dyscyplinach lub dziedzinach sportu;

- dofinansowywanie zgrupowań krajowych i zagranicznych, imprez krajowych, zagranicznych i mistrzowskich, badań diagnostycznych, wyposażenia w sprzęt sportowy i specjalistyczny, zakupu produktów leczniczych i suplementów diety, zatrudnienia trenerów, lekarzy i masażystów niezbędnych do przygotowania zawodników kadry narodowej i olimpijskiej, w tym kadry olimpijskiej w kategorii młodzieżowej (18-23 lat) oraz udziału w mistrzostwach świata i Europy oraz w imprezach międzynarodowych o podobnej randze zawodników kadry narodowej;
- finansowanie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej;
- opracowywanie i dofinansowywanie programu szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo uprawiającej sport wyczynowo;
- dokonywanie analizy i oceny realizacji programów szkolenia zawodników kadry narodowej i olimpijskiej, w tym kadry olimpijskiej w kategorii młodzieżowej, i programów szkolenia młodzieży uzdolnionej sportowo uprawiającej sport wyczynowo, oraz rozliczanie środków finansowych wydatkowanych na zadania związane z dofinansowaniami;
- gromadzenie informacji o liczbie, stanie technicznym i rozmieszczeniu w kraju obiektów o wyjątkowym znaczeniu dla poszczególnych dyscyplin lub dziedzin sportu oraz dokonywanie analizy tych informacji;
- przyjmowanie i rozpatrywanie propozycji ujęcia w programie modernizacji, remontów i inwestycji obiektów o wyjątkowym znaczeniu dla sportu, składanych w szczególności przez polskie związki sportowe, akademie wychowania fizycznego, kluby sportowe, jednostki samorządu terytorialnego;
- opracowywanie rocznych i wieloletnich programów rozwoju bazy o szczególnym znaczeniu dla sportu oraz przekazywanie ich ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu;
- utrzymywanie bazy sportowej Konfederacji oraz udostępnianie jej dla potrzeb szkolenia zawodników kadry narodowej i olimpijskiej;
- gromadzenie informacji o jednostkach organizacyjnych innych niż szkoły wyższe, prowadzących kursy specjalistyczne dla trenerów, instruktorów dyscypliny sportu i menedżerów sportu, o programach tych kursów i wykładowcach oraz dokonywanie ich analizy i oceny;

- zatwierdzanie programów kursów specjalistycznych dla instruktorów dyscypliny sportu, trenerów i menedżerów sportu, prowadzonych przez jednostki niebędące szkołami wyższymi i zakładami kształcenia nauczycieli, oraz składu kadry wykładowców;
- inicjowanie i dofinansowywanie badań na rzecz sportu wyczynowego;
- gromadzenie informacji o polskich związkach sportowych, ich statutach i regulaminach sportowych, składach władz i członkach;
- gromadzenie informacji o organizacji lig zawodowych i uczestniczących w nich klubach;
- gromadzenie i aktualizowanie informacji o statutach, składach władz i regulaminach sportowych spółek akcyjnych;
- wykonywanie innych zadań związanych z funkcjonowaniem, rozwojem i promocją sportu wyczynowego.

Za zadziwiający należy uznać fakt wydania nowego rozporządzenia zawierającego statut Polskiej Konfederacji Sportu ledwie kilka miesięcy po wydaniu pierwszego rozporządzenia. Porównując założenia omawianego wyżej statutu ze statutem nadanym mocą rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 24 grudnia 2003 r. w sprawie nadania statutu Polskiej Konfederacji Sportu⁴, można dojść do wniosku, że zmiany były całkiem istotne. I tak:

1. Poszerzono zakres uprawnień do zatwierdzania planów przygotowań zawodników kadry narodowej i olimpijskiej do udziału w letnich i zimowych igrzyskach olimpijskich, w mistrzostwach świata i Europy oraz w imprezach międzynarodowych o podobnej randze – w świetle nowych uregulowań statutu (§ 1 pkt 2) zatwierdzanie dotyczyło planów opracowywanych przez polskie związki sportowe oraz stowarzyszenia i związki stowarzyszeń o zasięgu ogólnokrajowym działające w zakresie sportu wyczynowego (wcześniej – opracowanych przez polskie związki sportowe oraz stowarzyszenia i związki stowarzyszeń o zasięgu ogólnokrajowym działające w zakresie sportu wyczynowego w wielu dyscyplinach lub dziedzinach sportu).
2. Z zakresu działania Polskiej Konfederacji Sportu wyeliminowano „utrzymywanie bazy sportowej Konfederacji oraz udostępnianie jej dla potrzeb szkolenia zawodników kadry narodowej i olimpijskiej”.
3. Doprecyzowano zakres gromadzonych przez Konfederację informacji o polskich związkach sportowych; wcześniej były to m.in. ogólne informacje o polskich związkach sportowych, po zmianach gromadzono informacje wyłącznie o statutach, regulaminach sportowych, składzie władz oraz liczbie członków polskich związków sportowych.

⁴ Dz.U. 2003, Nr 232, poz. 2323.

Za szczególnie istotną zmianę należy naturalnie uznać odstąpienie od obowiązku utrzymywania bazy sportowej Konfederacji oraz udostępniania jej dla potrzeb szkolenia zawodników kadry narodowej i olimpijskiej. Zmiana ta świadczy o niezwykle szybkiej (jak zaznaczono, zmiany zostały dokonane zaledwie po kilku miesiącach funkcjonowania Konfederacji) ewolucji charakteru Polskiej Konfederacji Sportu, która przestała być podmiotem wprost uczestniczącym w szkoleniu zawodników kadry narodowej i olimpijskiej (poprzez udostępnianie bazy sportowej dla potrzeb szkolenia). W rezultacie wspomnianej zmiany znaczenie Konfederacji znacząco się zmniejszyło i ostatecznie instytucja ta przestała istnieć niedługo potem – w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Sformułowane w uzasadnieniu do ustawy argumenty przemawiające za likwidacją Konfederacji były – zdaniem autora – trafne i sprowadzały się do następujących głównych refleksji:

1. Polska Konfederacja Sportu w założeniu miała wspierać rozwój polskiego sportu poprzez prowadzoną działalność gospodarczą. Jednostka ta nie podjęła jednak takiej działalności i jej funkcjonowanie sprowadzało się do redystrybucji środków finansowych przekazywanych z budżetu państwa.
2. Realizowany przez Polską Konfederację Sportu nadzór nad polskimi związkami sportowymi nie był wystarczająco skuteczny; nadzór ten bowiem co do istoty zbliżał się do koncepcji kontroli wewnętrznej, która niemal zawsze zmniejsza prawdopodobieństwo wykrycia nieprawidłowości.
3. Likwidację Konfederacji należy uznać za realizację postulatu dotyczącego powstania jednego ośrodka decyzyjnego w sporcie, przejrzystej struktury zarządzania i racjonalnego gospodarowania finansami.

Procedura likwidacji sprzyjała likwidacji niemal natychmiastowej – zgodnie z treścią art. 70 ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym już w ciągu pięciu dni od dnia ogłoszenia ustawy Prezes Polskiej Konfederacji Sportu był obowiązany powiadomić (i powiadomił) na piśmie pracowników o skutkach prawnych likwidacji w zakresie ich stosunków pracy. Jeszcze wcześniej, bo w dniu wejścia w życie ustawy o sporcie kwalifikowanym, minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu wyznaczył likwidatora, którego zadaniem było sporządzenie bilansu zamknięcia Polskiej Konfederacji Sportu, spisu spraw prowadzonych przez Polską Konfederację Sportu i niezakończonych do dnia jej likwidacji oraz, w drodze protokołu zdawczo-odbiorczego, przekazanie ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu składników majątkowych Polskiej Konfederacji Sportu oraz akt spraw niezakończonych (art. 71 ustawy).

Należy podkreślić, że istotą reformy polegającej na likwidacji Polskiej Konfederacji Sportu było powierzenie wszystkich dotychczasowych zadań i kompetencji Konfederacji ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej i sportu i tym samym – jak sygnalizowano – odtworzenie przejrzystej struktury zarządzania i nadzoru nad kulturą fizyczną i sportem. Zgodnie z treścią art. 70 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym „z dniem wejścia w życie ustawy zadania Polskiej Konfederacji Sportu przejmuje minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu”, a „pracownicy Polskiej Konfederacji Sportu stają się pracownikami urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu” (art. 70 ust. 3 ustawy). Ustawa o sporcie kwalifikowanym regulowała też zagadnienia związane ze sferą majątkową w kontekście likwidacji Konfederacji. Zgodnie z treścią art. 72 ustawy zobowiązania i wierzytelności Polskiej Konfederacji Sportu oraz prawa i obowiązki wynikające z umów i porozumień zawartych przez Polską Konfederację Sportu lub na jej rzecz, pozostałe po likwidacji Polskiej Konfederacji Sportu, przejął urząd obsługujący ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu. Stworzono także możliwość przeniesienia niektórych planowanych dochodów i wydatków budżetowych między działami budżetu państwa i rozdziałami budżetowymi oraz zwiększenia limitów zatrudnienia i kwot wynagrodzeń w ramach środków zaplanowanych na ten cel w ustawie budżetowej na rok 2005 w dotacji na funkcjonowanie Polskiej Konfederacji Sportu (z zachowaniem przeznaczenia środków publicznych). Przeniesienie dochodów i wydatków budżetowych mogło być dokonane przez Prezesa Rady Ministrów w drodze rozporządzenia (art. 73 ustawy). Warto odnotować, że zostało wydane jedno takie rozporządzenie – było to rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 2005 r. w sprawie dokonania przeniesień wydatków oraz zwiększenia limitów zatrudnienia i kwot wynagrodzeń określonych w ustawie budżetowej na rok 2005 w dotacji na funkcjonowanie Polskiej Konfederacji Sportu⁵. Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia planowane wydatki z rozdziału „Polska Konfederacja Sportu” umieszczonego w dziale „kultura fizyczna i sport” z dniem 1 września 2005 r. przeniesiono do:

- rozdziału „urzędy naczelných i centralnych organów administracji rządowej” zawartego w dziale „administracja publiczna” (z przeznaczeniem na częściowe utrzymanie urzędu, a także na wynagrodzenia i pochodne); do tego rozdziału przeniesiono 9,47% wyjściowej kwoty⁶;
- rozdziału „zadania w zakresie kultury fizycznej i sportu” zawartego w dziale „kultura fizyczna i sport” (z przeznaczeniem na realizację za-

⁵ Dz.U. 2005, Nr 166, poz. 1385.

⁶ Obliczenia własne autora.

dań w zakresie sportu kwalifikowanego); do tego rozdziału przeniesiono 82,73% wyjściowej kwoty⁷;

- rozdziału „pozostała działalność” zawartego w dziale „kultura fizyczna i sport” (z przeznaczeniem na realizację „pozostałych zadań z działy kultura fizyczna i sport”); do tego rozdziału przeniesiono 7,8% wyjściowej kwoty⁸.

Warto w tym miejscu zauważyć, niejako obok głównych wątków badawczych, że blisko 10% kwoty wyjściowej przeznaczono nie tyle na sport, ile de facto na obsługę biurokracji. Świadczy to o tym, że koszty funkcjonowania administracji publicznej były i nadal są w Polsce – jak się wydaje – zbyt duże.

4.2. Charakter prawny i zadania Polskiego Komitetu Olimpijskiego i Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego

Regulacje dotyczące Polskiego Komitetu Olimpijskiego oraz Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego po raz pierwszy zawarto w ustawie o kulturze fizycznej z 1996 r.; odpowiednie przepisy sformułowane były także w ustawie o sporcie kwalifikowanym oraz sformułowane są w obecnie obowiązującej ustawie o sporcie. Warto zauważyć, że nie zmieniły się one zasadniczo w okresie obowiązywania pierwszych dwóch ustaw. I tak np. zgodnie z treścią art. 11 ust. 1 ustawy o kulturze fizycznej Polski Komitet Olimpijski był związkiem stowarzyszeń i innych osób prawnych, działającym na podstawie Prawa o stowarzyszeniach. Identyczną definicję Polskiego Komitetu Olimpijskiego zawarto w treści art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym.

Do zadań Polskiego Komitetu Olimpijskiego ustawodawca zaliczał w świetle zarówno regulacji pierwotnej, jak i w świetle przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r.:

- zapewnienie udziału reprezentacji kraju w igrzyskach olimpijskich,
- propagowanie zasad olimpizmu,
- reprezentowanie polskiego sportu w Międzynarodowym Komitecie Olimpijskim oraz wobec narodowych komitetów olimpijskich i innych międzynarodowych organizacji (trzeba jednak zauważyć, że ustawa o sporcie kwalifikowanym nie przewidywała już reprezentowania polskiego sportu wobec „innych międzynarodowych organizacji”).

Najważniejszym z kolei uprawnieniem Komitetu było ustalanie składu reprezentacji kraju na igrzyska olimpijskie (por. art. 11 ust. 2 ustawy

⁷ Obliczenia własne autora.

⁸ Obliczenia własne autora.

z 1996 r. oraz art. 27 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym). Ponadto Polski Komitet Olimpijski miał wyłączne prawo wykorzystywania i używania symboliki olimpijskiej określonej w Karcie olimpijskiej oraz nazw „Igrzyska Olimpijskie” i „Komitet Olimpijski” (por. art. 11 ust. 3 ustawy z 1996 r. oraz art. 27 ust. 3 ustawy z 2005 r.). Ustawa o sporcie kwalifikowanym przyznawała ponadto Komitetowi istotne uprawnienie o charakterze opiniodawczym – zgodnie z treścią art. 27 ust. 4 ustawy organy administracji rządowej miały obowiązek zasięgnięcia opinii Polskiego Komitetu Olimpijskiego w sprawach:

- strategii rozwoju sportu w Rzeczypospolitej Polskiej,
- projektów ustaw i aktów wykonawczych dotyczących sportu,
- programów rozwoju inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu w Rzeczypospolitej Polskiej,
- projektów programów przygotowań olimpijskich.

Jak widać, zakres opiniowania przez Polski Komitet Olimpijski był bardzo szeroki i obejmował najważniejsze rozstrzygnięcia dotyczące sportu w Polsce; niewątpliwie świadczy to o wyjątkowej pozycji Komitetu w porównaniu do innych stowarzyszeń sportowych. O roli Polskiego Komitetu Olimpijskiego świadczy też umocowanie przy Komitecie Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu jako stałego sądu polubownego (art. 42 ust. 1 ustawy o sporcie kwalifikowanym). Składający się z aż 24 arbitrów powoływanych przez Zarząd Polskiego Komitetu Olimpijskiego na okres czteroletniej kadencji Trybunał orzekał w sprawach poddanych jego właściwości na podstawie zapisu na sąd polubowny oraz w sprawach zawieszania w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego albo władz polskiego związku sportowego – na wniosek organu sprawującego nadzór (art. 42 ust. 2 i 4 ustawy).

Jak już wspomniano, zagadnienia Polskiego Komitetu Olimpijskiego oraz Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego podejmowane są także w obowiązującej ustawie o sporcie. Komitetom tym poświęcono w ustawie osobny rozdział (rozdział V: Narodowy ruch olimpijski). Zgodnie z treścią art. 24 ust. 1 ustawy Polski Komitet Olimpijski jest związkiem stowarzyszeń zrzeszającym polskie związki sportowe oraz inne osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej lub osoby fizyczne, związane z narodowym ruchem olimpijskim. Należy zauważyć, że w porównaniu do definicji z 1996 r. oraz 2005 r. dodano możliwość zrzeszania przez Polski Komitet Olimpijski jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, a także – co ciekawe – osób fizycznych, związanych z narodowym ruchem olimpijskim. Szczegółowa analiza regulacji dotyczącej celów Polskiego Komitetu Olimpijskiego, podobnie jak analiza zakresu wolności zrzeszania się w Komitecie, prowadzi do wniosku, że regulacja ta została jednak znacząco

ograniczona i zliberalizowana. Ustawodawca bowiem zupełnie zrezygnował z określenia celów Komitetu; zgodnie z treścią art. 24 ust. 2 ustawy: „Polski Komitet Olimpijski jest organizacją pozarządową, która samodzielnie wyznacza i realizuje cele związane z ruchem olimpijskim”.

Charakter prawny i zadania Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego były – i nadal są – sformułowane podobnie do charakteru prawnego i zadań Polskiego Komitetu Olimpijskiego. Komitet Paraolimpijski był, w świetle przepisów ustawy o sporcie z 1996 r., podobnie jak Polski Komitet Olimpijski, związkiem stowarzyszeń i innych osób prawnych (art. 12 ust. 2 ustawy). Związek ten utworzono w celu zapewnienia udziału reprezentacji polskich sportowców niepełnosprawnych w igrzyskach paraolimpijskich oraz reprezentowania kraju w Międzynarodowym Komitecie Paraolimpijskim (art. 12 ust. 1 ustawy). Warto odnotować, że regulacja Komitetu Paraolimpijskiego aż do wejścia w życie obowiązującej ustawy o sporcie pozostała w ustawie o kulturze fizycznej z 1996 r.; ustawa o sporcie kwalifikowanym regulowała jedynie funkcjonowanie Polskiego Komitetu Olimpijskiego. Warto także zauważyć, że przepisy te podlegały zmianom – i tak z dniem 31 maja 2005 r. Polski Komitet Paraolimpijski uzyskał prawo ustalania składu reprezentacji kraju na igrzyska paraolimpijskie (zmiana dokonana na mocy art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o żegludze śródlądowej⁹).

Obecnie regulację najważniejszych zasad funkcjonowania Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego zawarto w treści art. 26 ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. Zgodnie z przepisami zawartymi w tym artykule zadaniem Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego jest organizowanie narodowego ruchu paraolimpijskiego osób niepełnosprawnych, a sam Komitet działa w formie stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń (art. 26 ust. 1 ustawy). W porównaniu z wcześniejszą regulacją szerzej sformułowano zadanie Komitetu: „organizowanie narodowego ruchu paraolimpijskiego osób niepełnosprawnych”, wobec: „zapewnienia udziału reprezentacji polskich sportowców niepełnosprawnych w igrzyskach paraolimpijskich oraz reprezentowania kraju w Międzynarodowym Komitecie Paraolimpijskim”; poszerzono również zakres dopuszczalnej formy działania: pierwotnie Polski Komitet Paraolimpijski działał – jak wyżej wspomniano – jako związek stowarzyszeń i innych osób prawnych, obecnie Komitet ten może działać w formie stowarzyszenia bądź związku stowarzyszeń.

⁹ Dz.U. 2005, Nr 85, poz. 726 ze zm.

Kształtowanie się statusu prawnego zawodników i sędziów

Problematyka statusu prawnego zawodników i sędziów należy do najobszerniejszych i jednocześnie najbardziej złożonych zagadnień, które podejmowane są w niniejszym opracowaniu. Wysoki stopień ich skomplikowania wynika nie tylko z wieloaspektowości i wielości różnego rodzaju uprawnień czy też ograniczeń dotyczących tej grupy osób, ale także z odchodzenia w polskim sporcie od formy prawnej stowarzyszeń na rzecz podmiotów ze sfery prawa handlowego. Komerccjalizacja sportu w sposób oczywisty wpływa nie tylko na charakter powiązań pomiędzy zawodnikiem a np. klubem sportowym, ale także na zakres i sposób określania podstawowych praw i obowiązków zawodnika czy sędziego w drodze stanowiących na szczeblu centralnym aktów normatywnych.

5.1. Zawodnicy

5.1.1. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej

Już na samym początku rozważań na temat kształtowania się regulacji prawnej determinującej status prawny zawodników należy podkreślić, że zawodnicy w świetle uregulowań ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej obligatoryjnie byli członkami stowarzyszeń kultury fizycznej. Wynika to wprost z treści art. 17 ust. 1 ustawy, w którym zawarto definicję prawną zawodnika: „zawodnikami są członkowie stowarzyszeń kultury fizycznej, uprawiający systematycznie określoną dyscyplinę sportu i biorący udział w zawodach sportowych, organizowanych przez

te stowarzyszenia, związki stowarzyszeń kultury fizycznej albo w których stowarzyszenie lub związek bierze udział”¹. Zawodników kwalifikowano „zgodnie z obowiązującymi w danej dyscyplinie sportu klasami sportowymi” (art. 17 ust. 2 ustawy). Warto zauważyć, że zasady i tryb nadawania klas sportowych określano w drodze zarządzenia. W okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej wydano dwa takie zarządzenia – pierwszym zarządzeniem było zarządzenie nr 14 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 30 lipca 1987 r. w sprawie zasad i trybu nadawania klas sportowych²; zarządzenie to zostało zastąpione zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie zasad i trybu nadawania klas sportowych³. W badanym okresie funkcjonowały następujące klasy sportowe (§ 1 zarządzenia z dnia 29 stycznia 1990 r.):

- mistrzowska międzynarodowa,
- mistrzowska,
- pierwsza,
- druga,
- trzecia.

Klasę sportową zawodnikom nadawały polskie związki sportowe – w zakresie klasy mistrzowskiej międzynarodowej, mistrzowskiej i pierwszej, oraz okręgowe związki sportowe – w zakresie klasy drugiej i trzeciej (§ 4 zarządzenia); klasy te nadawane były na podstawie tzw. norm kwalifikacyjnych, przy czym stwierdzenie „uzyskania normy” następowało na podstawie oficjalnych protokołów zawodów lub komunikatów zawodów (§ 3 zarządzenia). System klasyfikacji zawodników należy uznać za przejrzysty; tworzył on quasi-ramy ścieżki awansu zawodowego, który był o tyle dla zawodników istotny, że od klas sportowych uzależnione były specjalne świadczenia dla zawodników (analiza zakresu tych świadczeń zawarta będzie w dalszej części rozdziału).

¹ Z treści art. 65 ustawy o kulturze fizycznej z dnia 3 lipca 1984 r. wynikało ponadto, że członkami stowarzyszeń kultury fizycznej mogły być także osoby nie mające pełnej zdolności do czynności prawnych, a zatem np. młodzież szkolna, z tym że osoby takie nie posiadały praw wyborczych do statutowych organów stowarzyszeń kultury fizycznej i prawa do udziału w głosowaniu nad uchwałami oraz nie mogły występować w charakterze członków założycieli stowarzyszenia.

² Dz.Urz. GKFiT 1987, Nr 4-5, poz. 6.

³ M.P. 1990, Nr 13, poz. 106.

5.1.1.1. Obowiązki, uprawnienia oraz zakazy dotyczące zawodników

Poniżej analizie poddane zostaną zagadnienia: obowiązków zawodnika (A), ogólnej charakterystyki jego uprawnień (B), stypendiów, które mógł uzyskać (C), prawa do opieki medycznej (D), medali i tytułów (E) i wreszcie zakazów dotyczących tej grupy członków stowarzyszeń sportowych (F).

A. OBOWIĄZKI ZAWODNIKA

Przepisy zawarte w ustawie z dnia 3 lipca 1984 r. stosunkowo obszernie określały zakres obowiązków zawodnika. Niezależnie od uzyskanej klasy sportowej obowiązkiem zawodnika było (art. 18 ust. 1, 2 i 3 ustawy):

- zachowanie godnej postawy „obywatela i sportowca Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”,
- stałe podnoszenie poziomu sportowego oraz „ambitne współzawodnictwo w zawodach sportowych”,
- reprezentowanie barw narodowych w zawodach międzynarodowych,
- systematyczne, zdyscyplinowane i aktywne uczestnictwo w zajęciach, treningach i zawodach sportowych,
- przestrzeganie regulaminów sportowych i zasad uczciwej walki sportowej oraz szacunku dla rywali,
- dbałość w toku zajęć, treningów i zawodów sportowych o bezpieczeństwo i zdrowie swoje, swoich kolegów oraz rywali,
- dbałość o obiekty, sprzęt i ubiór sportowy,
- poddawanie się obowiązkowym badaniom lekarskim i przestrzeganie zaleceń lekarskich.

Jak widać, sposób formułowania obowiązków zawodnika był relatywnie mało precyzyjny; część obowiązków można uznać za nieweryfikowalne zalecenia. Bardziej konkretnie określano uprawnienia zawodników (B, C, D, E) oraz obejmujące ich zakazy (F).

B. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA UPRAWNIENÍ ZAWODNIKA

Warto zauważyć, że uprawnienia zawodników były w dużym stopniu naturalną konsekwencją obowiązków stowarzyszeń kultury fizycznej. Zgodnie z treścią art. 20 ust. 1 ustawy stowarzyszenia te były obowiązane zapewnić zawodnikom:

- bezpieczne i higieniczne warunki uprawiania sportu,
- ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków,

a także, „odpowiednio do potrzeb wynikających z procesu szkolenia sportowego”:

- bezpłatne korzystanie z urządzeń i obiektów sportowych,
- wyposażenie w sprzęt i ubiory sportowe,
- opiekę medyczną,
- wyżywienie i zakwaterowanie na zawodach i zgrupowaniach sportowych oraz w czasie zajęć szkoleniowych,
- zwrot kosztów przyjazdu i przewozu sprzętu.

Na zasadach określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów zawodnicy mogli otrzymywać również inne świadczenia mające na celu stworzenie warunków do osiągnięcia wysokiego poziomu wyszkolenia sportowego, a w szczególności:

- zwrot utraconych zarobków,
- pomoc w nauce i adaptacji w pracy zawodowej,
- zasiłki i zapomogi losowe,
- nagrody i premie za uzyskane wyniki sportowe.

Należy podkreślić, że w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej wydano cały szereg rozporządzeń i zarządzeń określających zasady otrzymywania przez zawodników świadczeń⁴. Do najważniejszych należały:

- zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 10 maja 1985 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania świadczeń w zakresie wyżywienia, zakwaterowania

⁴ Zarządzenia te i rozporządzenia nie były pierwszymi regulacjami w zakresie świadczeń przysługujących zawodnikom. Przykładami wcześniejszych regulacji mogą być:

- zarządzenie nr 16 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 17 czerwca 1982 r. w sprawie należności i świadczeń związanych z imprezami sportowymi (Dz.Urz. GKkFiS 1982, Nr 2, poz. 10 ze zm.),
- zarządzenie nr 17 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 13 października 1980 r. w sprawie świadczeń materialnych na rzecz zawodników,
- zarządzenie nr 7 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 9 marca 1984 r. w sprawie gospodarki finansowej zespołów oraz świadczeń materialnych dla zawodników I i II ligi piłki nożnej (Dz.Urz. GKkFiS 1984, Nr 3, poz. 10),
- zarządzenie nr 6 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 26 marca 1981 r. w sprawie zakresu świadczeń materialnych i finansowych dla zawodników sportów motorowych,
- zarządzenie nr 32 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 2 maja 1966 r. w sprawie wprowadzenia książeczki sportowo-lekarskiej (Dz.Urz. GKkFiT 1966, Nr 3, poz. 20),
- zarządzenie nr 2/Z Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 listopada 1979 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami w czasie zawodów w sporcie wyczynowym (Dz.Urz. GKkFiS 1979, Nr 5, poz. 16).

i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia⁵; zarządzenie to zostało w dniu 30 września 1989 r. zastąpione zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 26 września 1989 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania świadczeń w zakresie wyżywienia, zakwaterowania i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia⁶;

- zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie zasad wyposażenia w sprzęt i ubiory sportowe zawodników, trenerów, instruktorów oraz innych osób uczestniczących bezpośrednio w procesie szkolenia⁷;
- zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami uczestniczącymi w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych⁸;
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lipca 1985 r. w sprawie zakresu i zasad przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego⁹; rozporządzenie to zostało w dniu 21 grudnia 1990 r. zastąpione zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego¹⁰;
- zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 października 1985 r. w sprawie trybu przyznawania świadczeń zawodnikom sportowym¹¹; podobnie jak wyżej wymienione rozporządzenie w sprawie zakresu i zasad przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego zarządzenie to zostało w dniu

⁵ M.P. 1985, Nr 13, poz. 103 ze zm.

⁶ M.P. 1989, Nr 34, poz. 267.

⁷ M.P. 1985, Nr 19, poz. 152.

⁸ M.P. 1985, Nr 24, poz. 190.

⁹ Dz.U. 1985, Nr 40, poz. 191 ze zm.

¹⁰ M.P. 1990, Nr 48, poz. 371 ze zm.

¹¹ M.P. 1985, Nr 34, poz. 228 ze zm.

21 grudnia 1990 r. zastąpione zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego.

Wskazane wyżej akty normatywne zawierały rozwiązania, których część w tej czy w innej formie przetrwała wiele lat, część natomiast naturalnie nie przystaje już do współczesnej wolnorynkowej rzeczywistości. W zakresie wyposażania w sprzęt i ubiory sportowe:

1. Wyposażani w sprzęt i ubiory sportowe byli nie tylko zawodnicy, trenerzy i instruktorzy uczestniczący w procesie szkolenia. Prawo do wyposażania w sprzęt i ubiory sportowe przysługiwało także „innym osobom” uczestniczącym bezpośrednio w procesie szkolenia, a także biorącym udział w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych (§ 1 ust. 1 zarządzenia Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie zasad wyposażenia w sprzęt i ubiory sportowe zawodników, trenerów, instruktorów oraz innych osób uczestniczących bezpośrednio w procesie szkolenia). Za wspomniane „inne osoby” uznawano: „pracowników odnowy biologicznej, lekarzy, pielęgniarki, mechaników oraz tych pozostałych członków ekip sportowych lub bezpośrednich organizatorów zawodów, zgrupowań i treningów, którzy ze względu na przepisy regulaminów sportowych bądź ze względów reprezentacyjnych powinni być jednolicie ubrani i wyposażeni” (§ 1 ust. 2 zarządzenia).
2. Wyposażanie w sprzęt i ubiory sportowe odbywało się w oparciu o tzw. normy wyposażenia, które były ustalane przez związki sportowe i podlegały zatwierdzeniu przez Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu (§ 2 zarządzenia).
3. Sprzęt i ubiory sportowe stanowiące indywidualne wyposażenie zawodników i innych osób nie podlegały zwrotowi (§ 5 zarządzenia). Pozostały sprzęt i ubiory podlegały zwrotowi np. w razie zmiany przynależności klubowej lub dyscypliny sportowej (§ 9 ust. 1 pkt 4 zarządzenia).
4. Osobom biorącym udział w szkoleniu centralnym oraz w międzynarodowych zawodach sprzęt i ubiory sportowe przydziałały związki stowarzyszeń kultury fizycznej, osobom biorącym udział w szkoleniu podstawowym oraz krajowych zawodach sportowych sprzęt i ubiory sportowe przydziałały stowarzyszenia kultury fizycznej lub inne jednostki prowadzące działalność sportową i wreszcie osobom

biorącym udział w igrzyskach olimpijskich sprzęt i ubiory sportowe przydział Polski Komitet Olimpijski (§ 4 ust. 1 i 2).

W zakresie wyżywienia, zakwaterowania i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia:

1. Zawodnikom biorącym udział w imprezach sportowych przysługiwało (§ 1 ust. 1 zarówno zarządzenia Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 10 maja 1985 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania świadczeń w zakresie wyżywienia, zakwaterowania i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia, jak i nowszego zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 26 września 1989 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania świadczeń w zakresie wyżywienia, zakwaterowania i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia):
 - wyżywienie,
 - zakwaterowanie,
 - zwrot kosztów przejazdu i przewozu sprzętu¹².
2. Prawo określania wysokości stawki całodziennego wyżywienia w nowszej regulacji przekazano organizatorowi imprezy sportowej (§ 2 ust. 1 nowszego zarządzenia). Wcześniej była to stała kwota – 17% najniższego wynagrodzenia w uspołecznionych zakładach pracy – z możliwością podwyższenia o maksymalnie 100% na zawodach międzynarodowych (§ 2 ust. 1 starszego zarządzenia). Warto zauważyć, że to kolejny przykład liberalizacji regulacji (aczkolwiek w tym przypadku uzasadnionej realiami ustrojowymi).
3. W nowszej regulacji odsyłało (konkretnie w sferze zakwaterowania i kosztów przejazdu) do uchwały nr 25 Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1989 r. w sprawie diet i innych należności z tytułu podró-

¹² W tym miejscu należy odnotować różnicę pomiędzy rozwiązaniami przyjętymi we wskazanych zarządzeniach. Otóż nowsze przepisy przyznawały prawo do wyżywienia i zakwaterowania również trenerom, instruktorom oraz innym osobom uczestniczącym bezpośrednio w procesie szkolenia. Starsze przepisy przyznawały takim osobom tylko prawo do wyżywienia. Warto dodać, że nowsza regulacja rozszerzała także krąg osób „uczestniczących bezpośrednio w procesie szkolenia”. Wcześniej byli to m.in. „bezpośredni organizatorzy imprez sportowych”; późniejsza regulacja przewidywała świadczenia także dla „osób fizycznych biorących udział w organizacji imprezy sportowej” (§ 1 ust. 1 pkt 4 obu regulacji).

zy służbowych na obszarze kraju¹³. W porównaniu z rozwiązaniami przyjętymi w starszym zarządzeniu sposób określania zwrotu kosztów zakwaterowania i przejazdu we wskazanej uchwale był znacznie korzystniejszy dla osób z takich zwrotów korzystających¹⁴.

W zakresie szczegółowych zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń „umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego”:

1. Wprowadzono szeroki katalog świadczeń dodatkowych przysługujących zawodnikom. Do świadczeń takich zaliczano początkowo (§ 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 lipca 1985 r. w sprawie zakresu i zasad przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego oraz § 1 zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego w brzmieniu aktualnym do dnia 4 października 1995 r.¹⁵):

¹³ M.P. 1989, Nr 4, poz. 44.

¹⁴ Warto choćby odnotować, że:

1. W świetle rozwiązań przyjętych w starszej regulacji koszty zakwaterowania w zakładzie hotelarskim lub pokoju gościnnym zwracano w wysokości stwierdzonej wprawdzie rachunkiem, „ale nie przekraczającej jednak ceny pokoju jednoosobowego z łazienką w hotelu kategorii «trzy gwiazdki», a w razie potwierdzonego przez hotel braku pokoju jednoosobowego – ceny pokoju dwuosobowego z łazienką” (§ 9 ust. 1 zarządzenia z dnia 10 maja 1985 r.). W świetle uregulowań uchwały nr 25 Rady Ministrów w sprawie diet i innych należności z tytułu podróży służbowych na obszarze kraju nie występowały natomiast ograniczenia; treść § 6 ust. 1 była jednoznaczna: „Za nocleg przysługuje pracownikowi zwrot kosztów w wysokości stwierdzonej rachunkiem”.
2. W zakresie zwrotu kosztów transportu zarządzenie z dnia 10 maja 1985 r. również przewidywało daleko idące ograniczenia. Zgodnie z treścią § 10 ust. 3 zarządzenia przy przejazdach należało posługiwać się najtańszym środkiem transportu, ponadto w § 11 ust. 1 doprecyzowywano, że np. przy przejazdach trwających do pięciu godzin można było korzystać z II klasy pociągu wskazanego w poleceniu wyjazdu, a przy przejazdach powyżej pięciu godzin – z I klasy. Określano też dokładne okoliczności dopuszczające zwrot kosztów związanych z korzystaniem z wagonów z miejscami do spania itp. I podobnie jak wyżej uchwała w sprawie diet i innych należności z tytułu podróży służbowych na obszarze kraju jedynie lakonicznie określała w § 4 ust. 1, że „środek transportu właściwy do odbycia podróży służbowej określa kierownik zakładu pracy w poleceniu wyjazdu służbowego”.

¹⁵ Na mocy § 1 pkt 1 zarządzenia Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 21 sierpnia 1995 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego (M.P. 1995, Nr 46, poz. 528) skreślono w § 1 pierwotnego zarządzenia pkt 5 i 6.

- zwrot utraconych zarobków,
 - pomoc w nauce i adaptacji w pracy zawodowej,
 - zapomogi i zasiłki losowe,
 - nagrody i premie za uzyskane wyniki sportowe,
 - zapomogi na wkład mieszkaniowy,
 - zwrot kosztów przeprowadzki przy zmianie miejsca zamieszkania związanej z uprawianiem sportu¹⁶.
2. Wprowadzono możliwość przyznania zapomogi losowej w takich przypadkach, jak np. długotrwała choroba zawodnika lub jego żony bądź dziecka, zgon żony lub dziecka, pożar bądź kradzież mienia, jedynie zawodnikom posiadającym klasę sportową (§ 5 rozporządzenia z dnia 15 lipca 1985 r.). Zakres okoliczności uzasadniających przyznanie zapomogi losowej ograniczono z dniem wejścia w życie nowszego zarządzenia – zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego (21 grudnia 1990 r.); możliwość przyznania zapomogi losowej od tego dnia dotyczyła już tylko sytuacji długotrwałej choroby zawodnika posiadającego klasę sportową. Warto jednocześnie dodać, że zapomogę losową przyznawał zarząd stowarzyszenia kultury fizycznej na wniosek zawodnika, przy czym do wniosku o zapomogę zawodnik obowiązany był dołączyć dokument potwierdzający zdarzenie losowe uzasadniające ubieganie się o zapomogę (§ 5 ust. 3 zarządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r.). Zakres omawianego świadczenia został ponownie poszerzony z dniem 5 października 1995 r., na mocy § 1 pkt 3 zarządzenia Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 21 sierpnia 1995 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego – zgodnie z nowym brzmieniem § 5 ust. 3 zarządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r. zapomoga losowa mogła być przyznana każdemu zawodnikowi.

¹⁶ Należy w tym miejscu dodać, że z dniem 5 października 1995 r., na mocy § 1 pkt 1 zarządzenia Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 21 sierpnia 1995 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego, z zakresu świadczeń wyeliminowano:

- zapomogi na wkład mieszkaniowy,
- zwrot kosztów przeprowadzki przy zmianie miejsca zamieszkania związanej z uprawianiem sportu.

3. Wprowadzono możliwość przyznawania zawodnikom nagród pieniężnych za uzyskanie osiągnięć sportowych w skali światowej, międzynarodowej i krajowej, finansowanych częściowo ze środków pozostających w dyspozycji jednostek i stowarzyszeń kultury fizycznej (§ 8 ust. 1 zarówno rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 lipca 1985 r., jak i zastępującego to rozporządzenie zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r.¹⁷).

¹⁷ W pierwotnej wersji rozporządzenia z dnia 15 lipca 1985 r. za wybitne osiągnięcia uznawano:

1. W skali światowej
 - ustanowienie rekordu świata lub Europy,
 - zdobycie medalu na igrzyskach olimpijskich,
 - zdobycie złotego medalu na mistrzostwach świata lub Europy.
2. W skali międzynarodowej
 - zdobycie srebrnego lub brązowego medalu na mistrzostwach świata lub Europy,
 - zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca na zawodach międzynarodowych poważnej rangi, a w szczególności w Wyścigu Pokoju, zawodach o puchar świata lub Europy,
 - zajęcie czwartego, piątego lub szóstego miejsca na igrzyskach olimpijskich,
 - uzyskanie innego, o niewymiernym charakterze, osiągnięcia sportowego o znaczeniu międzynarodowym, np. samotny rejs żeglarski dookoła świata, zdobycie trudnego szczytu górskiego.
3. W skali krajowej
 - ustanowienie rekordu Polski,
 - zdobycie jednego z trzech pierwszych miejsc w mistrzostwach Polski,
 - zdobycie pucharu Polski.

Warto odnotować, że zakres osiągnięć uznawanych za wybitne trzykrotnie podlegał istotnym zmianom:

1. Pierwszą zmianę wprowadzono 26 marca 1988 r., a zatem w dniu wejścia w życie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 14 marca 1988 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie zakresu i zasad przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego (Dz.U. 1988, Nr 9, poz. 69). Istotą zmiany było złagodzenie wymagań pozwalających uznać osiągnięcie za wybitne w przypadku osiągnięć w skali międzynarodowej – zajęcie „czwartego, piątego lub szóstego miejsca na Igrzyskach Olimpijskich” zostało zastąpione zajęciem „od czwartego do ósmego miejsca na igrzyskach olimpijskich” (nowe brzmienie § 8 ust. 3 pkt 3 rozporządzenia nadane § 1 pkt 1 lit. a rozporządzenia zmieniającego). Zmieniono ponadto sposób wyliczania wysokości nagrody – wcześniej była ona wielokrotnością najwyższego miesięcznego stypendium sportowego, po zmianie ustalono górną granicę poprzez podanie konkretnej kwoty uzależnionej od rodzaju osiągnięcia (§ 8 ust. 5 w nowym brzmieniu nadanym § 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia zmieniającego).
2. Druga zmiana została dokonana 31 maja 1989 r., kiedy weszło w życie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 1989 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakresu i zasad przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego (Dz.U. 1989, Nr 32, poz. 173). Na mocy § 1 pkt 2 lit. a rozporządzenia zmieniającego doprecyzowano przepis wskazujący jako wybitne osiągnięcie w skali krajowej zdobycie pucharu Polski (§ 8 ust. 4 pkt 3 pierwotnego rozporządzenia) w ten

4. Wprowadzono zasadę, w myśl której decydujący bądź inicjujący wpływ na wypłatę i wysokość nagrody miały stowarzyszenia kultury fizycznej, ponadto stowarzyszenia te często bezpośrednio wypłacały świadczenia¹⁸.

sposób, że za wybitne osiągnięcie w skali krajowej uznawano zdobycie pucharu Polski „w grach zespołowych”. Drugie z rozporządzeń zmieniających dwukrotnie zwiększało także kwoty nagród pieniężnych za uzyskanie wybitnych osiągnięć sportowych (§ 1 pkt 2 lit. b rozporządzenia zmieniającego).

3. W zastępującym rozporządzeniu zarządzeniu z 1990 r. istotnie zmieniono zakres wybitnych osiągnięć uzasadniających przyznawanie zawodnikom nagród pieniężnych. I tak z zakresu wybitnych osiągnięć w skali światowej wyeliminowano zdobycie medalu na igrzyskach olimpijskich, rozszerzając jednocześnie zakres wybitnych osiągnięć o zdobycie medalu srebrnego i brązowego na mistrzostwach świata lub Europy (§ 8 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r.). W zakresie wybitnych osiągnięć w skali międzynarodowej m.in. usunięto wspomniane wyżej zdobycie medalu srebrnego i brązowego na mistrzostwach świata lub Europy, a także zawężono zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca w zawodach o puchar świata lub Europy do zajęcia pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca ale jedynie w końcowej klasyfikacji pucharu Europy lub pucharu świata (§ 8 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r.). W sferze wybitnych osiągnięć w skali krajowej zmian nie dokonano. Niezależnie od nowych wartości wynikających z denominacji obniżono też (nawet o 50%) kwoty maksymalne możliwych do uzyskania nagród. Należy podkreślić, że zakres wybitnych osiągnięć uzasadniających przyznawanie zawodnikom nagród pieniężnych po raz kolejny został zmieniony jeszcze w czasie obowiązywania nowszego z analizowanych aktów prawnych. Otóż jak już sygnalizowano wcześniej, zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. zostało istotnie zmienione w rezultacie wejścia w życie zarządzenia Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 21 sierpnia 1995 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego. Zmiany obejmowały także kolejne modyfikacje w sferze kwalifikacji wybitnych osiągnięć uzasadniających przyznawanie zawodnikom nagród pieniężnych, np. przeniesiono okoliczność zdobycia pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca w końcowej klasyfikacji pucharu Europy lub pucharu świata z katalogu wybitnych osiągnięć w skali międzynarodowej do katalogu wybitnych osiągnięć w skali światowej. W rezultacie nowelizacji ponadto radykalnie podniesiono maksymalne wysokości nagród, uzależniając je od wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia (nawet do piętnastokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w przypadku ustanowienia rekordu świata – § 8 ust. 5 pkt 1 lit. a zarządzenia w nowym brzmieniu). Warto jednocześnie odnotować, że zgodnie z treścią § 8 ust. 6-8 zarządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r. zarządy stowarzyszeń kultury fizycznej ustalały wysokość nagród za uzyskanie wybitnych osiągnięć w skali krajowej; miały one też wpływ na wysokość nagród za uzyskanie innych wybitnych osiągnięć.

¹⁸ I tak np.:

- zapomogę losową przyznawał zarząd stowarzyszenia kultury fizycznej (§ 4 ust. 1 zarządzenia Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 października 1985 r. w sprawie trybu przyznawania świadczeń zawodnikom sportowym; podobnie § 5 zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego),

C. STYPENDIA

Szczególnym uprawnieniem zawodników było (i jest nadal – o czym będzie mowa w dalszej części pracy) prawo do stypendiów sportowych. W sferze tego uprawnienia ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej odsyłała jednak do aktów wykonawczych. Do najważniejszych należały:

- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości¹⁹; rozporządzenie to zostało zastąpione z dniem 1 września 1989 r. zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 22 września 1989 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości²⁰;
- rozporządzenie Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 2 września 1985 r. w sprawie zasad i trybu zaliczania okresów pobierania stypendiów sportowych do okresów zatrudnienia²¹.

Analiza tych aktów normatywnych wykazuje, że m.in.:

1. Stypendia mogły być przyznawane przede wszystkim zawodnikom, którzy ze względu na uprawianie sportu na wysokim poziomie nie pracowali zawodowo (§ 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości)²².

-
- nagrody za wybitne osiągnięcia w skali światowej i międzynarodowej przyznawał Przewodniczący Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu na wniosek polskiego związku sportowego lub centralnej instancji stowarzyszenia kultury fizycznej (§ 7 ust. 1 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.). W świetle nowszych przepisów zasada ta została zachowana – nagrody za wybitne osiągnięcia w skali światowej i międzynarodowej przyznawał „Przewodniczący Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej na wniosek polskiego związku sportowego lub centralnej instancji stowarzyszenia kultury fizycznej” (§ 8 ust. 8 zarządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r.),
 - nagrody za wybitne osiągnięcia w skali krajowej ustalały zarządy stowarzyszeń kultury fizycznej (§ 7 ust. 3 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.; podobnie § 8 ust. 6 zarządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r.),
 - ekwiwalent z tytułu utraconych zarobków wypłacało bezpośrednio stowarzyszenie lub związek stowarzyszeń kultury fizycznej, na którego wniosek zostało udzielone zawodnikowi zwolnienie (§ 2 ust. 1 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.; podobnie § 2 ust. 4 zarządzenia z dnia 4 grudnia 1990 r.).

¹⁹ Dz.U. 1985, Nr 25, poz. 109 ze zm.

²⁰ M.P. 1989, Nr 34, poz. 266 ze zm.

²¹ Dz.U. 1985, Nr 46, poz. 234.

²² Stypendia mogły być również przyznawane (§ 1 ust. 2 rozporządzenia):

- zatrudnionym na podstawie umowy o pracę w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy albo posiadającym dochody z innych źródeł, jeżeli wynagrodzenie z tytułu tego zatrudnienia lub uzyskiwane dochody są niższe od kwoty przysługującego stypendium sportowego,

2. Stypendia mogły być przyznawane tylko zawodnikom²³:
 - posiadającym klasę mistrzowską międzynarodową, powołanym do kadry narodowej seniorów,
 - posiadającym klasę mistrzowską, powołanym do kadry lub rezerwy kadry narodowej seniorów,
 - posiadającym I klasę sportową w dyscyplinach i konkurencjach objętych programem igrzysk olimpijskich, powołanym do kadry lub rezerwy kadry narodowej seniorów,
 - zespołów I ligi w grach zespołowych,
 - zespołów II ligi piłki nożnej.
3. Uzależniono wysokość stypendiów sportowych od klas zawodników. W starszym z analizowanych rozporządzeń (§ 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r.), a także w pierwszym okresie obowiązywania zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 22 września 1989 r. górne granice stypendiów określone były kwotowo – kwota była naturalnie wyższa w przypadku np. zawodników posiadających klasę mistrzowską międzynarodową niż w przypadku zawodników posiadających np. pierwszą klasę sportową. Warto w tym miejscu odnotować, że nowsze zarządzenie obniżało kwoty stypendiów; po zmianie dokonanej zarządzeniem z dnia 19 stycznia 1990 r. górna granica stypendiów

-
- studiującym w szkołach wyższych, pobierającym naukę w szkołach ponadpodstawowych lub policealnych albo odbywającym czynną służbę wojskową,
 - przebywającym na urlopie bezpłatnym.

Przy czym warunkiem przyznania stypendium sportowego było posiadanie przez zawodnika określonego zawodu bądź kontynuowanie nauki w celu uzyskania zawodu (§ 1 ust. 3 rozporządzenia).

Należy podkreślić, że zakres osób uprawnionych do otrzymywania stypendium nie zmienił się z chwilą wejścia w życie zarządzenia z dnia 22 września 1989 r.; znaczącej zmiany dokonano jednak na mocy § 1 pkt 1 lit. b zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 19 stycznia 1990 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości – zniesiono warunek przyznania stypendium polegający na wymaganiu posiadania przez zawodnika określonego zawodu bądź kontynuowania nauki w celu uzyskania zawodu.

²³ Warto odnotować, że określenie niezbędnych dla uzyskania stypendiów klas sportowych nie zmieniło się w nowszym zarządzeniu z dnia 22 września 1989 r.; znaczącej zmiany – podobnie jak w przypadku sposobu określenia prawa do stypendium w kontekście pracy zawodowej zawodnika – dokonano jednak na mocy § 1 pkt 2 zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 19 stycznia 1990 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości. Zmiana polegała na znaczącym poszerzeniu kręgu uprawnionych do pobierania stypendiów zawodników. Zgodnie z nową treścią § 2 zarządzenia „właściwego” stypendia mogły być przyznane wszystkim zawodnikom posiadającym klasę mistrzowską międzynarodową, mistrzowską lub I klasę sportową, a także wszystkim zawodnikom zespołów I i II ligi w grach zespołowych.

była ponownie wyższa, w dodatku powiązано ją z wysokością miesięcznego wynagrodzenia „w gospodarce uspołecznionej w kwartale poprzedzającym” (§ 3 nowszego zarządzenia po zmianie; stypendium nie mogło przekraczać 200% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej w kwartale poprzedzającym).

4. Ustalono generalną zasadę, w myśl której stypendium sportowe przyznawał zarząd klubu na wniosek zawodnika, przy czym wysokość stypendium sportowego powinna być ustalona w zależności od (§ 5 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r.; podobnie § 5 ust. 1 i 2 zarządzenia z dnia 22 września 1989 r.)²⁴:
 - poziomu sportowego,
 - sytuacji rodzinnej i materialnej zawodnika,
 - możliwości zarobkowych zawodnika, wynikających z posiadanego wykształcenia i kwalifikacji zawodowych,
 - utraconych zarobków w razie rezygnacji z uprzednio podjętej pracy zawodowej, zmniejszenia wymiaru czasu pracy lub otrzymania urlopu bezpłatnego.
5. Przewidziano możliwość zmniejszenia lub cofnięcia stypendium przez „zarząd klubu w porozumieniu z właściwym polskim związkiem sportowym” w przypadku, gdy zawodnik (§ 9 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r.)²⁵:
 - nie uczestniczył systematycznie i aktywnie w treningach i zawodach,
 - nie przestrzegał sportowego trybu życia, obowiązujących regulaminów i przepisów sportowych oraz zasad współżycia społecznego,
 - został ukarany w postępowaniu dyscyplinarnym.

²⁴ W tym miejscu należy dodać, że aż do wejścia w życie sygnalizowanych wyżej zmian nowszego zarządzenia wysokość stypendium dla zawodników klasy mistrzowskiej międzynarodowej ustalały wspólnie zarząd klubu sportowego oraz właściwy polski związek sportowy. Istotą zmiany dokonanej na mocy § 1 zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 19 stycznia 1990 r. zmieniającego pierwotne zarządzenie – polegającej na wykreśleniu z treści § 5 całego ust. 3 – było właśnie przekazanie całości uprawnień związanych z ustalaniem wysokości stypendiów zarządom klubów sportowych.

²⁵ Warto odnotować, że nowsze zarządzenie nie przewidywało już zmniejszenia lub cofnięcia stypendium. Formą dyscyplinowania zawodników była ewentualność wstrzymania stypendium (§ 9 ust. 1 i 2 zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 22 września 1989 r.). Stypendium wstrzymywano obligatoryjnie, jeżeli zawodnik:

- pozostawał w okresie karencji,
- wyjechał za granicę na okres dłuższy niż miesiąc, w celach innych niż wzięcie udziału w zawodach lub zgrupowaniach szkoleniowych.

Stypendium mogło być natomiast wstrzymane na skutek:

- wszczęcia postępowania wyjaśniającego lub dyscyplinarnego,
- ukarania karą dyscyplinarną.

D. MEDALE I TYTUŁY

Jak wspomniano wcześniej, jednym z podstawowych w sporcie uprawnień przysługujących zawodnikom było i jest nadal prawo do otrzymywania medali i uzyskiwania tytułów. I tak zgodnie z treścią art. 22 ust. 1 ustawy z 1984 r. zawodnikom, którzy uzyskali wybitne wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym, mógł być nadany „Medal za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”, z kolei zawodnikom szczególnie wyróżniającym się osiągnięciami oraz godną postawą obywatelską mogły być nadawane tytuły „Mistrz Sportu” oraz „Zasłużony Mistrz Sportu” (art. 22 ust. 2). Kompetencje do nadawania medali i tytułów przyznano Przewodniczącemu Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu (art. 22 ust. 3 ustawy). Podobnie jak w przypadku innych uprawnień także uprawnienie do otrzymywania medali i uzyskiwania tytułów regulowane było jednak przede wszystkim w aktach niższego rzędu. Aktem prawnym, który zawierał szczegółowe regulacje dotyczące medali i uzyskiwania tytułów, była w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej uchwała nr 90 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1985 r. w sprawie określenia zasad i trybu nadawania „Medalu za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”, tytułów „Mistrz Sportu” i „Zasłużony Mistrz Sportu” oraz ustalenia wzorów Medalu i odznak tych tytułów, a także sposobu ich noszenia²⁶. Zgodnie z treścią § 1 uchwały Medal za Wybitne Osiągnięcia Sportowe był trzystopniowy: brązowy, srebrny i złoty. Złoty medal mógł być nadawany początkowo za zdobycie tytułu mistrza olimpijskiego, mistrza świata lub Europy, pobicie rekordu świata lub rekordu Europy albo za uzyskanie innego osiągnięcia sportowego o najwyższej randze międzynarodowej (§ 3 ust. 3 uchwały). Srebrny medal można było nadać za zdobycie wicemistrzostwa olimpijskiego, wicemistrzostwa świata lub Europy, za uzyskanie tytułu Mistrza Uniwersjady, Mistrza Spartakiady Armii Zaprzyjaźnionych lub za uzyskanie innego szczególnie wybitnego osiągnięcia sportowego o międzynarodowym znaczeniu (§ 3 ust. 2 uchwały), a medal brązowy za zdobycie trzeciego miejsca w igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata lub Europy albo innego znaczącego osiągnięcia sportowego w zawodach międzynarodowych (§ 3 ust. 1 uchwały). Omawiana uchwała została zmieniona mocą uchwały Rady Ministrów nr 233 z dnia 23 grudnia 1988 r. zmieniającej uchwałę w sprawie określenia zasad i trybu nadawania „Medalu za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”, tytułów „Mistrz Sportu” i „Zasłużony Mistrz Sportu” oraz ustalenia wzorów Medalu i odznak tych tytułów, a także sposobu ich noszenia²⁷. W rezultacie zmiany dokonanej mocą § 1 pkt 1 lit. a, b i c uchwały zmieniającej złagodzone wymagania związane

²⁶ M.P. 1985, Nr 15, poz. 117 ze zm.

²⁷ M.P. 1988, Nr 35, poz. 320.

z możliwością nadawania medali; i tak medal złoty mógł być nadawany za (§ 3 ust. 3 uchwały w nowym brzmieniu):

- zdobycie medalu olimpijskiego,
- zdobycie tytułu mistrza świata lub Europy,
- pobicie rekordu świata lub rekordu Europy,
- uzyskanie „innego osiągnięcia sportowego o najwyższej randze międzynarodowej”.

W przypadku medali srebrnych i brązowych złagodzenie regulacji było podobne – w § 3 w ust. 1 skreślono wyrazy „igrzyskach olimpijskich”, a w § 3 w ust. 3 wyrazy „wicemistrzostwa olimpijskiego”.

Omawiając zagadnienia medali i tytułów nadawanych zawodnikom, należy podkreślić, że także w tej dziedzinie pozycja prawna związków sportowych była bardzo silna. Przyznano im bowiem wyłączne uprawnienie do zgłaszania wniosków o nadanie medalu (§ 4 uchwały Rady Ministrów z dnia 30 maja 1985 r. w sprawie określenia zasad i trybu nadawania „Medalu za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”, tytułów „Mistrz Sportu” i „Zasłużony Mistrz Sportu” oraz ustalenia wzorów Medalu i odznak tych tytułów, a także sposobu ich noszenia). Natomiast sam medal oraz dokument stwierdzający jego nadanie w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej wręczał początkowo przewodniczący Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu lub jego zastępca, a po zmianie omawianej uchwały dokonanej na mocy § 1 pkt 2 uchwały Rady Ministrów nr 233 z dnia 23 grudnia 1988 r. zmieniającej pierwotną uchwałę – Przewodniczący Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej lub jego zastępca (§ 4 i 5 uchwały).

Jak wspomniano, zawodnicy mogli uzyskiwać nie tylko medale, ale także tytuły honorowe. Zgodnie z treścią § 6, 7 i 10 uchwały, podobnie jak w przypadku medali, wnioski o nadanie tytułów Mistrz Sportu i Zasłużony Mistrz Sportu zgłaszały właściwe związki sportowe, przy czym tytuł Mistrz Sportu mógł być nadawany zawodnikowi, który spełnił jeden z następujących warunków:

- posiadał przez okres co najmniej trzech lat klasę mistrzowską międzynarodową, zdobywając w tym okresie tytuł mistrza Polski indywidualnie lub w zespole,
- posiadał przez okres co najmniej pięciu lat klasę mistrzowską, zdobywając w tym okresie tytuł mistrza Polski indywidualnie lub w zespole,
- reprezentował Polskę na igrzyskach olimpijskich,
- trzykrotnie w różnych latach reprezentował Polskę na mistrzostwach świata seniorów,
- czterokrotnie w różnych latach reprezentował Polskę na mistrzostwach Europy seniorów,
- zdobył tytuł mistrza świata lub Europy seniorów,

- dwukrotnie w różnych latach zdobył medale na mistrzostwach świata lub Europy seniorów,
- ustanowił rekord świata lub Europy seniorów,
- trzykrotnie w różnych latach zdobył tytuł mistrza Polski indywidualnie,
- czterokrotnie w różnych latach zdobył tytuł mistrza Polski w zespole.

Natomiast tytuł Zasłużony Mistrz Sportu przysługiwał zawodnikowi, który po otrzymaniu tytułu Mistrz Sportu wykazał się szczególnymi osiągnięciami sportowymi na igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata lub Europy, a ponadto spełnił jeden z następujących warunków:

- zdobył medal na igrzyskach olimpijskich,
- zdobył medal w mistrzostwach świata lub Europy seniorów,
- ustanowił rekord świata lub Europy seniorów²⁸.

Kończąc omawianie problematyki medali i tytułów, należy dodać, że analizowane regulacje przewidywały możliwość utraty oraz pozbawienia medali i tytułów. Zgodnie z treścią § 12 ust. 1 i 2 omawianej uchwały Rady Ministrów z dnia 30 maja 1985 r. utrata medalu oraz tytułów następowała obligatoryjnie w razie prawomocnego skazania osoby wyróżnionej na karę dodatkową pozbawienia praw publicznych. Z kolei początkowo Przewodniczący Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu, a po zmianie omawianej uchwały dokonanej na mocy § 1 pkt 2 uchwały Rady Ministrów nr 233 z dnia 23 grudnia 1988 r. zmieniającej pierwotną uchwałę Przewodniczący Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej mógł pozbawić osobę wyróżnioną medalu lub tytułów w razie stwierdzenia, że ich nadanie nastąpiło wskutek wprowadzenia w błąd, lub jeżeli osoba wyróżniona stała się niegodna posiadania medalu bądź tytułów.

E. PRAWO DO OPIEKI MEDYCZNEJ

Prawo do opieki medycznej to niewątpliwie jedno z najważniejszych z punktu widzenia bezpieczeństwa w sporcie uprawnień zawodnika. Właśnie dbałość o bezpieczeństwo uczestników zmagania sportowych winna być, jak się wydaje, priorytetem w kształtowaniu regulacji prawnej sportu. W okresie

²⁸ Warto odnotować, że osoby wyróżnione tytułem Mistrz Sportu lub Zasłużony Mistrz Sportu otrzymywały odznakę tego tytułu wraz z dokumentem stwierdzającym jego nadanie, przy czym odznakę taką wręczał początkowo Przewodniczący Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu lub osoba przez niego upoważniona, a po wejściu w życie sygnalizowanej wcześniej zmiany uchwały Rady Ministrów z dnia 30 maja 1985 r. w sprawie określenia zasad i trybu nadawania „Medalu za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”, tytułów „Mistrz Sportu” i „Zasłużony Mistrz Sportu” oraz ustalenia wzorów Medalu i odznak tych tytułów, a także sposobu ich noszenia – Przewodniczący Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej lub osoba przez niego upoważniona (§ 8 ust. 1 i 2 uchwały).

obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej za chroniące zdrowie zawodników można uznać następujące rozwiązania szczegółowe:

1. Nałożenie na organizatorów zawodów, zgrupowań oraz treningów sportowych obowiązku zapewnienia zawodnikom odpowiedniej opieki medycznej, a w szczególności:

- personelu medycznego,
- pomieszczenia dla personelu medycznego, wyposażonego w odpowiedni sprzęt i apteczkę pierwszej pomocy,
- środków transportu i innych środków technicznych umożliwiających udzielenie pomocy w razie wypadku.

Przy czym pod pojęciem organizatora zawodów, zgrupowań lub treningów sportowych rozumiano „stowarzyszenie kultury fizycznej, związek stowarzyszeń kultury fizycznej oraz inną jednostkę organizacyjną prowadzącą działalność sportową” (§ 1 ust. 1 i 2 zarządzenia Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami uczestniczącymi w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych). Organizatorzy zawodów byli ponadto zobowiązani do zawiadamiania na piśmie kierownika właściwej przychodni lub poradni sportowo-lekarskiej o terminie, miejscu i rodzaju zawodów, nie później niż na 10 dni przed ich rozpoczęciem; obowiązkiem kierownika przychodni lub poradni sportowo-lekarskiej było z kolei wyznaczanie do sprawowania opieki medycznej na zawodach odpowiedniego składu personelu medycznego spośród pracowników przychodni (poradni) sportowo-lekarskiej lub spośród osób wskazanych przez organizatora zawodów (§ 2 ust. 1 i 2 zarządzenia).

2. Nałożenie na organizatora zawodów całego szeregu obowiązków dodatkowych, choćby takich jak zapewnienie (§ 6 zarządzenia):

- karetki sanitarnej na zawodach w enumeratywnie wyliczonych dyscyplinach sportu, jak np. sporty motorowe, kolarstwo, narciarstwo czy boks,
- łodzi ratunkowej z wykwalifikowaną obsługą ratowniczą w takich dyscyplinach sportu, jak np. żeglarstwo czy kajakarstwo,
- toboganów z obsługą na zawodach narciarskich w narciarstwie alpejskim i skokach.

3. Określenie licznych obowiązków lekarza sprawującego opiekę medyczną na zgrupowaniach oraz treningach sportowych²⁹.

²⁹ Do szczegółowych obowiązków lekarza należało m.in.:

- prowadzenie dokumentacji stanu zdrowia zawodników,
- zapewnienie opieki lekarskiej,
- kierowanie zawodników na konsultacje specjalistyczne i do zakładów społecznej służby zdrowia w razie urazu lub kontuzji,

4. Wprowadzenie obowiązku posiadania książeczki sportowo-lekarskiej zawodnika³⁰.
5. Wprowadzenie zasady, w myśl której koszty związane z opieką medyczną nad zawodnikami uczestniczącymi w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych ponosił ich organizator (§ 14 zarządzenia).

F. ZAKAZY OBEJMUJĄCE ZAWODNIKÓW

Omawiając problematykę statusu prawnego zawodników, nie można naturalnie pominąć zakazów nakładanych na tych członków stowarzyszeń kultury fizycznej. Część zakazów była konsekwencją sformułowania konkretnych obowiązków zawodnika, i tak np. konsekwencją nakazu dbałości w toku zajęć, treningów i zawodów sportowych o bezpieczeństwo i zdrowie swoje, swoich kolegów oraz rywali czy też nakazu dbałości o obiekty, sprzęt i ubiór sportowy był zakaz podejmowania jakichkolwiek działań, które mogłyby zagrozić bezpieczeństwu i zdrowiu, a także działań, które mogłyby doprowadzić do uszkodzenia bądź zniszczenia obiektów, sprzętu czy ubioru sportowego. Formułowano jednak także zakazy o charakterze szczególnym. Do takich zakazów należały:

- zakaz używania środków farmakologicznych i innych uznanych za dopingujące (art. 18 ust. 4 ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej),
- zakaz reprezentowania w jednej dyscyplinie sportu równocześnie barw więcej niż jednego stowarzyszenia kultury fizycznej (art. 19 ustawy).

Warto odnotować, że zgodnie z treścią art. 18 ust. 5 ustawy w razie nieprzestrzegania przez zawodników ich obowiązków oraz zakazu używania środków farmakologicznych i innych uznanych za dopingujące zawodnicy ponosili odpowiedzialność dyscyplinarną na zasadach określonych w statutach stowarzyszeń kultury fizycznej i ich związków oraz regulaminach sportowych (art. 18 ust. 5 ustawy). Za bardzo istotne należy uznać rozszerzenie odpowiedzialności za naruszenie zakazu używania przez zawodników środków farmakologicznych i innych uznanych za dopingujące także na innych

-
- ustalenie zasad żywienia i podawania preparatów odżywczych oraz zatwierdzenie jadłospisów dla podopiecznych zawodników,
 - przeprowadzanie kontroli higieniczno-sanitarnej obiektów treningowych (§ 11 omawianego zarządzenia).

³⁰ Obowiązek ten dotyczył zawodników mających klasę mistrzowską międzynarodową, mistrzowską i pierwszą w dyscyplinach indywidualnych, zawodników I i II ligi w grach zespołowych oraz wszystkich zawodników uprawiających boks, zapasy, podnoszenie ciężarów, szermierkę, jeździectwo, sporty motorowe i dalekowschodnie sporty walki (§ 12 ust. 1 omawianego zarządzenia).

członków stowarzyszeń kultury fizycznej biorących udział w organizowaniu życia sportowego, jeśli naruszenie tego zakazu nastąpiło z wyłącznej lub częściowej winy tych osób (art. 18 ust. 6 ustawy). Szeroka interpretacja zakresu tej odpowiedzialności była niezbędna z racji profesjonalizacji sportu wychynowego i nieraz nieświadomego używania przez zawodników środków farmakologicznych; jak wiadomo bowiem, zawodnicy często pozostają pod „więzienną” niemal opieką specjalistycznej kadry trenerów, lekarzy i terapeutów. Należy jednak zauważyć, że przepisy dotyczące zwalczania dopingu w sporcie wciąż jeszcze były dalekie od doskonałości; walka z tym negatywnym zjawiskiem pozostawała, niestety, wciąż w sferze deklaracji. Nie było np. sformułowanego dopiero w kolejnej ustawie o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. obowiązku poddawania się kontrolnym badaniom antydopingowym (art. 49 ust. 1 ustawy z 1996 r.).

5.1.1.2. Zasady i tryb zmian przynależności klubowej zawodnika

Zasady i tryb zmian przynależności zawodników do stowarzyszeń kultury fizycznej (zwanych już wtedy klubami) w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej podlegały wyczerpującej regulacji stanowionej na szczeblu centralnym. Szczególną uwagę należy zwrócić w tym miejscu na dwa zarządzenia:

- zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 15 czerwca 1985 r. w sprawie zasad i trybu zmiany przynależności zawodników do stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych, prowadzących działalność sportową, oraz zasad reprezentowania tych stowarzyszeń i jednostek organizacyjnych³¹,
- zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 października 1985 r. w sprawie zasad i trybu zmiany przynależności zawodników piłki nożnej do stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych prowadzących działalność sportową oraz zasad reprezentowania tych stowarzyszeń i jednostek organizacyjnych³²; zarządzenie to zostało zastąpione z dniem 1 lipca 1988 r. zarządzeniem Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 26 lipca 1988 r. w sprawie zmiany przynależności zawodników piłki nożnej do stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych oraz zasad ich reprezentowania³³

³¹ M.P. 1985, Nr 17, poz. 136 ze zm.

³² M.P. 1985, Nr 34, poz. 229.

³³ M.P. 1988, Nr 25, poz. 224.

(zarządzenie to wchodziło w życie 14 września 1988 r. z mocą wsteczną (!) od dnia 1 lipca 1988 r. – por. § 23 zarządzenia).

Analiza zawartych w powyższych zarządzeniach rozwiązań szczegółowych wykazuje pełną zależność członków stowarzyszeń kultury fizycznej – zawodników, od władz poszczególnych stowarzyszeń. Należy podkreślić, że zależność ta była wyjątkową cechą stowarzyszeń kultury fizycznej i nie występowała w podobnej skali w innych stowarzyszeniach. Wspomniana zależność wprost wynikała z całego szeregu przepisów o charakterze szczegółowym, takich jak np.:

1. Możliwość reprezentowania w zawodach sportowych tylko klubu, którego zawodnik był członkiem i którego siedziba znajdowała się na terenie województwa, w którym zawodnik miał miejsce pobytu stałego (§ 2 ust. 1 zarządzenia Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 15 czerwca 1985 r. w sprawie zasad i trybu zmiany przynależności zawodników do stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych, prowadzących działalność sportową, oraz zasad reprezentowania tych stowarzyszeń i jednostek organizacyjnych). Warto odnotować, że pomijając przyczyny obiektywne, takie jak np. brak w województwie, na którego terenie zawodnik miał miejsce pobytu stałego, klubu prowadzącego sekcję w dyscyplinie sportu uprawianej przez zawodnika, istniała możliwość reprezentowania przez zawodnika klubu znajdującego się na terenie innego województwa, ale tylko za zgodą polskiego związku sportowego, wydaną „w uzgodnieniu z zainteresowanymi terenowymi organami administracji państwowej o właściwości szczególnej do spraw kultury fizycznej, sportu i turystyki stopnia wojewódzkiego” i tylko w wypadkach „uzasadnionych względami szkoleniowymi” (§ 2 ust. 4 zarządzenia).
2. Możliwość zmiany przynależności klubowej tylko w przypadku akceptacji obu klubów. Zawodnik zamierzający dokonać zmiany przynależności klubowej składał wniosek do zarządu klubu, którego był członkiem, ze wskazaniem klubu, którego członkiem zamierzał zostać (§ 5 ust. 1 zarządzenia). Zarząd klubu, do którego zawodnik zamierzał przejść, obowiązany był potwierdzić na piśmie zamiar przyjęcia zawodnika na członka klubu, natomiast zarząd klubu, do którego wpłynął wniosek zawodnika o zmianę przynależności klubowej, obowiązany był rozpatrzyć wniosek i udzielić zawodnikowi odpowiedzi w terminie 30 dni od otrzymania potwierdzenia z klubu, do którego zawodnik zamierzał przejść (§ 5 ust. 2 i 3 zarządzenia). W przypadku, gdy na wniosek zawodnika o zmianę przynależności klubowej zarząd klubu udzielił odpowiedzi odmownej, a zawodnik nie wycofał wniosku, przestawał on być członkiem klubu po upływie 30 dni od dnia udzielenia odpo-

wiedzi, a sankcją była roczna karencja od dnia otrzymania odpowiedzi o odmowie udzielenia zgody na zmianę przynależności klubowej (§ 5 ust. 5 oraz § 8 ust. 1 zarządzenia). Warto jednocześnie dostrzec, że przepisy szczegółowe dotyczące karencji przewidywały bardzo istotny wyjątek od reguły obowiązkowej przynależności zawodnika do klubu sportowego. Zgodnie z treścią § 8 ust. 5 zarządzenia zawodnik mógł być w okresie karencji dopuszczony do zawodów sportowych jako niestowarzyszony – jeśli taką możliwość przewidywały regulaminy zawodów ustalone przez związki.

3. System rozliczeń finansowych, w którym zawodnik traktowany był do pewnego stopnia przedmiotowo. I tak np. klub, z którego odchodził zawodnik w wyniku zmiany przynależności klubowej, mógł żądać od klubu, do którego zawodnik przechodził, ekwiwalentu za wyszkolenie zawodnika, przy czym wysokość ekwiwalentu za wyszkolenie zawodnika ustalały zainteresowane kluby (§ 14 ust. 1 i 3 zarządzenia); klub przejmujący zawodnika był ponadto obowiązany wpłacić dodatkowo na rzecz właściwego związku corocznie ustalaną przez związek sumę za pozyskanego zawodnika, z uwzględnieniem jego klasy sportowej lub klasy rozgrywek (§ 17 ust. 1 zarządzenia) oraz dodatkowo 20% tej sumy na rzecz okręgowego związku sportowego, na którego terenie znajduje się siedziba klubu, z którego zawodnik odchodzi (§ 17 ust. 3 zarządzenia).

Warto podkreślić, że zasady i tryb zmiany przynależności zawodników piłki nożnej do stowarzyszeń kultury fizycznej regulowane były nieco inaczej niż w pozostałych dyscyplinach sportu. Zawodnicy byli w jeszcze większym stopniu związani z klubami; świadczą o tym następujące rozwiązania szczególne:

1. W zawodach piłki nożnej objętych systemami rozgrywek ustalonych przez Polski Związek Piłki Nożnej mogli brać udział jedynie zawodnicy zgłoszeni, potwierdzeni i uprawnieni do gry (§ 3 ust. 1 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r., podobnie § 3 nowszego zarządzenia z dnia 26 lipca 1988 r.).
2. W zawodach nie objętych systemami rozgrywek zawodnicy mogli brać udział jedynie za zgodą klubu; w przypadku zawodników kadry narodowej seniorów oraz kadry narodowej juniorów niezbędna była również zgoda PZPN (§ 4 obu zarządzeń).
3. Zawodnicy zespołów I i II ligi piłki nożnej podpisywali z klubami umowę o reprezentowanie klubu; umowę zawierano na okres nie krótszy niż dwa lata i w okresie, na który została zawarta umowa, zawodnikom nie przysługiwało prawo zmiany przynależności klubowej (§ 8 ust. 1, 2 i 3 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.; podobnie § 9 ust. 1, 2 i 3 zarządzenia z dnia 26 lipca 1988 r.).

4. Pojawiła się dodatkowa możliwość zmiany przynależności klubowej zawodnika – zmiana taka mogła nastąpić nie tylko na wniosek zawodnika, ale także w drodze transferu (§ 10 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.; podobnie § 18 zarządzenia z dnia 26 lipca 1988 r.). Zmiana przynależności klubowej zawodnika w drodze transferu następowała na podstawie umowy zawartej między zainteresowanymi klubami (dla ważności umowy była jednak potrzebna zgoda zawodnika – § 18 ust. 1 i 2 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.; podobnie § 19 ust. 2 nowszego zarządzenia). Warto podkreślić, że zgodnie z treścią § 17 starszego zarządzenia zawodnicy klubów I i II ligi mogli zmienić przynależność klubową wyłącznie w drodze transferu; w nowszym zarządzeniu takie ograniczenie nie występuje.
5. Wniosek o zmianę przynależności klubowej mógł zostać złożony jedynie w ściśle określonych ramach czasowych – po zakończeniu cyklu rozgrywek, w których klub uczestniczył, nie później jednak niż do 30 czerwca danego roku (§ 11 ust. 2 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.; podobnie § 12 ust. 2 nowszego zarządzenia); w nowszym zarządzeniu pojawiło się jednak rozwiązanie znacząco łagodzące surowość tego przepisu i tym samym zwiększające elastyczność regulacji – zgodnie z treścią § 7 zarządzenia z dnia 26 lipca 1988 r. zmiana przynależności klubowej zawodników zespołów III ligi i klas niższych zespołów I i II ligi mogła się odbywać w ciągu całego sezonu rozgrywkowego (jesień–wiosna) na zasadzie porozumienia zainteresowanych klubów i za zgodą zawodnika.
6. Przejściowo zaostrzono przepisy dotyczące karencji – polegała ona początkowo nie tylko na (jak w innych dyscyplinach sportu) zawieszeniu prawa do reprezentowania przez zawodnika klubów w zawodach sportowych, ale jej elementem był ponadto zakaz otrzymywania stypendium sportowego, nagród i premii (§ 14 ust. 4 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.). Należy podkreślić, że przepisy dotyczące karencji są jednym z licznych przykładów braku konsekwencji w zmianach regulacji prawnej dotyczącej wolności zrzeszania się. Nowsze z analizowanych zarządzeń ponownie bowiem złagodziło wspomniane przepisy – dokładnie do stanu wyjściowego; z nowej regulacji zniknęły zapisy formułujące zakaz otrzymywania stypendium sportowego, nagród i premii w czasie trwania karencji.

Polski Związek Piłki Nożnej miał większy wpływ na karierę zawodników niż inne związki sportowe – pojawiła się możliwość przeniesienia zawodnika do innego klubu sportowego na mocy decyzji PZPN (§ 2 ust. 2 pkt 3 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.³⁴). Do regulacji dotyczącej

³⁴ Warto zauważyć, że nowsze zarządzenie zlikwidowało taką możliwość.

zawodników piłki nożnej przejściowo wprowadzono natomiast korzystniejsze dla nich rozwiązania o charakterze finansowym. Przykładami takich rozwiązań były:

1. Możliwość wypłaty przez klub, do którego zawodnik przechodził w wyniku transferu (§ 20 ust. 1 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.):
 - przy przejściu do zespołu występującego w tej samej klasie rozgrywek – kwoty w wysokości do 3% kwoty ekwiwalentu za wyszkolenie, jeżeli zawierał umowę na trzy lata; przy umowie zawartej na okres dłuższy niż trzy lata kwota ta mogła być zwiększona za każdy następny rok o 2%, łącznie nie więcej jednak niż do 9% kwoty ekwiwalentu;
 - przy przejściu do zespołu znajdującego się w wyższej klasie rozgrywek – kwotę w wysokości do 5% kwoty ekwiwalentu, jeżeli zawierał umowę na trzy lata; przy umowie zawartej na okres dłuższy niż trzy lata kwota ta mogła być zwiększona za każdy następny rok o 2%, łącznie nie więcej jednak niż do 11% kwoty ekwiwalentu.
2. Możliwość wypłaty zawodnikowi podpisującemu po raz pierwszy umowę z klubem, którego był członkiem (wychowankiem), do 1% kwoty ekwiwalentu za wyszkolenie (§ 20 ust. 5 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.). Warto zauważyć, że były to kwoty niemałe (kwota ekwiwalentu wynosiła maksymalnie 3 mln ówczesnych złotych – § 19 ust. 3 pkt 5 zarządzenia z dnia 1 października 1985 r.), jednak ich wypłatę kluby mogły ustalać w ratach.

5.1.2. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej

Regulacja prawna kształtująca status prawny zawodnika w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej zawarta była – podobnie jak wcześniej – nie tylko w ustawie, lecz przede wszystkim w aktach o charakterze wykonawczym. Aktów takich było nawet więcej niż w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej; na pierwszy plan wysuwają się omawiane dalej:

- zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 grudnia 1996 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej³⁵; zarządzenie to zostało w dniu 1 lu-

³⁵ M.P. 1996, Nr 85, poz. 761.

tego 2001 r. zastąpione rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 stycznia 2001 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej³⁶;

- rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej³⁷; rozporządzenie to zostało z dniem 2 lutego 2009 r. zastąpione rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej³⁸;
- zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 8 stycznia 1997 r. w sprawie zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu³⁹; zarządzenie to zostało zastąpione w dniu 12 maja 2001 r. rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 kwietnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu⁴⁰;
- zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 7 listopada 1996 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz zasad i trybu ich przyznawania⁴¹; zarządzenie to zostało uchylone w dniu 13 kwietnia 2001 r. na mocy § 12 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 marca 2001 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania⁴²; nowsze rozporządzenie z kolei zostało zastąpione w dniu 19 listopada 2003 r. rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 listopada 2003 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania⁴³;

³⁶ Dz.U. 2001, Nr 5, poz. 48 ze zm.

³⁷ Dz.U. 2006, Nr 5, poz. 32.

³⁸ Dz.U. 2009, Nr 17, poz. 95.

³⁹ M.P. 1997, Nr 4, poz. 31.

⁴⁰ Dz.U. 2001, Nr 37, poz. 432.

⁴¹ M.P. 1996, Nr 76, poz. 699.

⁴² Dz.U. 2001, Nr 26, poz. 282.

⁴³ Dz.U. 2003, Nr 194, poz. 1894 ze zm.

- rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika⁴⁴;
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zasad współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży⁴⁵.

Analizę statusu prawnego zawodnika w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej należy naturalnie rozpocząć od zbadania definicji zawodnika w kontekście ewentualnych jej zmian. I tak zgodnie z treścią art. 3 pkt 6 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. zawodnikiem była „osoba uprawiająca amatorsko albo profesjonalnie określoną dyscyplinę sportu i uczestnicząca we współzawodnictwie sportowym”. Należy w tym miejscu podkreślić, że wcześniejsza ustawa o kulturze fizycznej z dnia 3 lipca 1984 r. w art. 17 ust. 1 zupełnie inaczej – zdecydowanie bardziej wąsko – definiowała zawodnika. Przede wszystkim ze starszej definicji wprost wynikała obligatoryjność członkostwa zawodników w stowarzyszeniach kultury fizycznej, co wyeliminowano z definicji zawartej w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r.⁴⁶ Kolejnym rozwiązaniem zasadniczo odróżniającym kształt statusu prawnego zawodnika w świetle uregulowań ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej w stosunku do statusu prawnego zawodnika w świetle wcześniejszych regulacji była rezygnacja ustawodawcy z klasyfikowania zawodników według obowiązujących w danej dyscyplinie sportu klas sportowych.

5.1.2.1. Obowiązki, uprawnienia oraz zakazy dotyczące zawodników

Poniżej analizie poddane zostaną zagadnienia: obowiązków zawodnika (A), ogólnej charakterystyki jego uprawnień (B), stypendiów, które mógł uzyskać (C), nagród i wyróżnień (D) i wreszcie dotyczących go zakazów (E).

A. OBOWIĄZKI ZAWODNIKA

Do najważniejszych regulowanych w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. obowiązków zawodnika należało (art. 24, 25 ust. 1 oraz 49 ust. 1 ustawy):

1. Posiadanie licencji zezwalającej na uprawianie określonej dyscypliny sportu. Licencje przyznawał właściwy w danej dziedzinie lub dyscypli-

⁴⁴ Dz.U. 2006, Nr 37, poz. 258 ze zm.

⁴⁵ Dz.U. 2001, Nr 128, poz. 1416.

⁴⁶ W ówczesnej literaturze uznawano jednak, że członkostwo zawodników w stowarzyszeniach kultury fizycznej nadal jest zasadą. Jak podkreślał np. W. Cajselski, nie istniały jakiegokolwiek ograniczenia stanowiące barierę dla zrzeszania w swych szeregach przez związek zawodowy sportowców, w tym także zawodników o statusie amatora, przy czym za amatora Cajselski uznawał zawodnika, którego łączyła z klubem tylko umowa członkostwa w stowarzyszeniu. Zawodnik taki za wykonywane czynności otrzymywał wyłącznie zwrot kosztów przejazdu, wyżywienia itp. (W. Cajselski, *Podstawy prawne działalności związków zawodowych w polskim sporcie profesjonalnym*, „Radca Prawny” 2001, nr 5, s. 50).

nie sportu polski związek sportowy⁴⁷, przy czym zasady przyznawania i pozbawiania licencji określał początkowo w drodze zarządzenia wydawanego po zasięgnięciu opinii właściwych polskich związków sportowych Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, a od dnia 30 marca 2001 r.⁴⁸ minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu, w drodze rozporządzenia⁴⁹. Warto odnotować, że przepisy ustawowe dotyczące licencji (art. 24 ustawy) zostały zauważalnie rozbudowane w rezultacie nowelizacji dokonanej mocą art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o żegludze śródlądowej⁵⁰. Nowelizacja weszła w życie w dniu 31 maja 2005 r. i polegała na:

- rozszerzeniu katalogu osób, które obowiązane były uzyskać licencję (po nowelizacji licencję musieli uzyskać nie tyle zawodnicy, ile „uczestnicy współzawodnictwa sportowego”),
 - wprowadzeniu obowiązku dołączania do wniosku o wydanie licencji zaświadczenia lekarskiego o zdolności do uprawiania określonej dyscypliny lub dziedziny sportu.
2. Reprezentowanie kraju w międzynarodowych zawodach sportowych.
 3. Aktywny udział w procesie szkoleniowym i we współzawodnictwie sportowym.
 4. Poddawanie się obowiązkowym badaniom lekarskim.
 5. Poddawanie się kontrolnym badaniom antydopingowym.
 6. Przestrzeganie regulaminów sportowych i zasad rywalizacji sportowej.

Bezpośrednie porównanie powyższego katalogu obowiązków zawodnika z katalogiem formułowanym w art. 18 ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. prowadzi do wniosku, że zakres obowiązków zawodnika został ograniczony. W nowszej regulacji brakuje bowiem takich obowiązków, jak:

⁴⁷ Jedną z poważnych konsekwencji wprowadzenia funkcjonującego przez wiele lat systemu licencyjnego (od formułowania ustawowego obowiązku posiadania licencji odstąpiono w ustawie o sporcie z 2010 r.) jest prawo związku sportowego do dyscyplinarnego ukarania zawodnika nie będącego członkiem związku sportowego (por. B. Wojnicz, *Sport: licencja jak umowa*, tezy opracowania dostępne w systemie LEX (nr 208672/1)).

⁴⁸ Art. 24 ust. 3 ustawy o kulturze fizycznej zmieniony przez art. 60 pkt 5 ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. 2000, Nr 120, poz. 1268).

⁴⁹ Początkowo zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 8 stycznia 1997 r. w sprawie zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu (M.P. 1997, Nr 4, poz. 31); zarządzenie to zostało zastąpione w dniu 12 maja 2001 r. rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 kwietnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu (Dz.U. 2001, Nr 37, poz. 432).

⁵⁰ Dz.U. 2005, Nr 85, poz. 726 ze zm.

- zachowanie godnej postawy obywatela i sportowca,
- stałe podnoszenie poziomu sportowego oraz „ambitne współzawodnictwo w zawodach sportowych”,
- reprezentowanie barw narodowych w zawodach międzynarodowych,
- dbałość w toku zajęć, treningów i zawodów sportowych o bezpieczeństwo i zdrowie swoje, swoich kolegów oraz rywali,
- dbałość o obiekty, sprzęt i ubiór sportowy,
- przestrzeganie zaleceń lekarskich.

Ograniczenie zakresu obowiązków zawodnika można jednak uznać za pozorne. W sferze podstawowych obowiązków dokonano bowiem zmian niemal rewolucyjnych i stanowiących kamień milowy na drodze do profesjonalizacji sportu w Polsce. I tak zupełnie nowymi obowiązkami były obowiązek posiadania licencji zezwalającej na uprawianie określonej dyscypliny sportu oraz obowiązek poddawania się kontrolnym badaniom antydopingowym. Pozorność wspomnianego ograniczenia wynika także z analizy treści art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r.: „Szczegółowe prawa i obowiązki zawodnika, w tym status zawodnika amatora i zawodnika posiadającego status zawodnika profesjonalnego, określa właściwy polski związek sportowy”. Jak widać, określenie szczegółowych praw i obowiązków zawodnika przeniesiono – podobnie jak szczegółowe zasady i tryb zmiany przynależności zawodników do stowarzyszeń kultury fizycznej – na poziom regulacji wewnętrznych poszczególnych związków, a zatem katalog obowiązków zawodnika mógł być poszerzany w niemal dowolny sposób. Warto odnotować, że w nowych przepisach utrzymano zasadę stosowania odpowiedzialności dyscyplinarnej w przypadku niewykonywania obowiązków zawodnika. Zawodnik nie wykonujący obowiązków mógł bowiem ponosić „odpowiedzialność dyscyplinarną na zasadach określonych w niniejszej ustawie, statutach i regulaminach stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych oraz umowach o pracę” (art. 25 ust. 3 ustawy). W porównaniu z wcześniej obowiązującym art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. dodano jednak umowę o pracę jako miejsce określenia zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej.

B. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA UPRAWNIENÍ ZAWODNIKA

Z przepisów zawartych w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej wynikają następujące uprawnienia zawodników:

1. Możliwość uprawiania sportu profesjonalnego na podstawie umowy o pracę i otrzymywania za to wynagrodzenia (art. 22 ust. 2 ustawy). Warto podkreślić, że możliwość uprawiania sportu na podstawie umowy o pracę została szybko (18 grudnia 1999 r.) rozszerzona o możliwość uprawiania sportu na podstawie umowy cywilnoprawnej (na mocy

art. 1 pkt 3 lit. a ustawy z dnia 4 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej⁵¹).

2. Prawo do stypendiów sportowych, przy czym zawodnicy posiadający status amatora mogli otrzymywać wyłącznie stypendium sportowe (warto odnotować, że słowo „wyłącznie” zostało usunięte z treści przepisu dnia 6 października 2001 r. na mocy art. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy – Prawo działalności gospodarczej⁵²); okres pobierania stypendium zaliczał się do okresu zatrudnienia w rozumieniu przepisów o zatrudnieniu oraz przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (art. 22 ust. 3 ustawy).
3. Możliwość przyznawania zawodnikom, którzy osiągnęli wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym, wyróżnień i nagród ze środków budżetu państwa (art. 28 ust. 1 ustawy)⁵³. Bardzo ważna zmiana tego przepisu została dokonana w dniu 6 października 2001 r. na mocy art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2001 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy – Prawo działalności gospodarczej. Istotą zmiany było stworzenie możliwości przyznawania nagród i wyróżnień z budżetów jednostek samorządu terytorialnego⁵⁴.
4. Prawo do bezpiecznego i higienicznego uprawiania sportu, rekreacji ruchowej i zajęć rehabilitacyjnych (art. 50 ust. 1 ustawy). Podobnie jak w przypadku rodzajów wyróżnień i wysokości nagród szczegółowe warunki bezpieczeństwa, zakres i zasady sprawowania opieki medycznej nad osobami uczestniczącymi w zajęciach wychowania fizycznego, sportowych i rekreacyjnych oraz w imprezach sportowych i rekreacyjnych, a także warunki sanitarnohigieniczne obiektów sportowych i rekreacyjnych w zamierzeniach określano w drodze aktów wykonawczych – rozporządzeń⁵⁵.

⁵¹ Dz.U. 1999, Nr 96, poz. 1106.

⁵² Dz.U. 2001, Nr 102, poz. 1115 ze zm.

⁵³ Rodzaje wyróżnień i wysokość nagród określał początkowo Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki w drodze zarządzenia (art. 28 ust. 2 ustawy), a od 18 grudnia 1999 r. minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu w drodze rozporządzenia (art. 28 ust. 2 ustawy zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 4 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej).

⁵⁴ Prawidłowe wykonanie upoważnienia z art. 28 ustawy z 1996 r. o kulturze fizycznej wymagało jednak precyzyjnego określenia przez organ stanowiący zasad przyznawania nagród przy uwzględnieniu konkretnych osiągnięć sportowych – tylko bowiem w takiej sytuacji delegacja ustawowa była spełniona (por. rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubelskiego z dnia 30 września 2010 r. [NK.II.0911/278/10, LEX nr 961636]).

⁵⁵ W praktyce nie wydano jednak rozporządzenia określającego szczegółowe warunki bezpieczeństwa, zakres i zasady sprawowania opieki medycznej nad osobami uczestniczącymi w zajęciach wychowania fizycznego, sportowych i rekreacyjnych oraz w imprezach spor-

5. Prawo do ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków wynikłych na skutek uprawiania sportu (art. 52 ust. 1 ustawy), przy czym na klubie lub związku sportowym, którego zawodnik był członkiem lub reprezentantem, spoczywał obowiązek ubezpieczenia zawodnika (art. 52 ust. 2 ustawy).
6. Prawo do bezpieczeństwa w przypadku uprawiania sportu w górach i sportów wodnych (art. 54 ust. 1, 2 i 3). Warunki bezpieczeństwa osób przebywających w górach, pływających, kąpiących się i uprawiających sporty wodne, a także obowiązki osób prawnych i fizycznych związane ze spełnianiem tych warunków, określała Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.
7. Możliwość uprawiania sportu bez konieczności przerywania studiów w przypadku studentów, którzy byli zawodnikami. Warunki i tryb odbywania studiów przez studenta będącego zawodnikiem określały regulaminy studiów (art. 25 ust. 5 ustawy).

Zawodnicy niepełnosprawni mieli ponadto prawo oczekiwać, że urządzenia sportowe i sprzęt sportowy będą budowane i modernizowane tak, by uwzględnić warunki umożliwiające korzystanie z tych obiektów przez osoby niepełnosprawne (art. 51 ust. 1 ustawy). Podobnie jak w przypadku innych uprawnień zasady i tryb opiniowania projektów urządzeń sportowych i sprzętu sportowego pod względem użytkowania oraz korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne określano w akcie wykonawczym – w rozporządzeniu Rady Ministrów.

Należy podkreślić, że w szczególne uprawnienia wyposażono zawodników kadry narodowej. I tak (art. 27 ust. 1 i 2 ustawy):

- kluby sportowe z chwilą powołania zawodnika do kadry narodowej obowiązane były umożliwić mu uczestniczenie w jej przygotowaniach oraz udział w międzynarodowych zawodach sportowych,

towych i rekreacyjnych. Sam przepis art. 52 ust. 2 ustawy: „Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, zakres i zasady sprawowania opieki medycznej nad osobami uczestniczącymi w zajęciach wychowania fizycznego, sportowych i rekreacyjnych oraz w imprezach sportowych i rekreacyjnych”, został zresztą uchylony z dniem 31 maja 2005 r. na mocy art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej oraz ustawy o żegludze śródlądowej (Dz.U. 2005, Nr 85, poz. 726). Warto odnotować, że przepisy wykonawcze dotyczące prawa zawodników (ale tylko zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej) do opieki medycznej powróciły do naszego systemu prawnego dopiero w 2006 r. w rezultacie wejścia w życie rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu (Dz.U. 2006, Nr 83, poz. 577). Trzeba w tym miejscu dodać, że w ostatnim okresie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej Minister Sportu wydał, na podstawie dodanego do ustawy art. 12a, rozporządzenie z dnia 8 stycznia 2007 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami kadry narodowej osób niepełnosprawnych oraz kadry paraolimpijskiej (Dz.U. 2007, Nr 7, poz. 56).

- osoby należące do kadry narodowej miały prawo do odpowiednich dla szkolenia sportowego warunków i środków (obowiązek zapewnienia takich warunków spoczywał na organach administracji rządowej),
 - osoby należące do kadry narodowej miały prawo do opieki medycznej.
- W stosunku do regulacji zawartej w ustawie z dnia 3 lipca 1984 r. odstąpiono od ustawowego formułowania uprawnień takich jak:
- bezpłatne korzystanie z urzędzeń i obiektów sportowych,
 - wyposażenie w sprzęt i ubiory sportowe,
 - opieka medyczna w przypadku zawodników nie należących do kadry narodowej,
 - wyżywienie i zakwaterowanie na zawodach i zgrupowaniach sportowych oraz w czasie zajęć szkoleniowych,
 - zwrot kosztów przyjazdu i przewozu sprzętu,
 - zwrot utraconych zarobków,
 - pomoc w nauce i adaptacji w pracy zawodowej,
 - prawo do zasiłków i zapomóg losowych.

Dodano natomiast:

- możliwość uprawiania sportu na podstawie umowy o pracę (a potem także na podstawie umowy cywilnoprawnej) i otrzymywania za to wynagrodzenia,
- prawo do stypendiów sportowych,
- budowę i modernizację urzędzeń sportowych i sprzętu sportowego w sposób uwzględniający potrzeby osób niepełnosprawnych.

Za zmianę fundamentalną należy naturalnie uznać wprowadzenie możliwości uprawiania sportu profesjonalnego na podstawie umowy o pracę, a także umowy cywilnoprawnej i otrzymywania za to wynagrodzenia⁵⁶; był

⁵⁶ Umowy te najczęściej mają obecnie charakter umów o świadczenie usług sportowych, do których zgodnie z art. 750 k.c. stosuje się przepisy o zleceniu. Umowy zawierane przez zawodników mają w swoim generalnym ujęciu charakter umów należytej staranności, gdyż zawodnik profesjonalny zobowiązuje się świadczyć usługi w taki sposób, by „maksymalizować swoje wyniki sportowe, a przez to także wyniki swojego klubu sportowego”, przy czym profesjonalne uprawianie sportu nie musi oznaczać wyłącznie wykonywania zawodu, ale również świadczenie usługi na wysokim poziomie w danej dziedzinie bądź też spełnianie wymagań profesjonalistów (por. tezy i uzasadnienia wyroków: SN z dnia 16 lutego 2006 r. oraz Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 listopada 2012 r. [IV CK 380/05, LEX nr 179977, i odpowiednio III AUa 2607/11, LEX nr 1280241], a także postanowienie SN z dnia 10 marca 2010 r. [II UK 363/09, LEX nr 577467]). Jak podkreślił w szczególności Sąd Apelacyjny, do oceny takich umów należy stosować ogólnie przepisy prawa cywilnego, które regulują stosunki zobowiązaniowe wynikające z umów oraz – w drodze analogii – przepisy dotyczące tych umów nazwanych, do których umowy nienazwane są najbardziej zbliżone swym charakterem prawnym. Umowy te ponadto co do zasady, obligatoryjnie są objęte ubezpieczeniem społecznym na podstawie umowy o świadczenie usług (wyrok SN z dnia 15 lipca 2014 r. [II UK 496/13, LEX nr 1498492]). Teoretycznie można sobie jednak wyobrazić sytuację, że strony zawarły umowę dotyczącą osiągnięcia konkretnego celu sportowego (np. zajęcia pierwszego miejsca w rozgrywkach ligowych) i wy-

to niewątpliwie krok na drodze do komercjalizacji, a przede wszystkim dalszej profesjonalizacji sportu. Warta odnotowania jest także likwidacja większości przywilejów o charakterze finansowym, co również należy uznać za przejaw istotnej zmiany koncepcji podejścia do sportu profesjonalnego.

C STYPENDIA

Ważnym uprawnieniem zawodników było w okresie obowiązywania ustawy z 1996 r. prawo do stypendiów. Zgodnie z treścią § 2 i 3 zarządzenia Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 grudnia 1996 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej stypendium sportowe w dyscyplinie lub dziedzinie sportu objętej programem igrzysk olimpijskich zawodnik mógł otrzymać, jeżeli:

- posiadał status amatora,
- został powołany do składu kadry narodowej,
- został zakwalifikowany do kadry olimpijskiej A lub B,
- zobowiązał się do realizacji programu przygotowań olimpijskich oraz do udziału w igrzyskach olimpijskich.

Natomiast stypendium w dyscyplinie lub dziedzinie sportu nie objętej programem igrzysk olimpijskich mogli otrzymywać zawodnicy, którzy:

pląty wynagrodzenia po zrealizowaniu takiego rezultatu, co mogłoby zostać zakwalifikowane jako umowa o dzieło (wyrok SN z dnia 15 lipca 2014 r.; por. także wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 29 marca 2012 r. [I SA/Wr 117/12, LEX nr 1137374]). Warto dodać, że osoby uprawiające sport na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej na czas oznaczony i otrzymujące za to wynagrodzenie nie mogą tej umowy wypowiedzieć w każdym czasie. Odpowiednie stosowanie do umów o uprawianie sportu za wynagrodzeniem przepisów o zleceniu wymaga bowiem uwzględnienia, że jedną z konstytuujących tę umowę cech jest związanie się zawodnika z klubem na określonych warunkach na ściśle określony czas, co w konsekwencji wyłącza dopuszczalność stosowania do tych umów art. 746 § 2 zd. 1 k.c. – ze względu właśnie na tę odmienną od zlecenia cechę (wyrok SN z dnia 24 stycznia 2000 r. [III CKN 531/98, LEX nr 42120]). W kontekście charakteru umowy wiążącej zawodnika i klub sportowy warto jeszcze odnotować refleksję zawartą w wyroku SN z dnia 29 czerwca 2010 r. (I PK 44/10, LEX nr 607099), zgodnie z którą art. 22 § 11 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1502 ze zm.) nie stwarza domniemania prawnego zawarcia umowy o pracę, co jest szczególnie istotne wobec wskazanej wyżej dopuszczalności zawarcia przez klub sportowy i profesjonalnego zawodnika piłki nożnej nienazwanej umowy cywilnoprawnej. Stronami umów – zarówno o pracę jak i umów cywilnoprawnych – mogą być naturalnie także sportowcy zagraniczni. W takim przypadku dopuszczalne jest ustalenie w umowie nawet tego, że polski klub sportowy – jako pracodawca – wyręczy takiego sportowca w wypełnieniu administracyjnych wymagań niezbędnych do legalnego zatrudnienia w Polsce (por. wyrok SN z dnia 28 marca 2002 r. [I PKN 32/01, LEX nr 54710]). Jak podkreśla W. Cajselski, autor glosy aprobowanej, dopuszczalność taka musi wynikać m.in. ze specyfiki zatrudniania zawodników obcokrajowych w profesjonalnych klubach sportowych (W. Cajselski, *Glosa do wyroku SN z dnia 28 marca 2002 r.*, I PKN 32/01, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX).

- posiadali status amatora,
- zostali powołani do składu kadry narodowej,
- zajęli pierwsze, drugie lub trzecie miejsce w mistrzostwach świata lub Europy bezpośrednio poprzedzających przyznanie stypendium sportowego,
- zobowiązali się do realizacji programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy i do udziału w tych zawodach.

Kompetencję do przyznawania, wstrzymywania oraz cofania stypendiów miał Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki, który przyznawał, wstrzymywał i cofał stypendia sportowe na „uzasadniony wniosek” polskiego związku sportowego lub z własnej inicjatywy (§ 4 ust. 1 zarządzenia). Zgodnie z treścią § 10 ust. 1 zarządzenia podstawę ustalenia wysokości stypendium sportowego stanowiło przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w III kwartale roku poprzedzającego przyznanie stypendium, ogłoszone przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Sama natomiast wysokość stypendiów mogła wynosić (§ 10 ust. 2):

1. Do trzykrotności przeciętnego wynagrodzenia dla członka kadry olimpijskiej A.
2. Do jednokrotności przeciętnego wynagrodzenia dla:
 - członka kadry olimpijskiej B,
 - członka kadry narodowej w dyscyplinie lub dziedzinie sportu nie objętej programem igrzysk olimpijskich,
 - członka kadry paraolimpijskiej.

Podobnie jak w starszych regulacjach wysokość stypendium powiązano z wysokością przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, z tą różnicą, że w latach 80. i na początku 90. wskazywano naturalnie miesięczne wynagrodzenie „w gospodarce uspołecznionej”; ponadto podstawą obliczania stypendium było miesięczne wynagrodzenie w kwartale poprzedzającym, a nie – jak w nowszej regulacji – w III kwartale roku poprzedzającego przyznanie stypendium. Obniżono jednocześnie górną granicę stypendium – w świetle § 3 zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 22 września 1989 r. stypendium sportowe mogło być przyznane w wysokości maksymalnie do 200% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej w kwartale poprzedzającym.

Przepisy analizowanego zarządzenia Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 grudnia 1996 r. określały również okoliczności cofania bądź wstrzymywania stypendium. I tak stypendium obligatoryjnie cofano zawodnikowi, który (§ 8 zarządzenia):

- nie realizował programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, a także programu przygotowań olimpijskich oraz do udziału w igrzyskach olimpijskich,

- uzyskał status zawodnika profesjonalnego,
- utracił prawa zawodnika na okres przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, a także przygotowań do udziału w igrzyskach olimpijskich,
- utracił zdolność do uprawiania sportu na podstawie orzeczenia lekarskiego wydanego przez Centralny Ośrodek Medycyny Sportowej,
- odmówił udziału w igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata lub Europy.

Stypendium natomiast wstrzymywano, jeśli zawodnik (§ 7 ust. 1 zarządzenia):

- zanieczył realizację programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, a także programu przygotowań olimpijskich oraz do udziału w igrzyskach olimpijskich,
- został zawieszony w prawach zawodnika przez organ statutowy właściwego polskiego związku sportowego zgodnie z regulaminem sportowym.

Warto zauważyć, że w stosunku do wcześniej obowiązujących regulacji (analizowanego już rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości, a także zarządzenia Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 22 września 1989 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości) warunki, które musiał spełniać zawodnik, by otrzymać stypendium, określone były znacznie bardziej przejrzyste. Starsza regulacja była bardziej skomplikowana, m.in. z racji jeszcze nie do końca wykształconego podziału na zawodników profesjonalnych i amatorów; dlatego warunki, które musiał spełniać zawodnik dla otrzymania stypendium, określone były w złożony sposób⁵⁷. W nowszej regulacji ponadto zrezygnowano z określania przez organ administracji dyscyplin sportu, w których mogły być przyznawane stypendia oraz z uzależnienia wysokości stypendiów sportowych od klas zawodników. Trzeba też odnotować, że przepisy wykonawcze wydawane w okresie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej z dnia 3 lipca 1984 r. nie przewidywały cofnięcia stypendium. Jedyną formą dyscyplinowania zawodników była wówczas ewentualność wstrzymania stypendium.

Omawiane wyżej zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 grudnia 1996 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania,

⁵⁷ Na przykład zawodnikom zatrudnionym na podstawie umowy o pracę w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy albo posiadającym dochody z innych źródeł stypendium przysługiwało tylko wtedy, jeżeli wynagrodzenie z tytułu tego zatrudnienia lub uzyskiwane dochody były niższe od kwoty przysługującego stypendium sportowego.

wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej zostało – jak sygnalizowano wcześniej – zastąpione rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 stycznia 2001 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej. Regulacje zawarte w tym rozporządzeniu wprowadzały następujące zmiany w zakresie problematyki stypendiów dla zawodników:

1. Odstąpiono od podziału okoliczności uzasadniających otrzymywanie stypendium na okoliczności właściwe dla dyscyplin lub dziedzin sportu objętych programem igrzysk olimpijskich oraz dyscyplin lub dziedzin sportu nie objętych programem igrzysk olimpijskich. Zgodnie z treścią § 2 i 3 rozporządzenia wprowadzono nowy podział tych okoliczności – na okoliczności uzasadniające prawo do stypendium zawodników kadry narodowej oraz okoliczności uzasadniające prawo do stypendium zawodników kadry olimpijskiej. I tak zawodnik kadry narodowej mógł otrzymać stypendium, jeżeli:

- został powołany do składu kadry narodowej,
- zajął pierwsze, drugie lub trzecie miejsce w mistrzostwach świata lub Europy w kategorii seniorów, bezpośrednio poprzedzających przyznanie stypendium sportowego, w których brało udział co najmniej ośmiu zawodników w danej konkurencji sportowej bądź sześć drużyn, osad lub załóg,
- zobowiązał się do realizacji programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy opracowanego przez właściwy polski związek sportowy i do udziału w tych zawodach.

Zawodnik kadry olimpijskiej natomiast miał prawo do stypendium jeśli:

- został powołany do składu kadry olimpijskiej,
- zobowiązał się do realizacji programu przygotowań olimpijskich opracowanego przez właściwy polski związek sportowy oraz do udziału w igrzyskach olimpijskich.

W bezpośrednim porównaniu widać jedną jeszcze istotną zmianę charakteru stypendium – warunkiem jego przyznania przestało być bowiem posiadanie statusu amatora.

2. W zakresie wysokości stypendium zastąpiono jej powiązanie z przeciętnym wynagrodzeniem powiązaniem ze stałą kwotą bazową, tzw. podstawą, wynoszącą 2300 zł. I tak np. członek kadry olimpijskiej miał prawo do stypendium wysokości maksymalnie do trzykrotności podstawy, a członek kadry narodowej i kadry paraolimpijskiej – do jednokrotności podstawy (§ 9 rozporządzenia z dnia 4 stycznia 2001 r. po zmianach dokonanych mocą § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. zmieniającego rozporządze-

nie w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej⁵⁸ – z dniem 14 stycznia 2005 r.).

Warto w tym miejscu odnotować, że w dziedzinie cofania i wstrzymywania stypendium rozwiązania zawarte w rozporządzeniu były niemal identyczne jak rozwiązania przyjmowane we wcześniejszym zarządzeniu.

W świetle uregulowań ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. stypendia przysługiwały także sportowcom niepełnosprawnym (na mocy dodanego z dniem 1 września 2005 r. art. 23a ustawy o kulturze fizycznej⁵⁹). W oparciu o upoważnienie zawarte w treści tego artykułu (por. art. 23a ust. 7) wydano rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej. Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia stypendium sportowe mógł otrzymać członek kadry narodowej osób niepełnosprawnych lub kadry paraolimpijskiej, jeżeli odpowiednio:

- uzyskał kwalifikacje do igrzysk paraolimpijskich lub zajął medalowe miejsce w mistrzostwach świata lub Europy, w których brało udział co najmniej ośmiu zawodników w danej konkurencji sportowej bądź sześć drużyn, osad lub załóg;
- zobowiązał się, w formie pisemnej, do realizacji programu przygotowań paraolimpijskich albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy opracowanego przez właściwą organizację krajową zajmującą się sportem osób niepełnosprawnych oraz do udziału w tych zawodach.

W stosunku do ogólnej regulacji stypendiów niewątpliwie złagodzone wymagania, które musiał spełnić zawodnik. Zrezygnowano bowiem z konieczności zdobycia pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca w mistrzostwach świata lub Europy – alternatywnie wystarczyło uzyskanie kwalifikacji do igrzysk paraolimpijskich. Rozwiązanie to należy uznać za słuszne, w przeciwieństwie do znacznego obniżenia maksymalnej kwoty stypendium – zgodnie z treścią § 5 rozporządzenia z dnia 29 grudnia 2005 r. przy identycznej podstawie stypendium (2300 zł) wysokość ograniczono do miesięcznie maksymalnie jednokrotności podstawy w zależności od osiągnięć członka kadry. Odmiennie niż w regulacji ogólnej ujęto także problematykę utraty prawa do stypendium. Zgodnie z treścią § 9 ust. 1 rozporządzenia możliwe było „wstrzymanie i pozbawienie” stypendium w przypadku, gdy minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu (który wstrzymywał i pozba-

⁵⁸ Dz.U. 2004, Nr 283, poz. 2819.

⁵⁹ Dodanie nastąpiło na mocy art. 62 pkt 13 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym.

wał stypendium z własnej inicjatywy lub na wniosek organizacji krajowej zajmującej się sportem osób niepełnosprawnych) dysponował:

- dowodami potwierdzającymi zaniedbania realizacji programu przygotowań paraolimpijskich lub programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy,
- dowodami potwierdzającymi odstąpienie od realizacji przygotowań paraolimpijskich albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy,
- dowodami potwierdzającymi odmowę udziału zawodnika w igrzyskach paraolimpijskich, mistrzostwach świata lub Europy,
- a ponadto wyjaśnieniami członka kadry oraz opinią trenera kadry narodowej dotyczącymi wyżej wymienionych okoliczności.

Warto w tym miejscu zauważyć, że nie rozdzielano – jak w regulacji dotyczącej innych zawodników – okoliczności wstrzymania i cofnięcia stypendium. Analizowane przepisy formułują jedynie okoliczności łącznego „wstrzymania i pozbawienia”. W sferze samych okoliczności sformułowano je w sposób bardziej kazuistyczny. Szczególnie pozytywnie należy ocenić wprowadzenie konieczności składania wyjaśnień, które bez wątpienia mogły wpływać na treść rozstrzygnięcia.

Jak już wcześniej sygnalizowano, rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej zostało zastąpione obowiązującym do dzisiaj rozporządzeniem Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej. Analiza przepisów nowego rozporządzenia wykazuje, że istotnie złagodzone wymagania, które muszą spełnić zawodnicy niepełnosprawni, by uzyskać prawo do stypendium i tym samym poszerzono krąg osób, które mają szansę uzyskania stypendium. Zgodnie z treścią § 2 rozporządzenia inaczej określono wymagania niezbędne dla uzyskania przez zawodnika stypendium w przypadku, gdy minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu przyznaje stypendium na uzasadniony wniosek organizacji krajowej zajmującej się sportem osób niepełnosprawnych, a inaczej, gdy ów minister przyznaje stypendium z własnej inicjatywy. Precyzyjnie warunki przyznania stypendium formułuje się jedynie w przypadku przyznawania zawodnikom stypendium z własnej inicjatywy ministra. W takiej sytuacji (§ 2 ust. 3 rozporządzenia) minister może przyznać stypendium członkowi kadry paraolimpijskiej lub kadry narodowej osób niepełnosprawnych, jeżeli posiada informacje, że zawodnik:

- został powołany do kadry paraolimpijskiej lub kadry narodowej osób niepełnosprawnych,

- uzyskał kwalifikacje do igrzysk paraolimpijskich lub zajął jedno z trzech pierwszych w kolejności miejsc w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy,
- realizuje program przygotowań.

W stosunku do wcześniej obowiązującej regulacji odstąpiono od określania minimalnej liczby uczestników mistrzostw świata lub Europy niezbędnej dla „uznania” mistrzostw w kontekście prawa do stypendium. Szczególnie korzystny dla zawodników jest także tryb przyznawania stypendium „na uzasadniony wniosek organizacji krajowej zajmującej się sportem osób niepełnosprawnych”⁶⁰. Nowe rozporządzenie radykalnie zwiększyło także wysokość stypendium, zmniejszając jednocześnie swobodę organu administracji w jej ustalaniu⁶¹.

Warto zauważyć, że w zakresie utraty prawa do stypendium powrócono do podobnego jak w przypadku regulacji utraty prawa do stypendium przez innych zawodników rozdziałania okoliczności uzasadniających wstrzymanie wypłaty stypendium oraz okoliczności uzasadniających pozbawienie stypendium. W obu przypadkach dla utraty stypendium niezbędne są – jak wcześniej – wyjaśnienia członka kadry oraz opinia trenera kadry narodowej o okolicznościach uzasadniających wstrzymanie bądź pozbawienie stypendium (§ 9 ust. 2 pkt 3 i 4 oraz § 9 ust. 3 pkt 3 i 4 rozporządzenia). Przesłanką wstrzymania wypłaty stypendium jest jednak obecnie istnienie dowodów potwierdzających zaniedbania realizacji programu przygotowań paraolimpijskich lub programu przygotowań do mistrzostw świata bądź do mistrzostw Europy; przesłanką pozbawienia stypendium jest natomiast istnienie dowodów

⁶⁰ W takim przypadku wystarczyło, by do wniosku organizacja taka dołączyła (§ 2 ust. 2 rozporządzenia):

- uzasadnienie wniosku,
- dokument potwierdzający powołanie zawodnika do kadry paraolimpijskiej lub kadry narodowej osób niepełnosprawnych,
- dokument potwierdzający uzyskanie kwalifikacji do igrzysk paraolimpijskich lub dokument potwierdzający zajęcie jednego z trzech pierwszych w kolejności miejsc w igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy, bezpośrednio poprzedzających przyznanie stypendium,
- pisemne zobowiązanie zawodnika do realizacji programu przygotowań do igrzysk paraolimpijskich, do mistrzostw świata lub do mistrzostw Europy, opracowanego przez organizację,
- program przygotowań.

⁶¹ Najmniejsze stypendium przysługuje zawodnikom – członkom kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej – którzy wprawdzie uzyskali kwalifikacje do igrzysk paraolimpijskich, ale nie zdobyli pierwszego, drugiego bądź trzeciego miejsca w zawodach. Takim zawodnikom przysługuje maksymalnie do 35% podstawy (podobnie jak wcześniej podstawą jest kwota 2300 zł – § 5 ust. 1 i 4 rozporządzenia). Z kolei zawodnikom, którzy w igrzyskach paraolimpijskich bądź w igrzyskach głuchych zajęli pierwsze miejsce, przysługuje nawet do 200% podstawy (§ 5 ust. 2 pkt 1; § 5 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia).

potwierdzających odstąpienie od realizacji przygotowań paraolimpijskich albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub do mistrzostw Europy lub potwierdzających odmowę udziału zawodnika w igrzyskach paraolimpijskich, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy (§ 9 ust. 2 pkt 2 oraz § 9 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia). Podobnie jak wcześniej organ administracji (minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu) wstrzymuje lub pozbawia stypendium członka kadry paraolimpijskiej lub kadry narodowej osób niepełnosprawnych na uzasadniony wniosek organizacji krajowej zajmującej się sportem osób niepełnosprawnych lub z własnej inicjatywy (§ 9 ust. 1 rozporządzenia).

Opisywane rozwiązania są niewątpliwie rezultatem ewolucyjnego rozwoju wcześniejszych regulacji; jest to przykład dobrego rozwoju prowadzącego do powstania regulacji doskonalszej. Ujednolicanie przepisów dotyczących stypendium niewątpliwie porządkuje system motywowania zawodników; za słuszne należy przy tym uznać obniżenie wymagań stawianych zawodnikom niepełnosprawnym.

D. NAGRODY I WYRÓŻNIENIA

Sprawą istotną w sporcie były, są i zapewne w przewidywalnej perspektywie nadal będą nagrody i wyróżnienia. W okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. zagadnienia te były – jak sygnalizowano wcześniej – regulowane, podobnie jak inne uprawnienia zawodników, w drodze aktów wykonawczych. Pierwszym takim aktem wydanym w okresie obowiązywania wspomnianej ustawy było zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 7 listopada 1996 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz zasad i trybu ich przyznawania⁶². Zgodnie z treścią § 2 zarządzenia wyróżnienia mogły być przyznawane za takie wyniki sportowe osiągnięte we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym, jak:

- ustanowienie rekordu świata, Europy lub Polski,
- zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca na igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, w mistrzostwach świata lub Europy,
- osiągnięcie wysokiego wyniku sportowego o niewymiernym charakterze, np. samotny rejs żeglarski dookoła świata, zdobycie trudnego szczytu górskiego.

Nagrody pieniężne z kolei mogły być przyznawane zawodnikom (§ 6 zarządzenia), którzy:

⁶² M.P. 1996, Nr 76, poz. 699.

- ustanowili rekord świata, Europy lub Polski w dyscyplinach lub dziedzinach sportu objętych programem igrzysk olimpijskich,
- zajęli pierwsze, drugie lub trzecie miejsce na igrzyskach paraolimpijskich, w mistrzostwach świata lub Europy,
- osiągnęli wysoki wynik sportowy o niewymiernym charakterze, np. odbyli samotny rejs żeglarski dookoła świata czy też zdobyli trudny szczyt górski.

W stosunku do przepisów wykonawczych wydanych w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej wprowadzono następujące zmiany:

1. Wcześniej nie regulowano przyznawania wyróżnień; zasadniczym rodzajem korzyści przysługujących za wybitne osiągnięcia była nagroda pieniężna. W regulacji z dnia 7 listopada 1996 r. do takich wyróżnień zaliczano plakietki, puchary i dyplomy (§ 3 zarządzenia).
2. W zakresie okoliczności uzasadniających przyznanie nagrody pieniężnej wyeliminowano zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca na zawodach międzynarodowych poważnej rangi, a w szczególności w Wyścigu Pokoju, zawodach o puchar świata lub Europy (okoliczności te już wcześniej zostały zawężone; jak widać, konsekwentnie na przestrzeni lat ogranicza się okoliczności uzasadniające przyznanie nagrody pieniężnej, w zamian za co – jak się wydaje – stwarza się mało wymierną możliwość otrzymania np. plakietki).

W latach 2001 i 2003 wydano dwa kolejne akty wykonawcze regulujące opisywane zagadnienia:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 marca 2001 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania oraz
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 listopada 2003 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania.

Analiza przepisów zawartych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 marca 2001 r. wykazuje, że nie dokonano zmian w sferze okoliczności uzasadniających przyznanie wyróżnienia, zdecydowanie natomiast mniej przejrzyste uregulowano kwestię okoliczności uzasadniających przyznawanie nagród pieniężnych. Okoliczności te bowiem poniekąd „ukryto” wśród przepisów określających wysokość nagród. Do takich okoliczności zaliczano (§ 3 ust. 2 pkt 1 lit. a i b, pkt 2 lit. a, b, c, pkt 3, 4, 5):

- ustanowienie rekordu świata,
- zajęcie pierwszego miejsca na igrzyskach olimpijskich lub mistrzostwach świata,
- ustanowienie rekordu Europy,
- zajęcie pierwszego miejsca w mistrzostwach Europy,
- zajęcie drugiego miejsca na igrzyskach olimpijskich lub w mistrzostwach świata,
- zajęcie drugiego miejsca w mistrzostwach Europy,
- zajęcie trzeciego miejsca na igrzyskach olimpijskich lub w mistrzostwach świata,
- zajęcie trzeciego miejsca w mistrzostwach Europy,
- osiągnięcie wysokiego wyniku sportowego o niewymiernym charakterze.

Szczególną uwagę warto w tym miejscu zwrócić na likwidację jako okoliczności uzasadniającej przyznanie nagrody ustanowienia rekordu Polski. Zdaniem autora, zmiana ta była kontrowersyjna i z całą pewnością w jakimś stopniu zmniejszała motywację do rywalizacji na gruncie krajowym i tym samym zmniejszała prawdopodobieństwo wysokich osiągnięć polskich sportowców na arenie międzynarodowej. Warto odnotować, że nowsze rozporządzenie z dnia 5 listopada 2003 r. również nie przewidywało nagrody pieniężnej za ustanowienie rekordu Polski. W rozporządzeniu tym poszerzono jednak nieznacznie katalog okoliczności uzasadniających przyznawanie wyróżnień. I tak zgodnie z treścią § 7 rozporządzenia wyróżnienia mogły być przyznawane także zawodnikom, którzy zajęli pierwsze, drugie lub trzecie miejsce w akademickich mistrzostwach świata, na uniwersjadach letnich lub zimowych.

W sferze wysokości nagród pieniężnych w zarządzeniu Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 7 listopada 1996 r. ustalono stawki nie niższe niż jednokrotność i nie wyższe niż piętnastokrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w kwartale poprzedzającym przyznanie nagrody, ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (§ 7 ust. 1 zarządzenia). Stawki te naturalnie uzależniono od rodzaju osiągnięcia, i tak np. za ustanowienie rekordu świata bądź zajęcie pierwszego miejsca w mistrzostwach świata wysokość nagrody mogła wynosić do piętnastokrotności przeciętnego wynagrodzenia, a za np. ustanowienie rekordu Polski – do trzykrotności przeciętnego wynagrodzenia. W stosunku do wcześniejszych regulacji nie nastąpiły znaczące zmiany wysokości stawek nagród. Kolejne akty wykonawcze regulujące zagadnienia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych, z 2001 i 2003 r., wprowadzały następujące zmiany w tym zakresie:

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 marca 2001 r. m.in. ograniczało maksymalną wysokość nagród do dwunastokrotności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej w okresie trzech kwartałów roku poprzedzającego rok przyznania nagrody, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” (§ 3 ust. 1 rozporządzenia), przy czym najniższa nagroda wynosiła maksymalnie dwukrotność przeciętnego wynagrodzenia za zajęcie trzeciego miejsca w mistrzostwach Europy (§ 3 ust. 3 pkt 5 rozporządzenia). Jak wspomniano wcześniej, rozporządzenie to nie przewidywało już jakiegokolwiek nagrody za ustanowienie rekordu Polski.
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 listopada 2003 r. zmieniało z kolei sposób obliczania nagród⁶³.

Warto przypomnieć, że na podstawie art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej wydano również rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika. Wyróżnienia takim zawodnikom (puchary i dyplomy – § 9 rozporządzenia) mogły być przyznawane wtedy, gdy:

- zajęli oni pierwsze, drugie lub trzecie miejsce na igrzyskach paraolimpijskich lub igrzyskach olimpijskich głuchych, mistrzostwach świata, Europy lub Polski niepełnosprawnych, akademickich mistrzostwach świata, akademickich mistrzostwach Europy, uniwersjadzie letniej lub zimowej;
- osiągnęli wysoki wynik sportowy, np. zdobyli szczyt górski lub odbyli samotny rejs dookoła świata albo osiągnęli „inny wysoki wynik sportowy o podobnym charakterze”.

Jak widać, koncepcja okoliczności uzasadniających wyróżnienie zawodnika była zbliżona do założeń wyróżniania zawodników posiadających licencję;

⁶³ W pierwotnym brzmieniu rozporządzenia określono wysokość nagród jako wielokrotność podstawy ustalenia wysokości nagrody, stanowiącej 130% kwoty bazowej, ustalonej w ustawie budżetowej dla członków korpusu służby cywilnej (§ 2 ust. 2 rozporządzenia), a z dniem 14 stycznia 2005 r., w rezultacie zmiany dokonanej na mocy § 1 rozporządzenia z dnia 16 grudnia 2004 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania (Dz.U. 2004, Nr 283, poz. 2820), podstawę ustalania wysokości nagród za poszczególne osiągnięcia stanowiła konkretna kwota 2300 zł. Bez zmian natomiast w okresie obowiązywania wskazanego rozporządzenia pozostawała maksymalna wysokość nagrody – wynosiła ona od dwukrotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca w mistrzostwach Europy, do czternastokrotności podstawy za ustanowienie rekordu świata oraz zajęcie pierwszego miejsca na igrzyskach olimpijskich lub w mistrzostwach świata.

z katalogu takich okoliczności wyeliminowano jednak ustanowienie rekordu świata, Europy lub Polski.

Należy odnotować, że zgodnie z treścią § 11 ust. 1 rozporządzenia nagrody i wyróżnienia były przyznawane przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu z własnej inicjatywy lub na udokumentowany protokołem z wynikami zawodów wniosek odpowiednio:

- organizacji krajowej zajmującej się sportem niepełnosprawnych w odniesieniu do zawodników, którzy osiągnęli wysokie wyniki na igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach olimpijskich głuchych oraz mistrzostwach świata, Europy lub Polski niepełnosprawnych,
- związku sportowego o zasięgu ogólnokrajowym działającego w zakresie kultury fizycznej i sportu w środowisku akademickim w odniesieniu do zawodników, którzy osiągnęli wysokie wyniki w akademickich mistrzostwach świata i Europy oraz na uniwersjadach letnich lub zimowych.

Wysokość samych nagród, po raz kolejny podobnie jak w przypadku wysokości nagród dla zawodników posiadających licencję, określano jako wielokrotność podstawy stanowiącej kwotę 2300 zł (§ 5 zarządzenia). Nagrody wynosiły od maksymalnie dwukrotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca na akademickich mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy niepełnosprawnych do maksymalnie ośmiokrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca na mistrzostwach świata niepełnosprawnych, igrzyskach paraolimpijskich lub igrzyskach olimpijskich głuchych bądź pierwszego miejsca na uniwersjadzie letniej lub zimowej (§ 6 ust. 1 pkt 1 i 5 rozporządzenia). Nagrody mogły być ponadto przyznawane wtedy, gdy w zawodach brała udział określona liczba zawodników, drużyn bądź państw⁶⁴. Bezpośrednie porównanie wysokości nagród, które mogły być przyznane za wybitne osiągnięcia w sporcie zawodnikom posiadającym licencję i tym zawodnikom, którzy licencji nie posiadali, wyraźnie pokazuje ograniczenie maksymalnej wysokości nagrody (czternastokrotność podstawy w przypadku zawodników profesjonalnych wobec ośmiokrotności w przypadku zawodników nieposiadających licencji). Maksymalna wysokość nagrody za mniej spektakularne osiągnięcia była w obu przypadkach identyczna (dwukrotność podstawy).

⁶⁴ W zawodach musiało brać udział co najmniej (§ 3 ust. 1 rozporządzenia):

- 8 zawodników w dyscyplinach indywidualnych,
- 6 drużyn, osad lub załóg w sportach zespołowych,
- 6 państw,

a w przypadku akademickich mistrzostw świata oraz uniwersjad letnich bądź zimowych - co najmniej (§ 4 ust. 1 rozporządzenia):

- 12 zawodników w dyscyplinach indywidualnych,
- 8 drużyn, osad lub załóg w sportach zespołowych.

E. ZAKAZY OBEJMUJĄCE ZAWODNIKÓW

Analizowana ustawa o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. zawierała, podobnie jak omawiana wcześniej ustawa z dnia 3 lipca 1984 r., nie tylko przepisy kształtujące katalog uprawnień zawodnika, ale także regulacje nakładające na zawodników różne zakazy. Warto w tym miejscu odnotować, że podobnie jak w przypadku ustawowego katalogu obowiązków zawodnika istotnie zawężono również katalog wynikających wprost z ustawy zakazów. Katalog możliwych do wyinterpretowania wyłącznie z ustawy zakazów obejmujących zawodnika sprowadzał się w gruncie rzeczy do kilku zakazów o charakterze szczegółowym. Do takich zakazów należały:

1. Zakaz reprezentowania jednocześnie w tej samej dyscyplinie lub dziedzinie sportu więcej niż jednego klubu sportowego lub związku sportowego (art. 26 ust. 1 ustawy). Warto w tym miejscu zauważyć, że zakaz ten rozszerzono w regulacji z 1996 r. w stosunku do przepisów ustawy z 1984 r. Zakaz sformułowany w ustawie z dnia 3 lipca 1984 r. dotyczył bowiem wyłącznie dyscypliny sportu (w treści art. 19 ustawy nie było mowy o dziedzinach sportu) i obejmował tylko stowarzyszenia kultury fizycznej.
2. Zakaz stosowania przez zawodników metod, środków farmakologicznych oraz innych metod i środków uznanych za dopingowe (art. 47 ust. 1 ustawy). W przypadku tego zakazu również widać jego rozszerzenie i doprecyzowanie – w art. 18 ust. 4 ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej wyrażano jedynie zakaz używania „środków farmakologicznych i innych uznanych za dopingujące”.

Jak wcześniej sygnalizowano, walkę z dopingiem ustawodawca potraktował bardziej priorytetowo niż w poprzednich przepisach; wprowadzono bowiem do nowej ustawy regulację dotyczącą m.in. specjalnego organu właściwego w sprawach dopingu – powoływanej początkowo przez Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie (art. 48 ust. 1 ustawy)⁶⁵; do zadań Komisji należało w okresie obowiązywania ustawy z 1996 r. m.in.:

⁶⁵ Warto zauważyć, że regulacja dotycząca Komisji podlegała istotnym zmianom w okresie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej z 1996 r. Do najważniejszych zmian należało:

1. Zastąpienie jako organu powołującego Komisję Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu, który działał w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia. Zgodnie z treścią – dodanego w dniu 30 marca 2001 r. na mocy art. 60 pkt 12 lit. b ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. 2000, Nr 120, poz. 1268)

- opracowywanie przepisów i programów walki z dopingiem w sporcie oraz kontrola ich przestrzegania,
- organizowanie kontrolnych badań antydopingowych,
- prowadzenie edukacji profilaktycznej,
- opracowywanie listy metod i środków dopingujących⁶⁶.

Należy podkreślić, że za stosowanie dopingiu, podobnie jak wcześniej, zawodnik ponosił odpowiedzialność dyscyplinarną. Odpowiedzialność taką ponosili również trenerzy, działacze oraz inne osoby, którym udowodnione zostało naruszenie przepisów antydopingowych (art. 49 ust. 2 ustawy; w ustawie z 1984 r. art. 18 ust. 6 rozszerzał taką odpowiedzialność mniej konkretnie – na „innych członków stowarzyszeń kultury fizycznej biorących udział w organizowaniu życia sportowego, jeśli naruszenie tego zakazu nastąpiło z wyłącznej lub częściowej winy tych osób”). O priorytetowym – jak się wydaje – potraktowaniu problematyki dopingiu świadczy ponadto objęcie finansowania działań Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie oraz badań antydopingowych przez budżet państwa (art. 48 ust. 4 ustawy).

5.1.2.2. Zasady i tryb zmian przynależności klubowej zawodnika

W okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej zasady i tryb zmiany przynależności zawodników do stowarzyszeń kultury fizycznej szczegółowo regulowano w aktach normatywnych wydawanych przez centralne organy administracji. Rozwiązanie przyjęte w ustawie z 1996 r. było zasadniczo odmienne – zgodnie z treścią art. 26 ust. 3 ustawy zasady i tryb zmiany przynależności do klubu sportowego zawodników ustalał właściwy polski związek sportowy, po zasięgnięciu opinii Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu. Zwiększono zatem zdecydowanie zakres uprawnień związków sportowych; podstawowe z punktu widzenia oceny statusu prawnego zawodników zagadnienia, które były wcześniej regulowane na szczeblu centralnym w drodze zarządzeń, od czasu wejścia w życie ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. stały się przedmiotem wewnętrznego

- art. 1a ustawy o kulturze fizycznej: „Minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, powołuje, w drodze rozporządzenia, Komisję”.

2. Wprowadzenie wymagań dotyczących przymiotów członków Komisji – dodany wspomnianą wyżej ustawą art. 1a stanowił, że „Minister (...) powołuje (...) Komisję (...), uwzględniając kwalifikacje członków Komisji w dziedzinie medycyny, kultury fizycznej, sportu, biologii lub prawa”.

⁶⁶ Zakres i tryb działania Komisji szczegółowo określa obowiązujące do dzisiaj rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakresu i trybu działania Komisji do Zwalczenia Dopingu w Sporcie (Dz.U. Nr 133, poz. 1501).

nych regulacji poszczególnych związków⁶⁷. Zmianę tę należy uznać za przejaw wycofywania się państwa z regulacji procesów zachodzących w sporcie profesjonalnym.

5.1.2.3. Nowa instytucja licencji na uprawianie określonej dyscypliny sportu

Jak sygnalizowano wcześniej, w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. sformułowano zupełnie nowy obowiązek zawodnika – obowiązek posiadania licencji. Zasady przyznawania i pozbawiania licencji określano początkowo w zarządzeniu Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 8 stycznia 1997 r. w sprawie zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu, a następnie (od 12 maja 2001 r.) w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 kwietnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu. Zgodnie z treścią § 2 zarządzenia z dnia 8 stycznia 1997 r. posiadanie licencji na uprawianie określonej dyscypliny sportu stanowiło warunek uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym, przy czym obowiązek uzyskania licencji dotyczył osób uprawiających lub zamierzających uprawiać amatorsko lub profesjonalnie określoną dyscyplinę sportu i uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym, prowadzonym przez właściwy polski związek sportowy (§ 1 ust. 1 zarządzenia). Polski związek sportowy przyznawał licencję w drodze decyzji administracyjnej (§ 6 ust. 1 zarządzenia), co do zasady na czas nieoznaczony (§ 3 ust. 2 zarządzenia). Za istotny należy uznać przepis zawarty w § 4 ust. 2 zarządzenia, zgodnie z treścią którego do wniosku o wydanie licencji należało dołączyć⁶⁸:

- zobowiązanie do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym,
- zaświadczenie właściwej poradni sportowo-lekarskiej o dopuszczeniu do uprawiania określonej dyscypliny sportu,

⁶⁷ Zawodnicy mogli – i mogą nadal – upoważniać kluby do załatwienia transferu do innego klubu. O ile jednak nie zostanie określony obowiązek klubu w sferze dokonania takiej czynności, wspomnianego upoważnienia nie można utożsamiać z zawarciem umowy zlecenia na wykonanie transferu piłkarza i w konsekwencji nie istnieje obowiązek naprawienia szkody wynikłej z braku dokonania transferu (wyrok SN z dnia 9 kwietnia 1997 r. [I PKN 69/97, LEX nr 31536]). Zagadnienie to wbrew pozorom jest jednak kontrowersyjne – jak podkreśla W. Cajsół: „Gdy zawodnik (...) zobowiązał się do nieudzielania podobnych upoważnień transferowych innym podmiotom, pod groźbą uruchomienia mechanizmu odpowiedzialności cywilnoprawnej, należy stwierdzić z całą stanowczością, iż z tą chwilą powstało domniemanie zawarcia między stronami tegoż stosunku prawnego – umowy zlecenia” (W. Cajsół, *Głosa do wyroku SN z dnia 9 kwietnia 1997 r.*, I PKN 69/97, „Przegląd Sądowy” 1999, nr 1, s. 111; głosa dostępna także w systemie informacji prawnej LEX, nr 18430).

⁶⁸ Warto odnotować, że osoby stowarzyszone lub zatrudnione w klubie sportowym składają wniosek o przyznanie licencji na uprawianie określonej dyscypliny sportu za pośrednictwem tego klubu (§ 5 ust. 1 zarządzenia).

- zobowiązanie do wykonywania przewidzianych w przepisach obowiązków zawodnika oraz do przestrzegania warunków uprawiania danej dyscypliny sportu.

O ile pierwszy z tych elementów nie miał – jak się wydaje – wielkiego znaczenia praktycznego (zawodnik mógł złożyć takie zobowiązanie i bez konsekwencji się z niego wycofać), o tyle dwa ostatnie należy uznać za ważne – zaświadczenie bowiem właściwej poradni sportowo-lekarskiej o dopuszczeniu do uprawiania określonej dyscypliny sportu bez wątpienia zmniejszało prawdopodobieństwo uprawiania sportu przez osoby, dla których było to niebezpieczne z powodu stanu zdrowia; zobowiązanie natomiast do wykonywania przewidzianych w przepisach obowiązków zawodnika oraz do przestrzegania warunków uprawiania danej dyscypliny sportu było niezbędne z racji tego, że w rezultacie zmian dokonanych ustawą z 1996 r. sport mogły uprawiać także osoby niebędące członkami stowarzyszeń kultury fizycznej, co zdecydowanie osłabiło możliwości ich dyscyplinowania.

Dokonując pobieżnej analizy uregulowań zarządzenia z dnia 8 stycznia 1997 r., warto zwrócić jeszcze uwagę na okoliczności fakultatywnego i obligatoryjnego pozbawienia licencji. I tak polski związek sportowy mógł pozbawić zawodnika licencji w razie (§ 8 ust. 1 zarządzenia):

- odmowy uczestniczenia w reprezentacji kraju,
- odmowy lub zaprzestania udziału w procesie szkoleniowym i we współzawodnictwie sportowym,
- odmowy poddania się obowiązkowym badaniom lekarskim.

Obligatoryjnie natomiast polski związek sportowy pozbawiał zawodnika licencji w razie (§ 8 ust. 2 zarządzenia):

- stwierdzenia przez poradnię sportowo-lekarską niezdolności do uprawiania danej dyscypliny sportu,
- rażącego nieprzestrzegania regulaminów sportowych i zasad rywalizacji sportowej,
- rażącego naruszenia obowiązków zawodnika,
- przekroczenia przepisów antidopingowych.

Okoliczności obligatoryjnego pozbawienia licencji należy uznać za oczywiste. Zaskakująca jest jednak nieobligatoryjność pozbawienia licencji w przypadku odmowy poddania się obowiązkowym badaniom lekarskim. Analiza odpowiednich zapisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 kwietnia 2001 r., które zastępowało zarządzenie z dnia 8 stycznia 1997 r., wykaże, czy ten niezrozumiały zapis został utrzymany.

Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 8 stycznia 1997 r. w sprawie zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu zostało – jak wcześniej wspomniano – z dniem 12 maja 2001 r. zastąpione rozporządzeniem Ministra Edukacji

Narodowej z dnia 9 kwietnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu. Różnice pomiędzy przepisami zawartymi w obu aktach prawnych były niewielkie; rozporządzenie w większości przypadków powieliło rozwiązania przyjęte już wcześniej w zarządzeniu. Do nielicznych występujących różnic należała m.in. zmiana elementów obligatoryjnych licencji⁶⁹.

I tak z katalogu elementów licencji zawartego w rozporządzeniu (§ 4 ust. 2 rozporządzenia) wyeliminowano określenie praw i obowiązków zawodnika. Zmiana ta wydaje się rozsądna; problematyka praw i obowiązków zawodnika jest niewątpliwie zbyt obszerna na to, by streszczać ją w siłą rzeczy zwężłej licencji. Co ciekawe, w konsekwencji symbolicznych jedynie zmian nowej regulacji utrzymano kontrowersyjny, zdaniem autora, przepis, zgodnie z treścią którego pozbawienie licencji w przypadku odmowy poddania się obowiązkowym badaniom lekarskim nie było obligatoryjne.

W ramach ogólnej refleksji należy w tym miejscu zasygnalizować wątpliwości związane z samymi założeniami regulacji prawnej dotyczącej licencji. Jak wyżej wspomniano, z opisywanych aktów normatywnych wynika wprost, że licencja była decyzją administracyjną. Zastrzeżenia budzi jednak możliwość wydawania decyzji przez władze zrzeszenia. Wątpliwości wywołuje także charakter prawny tego specyficznego rozstrzygnięcia – jak się wydaje, należało jednak (i nadal należy) uznać licencję na uprawianie określonej dyscypliny sportu za wewnętrzny stosunek o charakterze cywilnoprawnym. Jak trafnie zauważają M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny i M. Wojcieszak⁷⁰, stosunek ten nie powstaje na podstawie władczego, jednostronnego aktu woli organu administracji państwowej lub innego podmiotu wykonującego jego zadania, a ponadto rozstrzygnięcie właściwych organów związkowych w kwestii udzielenia lub odmowy udzielenia licencji dotyczy praw i obowiązków podmiotu powiązanego organizacyjnie z polskim związkiem sportowym (polskie związki sportowe zrzeszają bowiem w sposób pośredni lub bezpośredni kluby sportowe)⁷¹. Wspomniani

⁶⁹ W świetle § 6 ust. 2 zarządzenia z dnia 8 stycznia 1997 r. licencja powinna zawierać:

- imię i nazwisko, datę i miejsce urodzenia oraz adres zamieszkania zawodnika,
- numer licencji,
- dyscyplinę sportu, na której uprawianie licencja została przyznana,
- datę wydania licencji,
- okres ważności licencji, jeżeli została przyznana na czas oznaczony,
- prawa i obowiązki zawodnika.

⁷⁰ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, dz. cyt., komentarz do art. 3.

⁷¹ Podobnie np. W. Cajselski, *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 60; A. Wach, *Rozstrzygnięcie sporów ze stosunków społeczno-prawnych związanych z organizowaniem i uprawianiem sportu zawodowego*, [w:] *Prawne problemy sportu zawodowego*, pod red. A. Kijowskiej

autorzy słusznie podkreślają ponadto, że „w Polsce organizacja sportu, który z założenia korzysta ze swoistej autonomii, nie leży w sferze państwowego imperium”.

5.1.3. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym

Już wstępna analiza przepisów zawartych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym wykazuje, że po raz kolejny zmieniono definicję zawodnika. W nowej definicji ustawodawca położył nacisk na niewystępujący wcześniej element licencji. Zgodnie z treścią art. 3 pkt 5 ustawy: „zawodnikiem jest osoba uprawiająca określoną dyscyplinę sportu i posiadająca licencję zawodnika uprawiającą do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym”⁷². Istotną nowością jest także jasno wyrażone (w przeciwień-

go, Poznań 1995, s. 82. Warto dodać, że brak administracyjnoprawnego charakteru wewnątrzorganizacyjnych decyzji polskich związków sportowych podnoszony był również w orzecznictwie (np. postanowienie NSA z dnia 8 grudnia 1989 r., I SA 832/89, za: M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, dz. cyt.; komentarz do art. 3).

⁷² Relatywnie częste zmiany definicji zawodnika powodowały, że organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego podejmowały próby samodzielnego jej formułowania – na potrzeby świadczeń udzielanych zawodnikom. Na przykład zgodnie z treścią § 2 ust. 1 pkt 3, 4 i 5 uchwały Rady Gminy Rudnik z dnia 15 lutego 2006 r. (uchwała nr XXXIII/328/06; Dziennik Urzędowy Województwa Śląskiego 2006, Nr 40, poz. 1160 ze zm.) za zawodnika uznano: „mieszkańca gminy Rudnik lub członka Klubu działającego na terenie gminy Rudnik, który uprawia określoną dyscyplinę sportu, jako zawodnik-amator, albo zawodnik-licencjonowany, za zawodnika amatora mieszkańca Gminy Rudnik lub członka Klubu działającego na terenie gminy Rudnik, który uprawiając określoną dyscyplinę sportu nie posiada licencji zawodnika”, i wreszcie za zawodnika licencjonowanego: „mieszkańca Gminy Rudnik lub członka Klubu działającego na terenie gminy Rudnik, który uprawiając określoną dyscyplinę sportu posiada licencję zawodnika”. Wojewoda Śląski zaskarżył tę uchwałę do sądu administracyjnego, słusznie wskazując, że skoro zarówno ustawa o kulturze fizycznej, jak i ustawa o sporcie kwalifikowanym zawierały odpowiednie definicje, to tworzenie definicji na potrzeby uchwały było zbędne, bowiem akt wydany przez radę gminy nie może dotyczyć innych podmiotów, jak tylko tych, które zostały wskazane w przepisach ustawowych. WSA w Gliwicach w wyroku z dnia 12 marca 2007 r. (III SA/GI 1031/06, LEX nr 907896) stwierdził jej nieważność w części określonej w paragrafach zawierających definicję zawodnika – w zakresie, w jakim przewidywała możliwość stosowania przepisów uchwały do osób nie będących mieszkańcami gminy, a jedynie członkami klubu działającego na jej terenie. Sprawa trafiła do NSA w Warszawie, który to sąd uchylił wprawdzie zaskarżony wyrok w jednym z punktów i przekazał w tej części sprawę WSA w Gliwicach do ponownego rozpoznania, uchylona część nie dotyczyła jednak problematyki dopuszczalności definiowania zawodnika w uchwale rady gminy (wyrok NSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2008 r. (II GSK 327/07, LEX nr 471062). WSA ostatecznie potwierdził – w wyroku z dnia 5 czerwca 2008 r. (III SA/GI 506/08; Dziennik Urzędowy Województwa Śląskiego 2009, nr 55, poz. 1238) – nieważność zaskarżonej uchwały w części dotyczącej definiowania zawodników.

stwie do nieprzejrzystych zapisów ustawy z 1996 r.) odejście od obowiązkowego członkostwa zawodnika w stowarzyszeniach sportowych. Rezygnacja z konieczności członkostwa w tych zrzeszeniach wynikała z treści art. 4 ustawy; uczestnikami współzawodnictwa sportowego mogły być bowiem nie tylko kluby sportowe i zawodnicy w nich zrzeszeni, ale także zawodnicy niezrzeszeni (art. 4 ust. 1 ustawy).

Podobnie jak w oparciu o upoważnienia zawarte w uchylonych artykułach ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej również w oparciu o upoważnienia zawarte w ustawie o sporcie kwalifikowanym wydano kilka aktów wykonawczych kształtujących status prawny zawodnika. Do najważniejszych takich aktów należały:

- rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej⁷³; rozporządzenie to zostało w dniu 3 października 2006 r. zastąpione rozporządzeniem Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej⁷⁴, które z kolei obowiązywało do dnia 16 października 2012 r. – na mocy art. 91 ust. 1 pkt 3 ustawy o sporcie⁷⁵;
- rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 22 września 2006 r. w sprawie wyróżnień i nagród dla zawodników⁷⁶; rozporządzenie to również obowiązywało do dnia 16 października 2012 r.;
- rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu⁷⁷; rozporządzenie to zostało uchylone z dniem 13 maja 2011 r. (w rezultacie wejścia w życie wydanego na podstawie upoważnienia zawartego już w nowej ustawie o sporcie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich⁷⁸).

⁷³ Dz.U. 2005, Nr 250, poz. 2112.

⁷⁴ Dz.U. 2006, Nr 169, poz. 1213 ze zm.

⁷⁵ „Dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie: art. 29 ust. 4, art. 32 ust. 3, art. 34 ust. 7 i art. 37 ust. 3 ustawy, o której mowa w art. 93 pkt 2, zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 29 ust. 6, art. 32 ust. 7, art. 34 ust. 4 i art. 37 ust. 2 niniejszej ustawy (...) – nie dłużej jednak niż przez 2 lata od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy”.

⁷⁶ Dz.U. 2006, Nr 181, poz. 1332.

⁷⁷ Dz.U. 2006, Nr 83, poz. 577.

⁷⁸ Dz.U. 2011, Nr 88, poz. 501.

5.1.3.1. Obowiązki, uprawnienia oraz zakazy dotyczące zawodników

Podobnie jak w odpowiednich częściach opracowania poświęconych analizom obowiązków, uprawnień i zakazów dotyczących zawodników w okresie obowiązywania wcześniejszych ustaw dalsze rozważania podzielone zostaną na sześć części podejmujących problematykę: obowiązków zawodnika (A), ogólnej charakterystyki jego uprawnień (B), stypendiów (C), wyróżnień i nagród (D), prawa do opieki medycznej (E) oraz odnoszących się do zawodników zakazów (F).

A. OBOWIĄZKI ZAWODNIKA

Do najważniejszych regulowanych ustawowo w okresie obowiązywania ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym obowiązków zawodnika należało:

1. Posiadanie licencji uprawniającej do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym (obowiązek ten wynikał z samej definicji zawodnika); warunki i tryb przyznawania i pozbawiania licencji zawodnika określone były w regulaminach właściwych polskich związków sportowych (art. 29 ust. 5 ustawy). Licencję wydawano na wniosek zainteresowanej osoby, a przyznawał ją właściwy polski związek sportowy lub, z jego upoważnienia, związek sportowy działający w danej dyscyplinie sportu (art. 29 ust. 1 ustawy). Licencji naturalnie nie mógł otrzymać każdy zainteresowany – do wniosku o przyznanie licencji zawodnika należało dołączyć m.in. zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań do uprawiania określonej dyscypliny sportu wydane przez lekarza uprawnionego do orzecznictwa sportowo-lekarskiego, a także dokumenty potwierdzające kwalifikacje do uprawiania określonej dyscypliny sportu. Polski związek sportowy mógł naturalnie pobierać opłatę za przyznanie licencji zawodnika – w wysokości nieprzekraczającej kosztów jej przyznania (art. 29 ust. 7 ustawy⁷⁹). Należy podkreślić, że dotyczące licencji przepisy ustawy z 2005 r. były bardziej precyzyjne niż przepisy wcześniejsze; różniły się ponadto od zapisów starszych przede wszystkim przekazaniem uprawnień do określania warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licen-

⁷⁹ Propozycja opłat licencyjnych dla zawodników była przekazywana ministrowi jako organowi nadzorującemu. Przedkładając propozycje opłat licencyjnych, związek powinien jednocześnie przedłożyć taką kalkulację tych opłat, która uzasadniałaby ich potencjalne zróżnicowanie dla zawodników zrzeszonych i niezrzeszonych. Niedopuszczalne jednak było oparcie tej kalkulacji na nieostrych i niesprawdzalnych kryteriach, gdyż uniemożliwiałoby to organowi administracji publicznej jej weryfikację (por. wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 stycznia 2008 r. [VI SA/Wa 1896/07, LEX nr 505416]).

cji zawodnika polskim związkom sportowym (w świetle uregulowań ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. zasady przyznawania i pozbawiania licencji określał w drodze zarządzenia wydawanego po zasięgnięciu opinii właściwych polskich związków sportowych Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki). Dodano również bardzo istotne rozwiązanie szczegółowe – na mocy art. 30 ustawy w sprawach przyznawania i pozbawiania licencji od orzeczeń polskiego związku sportowego osobie wnioskującej o przyznanie licencji zawodnika lub pozbawionej takiej licencji przysługiwała skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego⁸⁰.

2. Przestrzeganie regulaminów sportowych i zasad rywalizacji sportowej (art. 28 ust. 1 ustawy).
3. Reprezentowanie kraju w międzynarodowych zawodach sportowych z chwilą powołania do kadry narodowej (art. 28 ust. 2).
4. Udostępnianie na zasadach wyłączności (w przypadku członków kadry narodowej) swojego wizerunku w stroju reprezentacji kraju polskiemu związkowi sportowemu (art. 33 ust. 1 ustawy). Ponadto zawodnicy przed zakwalifikowaniem do kadry narodowej mieli obowiązek

⁸⁰ W kontekście charakteru prawnego rozstrzygnięć w sprawach przyznawania i pozbawiania licencji wypowiedział się m.in. NSA w Warszawie w wyroku z dnia 3 października 2011 r. Sąd uznał, że w okresie obowiązywania ustawy z 2005 r. rozstrzygnięcia te były: „aktami *sui generis*, które ustawodawca poddał kontroli sądów administracyjnych, pozostawiając właściwemu polskiemu związkowi sportowemu uprawnienie do określenia warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licencji w regulaminach” (II GSK 1121/11, LEX nr 1145480). Warto zauważyć, że w okresie obowiązywania ustawy z 2005 r. system licencyjny był mocno rozbudowany – licencje musieli uzyskiwać nie tylko zawodnicy, ale także kluby sportowe. Zgodnie z treścią art. 6 ust. 1 ustawy uczestnictwo klubu sportowego w sporcie kwalifikowanym w danej dyscyplinie sportu wymagało posiadania przez ten klub licencji przyznawanej przez właściwy polski związek sportowy. Podobnie jak w przypadku przyznawania i pozbawiania licencji zawodników także w sprawach przyznawania i pozbawiania licencji klubów sportowych od orzeczeń polskiego związku sportowego klubowi sportowemu przysługiwała skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego (art. 6 ust. 7 ustawy). Możliwość składania takich skarg budziła jednak kontrowersje – w orzecznictwie sformułowano opinie, w myśl których konsekwencją tej możliwości była kolizja obowiązku polskiego związku sportowego w zakresie sprawnej organizacji corocznych rozgrywek ligowych oraz prawa klubu sportowego do zaskarżenia decyzji w sprawie licencji na uczestnictwo w tych rozgrywkach. Sądowoadministracyjna kontrola decyzji w sprawie licencji bywała uznawana za nieefektywną, ponieważ nie można było oczekiwać od sądów administracyjnych wydania rozstrzygnięć w terminie narzuconym ze względu na specyfikę rozgrywek ligowych (ich kalendarz). Wątpliwości były dodatkowo pogłębiane przez to, że ustawa wprowadzała równoległe właściwość sądów administracyjnych do rozpoznawania skarg na decyzje ministra właściwego do spraw sportu, który – jako organ administracji publicznej – sprawował nadzór nad polskimi związkami sportowymi (szerzej: uzasadnienie do wyroku TK z dnia 19 października 2010 r. [P 10/10, LEX nr 607436], por. także M. Kolasinski, *Glosa do wyroku TK z dnia 19 października 2010 r.*, P 10/10; tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX).

wyrazić zgodę na rozpowszechnianie swojego wizerunku w stroju reprezentacji kraju – w rozumieniu art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁸¹ (art. 33 ust. 2 ustawy).

5. Poddawanie się kontrolnym badaniom antydopingowym (art. 53 ust. 1 ustawy). Zgodnie z treścią art. 53 ust. 2 ustawy zawodnik poddawany był kontroli antydopingowej w czasie zawodów sportowych oraz poza zawodami sportowymi – w czasie treningów, zgrupowań, konsultacji i innych zajęć sportowych. Warto zauważyć, że w nowej regulacji dodano bardzo ważny przepis karny – jeżeli zawodnik odmówił poddania się kontroli antydopingowej, w tym nie zgłosił się do tej kontroli, podlegał karze pozbawienia licencji zawodnika na okres od sześciu miesięcy do dwóch lat (art. 53 ust. 3 ustawy). Podobnie jak wcześniej zawodnicy, trenerzy oraz inne osoby ponosiły także odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie przepisów antydopingowych określonych przez międzynarodowe organizacje sportowe (art. 55 ustawy).

Bezpośrednie porównanie powyższego katalogu obowiązków zawodnika z katalogiem formułowanym w ustawie o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. prowadzi do wniosku, że zakres obowiązków zawodnika w obu aktach prawnych określany był podobnie szeroko. Regulacja nowsza była jednak znacznie bardziej precyzyjna (np. bardziej szczegółowe przepisy dotyczące licencji czy też badań antydopingowych). Dokładna analiza obowiązków formułowanych w obu aktach prawnych – obok podobieństw – wykazuje jednak pewne różnice. Za szczególnie zaskakujące należy uznać odstępianie od nałożenia bezwarunkowego i dotyczącego wszystkich zawodników obowiązku poddawania się badaniom lekarskim. W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. były wprowadzone regulacje dotyczące badań lekarskich, ale dotyczyły one jedynie etapu przed uzyskaniem licencji zawodnika (art. 29 ust. 2 ustawy – do wniosku o przyznanie licencji zawodnika należało dołączyć m.in. zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań do uprawiania określonej dyscypliny sportu) oraz zawodników kadry narodowej (por. np. art. 32 ust. 3 ustawy). Inną, na szczęście zdecydowanie mniej kontrowersyjną nowością, były uregulowania dotyczące wizerunku zawodnika. Wprowadzenie takich uregulowań było naturalną konsekwencją komercjalizacji sportu; trudno poddać krytyce obowiązek udostępnienia na zasadach wyłączności wizerunku zawodnika w stroju reprezentacji kraju polskiemu związkowi sportowemu, który przecież nieraz miał i ma nadal istotny udział w finansowaniu aktywności sportowej.

⁸¹ Dz.U. 2000, Nr 80, poz. 904 ze zm.

B. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA UPRAWNIEŃ ZAWODNIKA

Istotnym elementem statusu prawnego zawodnika jest naturalnie zakres jego uprawnień. Podobnie jak wcześniejsze ustawy kształtujące ten status również ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym zawierała szereg przepisów określających uprawnienia zawodnika. Do najważniejszych ustawowo regulowanych uprawnień zawodnika w okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym należały zatem:

1. Prawo zawodników, którzy nie otrzymywali wynagrodzenia w związku z uprawianiem sportu kwalifikowanego, do stypendium sportowego, wypłacanego przez klub sportowy na podstawie umowy określającej co najmniej obowiązki zawodnika i klubu sportowego oraz wysokość stypendium (art. 34 ust. 1).
2. Prawo do przyznawanego przez jednostki samorządu terytorialnego i finansowanego z budżetów tych jednostek stypendium sportowego dla zawodników osiągających wysokie wyniki sportowe w krajowym lub międzynarodowym współzawodnictwie sportowym; tryb i warunki przyznawania, wstrzymywania i pozbawiania takiego stypendium określał organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego (art. 35 ust. 1 i 2)⁸². Warto odnotować, że zawodnicy pobierający sty-

⁸² Uprawnienia jednostki samorządu terytorialnego w zakresie finansowego wspierania sportu kwalifikowanego w okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym były ograniczone wyłącznie do możliwości przyznawania stypendiów sportowych oraz nagród i wyróżnień zawodnikom, którzy osiągnęli wysokie wyniki sportowe. W przeciwieństwie do rozwiązań obowiązujących dzisiaj przedsięwzięcia związane z funkcjonowaniem sportu kwalifikowanego jako takiego nie mieściły się w zakresie spraw publicznych o znaczeniu lokalnym i nie stanowiły zaspokojenia zbiorowych potrzeb wspólnoty (wyrok WSA w Gliwicach z dnia 19 lipca 2006 r. [I SA/GI 927/06, LEX nr 195716]; por. także uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Olsztynie z dnia 29 lipca 2008 r.: „nie wszystkie przedsięwzięcia związane z funkcjonowaniem sportu kwalifikowanego jako takiego, mieszczą się w zakresie spraw publicznych o zakresie lokalnym i stanowią zaspokojenie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej” [XXIII/264/08, LEX nr 484659]; czy też uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Gdańsku z dnia 21 stycznia 2010 r.: „sport kwalifikowany nie jest zadaniem należącym do katalogu zadań własnych gminy” [016/g325/D/10, LEX nr 627480]). Uzupełnieniem takiej interpretacji ówczesnej regulacji prawnej była jedna z tez wyroku NSA w Warszawie z dnia 25 września 2007 r., w myśl której zawarty w art. 2 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym przepis: „jednostki samorządu terytorialnego mogą wspierać, w tym finansowo, rozwój sportu kwalifikowanego”, nie mógł stanowić samoistnej (samodzielnej) podstawy do finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego działań podejmowanych w ramach sportu kwalifikowanego, np. działalności klubów sportowych (II GSK 150/07, LEX nr 374759). Bardzo podobnie brzmią wyroki NSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2008 r. oraz WSA w Warszawie z dnia 24 czerwca 2010 r.: „przepis art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (...) nie może być samodzielną podstawą podjęcia przez jednostki samorządu terytorialnego uchwały o finansowaniu działalności klubów sportowych prowadzących rozgrywki ligowe w formach nieprzewidzianych w art. 35 lub art. 37 ustawy o sporcie kwalifikowanym” i „przepis art. 2 ust. 2 ustawy z 2005 r. o sporcie kwalifikowanym ma charakter normy ogólnej (...). Przepis ten

pendia sportowe byli uznawani za tzw. stypendystów sportowych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁸³.

3. Prawo reprezentantów Polski na igrzyskach olimpijskich do przyznawanego przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu na wniosek osoby zainteresowanej lub z własnej inicjatywy świadczenia z budżetu państwa. Omawiane świadczenie przysługiwało w danym roku kalendarzowym początkowo w wysokości przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim roku kalendarzowym. Po zmianie dokonanej z dniem 5 października 2007 r. na mocy art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw⁸⁴ świadczenie przysługujące w danym roku budżetowym ustalano na podstawie kwoty bazowej dla członków korpusu służby cywilnej, której wysokość, ustaloną według odrębnych zasad, określała ustawa budżetowa, oraz mnożnika kwoty bazowej⁸⁵. Świadczenie to przysługiwało tym reprezentantom, którzy (art. 38 ust. 1, 2 i 3):

upoważnia organ do stanowienia prawa jedynie w zakresie wyraźnie ustanowionego w ustawie upoważnienia" (II GSK 328/07, LEX nr 471064; V SA/Wa 502/10, LEX nr 643984), a także np. uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Gdańsku z dnia 14 stycznia 2010 r.: „z art. 2 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym wynika, że jednostki samorządu terytorialnego mogą wspierać finansowo rozwój sportu kwalifikowanego. Jednakże przepis ten (...) sam w sobie nie stanowi podstawy do finansowego wspierania rozwoju sportu kwalifikowanego" (005/g221/D/10, LEX nr 627524). Cenną i trafną refleksję związaną z charakterem wspomnianego „wspierania” rozwoju sportu zawarto z kolei w uchwale Regionalnej Izby Obrachunkowej w Rzeszowie z dnia 9 marca 2010 r.: „zadaniem własnym gminy nie jest prowadzenie działalności w zakresie sportu kwalifikowanego, lecz jedynie wspieranie, w tym finansowe, sportu kwalifikowanego. Wsparcie może w szczególności dotyczyć udostępniania infrastruktury sportowej, jak również w trybie odrębnej uchwały udzielania dotacji klubom sportowym na wspieranie ich działalności sportu kwalifikowanego" (VI/992/10, LEX nr 628266). „Wspieranie” nie oznaczało naturalnie przejmowania obowiązków statutowych klubu sportowego (por. uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Bydgoszczy z dnia 17 lutego 2010 r. [IV/11/10, LEX nr 627567]). W kontekście formy prawnej uchwałę w sprawie określenia warunków i trybu wspierania finansowego rozwoju sportu kwalifikowanego zaliczano do aktów prawa miejscowego przy czym rada gminy władna była określać wyłącznie warunki i tryb wsparcia, a nie jego formy (por. uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Warszawie z dnia 22 grudnia 2009 r. [353/K/09, LEX nr 560078] oraz wyrok WSA w Krakowie z dnia 13 maja 2010 r. [I SA/Kr 347/10, LEX nr 662034]). Należy dodać, że – jak podkreślił NSA w Warszawie w wyroku z dnia 3 kwietnia 2007 r. (II GSK 365/06, LEX nr 341349) – uchwała taka musiała w podstawie prawnej zawierać poza art. 2 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym, także wskazanie tych przepisów ustaw odrębnych, które w danym przypadku umożliwiały udzielenie konkretnej formy wsparcia finansowego dla konkretnego podmiotu ze sfery sportu kwalifikowanego.

⁸³ Dz.U. 1988, Nr 137, poz. 887 ze zm.

⁸⁴ Dz.U. 2007, Nr 171, poz. 1208.

⁸⁵ W wysokości 1,3255.

- zdobyli co najmniej jeden medal olimpijski,
 - ukończyli 35. rok życia,
 - nie uczestniczyli we współzawodnictwie sportowym,
 - mieli obywatelstwo polskie,
 - mieli stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej,
 - nie byli karani za przestępstwo popełnione umyślnie.
4. Prawo do wyróżnień i nagród przyznawanych ze środków budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Prawo to przysługiwało zawodnikom, którzy osiągnęli wysokie wyniki w krajowym lub międzynarodowym współzawodnictwie sportowym (art. 37 ust. 1 ustawy). Nagrody ze środków budżetu państwa przyznawał minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu; minister ten ponadto określał w drodze rozporządzenia warunki i tryb przyznawania wyróżnień i nagród, rodzaje wyróżnień i nagród oraz wysokość nagród pieniężnych, uwzględniając rodzaje osiągnięć sportowych, za które zawodnicy mogli otrzymać wyróżnienia i nagrody⁸⁶. W przypadku nagród i wyróżnień finansowanych z budżetu jednostki samorządu terytorialnego warunki i tryb przyznawania tych wyróżnień i nagród, rodzaje wyróżnień i nagród oraz wysokość nagród pieniężnych określał organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, w drodze uchwały (art. 37 ust. 4 ustawy)⁸⁷. Analizując zmiany regulacji prawnej, warto odnotować, że w dniu 5 października 2007 r. na mocy art. 1 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw dodano art. 37 ust. 3a, zgodnie z treścią którego jednostki samorządu terytorialnego mogły przyznawać wyróżnienia i nagrody nie tylko zawodnikom, ale także trenerom i działaczom sportowym.

⁸⁶ W okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym obowiązywało rozporządzenie ministra sportu z dnia 22 września 2006 r. w sprawie wyróżnień i nagród dla zawodników (Dz.U. 2006, Nr 181, poz. 1332).

⁸⁷ Cenne refleksje na temat przyznawania nagród pieniężnych przez jednostki samorządu terytorialnego zawarto w uzasadnieniu rozstrzygnięcia nadzorczego Wojewody Lubelskiego z dnia 19 listopada 2007 r. (NK.II.0911/382/07, LEX nr 415985). Jak podkreślił wojewoda, z przepisu art. 37 ustawy o sporcie kwalifikowanym wynikało jednoznacznie, iż nagrody pieniężne mogły być przyznawane nie tylko zawodnikom zrzeszonym w klubach sportowych, ale także zawodnikom niezrzeszonym, a zatem odpowiednia uchwała powinna obejmować obie kategorie zawodników. Zdaniem wojewody, warunki przyznawania nagród, w szczególności osiągnięcia sportowe, które uzasadniały przyznawanie nagród, winny być tak ustalone, żeby ci spośród zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym, którzy spełniali warunki, od których zależało przyznanie nagrody, mieli równe szanse na uzyskanie tej nagrody.

5. Szczególne uprawnienia zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej, takie jak prawo do:
- uczestniczenia w przygotowaniach do udziału w międzynarodowych zawodach sportowych oraz udział w tych zawodach (art. 32 ust. 1 ustawy),
 - opieki medycznej (art. 32 ust. 2 ustawy),
 - szkolenia sportowego i przygotowania do udziału w reprezentacji kraju także w przypadku powołania do odbycia zasadniczej służby w obronie cywilnej, w przypadku powołania do pełnienia służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych oraz w przypadku powołania do pełnienia zasadniczej służby wojskowej (art. 32 ust. 6, 7 i 8),
 - otrzymywania stypendium sportowego niezależnie od pobieranego wynagrodzenia z tytułu uprawiania sportu kwalifikowanego, jeżeli zawodnik uzyskał kwalifikacje do igrzysk olimpijskich bądź zajął miejsce medalowe we współzawodnictwie międzynarodowym i zobowiązał się w formie pisemnej do realizacji programu przygotowań olimpijskich albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy, oraz do udziału w tych zawodach (art. 34 ust. 2 ustawy). W rezultacie nowelizacji treści art. 34 ust. 2, dokonanej na mocy art. 1 ustawy z dnia 24 lutego 2006 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym⁸⁸ z dniem 3 maja 2006 r., prawo do otrzymywania stypendium sportowego niezależnie od otrzymywanego wynagrodzenia z tytułu uprawiania sportu kwalifikowanego przysługiwało członkowi kadry narodowej, jeżeli zajął miejsce od pierwszego do ósmego we współzawodnictwie międzynarodowym i – podobnie jak wcześniej – zobowiązał się w formie pisemnej do realizacji programu przygotowań do igrzysk olimpijskich albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy, oraz do udziału w tych zawodach.

W porównaniu z uprawnieniami zawodnika formułowanymi w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej widoczne są pewne zmiany. Warto w tym miejscu zauważyć np.:

1. Rozszerzenie możliwości współuczestniczenia jednostek samorządu terytorialnego w finansowaniu świadczeń na rzecz zawodników.
2. Sformułowanie prawa reprezentantów Polski na igrzyskach olimpijskich do przyznawanego przez ministra właściwego do spraw kultury

⁸⁸ Dz.U. 2006, Nr 64, poz. 448.

fizycznej i sportu na wniosek osoby zainteresowanej lub z własnej inicjatywy świadczenia z budżetu państwa.

3. Poszerzenie katalogu szczególnych praw zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej, np. o możliwość otrzymywania stypendium sportowego niezależnie od otrzymywanego wynagrodzenia z tytułu uprawiania sportu kwalifikowanego – w przypadku uzyskania kwalifikacji do igrzysk olimpijskich lub zajęcia miejsca medalowego we współzawodnictwie międzynarodowym (w późniejszym okresie miejsca od pierwszego do ósmego we współzawodnictwie międzynarodowym).
4. Rezygnację z formułowania takich uprawnień, jak:
 - prawo do bezpiecznego i higienicznego uprawiania sportu, rekreacji ruchowej i zajęć rehabilitacyjnych,
 - prawo zawodników niepełnosprawnych do urządzeń sportowych i sprzętu sportowego budowanych i modernizowanych tak, by uwzględniać warunki umożliwiające korzystanie z tych obiektów przez osoby niepełnosprawne,
 - możliwość uprawiania sportu bez konieczności przerywania studiów.

Eliminację wskazanych wyżej uprawnień z ustawowego ich katalogu należy uznać za zaskakującą, aczkolwiek jej znaczenie w praktyce było niewątpliwie mniejsze niż podobnych modyfikacji regulacji prawnej dokonywanych w przeszłości; trzeba bowiem pamiętać, że w przeciwieństwie do początkowego okresu regulacji odrębnej stowarzyszeń sportowych w okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym prawa i obowiązki zawodników regulowane były już głównie na poziomie regulacji wewnętrznych polskich związków sportowych.

Kończąc ogólną charakterystykę uprawnień zawodnika w okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym, warto dodać, że interesujące dodatkowe uprawnienie zawodnika (aktualne też obecnie) wynika z orzecznictwa. Otóż zawodnicy podczas niektórych rodzajów zawodów nie byli i nadal nie są zobowiązani do przestrzegania przepisów związanych z powszechnym korzystaniem z rzeczy publicznych. Przełomowe znaczenie ma w tym miejscu postanowienie SN z dnia 7 stycznia 2008 r.⁸⁹ Sąd uznał, że „na odcinku specjalnym rajdu samochodowego zawodnik nie jest zobowiązany do przestrzegania przepisów ruchu drogowego, w tym zasady prędkości bezpiecznej”. W uzasadnieniu podkreślono m.in., że rajd jest odmianą sportu wyczynowego, a zatem w założeniu jest związany z pokonywaniem barier ograniczających codzienną ludzką egzystencję, balansowaniem na granicy praw fizyki; w tej sytuacji trudno byłoby sobie

⁸⁹ V KK 158/07, LEX nr 370044.

wyobrazić, aby kierowca musiał uwzględniać administracyjne ograniczenia prędkości czy inne obowiązki ruchu drogowego. Zdaniem Sądu, co należy uznać za oczywiste – w toku wyścigu prowadzonego na drogach zarezerwowanych wyłącznie dla zawodników stają się oni ich jedynymi użytkownikami, co w konsekwencji prowadzi do zwolnienia z obowiązku stosowania się do ogólnych reguł wiążących normalnych użytkowników drogi⁹⁰.

⁹⁰ Omawiane orzeczenie jest – co należy dostrzec – źródłem kontrowersji. I tak R.A. Stefański, autor glosy krytycznej, podkreśla, że z istoty rajdów, a zwłaszcza na odcinkach specjalnych, wcale nie wynika, że ich uczestników nie obowiązują zasady bezpieczeństwa – obowiązani są oni dostosować się do reguł, które ustalają porządek przebiegu rajdu i gwarantują bezpieczeństwo zarówno jego uczestnikom, jak i osobom postronnym, np. kibicom. Zdaniem R.A. Stefańskiego, w trakcie zawodów sportowych ich uczestnicy obowiązani są przestrzegać ogólnych zasad ostrożności, a jeżeli są przewidziane szczególne zasady – respektowania także tych zasad. W zakresie rajdów samochodowych ich uczestnicy biorą bowiem udział w ruchu drogowym i w związku z tym „już *prima vista* nasuwa się wniosek, że powinni przestrzegać zasad obowiązujących w ruchu drogowym” (R.A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z dnia 7 stycznia 2008 r., V KK 158/07*, glosa dostępna w systemie informacji prawnej LEX). Autor niniejszego opracowania przychyliła się jednak zdecydowanie do poglądu SN; należy też zgodzić się z M. Bojarskim, autorem glosy aprobującej. Jak się bowiem wydaje, SN słusznie zwrócił uwagę na dopuszczalność wyłączenia odpowiedzialności karnej za spowodowanie wypadku w sporcie na podstawie kontraktów dozwolonego ryzyka sportowego. Zdaniem M. Bojarskiego, pojęcie ryzyka w prawie karnym zostało wprowadzone w ściśle określonym celu: „było to swojego rodzaju »zielone światło« dla działań, które dodatnio ocenione ze społecznego punktu widzenia mieściły jednak w sobie pewien stopień niepowodzenia, co w ostatecznym rachunku mogło doprowadzić do straty (szkody)”. M. Bojarski trafnie podkreśla, że bez względu na to, czy chodzi o ryzyko sportowe, nowatorskie, zabiegu leczniczego czy inne – stanowi ono zawsze problem wyłączenia odpowiedzialności karnej przy spełnieniu określonych warunków jego legislacji (M. Bojarski, *Glosa do postanowienia SN z dnia 7 stycznia 2008 r., V KK 158/07*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX). Szerzej na temat dopuszczalności funkcjonowania kontraktów pozaustawowych zob. M. Gabriel-Węglowski, *Dopuszczalność funkcjonowania kontraktów pozaustawowych*, publikacja dostępna w systemie informacji prawnej LEX. Interesujące rozważania na temat ryzyka sportowego zawarte są także w opracowaniu R. Kubiaka, *Legalność pierwotna ryzyka sportowego*, który zwraca uwagę na to, że ryzyko takie powszechnie uznawane jest w doktrynie prawa karnego za okoliczność usprawiedliwiająca, uzasadniająca tym samym brak odpowiedzialności karnej za wypadki sportowe, przy czym część autorów wskazuje właśnie na kontraktowy charakter tej konstrukcji, skutkujący eliminacją odpowiedzialności karnoprawnej w toku analizy bezprawności. Sam R. Kubiak jednak przychyliła się do stanowiska, w myśl którego ryzyko sportowe jest analogiczne do instytucji ryzyka dnia codziennego i polega na społecznej tolerancji zagrożeń dla dóbr prawnych w umownie przyjętych granicach (R. Kubiak, *Legalność pierwotna ryzyka sportowego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 12, s. 35). Warto dodać, że złożona problematyka ryzyka sportowego podejmowana jest także w pracach A.J. Szwarca (np. A.J. Szwarz, *Wypadki sportowe a prawo karne*, „Sport Wyczynowy” 1971, nr 9, s. 56 i nast.; A.J. Szwarz, *Postulaty karania sprawców wypadków sportowych*, „Sport Wyczynowy” 1972, nr 2, s. 42 i nast.; A.J. Szwarz, *Zakazy uprawiania sportu a odpowiedzialność karna za wypadki sportowe*, „Sport Wyczynowy” 1972, nr 3, s. 45 i nast.; A.J. Szwarz, *Podstawy wyłączenia odpowiedzialności karnej za wypadki w sporcie*, „Sport Wyczynowy” 1972, nr 5, s. 47 i nast.; czy wreszcie A.J. Szwarz, *Karnoprawne funkcje reguł sportowych*, Poznań 1977.

C. STYPENDIA

W latach 2005-2010 jednym z najważniejszych uprawnień zawodników było – podobnie jak wcześniej – prawo do stypendium sportowego. Uprawnienie to było początkowo szczegółowo precyzowane przez przepisy zawarte w rozporządzeniu Ministra Sportu z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej, a od dnia 3 października 2006 r. przez przepisy rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. o tym samym tytule. Analiza zapisów wcześniejszego ze wskazanych aktów wykonawczych wykazuje, że w stosunku do regulacji zawartej w rozporządzeniu z dnia 4 stycznia 2001 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej odstąpiono od odrębnego formułowania zasad, trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry olimpijskiej. W dziedzinie stypendiów dla członków kadry narodowej zmieniono natomiast wymagania stawiane zawodnikom. Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 15 grudnia 2005 r. członek kadry narodowej mógł otrzymywać stypendium sportowe, jeżeli:

- uzyskał kwalifikacje do igrzysk olimpijskich i zobowiązał się w formie pisemnej do realizacji programu przygotowań olimpijskich lub
- zajął miejsce medalowe we współzawodnictwie międzynarodowym, w którym brało udział co najmniej 12 zawodników w danej konkurencji sportowej bądź 8 drużyn, osad lub załóg,
- zobowiązał się w formie pisemnej do realizacji programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy, oraz do udziału w tych zawodach.

W stosunku do starszej regulacji zwraca także uwagę obniżenie rangi zawodów, w których zawodnik musiał uzyskać miejsce medalowe. Wcześniej były to mistrzostwa świata lub Europy w kategorii seniorów, zgodnie z nowszą regulacją wystarczyło „współzawodnictwo międzynarodowe”, w którym brało udział co najmniej 12 zawodników w danej konkurencji sportowej bądź 8 drużyn, osad lub załóg. Z drugiej strony zaostrożono wymagania związane z liczebnością uczestników zawodów – wcześniej dla uzyskania stypendium wystarczył udział w mistrzostwach, w których brało udział co najmniej ośmiu zawodników w danej konkurencji sportowej bądź sześć drużyn, osad lub załóg.

Wysokość stypendium, tak samo jak wcześniej, powiązано ze stałą kwotą bazową, tzw. podstawą⁹¹. Odmienne jednak określano maksymalną wysokość stypendium. Zgodnie z treścią § 5 ust. 1 rozporządzenia z dnia 15 grudnia 2005 r. maksymalna wysokość stypendium dla członka kadry na-

⁹¹ Wynoszącą tak jak wcześniej 2300 zł (§ 4 rozporządzenia z dnia 15 grudnia 2005 r.).

rodowej w dyscyplinach i konkurencjach sportowych objętych programem igrzysk olimpijskich wynosiła od 0,5-krotności podstawy za zajęcie miejsca medalowego w mistrzostwach Europy juniorów i młodzieżowców do trzykrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca w igrzyskach olimpijskich lub mistrzostwach świata. W przypadku dyscyplin i konkurencji sportowych nieobjętych programem igrzysk olimpijskich maksymalna wysokość stypendium wynosiła natomiast od 0,3-krotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca w mistrzostwach Europy, do jednokrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca w mistrzostwach świata (§ 5 ust. 2 rozporządzenia). Wcześniej członek kadry olimpijskiej miał prawo do wysokości stypendium maksymalnie do trzykrotności podstawy, a członek kadry narodowej i kadry paraolimpijskiej do jednokrotności podstawy (§ 9 rozporządzenia z dnia 4 stycznia 2001 r.).

W zakresie cofania i wstrzymywania stypendium rozwiązania zawarte w rozporządzeniu z 2005 r. są podobne, aczkolwiek mniej precyzyjnie sformułowane niż rozwiązania funkcjonujące w okresie obowiązywania wcześniejszych aktów wykonawczych. Wcześniejsze regulacje dokładnie określały odrębnie okoliczności cofania oraz wstrzymywania stypendium; regulacja z 2005 r. wspólnie określała okoliczności, w których minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu „wstrzymuje lub pozbawia” członka kadry narodowej stypendium (§ 9 ust. 1 rozporządzenia). Warto zauważyć, że wstrzymanie lub pozbawienie stypendium następowało z własnej inicjatywy ministra bądź na wniosek właściwego polskiego związku sportowego, przy czym tak surowy środek dyscyplinujący zawodnika mógł być zastosowany podobnie jak wcześniej, np. gdy zawodnik zaniedbywał realizację programu przygotowań olimpijskich bądź programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy (§ 9 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia). Można zatem uznać, że pozostawiono ministrowi swobodę podjęcia rozstrzygnięcia w zakresie wstrzymania lub pozbawienia stypendium. Zdaniem autora, tak daleko idąca uznaniowość nie była rozwiązaniem trafnym; niestety, zostało ono utrzymane w treści rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (§ 8 rozporządzenia). Warto ponadto odnotować, że nowsze rozporządzenie zmniejszało liczbę warunków, które musiał spełnić zawodnik dla uzyskania stypendium. Podstawowym warunkiem było zdobycie odpowiedniego miejsca w zawodach odpowiedniej rangi. Odstąpiono jednocześnie od pisemnych zobowiązań realizacji programu przygotowań olimpijskich, a także przygotowań do mistrzostw świata lub Europy. Zgodnie z treścią § 3 ust. 1 rozporządzenia stypendium mógł otrzymać członek kadry narodowej w dyscyplinach i konkurencjach sportowych objętych programem igrzysk olimpijskich, który:

- a. zajął miejsce od pierwszego do ósmego w igrzyskach olimpijskich w kategorii seniorów, w mistrzostwach świata w kategorii seniorów oraz w mistrzostwach Europy w kategorii seniorów (w takiej sytuacji najwyższa stawka stypendium wynosi od 0,4-krotności podstawy do trzykrotności podstawy – § 3 ust. 1 pkt 3 lit. h oraz § 3 ust. 1 pkt 1 lit. a rozporządzenia);
- b. zajął miejsce od pierwszego do trzeciego w mistrzostwach świata bądź Europy w kategorii młodzieżowców lub kategorii juniorów (w takiej sytuacji najwyższa stawka stypendium wynosi od 0,3- do 0,8-krotności podstawy – § 3 ust. 1 pkt 6 lit. c oraz pkt 5 lit. a);
- c. zajął od pierwszego do szóstego miejsca we współzawodnictwie międzynarodowym w kategorii seniorów w następujących zawodach⁹²:
 - zawody cyklu pucharu świata,
 - zawody cyklu grand prix w dyscyplinach indywidualnych,
 - finał ligi światowej i grand prix w zespołowych grach sportowych,
 - zawody cyklu world tour,
 - światowe turnieje w sportach walki,
 - zawody cyklu pucharu Europy,
 - mistrzostwa Unii Europejskiej,

⁹² Lista tych zawodów została istotnie zmieniona z dniem 15 lutego 2008 r. przez § 1 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 17 stycznia 2008 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. 2008, Nr 17, poz. 109).

W pierwszym okresie obowiązywania analizowanego rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej lista zawodów, w przypadku których zajęcie od pierwszego do szóstego miejsca we współzawodnictwie międzynarodowym było źródłem prawa do stypendium, obejmowała następujące zawody:

- Baltic Cup – curling,
- zawody cyklu grand prix,
- Halowe Mistrzostwa Europy w Hokeju na Trawie,
- Kiel Week – żeglarstwo,
- Liga Światowa w Piłce Siatkowej – finał,
- Mistrzostwa Krajów Nadbałtyckich w Podnoszeniu Ciężarów,
- mistrzostwa Unii Europejskiej,
- otwarte mistrzostwa narodowe członków światowej federacji w badmintonie, taekwondo i zapasach,
- Polish Open w Tenisie Stołowym,
- Polish Open w Zapasach,
- Puchar Europy w Lekkoatletyce,
- Semaine Olympique Française (SOF Hyeres) – żeglarstwo,
- Tour de Pologne – kolarstwo,
- Turniej im. Feliksa Stamma – boks,
- Turniej Narodów w Hokeju na Trawie,
- turnieje Wielkiego Szlama – tenis,
- World Grand Prix w Piłce Siatkowej – finał,
- zawody cyklu pucharu świata,
- zawody cyklu World Pro Tour – tenis stołowy.

w takiej sytuacji najwyższa stawka stypendium wynosiła od 0,3- do jednokrotności podstawy (§ 3 ust. 1 pkt 4 lit. a, f)⁹³.

W przypadku dyscypliny i konkurencji nieobjętych programem igrzysk olimpijskich stypendium mógł otrzymać członek kadry narodowej, który zajął miejsce od pierwszego do trzeciego w mistrzostwach świata lub Europy w kategorii seniorów (w takiej sytuacji najwyższa stawka stypendium również wynosiła od 0,3- do jednokrotności podstawy – § 3 ust. 2 pkt 2 lit. c oraz 1 lit. a).

Jak widać, zarówno w stosunku do przepisów z 2005 r., jak i w stosunku do regulacji jeszcze wcześniejszych istotnie złagodzone minimalne warunki brzegowe uzyskania stypendium – wcześniej jedynie zdobycie miejsc medalowych było źródłem prawa do stypendium. Z drugiej strony zwiększono rangę zawodów, na których należało zdobyć odpowiednie miejsce – do formułowanego wcześniej warunku udziału minimalnie 12 zawodników w danej konkurencji sportowej, a także co najmniej 8 drużyn, osad lub załóg, dodano jeszcze wymóg uczestnictwa co najmniej 8 państw (§ 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia z dnia 20 września 2006 r.). Z kolei w sferze określania wysokości stypendium zwiększono zauważalnie liczbę formułowanych w rozporządzeniu wielokrotności podstawy w zależności od zdobytego miejsca i rodzaju zawodów przy niezmiennych w sposób istotny stawkach. Za zdecydowany krok wstecz można uznać natomiast sposób określania w nowszym rozporządzeniu okoliczności czasowego lub permanentnego pozbawienia stypendium. Zrezygnowano bowiem z konieczności dołączania do wniosku o wstrzymanie lub pozbawienie członka kadry narodowej stypendium wyjaśnień zawodnika oraz opinii trenera kadry narodowej co do okoliczności uzasadniających wstrzymanie lub pozbawienie stypendium i tym samym naturalnie odstąpiono od badania tych wyjaśnień i opinii. Zmieniono też konstrukcję odpowiedniego przepisu (§ 9 rozporządzenia z dnia 15 grudnia 2005 r. wobec § 8 rozporządzenia z dnia 20 września 2006 r.) w taki sposób, że przestało z niego wynikać, jakimi kryteriami powinien kierować się minister, wydając rozstrzygnięcie w sprawie wstrzymania bądź pozbawienia stypendium. Wcześniej kryteria te były określone jednoznacznie, można domniemywać, że z nowego przepisu wynikało swobodne uznanie ministra w tej materii.

D. WYRÓŻNIENIA I NAGRODY

Kolejnym istotnym uprawnieniem zawodników jest prawo do wyróżnień i nagród. Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 22 września 2006 r. w sprawie wyróżnień i nagród dla zawodników wyróżnieniami dla zawodników przyznawanymi za osiągnięcie wysokich wyników sportowych w krajowym lub międzynarodowym współzawodnictwie

⁹³ Wysokość podstawy była identyczna jak wcześniej i wynosiła 2300 zł (§ 2 rozporządzenia).

sportowym były plakietki, puchary i dyplomy. Wyróżnienia mogły być przyznawane zawodnikom, którzy (§ 3 rozporządzenia):

- zajęli pierwsze, drugie lub trzecie miejsce na igrzyskach olimpijskich, mistrzostwach świata lub Europy,
- ustanowili rekord świata, Europy lub Polski,

przy czym minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu przyznawał wyróżnienia zawodnikom na wniosek właściwego polskiego związku sportowego udokumentowany protokołem z wynikami zawodów (§ 4 ust. 1 rozporządzenia).

W porównaniu z wcześniej obowiązującymi regulacjami dotyczącymi wyróżnień⁹⁴ na pierwszy plan wysuwa się eliminacja osiągnięcia wysokiego wyniku sportowego o niewymiernym charakterze, np. samotnego rejsu żeglarskiego dookoła świata czy zdobycia trudnego szczytu górskiego, jako okoliczności uzasadniającej przyznanie wyróżnienia. Zdaniem autora, zmianę tę należy uznać za niezrozumiałą; nic bowiem nie stoi na przeszkodzie niezwiązanego z wysokimi kosztami doceniania i motywowania zawodników, którzy wprawdzie nie zdobywają konkretnego medalu, ale realizują wyjątkowe przedsięwzięcie, nieraz w większym zakresie promujące Polskę na gruncie międzynarodowej opinii publicznej niż „klasyczny” medal w zawodach.

Istotnym elementem motywowania zawodników obok wyróżnień były i są nadal nagrody pieniężne. Zgodnie z treścią § 6 ust. 2 analizowanego rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 22 września 2006 r. nagrody mogły być przyznawane zawodnikom wyłącznie w kategorii seniorów, za zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca (§ 7 ust. 1):

- na igrzyskach olimpijskich,
- w mistrzostwach świata lub Europy,
- na uniwersjadzie letniej i zimowej,
- na akademickich mistrzostwach świata,

przy czym w zawodach dla ich uznania w kontekście nagrody musiało brać udział co najmniej:

- 12 zawodników w konkurencjach indywidualnych,
- 8 drużyn, osad lub załóg w dyscyplinach sportu i konkurencjach sportowych zespołowych,
- 8 państw⁹⁵.

⁹⁴ Zawartymi w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 listopada 2003 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania, a także rozporządzeniu z dnia 14 marca 2001 r. o takim samym tytule.

⁹⁵ Nagroda mogła być wyjątkowo przyznana także wtedy (§ 7 ust. 2 rozporządzenia):

- jeżeli regulamin zawodów przewiduje udział mniejszej liczby zawodników, drużyn, osad lub załóg w danej dyscyplinie sportu lub konkurencji sportowej,

Podobnie jak wcześniej podstawę ustalenia wysokości nagrody stanowiła kwota 2300 zł (§ 10 rozporządzenia). W przypadku dyscyplin sportu i konkurencji sportowych objętych programem igrzysk olimpijskich nagroda mogła być przyznana w maksymalnej wysokości od czterokrotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca w mistrzostwach Europy do czterestokrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca na igrzyskach olimpijskich lub w mistrzostwach świata bądź ustanowienie rekordu świata (§ 11 ust. 1 pkt 5 i pkt 1 rozporządzenia). W przypadku dyscyplin sportu i konkurencji sportowych nieobjętych programem igrzysk olimpijskich, nagroda wynosić mogła natomiast maksymalnie od dwukrotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca w mistrzostwach Europy do ośmiokrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca w mistrzostwach świata (§ 11 ust. 2 pkt 4 i pkt 1 rozporządzenia).

W ramach analizowanego rozporządzenia odrębnie regulowana była maksymalna wysokość nagród w dyscyplinach sportu i konkurencjach sportowych objętych programem uniwersjad letnich i zimowych (maksymalnie od czterokrotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca na uniwersjadzie do ośmiokrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca – § 12 pkt 1 i 3 rozporządzenia) oraz w dyscyplinach sportu i konkurencjach sportowych objętych programem akademickich mistrzostw świata. W tym ostatnim przypadku wysokość nagrody nie mogła przekraczać jednokrotności podstawy za zajęcie trzeciego miejsca na akademickich mistrzostwach świata i maksymalnie pięciokrotności podstawy za zajęcie pierwszego miejsca w takich mistrzostwach (§ 13 pkt 1 i 3 rozporządzenia). Warto jednocześnie dodać, że w przypadku osiągnięcia przez zawodnika w czasie tych samych zawodów dwóch lub więcej wysokich wyników sportowych przyznawano jedną nagrodę, której wysokość nie mogła przekroczyć 75% sumy nagród za poszczególne osiągnięcia (§ 14 rozporządzenia).

Bezpośrednie porównanie treści wyżej analizowanych przepisów z rozwiązaniami funkcjonującymi wcześniej prowadzi do wniosku, że w nowszej regulacji odstąpiono od odrębnego regulowania zasad przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika; dodano w zamian przepisy kształtujące wysokość nagród w dyscyplinach sportu i konkurencjach sportowych objętych programem uniwersjad letnich i zimowych oraz w dyscyplinach sportu i konkurencjach sportowych objętych programem akademickich mistrzostw świata. Utrzymano przy tym, niestety, okrojony w 2001 r. katalog okoliczności uzasadniających przyzna-

-
- jeżeli wystąpiła naturalna niższa frekwencja w najłżejszej i najcięższej kategorii wagowej,
 - w uzasadnionych przypadkach także pomimo tego, że w zawodach brała udział mniejsza liczba odpowiednio zawodników, drużyn, osad lub załóg.

nie nagrody (zlikwidowano wtedy jako okoliczność uzasadniającą przyznanie nagrody ustanowienie rekordu Polski), ograniczając jednocześnie krąg osób uprawnionych do zawodników startujących w kategorii seniorów.

E. PRAWO DO OPIEKI MEDYCZNEJ

Należy w tym miejscu przypomnieć, że w analizowanym okresie pierwszym aktem wykonawczym regulującym zagadnienia opieki medycznej nad zawodnikami było zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami uczestniczącymi w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych. Zarządzenie to zostało jednak uchylone z dniem 7 lipca 1996 r. (uchylenie pośrednie wynikające z treści art. 65 ust. 2 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej); istotne zagadnienia opieki medycznej nad uczestnikami zawodów sportowych przez wiele następnych lat nie były wcale regulowane – zarówno bowiem w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, jak i początkowym okresie obowiązywania ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym nie wydano aktów wykonawczych w tej dziedzinie. Można zatem uznać, że analizowane dalej rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu to powrót do szczegółowej regulacji tych ważnych zagadnień. Warto jednocześnie dodać, że w dniu 8 stycznia 2007 r. Minister Sportu wydał, w oparciu o upoważnienie zawarte w art. 12a równolegle obowiązującej ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, podobne w regulowanej treści rozporządzenie w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami kadry narodowej osób niepełnosprawnych oraz kadry paraolimpijskiej.

Zgodnie z treścią § 2 rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 28 kwietnia 2006 r. opieka medyczna nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu obejmowała (analizowane rozporządzenie zostało zastąpione przez – poddane analizie w dalszej części pracy – obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich⁹⁶) odpowiednie świadczenia zdrowotne udzielane przez Centralny Ośrodek Medycyny Sportowej w Warszawie w zakresie:

- wstępnych, okresowych i kontrolnych badań lekarskich,
- profilaktyki zdrowotnej, w tym szczepień ochronnych,
- leczenia, rehabilitacji oraz działań koordynujących procesy leczenia i rehabilitacji.

⁹⁶ Dz.U. 2011, Nr 88, poz. 501.

Należy dodać, że wstępne badania lekarskie przeprowadzano bezpośrednio po zakwalifikowaniu zawodnika do kadry narodowej w olimpijskiej dyscyplinie sportu, badania okresowe w czasie realizacji przez zawodnika programu przygotowań olimpijskich albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub Europy, natomiast badaniom kontrolnym podlegali zawodnicy uczestniczący w zajęciach sportowych albo zawodach sportowych, jeżeli:

- doznany uraz lub przebyty proces chorobowy uniemożliwił im uczestniczenie w zajęciach sportowych przez okres dłuższy niż 14 dni albo
- utracili przytomność, doznali urazu głowy lub przegrali walkę przez nokaut (§ 3 ust. 1, 2 i 3).

Regulacja zawarta w rozporządzeniu z dnia 28 kwietnia 2006 r. wprowadzała wreszcie – co należy uznać za bardzo istotne – periodyczność badań. I tak np. badania stomatologiczne czy badanie ostrości wzroku przeprowadzano co 6 miesięcy (§ 5 ust. 1 rozporządzenia), konsultację laryngologiczną, badanie elektrokardiograficzne, badanie serologiczne w celu wykluczenia zakażenia wirusami zapalenia wątroby typu B i C oraz nabytego niedoboru odporności przez oznaczenie obecności antygeny HBs, przeciwciał HCV i przeciwciał HIV – co 12 miesięcy (§ 5 ust. 2 rozporządzenia). Z kolei np. badanie radiologiczne klatki piersiowej oraz badanie elektroencefalograficzne przeprowadzano co 24 miesiące (§ 5 ust. 3 rozporządzenia). Warto dodać, że w szczególnie niebezpiecznych dziedzinach sportu badania na wyjątkowo groźne choroby wykonywane były każdorazowo przed zajęciami sportowymi – badanie serologiczne w celu wykluczenia zakażenia wirusami zapalenia wątroby typu B i C oraz nabytego niedoboru odporności przez oznaczenie obecności antygeny HBs, przeciwciał HCV i przeciwciał HIV przeprowadzano każdorazowo przed dopuszczeniem do udziału w specjalistycznych zajęciach sportowych zawodników uprawiających np. boks (§ 6 rozporządzenia).

Warto odnotować, że zakres opieki medycznej przewidywanej w omawianej regulacji był stosunkowo szeroki – badania obejmowały aż 18 pozycji i były dokonywane w odpowiednim – jak się wydaje – dla dbałości o zdrowie zawodnika czasie. W porównaniu jednak do obowiązującego – jak już wspomniano – do 1996 r. zarządzenia Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami uczestniczącymi w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych, znacznie zawężono krąg zawodników, którzy podlegali opiece. Jak wynika choćby z tytułu starszego zarządzenia, szczególną opieką byli bowiem wówczas objęci wszyscy zawodnicy uczestniczący w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych, a nie tylko zawodnicy zakwalifikowani do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu. Ponadto inny

był też zakres regulacji wcześniejszego zarządzenia – regulowało ono nie tyle szczegółowe badania zawodników, ile raczej obowiązki organizatorów zawodów, zgrupowań oraz treningów sportowych związane z zapewnieniem zawodnikom odpowiedniej opieki medycznej.

Opieka medyczna nad zawodnikami kadry narodowej osób niepełnosprawnych oraz kadry paraolimpijskiej regulowana była, jak wspomniano, podobnie do opieki medycznej nad zawodnikami kadry narodowej. Zakres tej opieki był jednak węższy – nie obejmowała ona profilaktyki zdrowotnej, w tym szczepień ochronnych, a także leczenia, rehabilitacji oraz działań koordynujących procesy leczenia i rehabilitacji. Nie w pełni pokrywał się także katalog badań okresowych, które w przypadku osób niepełnosprawnych przeprowadzane były co sześć miesięcy i raz do roku w przypadku przeglądu stomatologicznego (§ 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 8 stycznia 2007 r.). I tak np. do katalogu badań osób niepełnosprawnych dodano badanie psychologiczne (w przypadku zawodników z upośledzeniem umysłowym – § 4 ust. 1 pkt 16) oraz badanie EEG (w przypadku zawodników uprawiających sporty walki – § 4 ust. 1 pkt 15), zrezygnowano natomiast z badania ostrości wzroku.

F. ZAKAZY DOTYCZĄCE ZAWODNIKÓW

Elementem statusu prawnego zawodnika są nie tylko najróżniejsze uprawnienia, ale naturalnie także dotyczące go zakazy. Już wstępna analiza przepisów ustawy o sporcie kwalifikowanym prowadzi do wniosku, że ustawodawca wycofał się jednak z szerszego formułowania zakazów; w ustawie o sporcie kwalifikowanym ustawodawca wprost formułował jedynie zakaz stosowania dopingu, definiowanego jako „stosowanie przez zawodników zakazanych środków farmakologicznych lub metod uznanych za dopingowe” (art. 50 ust. 1 i 2 ustawy).

Zawarta w ustawie z 2005 r. regulacja dotycząca dopingu była bardziej rozbudowana niż odpowiednie przepisy ustawowe z 1996 r. I tak organem właściwym w sprawach dopingu była nadal Komisja do Zwalczenia Dopingu w Sporcie (art. 51 ust. 1 ustawy). Sposób powoływania Komisji również był podobny jak w świetle przepisów ustawy o kulturze fizycznej (po nowelizacji dokonanej mocą art. 60 pkt 12 lit. b ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw) – Komisję powoływał (art. 51 ust. 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym) „minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia”. Wprowadzono jednocześnie kadencyjność członków Komisji – minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia powoływał członków Komisji na okres czteroletniej ka-

dencji spośród – podobnie jak wcześniej – „osób wykonujących zawody w szczególności w dziedzinach: medycyny, kultury fizycznej, sportu, biologii lub prawa i dających rękojmię prawidłowego wykonywania zadań Komisji” (art. 51 ust. 2 ustawy). Należy jednak podkreślić, że w pierwotnym brzmieniu przepisów zawartych w treści art. 51 ustawy o sporcie kwalifikowanym nie było wzmianki o liczebności Komisji, co można uznać za istotne niedociągnięcie. Wskazana słabość regulacji została wyeliminowana na mocy art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw poprzez dodanie art. 51 ust. 1a, zgodnie z treścią którego „Komisja liczy od 10 do 15 osób”. Warto odnotować, że po nowelizacji przepisów odwołanie członka Komisji stało się niemal niemożliwe – minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu obligatoryjnie odwoływał członka Komisji jedynie w przypadku (art. 51 ust. 3 ustawy):

- zrzeczenia się funkcji,
- choroby trwale uniemożliwiającej sprawowanie funkcji,
- skazania prawomocnym wyrokiem za popełnienie przestępstwa z winy umyślnej.

Jedyną z kolei okolicznością umożliwiającą fakultatywne odwołanie członka komisji było: „zaprzestanie wykonywania obowiązków członka Komisji przez okres co najmniej 6 miesięcy” (art. 51 ust. 4 ustawy).

Przy pierwszym badaniu wydaje się, że nie zmieniono w sposób istotny katalogu zadań realizowanych przez Komisję. Dokładna analiza treści art. 48 ust. 1 ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. oraz art. 51 ust. 7 ustawy o sporcie kwalifikowanym wykazuje jednak, że różnice były i to całkiem istotne. Według nowszej regulacji do zadań komisji należało:

- opracowywanie propozycji rozwiązań prawnych i programów walki z dopingiem w sporcie,
- przeprowadzanie kontrolnych badań antidopingowych,
- prowadzenie edukacji profilaktycznej,
- upowszechnianie listy środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe.

Różnice w stosunku do starszych uregulowań były następujące:

- w punkcie pierwszym sformułowanie „opracowywanie przepisów” zostało zastąpione przez „opracowywanie propozycji rozwiązań prawnych”,
- w punkcie drugim sformułowanie „organizowanie kontrolnych badań antidopingowych” zostało zastąpione przez „przeprowadzanie kontrolnych badań antidopingowych”,
- w punkcie ostatnim „opracowywanie listy metod i środków dopingujących” zostało zastąpione przez sformułowanie o zupełnie innym znaczeniu: „upowszechnianie listy środków farmakologicznych i metod uznanych za dopingowe”.

Jak widać, znaczenie komisji radykalnie zmniejszono. W gruncie rzeczy stała się ona podmiotem o charakterze jedynie doradczym. W aspekcie powyższej refleksji wprowadzenie kadencyjności i nieodwoływalności członków komisji należy, niestety, uznać za działanie pozorne; komisja utraciła bowiem realny wpływ na walkę ze zjawiskiem dopingu w sporcie, co wręcz podaje w wątpliwość celowość jej istnienia (szczególnie w aspekcie dalszego osłabiania pozycji Komisji w świetle uregulowań obowiązującej ustawy o sporcie). Rozwiązaniem potencjalnie ograniczającym walkę ze zjawiskiem dopingu była również pozornie nieistotna zmiana treści przepisu dotyczącego związanej z nim odpowiedzialności dyscyplinarnej. Otóż zgodnie z treścią art. 55 ustawy o sporcie kwalifikowanym zawodnicy, trenerzy oraz inne osoby ponosiły odpowiedzialność dyscyplinarną za „naruszenie przepisów antydopingowych określonych przez międzynarodowe organizacje sportowe”. Źródłem odpowiedzialności stało się zatem nie tyle samo stosowanie dopingu (tak źródło odpowiedzialności określał art. 49 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r.), ile, jak wspomniano wyżej, naruszenie przepisów antydopingowych określonych przez międzynarodowe organizacje sportowe. Zmiana ta – zdaniem autora – ułatwiała podejmowanie prób unikania odpowiedzialności za stosowanie dopingu.

5.1.3.2. Zasady i tryb zmian przynależności klubowej zawodnika

Zarówno ustawa z 2005 r., jak i akty wykonawcze wydane po 2005 r., nie określały zasad i trybu zmiany przynależności klubowej zawodników. Wobec braku regulacji stanowionej na szczeblu centralnym przyznano zatem ostatecznie organizacjom sportowym prawo do samodzielnego określania tych ważnych zagadnień. Warto bowiem przypomnieć, że wprawdzie już w okresie obowiązywania ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. zasady i tryb zmiany przynależności do klubu sportowego zawodników ustalał właściwy polski związek sportowy, jednak elementem koniecznym było zasięgnięcie opinii Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Sportu. Po wejściu w życie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. swoboda organizacji sportowych w omawianej dziedzinie została w pełni ugruntowana; swoboda ta była ponadto akcentowana w orzecznictwie. Jak podkreślono w uzasadnieniu do wyroku TK z dnia 19 października 2010 r.⁹⁷, analiza orzecznictwa NSA prowadzi do wniosku, że sąd ten konsekwentnie odmawia merytorycznej kontroli skarg nie tylko w sprawie przeniesienia zawodnika do innej drużyny sportowej⁹⁸, ale także w sprawach orzeczeń dyscyplinarnych wydanych przez związki

⁹⁷ P 10/10, LEX nr 607436.

⁹⁸ Por. np. postanowienie NSA z dnia 8 grudnia 1989 r. (I SA 832/89; niepubl.).

sportowe⁹⁹, sprawach pozbawienia uprawnień sędziów sportowych¹⁰⁰ oraz sprawach udziału zawodników lub drużyn w zawodach¹⁰¹. Sprawy te były bowiem uznawane za sprawy wewnętrzne związków sportowych, które ani nie były załatwiane w drodze decyzji administracyjnych, ani nie podlegały kognicji NSA na mocy przepisów odrębnych.

Warto w tym miejscu dodać, że konsekwencją sygnalizowanego wycofywania się państwa z ustawowego określania zakazów dotyczących zawodników była np. także eliminacja formułowanego w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. ustawowego zakazu reprezentowania jednocześnie w tej samej dyscyplinie lub dziedzinie sportu więcej niż jednego klubu sportowego lub związku sportowego.

5.1.4. Kształtowanie się uregulowań dotyczących zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie

Obowiązująca ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie podejmuje zagadnienia kształtujące status prawny zawodnika stosunkowo zwięźle. Jedyną grupą przepisów, którą można uznać za rozbudowaną w stosunku do wcześniejszych regulacji są przepisy dotyczące dopingiu; podobnie szczegółowe bądź uproszczone są przepisy dotyczące obowiązków i zakazów obejmujących zawodników. Już wstępna analiza nowej ustawy prowadzi do wniosku, że intencją ustawodawcy było uproszczenie regulacji; otwarte pozostaje jednak pytanie, czy nie posunięto się za daleko. Symbolicznym wyrazem nowego podejścia ustawodawcy do ważnych zagadnień statusu prawnego zawodnika jest odstępianie od grupowania zagadnień statusu prawnego zawodników w osobnym rozdziale ustawy, przykładem natomiast nadmierne chyba upraszczania regulacji jest, zdaniem autora, rezygnacja z formułowania definicji zawodnika¹⁰².

Przy zachowaniu konstrukcji logicznej fragmentów opracowania poświęconych obowiązkom, uprawnieniom i zakazom dotyczącym zawodników w okresie obowiązywania wcześniejszych ustaw poniżej analizie poddane

⁹⁹ Por. np. postanowienie NSA z dnia 19 kwietnia 1994 r. (I SA 421/94; niepubl.).

¹⁰⁰ Por. np. postanowienie NSA z dnia 7 czerwca 1994 r. (I SA 862/94; niepubl.).

¹⁰¹ Por. np. postanowienia NSA z dnia 26 lutego 1991 r. (I SA 264/91; niepubl.) oraz z dnia 12 grudnia 1990 r. (I SA 1262/90; niepubl.).

¹⁰² Wskazując podmioty uprawnione, ustawodawca posługuje się pojęciem *osoby fizycznej*. W wyroku z dnia 1 września 2011 r. WSA w Lublinie podkreśla, że są to wprawdzie dwa różne pojęcia, jednakże z brzmienia odpowiednich przepisów wynika, że dotyczą one tych samych podmiotów, to jest osób fizycznych osiągających wysokie wyniki sportowe (II SA/Lu 579/11, LEX nr 966418).

zostaną następujące zagadnienia: obowiązki zawodnika (A), ogólna charakterystyka uprawnień zawodnika (B), stypendia (C), wyróżnienia i nagrody (D), prawo do opieki medycznej (E) oraz formułowane wobec zawodników zakazy (F).

A. OBOWIĄZKI ZAWODNIKA

Jednym z najważniejszych aspektów statusu prawnego zawodników jest zakres nakładanych na nich obowiązków. W obecnie obowiązującej ustawie o sporcie formułowane są następujące obowiązki zawodnika:

1. Obowiązek uzyskania orzeczenia lekarskiego o stanie zdrowia umożliwiającym bezpieczne uczestnictwo we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy (art. 37 ust. 1 ustawy). Zakres wymaganych badań lekarskich określa minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej w drodze rozporządzenia¹⁰³; obowiązuje w tym zakresie rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie kwalifikacji lekarzy uprawnionych do wydawania zawodnikom orzeczeń lekarskich o stanie zdrowia oraz zakresu wymaganych badań lekarskich niezbędnych do uzyskania orzeczenia lekarskiego¹⁰⁴.
2. Obowiązek zawarcia – w przypadku zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy oraz zawodników kadry narodowej – umowy ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie (art. 38 ust. 1 ustawy¹⁰⁵). Obowiązek ubezpieczenia zawodnika spoczywa na klubie sportowym będącym członkiem polskiego związku

¹⁰³ Należy dodać, że od dnia 8 września 2016 r. obowiązkiem ministra jest określenie nie tylko zakresu wymaganych badań, ale także ich częstotliwości (por. art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 23 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych – Dz.U. 2015, poz. 1321).

¹⁰⁴ Dz.U. 2011, Nr 88, poz. 502; w odniesieniu do osób poniżej 21. roku życia oraz zawodników pomiędzy 21. a 23. rokiem życia odpowiednie regulacje zawarte są w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie trybu orzekania o zdolności do uprawiania danego sportu przez dzieci i młodzież do ukończenia 21. roku życia oraz przez zawodników pomiędzy 21. a 23. rokiem życia (Dz.U. 2011, Nr 88, poz. 500). Rozporządzenia przewidują konieczność przeprowadzania licznych badań specjalistycznych i diagnostycznych (w sumie 15 pozycji), w tym np. badanie spirometryczne, ale nie ma obecnie obowiązkowego badania na obecność przeciwciał HIV, co można uznać za dyskusyjne.

¹⁰⁵ O zakresie ochrony przysługującej zawodnikom zob. np. F. Przydrożny, *Ubezpieczenie NNW osób zawodowo uprawiających sport – sytuacja obecna, kierunki rozwoju*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2008, nr 3-4, s. 79-80. Szerzej na temat przymusowych ubezpieczeń osobowych: M. Orlicki, *Ubezpieczenia obowiązkowe*, Warszawa 2011, s. 210-211.

sportowego, a w przypadku zawodnika kadry narodowej na polskim związku sportowym (art. 38 ust. 2 ustawy¹⁰⁶).

3. Obowiązek poddawania się kontroli antydopingowej (wynika pośrednio z treści art. 43 ust. 1 pkt 5, w którym za doping w sporcie uznano także utrudnianie lub udaremnianie kontroli antydopingowej)¹⁰⁷.
4. Obowiązek udostępniania polskiemu związkowi sportowemu¹⁰⁸ na zasadach wyłączności swojego wizerunku¹⁰⁹ w stroju reprezentacji kraju

¹⁰⁶ Warto zauważyć, że odpowiedzialność cywilną za szkody powstałe podczas imprez sportowych ponoszą także ich organizatorzy, i to nawet wtedy, gdy szkoda powstała ewidentnie wskutek nieprawidłowego zachowania zawodnika. Zdaniem T. Pajora, można przyjąć, że zawodnicy oraz inne osoby uczestniczące w imprezie (np. sędziowie czy trenerzy) są osobami, za pomocą których organizator wykonuje swoje zobowiązanie do stworzenia widowiska sportowego, a zatem na podstawie art. 474 k.c. odpowiada wobec widza za ich działania lub zaniechania dokładnie tak jak za własne działania lub zaniechania (T. Pajor, *Odpowiedzialność cywilna organizatora imprezy sportowej*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 10, s. 37).

¹⁰⁷ W literaturze prawniczej uznaje się, że doping jest „postacią oszustwa w sporcie i stanowi drastyczne i podstępne naruszenie kanonów uczciwej, czystej rywalizacji, zgodnej z duchem *fair play* i zasadą równych szans konkurentów” (A. Wach, *Odpowiedzialność prawna osób trzecich w sprawach dopingowych*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 9-10, s. 77). Jak trafnie podkreśla M. Iwański, szerokie rozpowszechnienie doping jest, obok korupcji, największą plagą sportu zawodowego (szerszą analizę zjawiska doping z perspektywy uregulowań prawa karnego autor ten zawarł w: M. Iwański, *Przestępstwo doping*, „Państwo i Prawo” 2011, nr 7-8, s. 102-112). W kontekście przestępstw o charakterze korupcyjnym w sporcie wyczerpującą i godną polecenia analizę i ocenę regulacji prawnej w tym zakresie przeprowadzili m.in. C. Kąkol oraz R.A. Stefański (C. Kąkol, *Przestępstwa o charakterze korupcyjnym w sporcie*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 11, s. 112-139; R.A. Stefański, *Przestępstwo korupcji w sporcie profesjonalnym (art. 296b k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 2, s. 60-70). Wartościowe z kolei rozważania na temat etyki i moralności w sporcie, w tym interpretacji zasady *fair play*, zawarto w monografii S. Lolanda, *Fair Play in Sport: A Moral Norm System* (London – New York 2002, s. 17-150).

¹⁰⁸ Pojawia się w tym miejscu ciekawy problem przeniesienia zgody na wykorzystanie wizerunku na inny podmiot, np. na sponsora. Rozważania na ten temat zawarte m.in. w uzasadnieniu do wyroku SN z dnia 16 grudnia 2009 r. (I CSK 160/09, LEX nr 566088). Sąd podkreślił, że treścią prawa do wykorzystania wizerunku kadrowicza w stroju reprezentacji kraju jest możliwość samodzielnego wykorzystywania przez polski związek sportowy wizerunku zawodnika w stroju reprezentanta do własnych celów gospodarczych, przy czym korelatem tego uprawnienia jest obowiązek znoszenia przez kadrowicza sytuacji, w której jego wizerunek w stroju reprezentanta kraju może być przedmiotem wykorzystania przez jego federację sportową na zasadach wyłączności. Z wykładni językowej przepisu art. 33 ust. 1 ustawy o sporcie wynika, że zawodnik udostępnia na zasadach wyłączności polskiemu związkowi sportowemu swój wizerunek w stroju reprezentacji kraju, jednak zakres jego wykorzystania ustawodawca pozostawił do określenia związkowi sportowemu w wewnętrznych aktach organizacyjnych. Zawodnik nie może więc bez zgody polskiego związku sportowego upoważniać osób trzecich do wykorzystywania jego wizerunku w stroju reprezentacyjnym (por. G. Tylec, *Glosa do wyroku SN z dnia 16 grudnia 2009 r.*, I CSK 160/09; system informacji prawnej LEX).

¹⁰⁹ Należy podkreślić, że ani w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U. 2006, Nr 90, poz. 631 ze zm.), ani w Kodeksie cywilnym nie ma legalnej definicji wizerunku. W literaturze prawniczej i w orzecznictwie pojęcie to interpretowane jest szeroko – wizerunek to nie tylko pozwalające na identyfikację fizyczne cechy

- w przypadku członków kadry narodowej. Związek ten jest uprawniony do wykorzystywania tego wizerunku do swoich celów gospodarczych „w zakresie wyznaczonym przez przepisy tego związku lub międzynarodowej organizacji sportowej działającej w danym sporcie” (art. 14 ust. 1 ustawy)¹¹⁰.

5. Obowiązek udostępniania z chwilą powołania do reprezentacji olimpijskiej – w przypadku członków reprezentacji olimpijskiej – swojego wizerunku w stroju reprezentacji olimpijskiej, na zasadach wyłączności, Polskiemu Komitetowi Olimpijskiemu, który jest ponadto uprawniony do wykorzystania tego wizerunku do swoich celów gospodarczych w zakresie wyznaczonym przez swoje przepisy lub przepisy Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (art. 14 ust. 2 ustawy).

człowieka tworzące jego wygląd, ale także cechy dodane, np. makijaż, ubiór czy rekwizyty; Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z 7.02.1995 r. (I ACR 697/94, LEX nr 62626) uznał, że wizerunkiem może być nawet karykatura, a rozpoznawalność osoby fizycznej możliwa jest poprzez np. wykorzystywane przez nią rekwizyty artystyczne (za: Ż. Cołoszyńska, *Prawne aspekty ochrony wizerunku*, „Prokurator” 2010, nr 4, s. 6).

¹¹⁰ Warto zauważyć w tym miejscu, że przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (art. 81 ust. 2 pkt 2) dopuszczają także rozpowszechnianie wizerunku bez zezwolenia. Jest to możliwe w przypadku m.in. „osoby stanowiącej jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza” (nie jest też potrzebna zgoda na rozpowszechnianie wizerunku określonej osoby jako elementu akcydentalnego w filmie [wyrok SA w Warszawie z 10.2.2005 r.; I ACa 509/04, LEX nr 535042]). Jak pisze J. Balcarczyk, wymóg, aby wizerunek był jedynie szczegółem całości, oznacza, iż „wyłączenie sankcjonowane mocą omawianej normy nie dotyczy wizerunków skadrowanych ani takich, w których wizerunek jest elementem kluczowym, przyciągającym natychmiast wzrok odbiorcy” (J. Balcarczyk, *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja*, Warszawa 2009, s. 127). W praktyce ustalenie granicy pomiędzy ujęciem wizerunku jako szczegółu całości a wizerunkiem będącym głównym elementem zdjęcia bywa jednak trudne, co może wpływać na faktyczny zakres jego ochrony (na problem ten zwraca uwagę Ż. Cołoszyńska [dz. cyt., s. 11]). Trzeba też pamiętać o tym, że o dokonaniu naruszenia dobra osobistego decyduje obiektywna ocena konkretnych okoliczności, nie zaś subiektywne odczucie osoby zainteresowanej (wyrok SA w Łodzi z 28.8.1996 r. [I ACr 341/96; Legalis]). Zakres ochrony wizerunku zwiększa z kolei to, że jest on zaliczany do dóbr osobistych podlegających ochronie niezależnie od tego, czy skutek posłużenia się nim w sposób bezprawny, a więc bez zgody zainteresowanego, przez osobę trzecią, doszło do naruszenia innych dóbr osobistych, takich jak cześć czy godność (wyrok SA w Warszawie z 13.1.1999 r. [I ACa 1089/98; Legalis]). Ponadto nie jest warunkiem naruszenia dóbr osobistych powszechna rozpoznawalność wizerunku osoby, której wizerunek rozpowszechniono (wyrok SA w Warszawie z 26.11.2003 r. [VI ACa 348/03, LEX nr 558386]). Najczęściej nie ma zatem przeszkód prawnych, by np. umieścić w ogólnopolskiej gazecie czy też w internecie wyraźne zdjęcie kilku zawodników (szerzej na temat możliwości rozpowszechniania wizerunku: J. Balcarczyk, dz. cyt., s. 119–129. Pozbawienie cechy bezprawności rozpowszechniania wizerunku pomimo braku zezwolenia na takie działanie jest rezultatem obrony społecznie uzasadnionej wartości – swobody działalności dokumentacyjnej oraz twórczości artystycznej (A. Pązik, *Obrona interesu społecznego jako przesłanka wyłączająca bezprawność naruszenia dobra osobistego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2010, nr 3, s. 116).

6. Obowiązek wyrażenia zgody na rozpowszechnianie swojego wizerunku w stroju reprezentacji kraju przed zakwalifikowaniem do kadry narodowej lub reprezentacji olimpijskiej (art. 14 ust. 3 ustawy).
7. Obowiązek realizacji programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub mistrzostw Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy (obowiązek ten wynika pośrednio z treści art. 32 ust. 3 ustawy: „Minister właściwy do spraw kultury fizycznej wstrzymuje stypendium sportowe dla członka kadry narodowej, jeżeli zaniedbuje on realizację programu przygotowań, o którym mowa w ust. 1”).

Bezpośrednie porównanie z uregulowaniami zawartymi w ustawie o sporcie kwalifikowanym prowadzi do następujących wniosków:

1. W obowiązującej regulacji odstąpiono od obowiązku posiadania licencji zawodnika uprawniającej do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym. Jest to zmiana bardzo ważna; wpisuje się ona w istotne uproszczenie regulacji i odstąpienie od koncepcji podziału sportu na amatorski i profesjonalny.
2. W obowiązującej regulacji dodano obowiązek uzyskania orzeczenia lekarskiego o stanie zdrowia umożliwiającym bezpieczne uczestnictwo we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy.
3. W nowej regulacji wprowadzono obowiązek zawarcia – w przypadku zawodników uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy oraz zawodników kadry narodowej – umowy ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie. Wprawdzie wcześniej podobne ubezpieczenia funkcjonowały, lecz wyrażenie wprost w ustawie obowiązku ubezpieczenia należy uznać, podobnie jak obowiązek uzyskania orzeczenia lekarskiego o stanie zdrowia, za długo oczekiwaną zmianę. Trzeba bowiem pamiętać, że uprawianie większości dyscyplin sportu niesie ze sobą ryzyko najróżniejszych urazów i w takiej sytuacji obowiązkowe ubezpieczenie wydaje się koniecznością.
4. W nowej regulacji dodano obowiązek udostępniania z chwilą powołania do reprezentacji olimpijskiej – w przypadku członków reprezentacji olimpijskiej – swojego wizerunku w stroju reprezentacji olimpijskiej, na zasadach wyłączności, Polskiemu Komitetowi Olimpijskiemu.
5. W obowiązujących przepisach dodano obowiązek realizacji programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub mistrzostw Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy.

6. W obowiązującej regulacji odstąpiono od bezpośredniego formułowania obowiązku reprezentowania kraju w międzynarodowych zawodach sportowych z chwilą powołania do kadry narodowej.

Zdaniem autora, zmiany w zakresie ustawowo określanych obowiązków zawodnika należy uznać za zmiany dobre, logiczne i – jak sygnalizowano wyżej – w większości długo oczekiwane. Warto dodać, że podobnie jak wcześniej zawodnik poddawany jest ocenie z punktu widzenia realizacji tych obowiązków; weryfikowane są także jego umiejętności. Jak trafnie podkreśla WSA w Bydgoszczy¹¹¹, po to by sportowiec mógł uprawiać sport, a z tego tytułu otrzymać pieniądze, również w postaci zwrotu kosztów wyżywienia i pobytu, jest poddany ocenie, co czyni ją nieodłącznym elementem „uprawiania sportu”. Tylko w wyniku weryfikacji umiejętności sportowca można bowiem decydować o jego dalszej karierze, co jest szczególnie ważne w przypadku odpłatnego uprawiania sportu. Zdaniem Sądu, taka weryfikacja może nastąpić zarówno w trakcie występów w zawodach jak i „samoistnie”¹¹².

B. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA UPRAWNIENI ZAWODNIKÓW

Do najważniejszych formułowanych obecnie ustawowo uprawnień zawodników należą:

1. Prawo do nagród pieniężnych i wyróżnień za wybitne osiągnięcia sportowe (art. 34 ust. 1 ustawy). Nagrody takie przyznaje minister właściwy do spraw kultury fizycznej ze środków budżetu państwa z własnej inicjatywy lub na wniosek polskiego związku sportowego, przy czym obecnie podstawę ustalenia wysokości nagrody pieniężnej stanowi kwota 2300 zł, a wysokość nagrody nie może przekroczyć czternastokrotności tej kwoty (art. 34 ust. 1, 2 i 3 ustawy). Rodzaje wyróżnień i wysokość nagród pieniężnych, w zależności od osiągnięcia sportowego, oraz szczegółowy tryb i warunki ich przyznawania, uwzględniające m.in. międzynarodowy lub krajowy wymiar osiągnięcia sportowego, określone są w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw kultury fizycznej¹¹³. Warto jednocześnie odnotować, że prawo do przyznawanych przez ministra wyróżnień i nagród pieniężnych ze środków budżetu państwa ustawodawca przyznaje – podobnie jak w świetle uregulowań ustawy o sporcie kwalifikowanym w końcowym okresie obowiązywania tej ustawy – nie tylko zawodnikom, ale także trenerom oraz „innym osobom wyróżniającym się szczególną aktywnością i uzy-

¹¹¹ W wyroku z dnia 30 maja 2012 r. (ISA/Bd 328/12, LEX nr 1168500).

¹¹² Tamże.

¹¹³ Omawiane dalej rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 października 2012 r. w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe (Dz.U. 2012, poz. 1107).

skującym wybitne osiągnięcia w działalności w zakresie sportu” (art. 35 ust. 1 ustawy¹¹⁴). Nagrody dla tych osób nie mogą jednak przekroczyć ośmiokrotności kwoty 2300 zł (art. 35 ust. 3). Za istotne należy uznać, że wyróżnienia i nagrody pieniężne, także dla trenerów oraz innych osób wyróżniających się osiągnięciami w działalności sportowej, mogą ustanawiać również jednostki samorządu terytorialnego¹¹⁵, przy czym

¹¹⁴ Należy odnotować, że w przypadku trenerów oraz innych osób kwestia „wybitnych osiągnięć” jest trudna do zdefiniowania. Jak trafnie zauważa Wojewoda Lubelski w rozstrzygnięciu nadzorczym z dnia 9 listopada 2009 r. (NK.II.0911/401/09, LEX nr 569965), w odniesieniu do trenerów i działaczy nie wiadomo, czy mają oni takie osiągnięcia w swojej pracy, jeśli np. pomogliby zawodnikowi w zajęciu czwartego miejsca.

¹¹⁵ Warto dodać, że zgodnie z treścią art. 27 ust. 1 ustawy o sporcie tworzenie warunków, w tym organizacyjnych, sprzyjających rozwojowi sportu stanowi zadanie własne jednostek samorządu terytorialnego, przy czym warunki i tryb finansowania tego zadania własnego może określić organ stanowiący danej jednostki w drodze uchwały. Istotne w praktyce jest także uregulowanie zawarte w treści art. 28 ust. 1 ustawy, zgodnie z treścią którego klub sportowy, działający na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, nie działający w celu osiągnięcia zysku, może otrzymywać dotację celową z budżetu tej jednostki na podstawie uchwały organu stanowiącego jednostki samorządu – z zastosowaniem przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2013, poz. 885 ze zm.). Co ciekawe – klub taki nie musi mieć siedziby na terenie danej gminy (por. dwie uchwały Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 8 grudnia 2010 r. [22/1960/10, LEX nr 962323, oraz 22/1963/10, LEX nr 962324]). Trzeba w tym miejscu także zauważyć, że omawianej kompetencji organ stanowiący nie może scedować na organ wykonawczy, ponadto w uchwale nie można określić górnych kwot dotacji celowej dla określonych zróżnicowanych podmiotów (np. w przypadku uczestnictwa we współzawodnictwie I ligi inna górna kwota niż w przypadku uczestnictwa we współzawodnictwie II i innych lig; por. uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Zielonej Górze z dnia 29 listopada 2011 r. [525/11, LEX nr 1102969] oraz uchwały Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 8 i 29 grudnia 2010 r. i 12 stycznia 2011 r. [22/1982/10, LEX nr 962328, i 23/2004/10, LEX nr 962334, i wreszcie 1/09/11, LEX nr 962452]). Nie jest też dopuszczalne scedowanie tej kompetencji na jakikolwiek inny podmiot, gdyż jest to wyłączna kompetencja organu stanowiącego (por. uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 28 grudnia 2012 r. [23/1715/12, LEX nr 1264323]). Co istotne – tryb postępowania o udzielenie dotacji celowej klubowi sportowemu nie działającemu w celu osiągnięcia zysku oraz sposób jej rozliczania i kontroli wykonywania zadania zleconego w formie wsparcia wykonywania zadań publicznych określa ustawa z 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, nie zaś organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego na podstawie art. 27 ust. 2 ustawy z 2010 r. o sporcie (uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Warszawie z dnia 24 kwietnia 2012 r. [9.139.12, LEX nr 1171381]). Z kolei w uchwale Regionalnej Izby Obrachunkowej w Lublinie z dnia 7 lutego 2012 r. (17/12, LEX nr 1128949) podkreślono, że dotacja przyznawana w trybie ustawy z 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie może być przeznaczona m.in. na pokrycie kosztów organizowania zawodów sportowych lub uczestnictwa w tych zawodach: „nie ma więc przeszkód prawnych do finansowania ze środków samorządowych tych działań z dziedziny sportu, które związane są m.in. z organizowaniem zawodów sportowych, czy udziałem w rozgrywkach ligowych klubów sportowych otrzymujących z budżetu gminy środki dotacyjne w oparciu o przepisy ustawy z 2003 r. o pożytku publicznym i o wolontariacie”. Podobną refleksję zawarto też we wcześniejszej uchwale Regionalnej Izby Obrachunkowej w Lublinie – w uchwale z dnia 8 lutego 2011 r. (21/11, LEX nr 962435): „w ramach wspierania i upowszechniania kultury fizycznej może być finansowana i ta część kultury fizycznej, którą

warunki i tryb przyznawania takich wyróżnień i nagród pieniężnych określa w drodze uchwały organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, „biorąc pod uwagę znaczenie osiągnięć dla danej społeczności lokalnej” (art. 35 ust. 5 i 6 ustawy¹¹⁶). Nagrody te jednak nie są, niestety, zwolnione od podatku dochodowego, niezależnie od wysokości wypłacanej kwoty¹¹⁷.

2. Prawo do przyznawanego przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej, w drodze decyzji wydawanej na wniosek osoby zainteresowanej, świadczenia pieniężnego ze środków budżetu państwa (art. 36 ust. 1 ustawy). Świadczenie takie nie jest uzależnione od wysokości osiąganych dochodów i przysługuje osobom, które (art. 36 ust. 1 i 2 ustawy):
 - a. ukończyły 40. rok życia,
 - b. nie uczestniczą we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy,

ustawodawca zdefiniował jako działalność sportową. Tym samym dotowanie tej części działalności klubu sportowego, która polega na jego udziale w rozgrywkach ligowych, może i powinno odbywać się na zasadach i w trybie ustawy z 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”.

¹¹⁶ Trzeba pamiętać, że przepisy zawarte w tych artykułach są normami o charakterze *iuris cogens* i zawierają jednocześnie upoważnienie do wydania aktu prawa miejscowego (rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 31 października 2012 r. [PNK.I.4130.102.12, LEX nr 1224860]). Przepisy te nie przewidują jednak dla organu stanowiącego uprawnienia do określenia terminów wypłat stypendiów, sposobu ich wypłaty, jak również wprowadzenia unormowań odnoszących się do sankcji w postaci odsetek w przypadku zwrotu stypendium (rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 23 lutego 2012 r. [NK-N4.4131.140.2012.MG, LEX nr 1129436]). Warto dodać, że w przedmiocie nagród sportowych rada gminy może podjąć dwie odrębne uchwały bądź ewentualnie w jednej uchwale zawrzeć zarówno szczegółowe zasady, tryb przyznawania i pozbawiania oraz rodzaje i wysokość stypendiów sportowych, nagród i wyróżnień dla osób fizycznych, jak i warunki i tryb przyznawania wyróżnień i nagród pieniężnych dla trenerów oraz innych osób wyróżniających się osiągnięciami w działalności sportowej (por. np. rozstrzygnięcia nadzorcze Wojewody Śląskiego z dnia 16 grudnia 2010 r. oraz 28 października 2011 r. [NP/II/0911/484/10, LEX nr 962234; NP/II/0911/375/11, LEX nr 1087221] czy też Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 31 października 2012 r. [PNK.I.4130.102.12, LEX nr 1224860]). Podobnie jak w przypadku kompetencji sformułowanych w treści art. 27 cesja omawianych w tym miejscu kompetencji na organ wykonawczy jest niedopuszczalna (rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubelskiego z dnia 28 lutego 2010 r. [NK-II.4131.54.11, LEX nr 962546]). Niedopuszczalne jest także ograniczanie przez organ stanowiący kręgu uprawnionych do otrzymywania nagród (por. rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 grudnia 2012 r. [NK-N13.4131.837.2012.JT1, LEX nr 1232580]).

¹¹⁷ Por. wyroki NSA w Warszawie z dnia 9 kwietnia 2014 r. (II FSK 911/12, LEX nr 1488938) oraz WSA w Łodzi z dnia 24 kwietnia 2013 r. (I SA/Łd 141/13, LEX nr 1325449). Podobnie nie są zwolnione z podatku dochodowego również inne przychody z uprawiania sportu – przychody te zalicza się do przychodów z osobiście wykonywanej działalności i w konsekwencji podatek dochodowy ustala się na zasadach ogólnych (wyrok WSA w Gliwicach z dnia 27 stycznia 2010 r. [I SA/GI 780/09, LEX nr 559440]).

- c. mają obywatelstwo polskie,
- d. mają stałe miejsce zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), państwa-strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub na terytorium Konfederacji Szwajcarskiej,
- e. nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe,
- f. zdobyły co najmniej jeden medal na następujących zawodach sportowych¹¹⁸:
 - na igrzyskach olimpijskich,
 - na zawodach „Przyjaźń 84” (o ile zakwalifikowane były na igrzyska olimpijskie odbywające się w 1984 r. w Los Angeles),
 - na igrzyskach paraolimpijskich lub będących odpowiednikiem igrzysk paraolimpijskich zawodach sportowych osób niepełnosprawnych odbywających się przed 1992 r.,
 - na igrzyskach głuchych lub będących odpowiednikiem igrzysk głuchych zawodach sportowych odbywających się przed 2001 r.

Świadczenie przysługujące w danym roku budżetowym ustala się identycznie jak w świetle uregulowań ustawy o sporcie kwalifikowanym – na podstawie kwoty bazowej dla członków korpusu służby cywilnej, której wysokość, ustaloną według odrębnych zasad, określa ustawa budżetowa, przy uwzględnieniu mnożnika kwoty bazowej w wysokości 1,4 (art. 36 ust. 3 ustawy). Warto dodać, że omawiane świadczenie stanowi formę uhonorowania przez państwo wybitnych sportowców, którzy zapisali się na kartach historii polskiego sportu poprzez swoje osiągnięcia sportowe, zdobywając

¹¹⁸ Warto zauważyć, że istnieje potencjalna możliwość uzyskania świadczenia specjalnego także w przypadku innych wybitnych osiągnięć w sporcie. Możliwość taką formułuje art. 82 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 748 ze zm.), zgodnie z treścią którego Prezes Rady Ministrów „w szczególnie uzasadnionych przypadkach” może przyznać emeryturę lub rentę na warunkach i w wysokości innej niż określone w ustawie. Świadczenie takie nie ma charakteru socjalnego, a warunkiem jego przyznania są „wybitne niebudzące wątpliwości osiągnięcia w dziedzinie sportu”. „Szczególnie uzasadnione przypadki” należy bowiem interpretować jako posiadanie przez daną osobę cech wyróżniających, jak wybitne osiągnięcia na kanwie zawodowej, artystycznej, sportowej czy społecznej, świadczące o zasługach danej osoby oddanych społeczeństwu, bądź też nadzwyczajne okoliczności zdarzenia losowego, które doprowadziło do określonej sytuacji danej osoby. Te dwie przesłanki nie muszą występować kumulatywnie i podlegają odrębnemu wyjaśnieniu oraz przeanalizowaniu na tle ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok NSA w Warszawie z dnia 6 grudnia 2012 r. [I OSK 2350/12, LEX nr 1354074]).

medale jako reprezentanci Polski na zawodach najwyższej rangi, a obecnie nie uczestniczą już we współzawodnictwie sportowym; nosi ono potoczną nazwę „świadczenia olimpijskiego”¹¹⁹.

3. Prawo do okresowego stypendium sportowego za osiągnięte wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym (art. 32 ust. 1 ustawy). Stypendium jest przyznawane przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i może je otrzymać członek kadry narodowej, który zobowiąże się w formie pisemnej do realizacji programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub mistrzostw Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy, oraz do udziału w tych zawodach. Szczegółowy tryb przyznawania, wstrzymywania i pozbawiania stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej, podstawa i wysokość stypendium oraz czas, na jaki może zostać ono przyznane, określa minister właściwy do spraw kultury fizycznej w drodze rozporządzenia¹²⁰. Należy dodać, że stypendium może być także, podobnie jak nagrody pieniężne i wyróżnienia, ustanawiane i finansowane przez jednostki samorządu terytorialnego (art. 31 ust. 1). Szczegółowe zasady, tryb przyznawania i pozbawiania oraz rodzaje i wysokość stypendiów sportowych określa organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, biorąc pod uwagę „znaczenie danego sportu dla tej jednostki samorządu terytorialnego oraz osiągnięty wynik sportowy” (art. 31 ust. 3 ustawy), przy czym w uchwale dotyczącej szczegółowych zasad przyznawania stypendiów sportowych niezbędne jest określenie co najmniej jednego weryfikowalnego kryterium, po spełnieniu którego zawodnik i jego klub będą mieli pewność, że zawodnik spełnił niezbędne wymogi i jest uprawniony do otrzymania stypendium; może to być np. zajęcie określonego miejsca lub też sam udział w zawodach określonej rangi, powołanie do kadry narodowej czy też ustanowienie rekordowego wyniku¹²¹.

¹¹⁹ M. Badura i in., dz. cyt., komentarz do art. 36 ustawy o sporcie.

¹²⁰ Omawiane dalej rozporządzenie ministra sportu i turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. 2012, poz. 1130).

¹²¹ Za: uzasadnienie rozstrzygnięcia nadzorczego Wojewody Lubuskiego z dnia 31 października 2011 r. (NK-I.4131.376.2011.AHOR, LEX nr 996978). Za szczegółowe określenie zasad przyznawania stypendiów nie można uznać np. utworzenia zespołu opiniującego (rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lipca 2009 r. [NK.II.0911-14/411/09, LEX nr 515748]). Jak słusznie podkreśla z kolei M. Cyrankiewicz, gminy nie mogą uzależnić prawa do stypendium np. od wieku zawodnika, kontynuowania nauki czy zameldowania (M. Cyrankiewicz, *Za pierwsze miejsca*, tezy opracowania dostępne w systemie LEX [nr 206967/1]).

4. Prawo zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich do opieki medycznej (art. 29 ust. 4 ustawy: „Z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw zdrowia, są finansowane koszty opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich”). Zakres i sposób realizowania takiej opieki medycznej określa minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej w drodze rozporządzenia¹²².

W porównaniu do uprawnień zawodników, które formułowała ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym, do najbardziej istotnych różnic zaliczyć należy:

1. Ograniczenie prawa do stypendium sportowego. W poprzednio obowiązującej regulacji prawo takie przysługiwało każdemu zawodnikowi, który nie otrzymywał wynagrodzenia w związku z uprawianiem sportu kwalifikowanego, a także (w przypadku stypendium przyznawanego przez jednostki samorządu terytorialnego i finansowanego z budżetów tych jednostek) zawodnikom osiągającym wysokie wyniki sportowe w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym lub w krajowym współzawodnictwie sportowym. Obecnie prawo do okresowego stypendium sportowego za osiągnięte wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym przysługuje wyłącznie członkom kadry narodowej.
2. Ograniczenie prawa do świadczenia pieniężnego w stosunku do części byłych zawodników. Obecnie świadczenie takie przysługuje osobom, które m.in. ukończyły 40. rok życia, natomiast w świetle przepisów

¹²² Omawiane dalej rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich (Dz.U. 2011, Nr 88, poz. 501). Warto odnotować, że – jak słusznie podkreśla SN – „uprawianie, w szczególności pewnych gałęzi sportu, jest zawsze związane z ryzykiem, stąd jego uboczne zjawisko – nieszczęśliwe wypadki (...). Za skutki dopuszczenia [do zawodów – przyp. autora] zawodnika (...) niedoświadczonego i słabego fizycznie ponosi odpowiedzialność nie tylko jego klub macierzysty, lecz także klub będący gospodarzem i organizatorem zawodów, którego obowiązkiem było co najmniej zgłosić sprzeciw przeciwko udziałowi takiego zawodnika w zawodach. Niewykonanie tego obowiązku stanowi zaniedbanie organizacyjne, jako przejaw braku nakazanej w interesie społecznym staranności i dbałości o maksymalne bezpieczeństwo wszystkich uczestniczących w walkach zawodników przez ich właściwy dobór i sklasyfikowanie” (wyrok SN z dnia 24 listopada 1969 r. [III CRN 7/69, LEX nr 6623]). Podobny problem podjęto też m.in. w uzasadnieniu do znacznie nowszego wyroku SN – wyroku z dnia 3 czerwca 2011 r. (III CSK 314/10, LEX nr 1001313). Sąd uznał, że klub sportowy lub inna osoba prawna (organizator) ponosi odpowiedzialność także za zdarzenia podczas treningu, np. wtedy gdy trener nie zareagował w odpowiedni sposób na skargi o złym samopoczuciu zawodnika.

ustawy o sporcie kwalifikowanym świadczenie takie przysługiwało osobom, które ukończyły 35. rok życia. Warto jednocześnie odnotować rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do pobierania świadczenia np. o osoby, które uzyskały co najmniej jeden medal na igrzyskach paraolimpijskich lub będących odpowiednikiem igrzysk paraolimpijskich zawodach sportowych osób niepełnosprawnych, a także na igrzyskach głuchych lub będących odpowiednikiem igrzysk głuchych zawodach sportowych.

3. Ustawowe określenie w nowej regulacji wysokości przyznawanych przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej ze środków budżetu państwa nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe (wcześniej wysokość nagród określana była w drodze rozporządzenia).
4. Rozszerzenie katalogu osób uprawnionych do otrzymywania wyróżnień i nagród przyznawanych ze środków budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego. W poprzednio obowiązującej regulacji byli to wyłącznie zawodnicy, obecnie prawo do przyznawanych przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej wyróżnień i nagród pieniężnych ze środków budżetu państwa oraz wyróżnień i nagród ustanawianych przez jednostki samorządu terytorialnego ustawodawca przyznaje nie tylko zawodnikom, ale także trenerom oraz innym osobom wyróżniającym się szczególną aktywnością i uzyskującym wybitne osiągnięcia w działalności w zakresie sportu.
5. Prawie całkowita rezygnacja z formułowania szczególnych uprawnień zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej. Pozostawiono jedynie pośrednio wynikające z treści art. 29 ust. 4 prawo do opieki medycznej.

Jak widać z powyższego zestawienia, w obowiązującej ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie wyraźnie ograniczono uprawnienia zawodników. Zmiany te – szczególnie związane z ograniczaniem świadczeń – wydają się jednak zrozumiałe, choćby w aspekcie koniecznych w realiach trudnej sytuacji finansów publicznych cięć budżetowych. W dużym stopniu uzasadniona jest także rezygnacja z formułowania większości szczególnych uprawnień zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej¹²³. Zdaniem auto-

¹²³ Do takich uprawnień poprzednio obowiązująca ustawa zaliczała prawa do:

- uczestniczenia w przygotowaniach do udziału w międzynarodowych zawodach sportowych oraz udział w tych zawodach,
- opieki medycznej,
- szkolenia sportowego i przygotowania do udziału w reprezentacji kraju także w przypadku powołania do odbycia zasadniczej służby w obronie cywilnej, w przypadku powołania do pełnienia służby w formacjach uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych oraz w przypadku powołania do pełnienia zasadniczej służby wojskowej.

ra, formułowanie tych uprawnień w stanowionych na szczeblu centralnym przepisach – poza prawem do opieki medycznej – utraciło w ostatnich latach sens z racji postępujących procesów profesjonalizacji sportu i decentralizacji zarządzania tą sferą aktywności społecznej.

C. STYPENDIA

Jak już wcześniej sygnalizowano, zagadnienia stypendiów sportowych reguluje obecnie rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej. Na wstępie analizy zawartych w nim przepisów warto odnotować, że nowe rozporządzenie zastąpiło dwa rozporządzenia obowiązujące wcześniej – rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej oraz rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej. Obowiązujące rozporządzenie, podobnie jak wcześniejsze regulacje, określa szczegółowy tryb przyznawania, wstrzymywania i pozbawiania stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej za osiągnięte wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym, podstawę i wysokość stypendium oraz czas, na jaki może zostać przyznane.

Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia stypendium przyznaje – na pisemny wniosek właściwego związku sportowego¹²⁴ – minister właściwy do spraw kultury fizycznej, przy czym minister może przyznać członkowi kadry narodowej stypendium także z własnej inicjatywy (§ 2 ust. 2). Stypendium jest przyznawane od miesiąca następującego po miesiącu, w którym został osiągnięty wynik sportowy uprawniający do jego otrzymania; stypendium takie przyznaje się na okres do 12 miesięcy z możliwością przedłużenia – w niektórych sytuacjach – o kolejne 12 miesięcy bądź do końca roku kalendarzowego¹²⁵. Podstawę ustalenia miesięcznej wysokości stypendium

¹²⁴ Do wniosku zawierającego imię, nazwisko, datę urodzenia zawodnika oraz propozycję wysokości i okresu przyznania stypendium, należy dołączyć (§ 2 ust. 4 rozporządzenia):

- uzasadnienie;
- dokument potwierdzający osiągnięte wyniki sportowe;
- dokument potwierdzający uzyskanie kwalifikacji olimpijskiej, paraolimpijskiej lub do igrzysk głuchych, imiennej lub dla kraju, wydany odpowiednio przez Polski Komitet Olimpijski, Polski Komitet Paraolimpijski albo Polski Związek Sportu Niesłyszących;
- pisemne zobowiązanie członka kadry narodowej do realizacji odpowiednio programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych albo programu przygotowań do mistrzostw świata lub mistrzostw Europy, opracowanego przez właściwy polski związek sportowy, oraz do udziału w tych zawodach.

¹²⁵ Stypendium może zostać przedłużone o kolejne 12 miesięcy w przypadku zdobycia od pierwszego do ósmego miejsca w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich lub

stanowi kwota 2300 zł, przy czym wysokość stypendium wynosi od 0,4 podstawy do 3,3-krotności podstawy¹²⁶. Warto zauważyć, że zajmujący miejsca od pierwszego do trzeciego w igrzyskach olimpijskich lub mistrzostwach świata członkowie kadry narodowej, którzy ponadto realizują indywidualny

igrzyskach głuchych, zaś do końca roku kalendarzowego stypendium może zostać przedłużone w przypadku zdobycia od pierwszego do ósmego miejsca w mistrzostwach świata bądź Europy w kategorii seniorów (por. § 3 ust. 1-3 rozporządzenia).

¹²⁶ Wysokość stypendium wynosi – w zależności od rodzaju zawodów i uzyskanego miejsca (por. § 4 ust. 2 pkt 1-3 rozporządzenia):

1. Dla członków kadry narodowej, którzy uczestniczyli we współzawodnictwie sportowym objętym programem igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych oraz w mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy w konkurencjach olimpijskich
 - za zajęcie w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich lub igrzyskach głuchych:
 - a) 1 miejsca – do wysokości 3,30-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca – do wysokości 2,90-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca – do wysokości 2,55-krotności podstawy,
 - d) 4 miejsca – do wysokości 2,30-krotności podstawy,
 - e) 5 miejsca – do wysokości 2,10-krotności podstawy,
 - f) 6 miejsca – do wysokości 1,90-krotności podstawy,
 - g) 7 miejsca – do wysokości 1,70-krotności podstawy,
 - h) 8 miejsca – do wysokości 1,50-krotności podstawy;
 - za zajęcie w mistrzostwach świata w kategorii seniorów:
 - a) 1 miejsca – do wysokości 2,90-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca – do wysokości 2,50-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca – do wysokości 2,10-krotności podstawy,
 - d) 4 miejsca – do wysokości 1,80-krotności podstawy,
 - e) 5 miejsca – do wysokości 1,60-krotności podstawy,
 - f) 6 miejsca – do wysokości 1,40-krotności podstawy,
 - g) 7 miejsca – do wysokości 1,20-krotności podstawy,
 - h) 8 miejsca – do wysokości 1,00-krotności podstawy;
 - za zajęcie w mistrzostwach Europy w kategorii seniorów:
 - a) 1 miejsca – do wysokości 2,00-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca – do wysokości 1,60-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca – do wysokości 1,30-krotności podstawy,
 - d) 4 miejsca – do wysokości 1,10-krotności podstawy,
 - e) 5 miejsca – do wysokości 0,90-krotności podstawy,
 - f) 6 miejsca – do wysokości 0,70-krotności podstawy,
 - g) 7 miejsca – do wysokości 0,50-krotności podstawy,
 - h) 8 miejsca – do wysokości 0,40-krotności podstawy.
2. Dla członków kadry narodowej, którzy uczestniczyli we współzawodnictwie międzynarodowym nieobjętym programem igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych
 - za zajęcie w mistrzostwach świata w kategorii seniorów:
 - a) 1 miejsca – do 1,00-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca – do 0,70-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca – do 0,50-krotności podstawy;
 - za zajęcie w mistrzostwach Europy w kategorii seniorów:
 - a) 1 miejsca – do 0,75-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca – do 0,45-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca – do 0,40-krotności podstawy.

program szkolenia, mogą otrzymać stypendium składające się z części (§ 4 ust. 4 rozporządzenia):

- podstawowej – związanej z osiągniętym wynikiem sportowym, oraz
- zmiennej – przyznawanej na okres kolejnych trzech miesięcy po udokumentowaniu realizacji programu szkolenia; część zmienna stypendium może wynieść do wysokości 0,7-krotności podstawy.

Warunkiem otrzymania stypendium jest uczestnictwo w zawodach co najmniej 8 państw w danej konkurencji, w konkurencjach indywidualnych co najmniej 12 osób, a w zespołowych co najmniej 8 drużyn, osad lub załóg (§ 5 ust. 1-3¹²⁷). Podobnie jak przepisy wcześniejsze również obecnie obowiązująca regulacja formułuje prawo ministra właściwego do spraw kultury fizycznej do wstrzymania wypłaty bądź pozbawienia stypendium. Minister może podjąć takie rozstrzygnięcie na pisemny wniosek właściwego polskiego związku sportowego albo z własnej inicjatywy (§ 9 ust. 1 rozporządzenia¹²⁸). Należy dodać, że nie zmieniono też zasad wypłaty stypendium – wypłaty dokonuje bowiem właściwy polski związek sportowy ze środków przekazywanych na ten cel przez ministra (§ 6 ust. 1 rozporządzenia).

Warto odnotować, że dokonano kilku istotnych zmian w stosunku do wcześniejszych regulacji stypendiów. I tak, co należy chyba uznać za zmianę

¹²⁷ Wymagań tych nie stosuje się, jeżeli regulamin zawodów przewiduje udział mniejszej liczby osób, drużyn, osad lub załóg.

¹²⁸ Związek sportowy do wniosku o wstrzymanie stypendium powinien dołączyć (§ 9 ust. 2 rozporządzenia):

- uzasadnienie,
- dokumenty potwierdzające zaniedbanie przez członka kadry narodowej realizacji programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych albo mistrzostw świata lub mistrzostw Europy,
- wyjaśnienia członka kadry narodowej albo informację polskiego związku sportowego o odmowie złożenia wyjaśnień,
- opinię trenera kadry narodowej o okolicznościach uzasadniających wstrzymanie stypendium.

Do wniosku o pozbawienie stypendium należy dołączyć (§ 9 ust. 3 rozporządzenia):

- uzasadnienie,
- dokumenty potwierdzające nierealizowanie przez członka kadry narodowej programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych albo mistrzostw świata lub mistrzostw Europy,
- wyjaśnienia członka kadry narodowej albo informację polskiego związku sportowego o odmowie złożenia wyjaśnień,
- opinię trenera kadry narodowej o okolicznościach uzasadniających pozbawienie stypendium,
- dokumenty potwierdzające odmowę udziału członka kadry narodowej w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich lub igrzyskach głuchych albo mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy,
- orzeczenie lekarskie w przypadku utraty zdolności do uprawiania sportu przez okres dłuższy niż sześć miesięcy.

najważniejszą, w rezultacie zastąpienia dwóch rozporządzeń jednym rozporządzeniem, które „zbiorczo” reguluje zagadnienia stypendiów dla zawodników – w tym zawodników niepełnosprawnych – znacząco poprawiła się obecnie sytuacja tej ostatniej, szczególnej grupy zawodników. Wprowadzono także bardziej konkretne ramy czasowe możliwości pobierania stypendium (wcześniej stypendium przyznawano na okres realizacji programu przygotowań do igrzysk olimpijskich, mistrzostw świata lub Europy oraz udziału w tych zawodach), nieznacznie zwiększono też jego wysokość (poprzednio maksymalnie trzykrotność podstawy). Nowością jest także podział stypendium na część podstawową i zmienną.

W odniesieniu do formy prawnej stypendium nie ulega wątpliwości, że jego przyznanie ma charakter decyzji administracyjnej, przy czym na jej skutek zawodnik nabywa prawo, które ma konstrukcję uprawnienia i daje możliwość żądania określonego świadczenia pieniężnego. Jak trafnie podkreśla T. Kielkowski, prawo to może być uznawane za przywilej, „ponieważ jego wykreowanie i ukształtowanie jego treści odbywa się w ramach uznania administracyjnego. Uznanie to jest wkomponowane zarówno w relewantną regulę, jak i w normę pierwotną. Co więcej, krąg potencjalnych beneficjentów tego prawa jest bardzo ograniczony, choćby przez to, że obejmuje wyłącznie członków kadry narodowej”¹²⁹. Należy dodać, że ustanawiać i finansować okresowe stypendia sportowe oraz nagrody i wyróżnienia dla osób fizycznych za osiągnięte wyniki sportowe mogą także jednostki samorządu terytorialnego (art. 31 ust. 1 ustawy o sporcie). Szczegółowe zasady, tryb przyznawania i pozbawiania oraz rodzaje i wysokość stypendiów sportowych, nagród i wyróżnień określa organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, biorąc pod uwagę znaczenie danego sportu dla tej jednostki samorządu terytorialnego oraz osiągnięty wynik sportowy (art. 31 ust. 3 ustawy o sporcie¹³⁰).

¹²⁹ T. Kielkowski, *Nabycie prawa na mocy decyzji administracyjnej*, Warszawa 2012, s. 280.

¹³⁰ Jak podkreśla Wojewoda Śląski w rozstrzygnięciu nadzorczym z dnia 15 kwietnia 2011 r. (NP/II/0911/178/11, LEX nr 962891): „celem wprowadzenia zróżnicowania wysokości stypendiów jest jasne określenie w uchwale, jakie stypendium może uzyskać dany zawodnik osiągając określony wynik sportowy, wiedząc przy tym jakie znaczenie dla jednostki samorządu terytorialnego ma dany sport”. W uzasadnieniu zwrócono uwagę m.in. na to, że obowiązująca ustawa o sporcie po raz pierwszy wprowadziła warunkowanie wysokości nagród i stypendiów w kontekście znaczenia danego sportu dla jednostki samorządu terytorialnego, jak również od osiągniętego wyniku sportowego. Cenne refleksje związane z analizowanym zagadnieniem zawarto także m.in. w rozstrzygnięciu nadzorczym Wojewody Dolnośląskiego z dnia 30 kwietnia 2012 r. (NK-N2.4131.318.2012.JB6, LEX nr 1163381). Zdaniem tego wojewody, rada gminy, podejmując uchwałę na podstawie art. 31 ust. 3 ustawy z 2010 r. o sporcie, zobowiązana jest nie do określenia maksymalnej wysokości stypendium, jakie może zostać przyznane, ale do określenia wysokości tego stypendium; w uchwale należy określić, w jakiej wysokości stypendium może uzyskać dany zawodnik, osiągając określony wynik sportowy, biorąc pod

D. WYRÓŻNIENIA I NAGRODY

Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 października 2012 r. w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe wyróżnieniami za wybitne osiągnięcia sportowe są obecnie dyplomy, puchary i plakietki. Wyróżnienia te mogą być przyznawane w kategorii seniorów, młodzieżowców i juniorów – za zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca na igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata lub mistrzostwach Europy. Z kolei nagrody pieniężne za wybitne osiągnięcia sportowe mogą być przyznawane tylko za wybitne osiągnięcia sportowe w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym i tylko osobom startującym w kategorii wiekowej senior (§ 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia¹³¹). Nagroda taka może być przyznana za zajęcie pierwszego, drugiego lub trzeciego miejsca na igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich, igrzyskach głuchych, mistrzostwach świata, mistrzostwach Europy, uniwersjadzie letniej lub zimowej lub akademickich mistrzostwach świata, jeżeli w zawodach brało udział co najmniej 8 państw w danej konkuru-

uwagę, jakie znaczenie dla jednostki samorządu terytorialnego ma dany sport oraz osiągnięty wynik sportowy. W rozstrzygnięciu uznano ponadto, że:

- wysokość stypendium powinna zostać w uchwale określona precyzyjnie, jak również precyzyjnie ma być określone znaczenie danego sportu dla tej jednostki samorządu terytorialnego,
- ustawa o sporcie nie upoważnia organów jednostek samorządu terytorialnego do samodzielnego określenia kręgu podmiotów uprawnionych do otrzymywania stypendiów sportowych, a tym bardziej do jego nieuzasadnionego ograniczenia. Ograniczenie kręgu uprawnionych do stypendiów do zawodników reprezentujących określone kluby sportowe jest zatem niedopuszczalne, powodowałoby bowiem nierówne traktowanie zawodników zrzeszonych w klubach i niezrzeszonych oraz niczym nieuzasadnione uprzywilejowanie grupy zawodników będących członkami klubów sportowych.

Jak widać, interpretacja art. 31 ust. 3 ustawy o sporcie w praktyce jest źródłem problemów, które są rozstrzygane przez orzecznictwo. Warto jeszcze w tym miejscu zwrócić uwagę na wyrok WSA w Gliwicach z dnia 18 kwietnia 2011 r. (III SA/Gl 162/11, LEX nr 994355). Sąd ten podkreślił, że zarówno językowa, jak i celowościowa wykładnia przepisu zawartego w tym artykule prowadzi do wniosku, że gmina powinna wskazać istotne dla niej dyscypliny, ustawodawca nie zobligował jej jednak do enumeratywnego ich wskazania – poprzestał jedynie na ogólnym i nieostrym sformułowaniu. Zdaniem Sądu, delegacja ustawowa nakazuje organowi stanowiącemu jednostki samorządu terytorialnego określenie w uchwale rodzajów i wysokości stypendiów sportowych, nagród i wyróżnień, ale nie wskazuje konkretnie na jeden właściwy sposób sprecyzowania tej wysokości; zgodnie zaś z zasadą racjonalnego prawodawcy wyłącznie do gminy należy uprawnienie do przyjęcia formy tegoż wskazania, gdyż nie zostało ono wyraźnie wyartykułowane.

¹³¹ Warto zauważyć, że nagrody mogą być przyznawane także np. trenerom – na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 10 października 2012 r. w sprawie odznak, wyróżnień oraz nagród pieniężnych za osiągnięcia w działalności w zakresie sportu (Dz.U. 2012, poz. 1126).

rencji, przy czym w konkurencjach indywidualnych brało udział co najmniej 12 osób, a w konkurencjach zespołowych co najmniej 8 drużyn, osad lub załóg (§ 4 ust. 1 rozporządzenia; nagroda może być przyznana także wtedy, gdy regulamin zawodów przewiduje udział mniejszej liczby osób, drużyn, osad lub załóg w danej konkurencji, przy minimum startujących 5 osób, 5 drużyn, osad lub załóg w danej konkurencji). Nagroda przyznawana jest przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej – na wniosek polskiego związku sportowego (§ 6 rozporządzenia). Wysokość nagrody wynosi maksymalnie czternastokrotność podstawy ustalenia wysokości nagrody (a zatem $2300 \times 14 = 32\ 200$ zł¹³²). Warto zauważyć, że w przypadku niektórych osiągnięć sportowych wprowadzono ograniczenie – danej osobie

¹³² Por. § 7 ust. 1, § 8 i 9 rozporządzenia; w konkurencjach sportowych objętych programem igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych nagroda może być przyznana

- za zajęcie w igrzyskach olimpijskich, igrzyskach paraolimpijskich lub igrzyskach głuchych:
 - a) 1 miejsca - w wysokości do 14-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca - w wysokości do 10-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca - w wysokości do 8-krotności podstawy;
- za zajęcie w mistrzostwach świata:
 - a) 1 miejsca - w wysokości do 12-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca - w wysokości do 9-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca - w wysokości do 7-krotności podstawy;
- za zajęcie w mistrzostwach Europy:
 - a) 1 miejsca - w wysokości do 9-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca - w wysokości do 5-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca - w wysokości do 3-krotności podstawy;
- za ustanowienie rekordu świata do 12-krotności podstawy.

W innych natomiast konkurencjach sportowych nagroda może być przyznana

- za zajęcie w mistrzostwach świata:
 - a) 1 miejsca - w wysokości do 6-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca - w wysokości do 4-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca - w wysokości do 3-krotności podstawy;
- za zajęcie w mistrzostwach Europy:
 - a) 1 miejsca - w wysokości do 4-krotności podstawy,
 - b) 2 miejsca - w wysokości do 3-krotności podstawy,
 - c) 3 miejsca - w wysokości do 2-krotności podstawy.

Z kolei w sportach i konkurencjach sportowych objętych programem uniwersjad letnich lub zimowych nagroda może być przyznana:

- 1) za zajęcie 1 miejsca - w wysokości do 6-krotności podstawy,
- 2) za zajęcie 2 miejsca - w wysokości do 4-krotności podstawy,
- 3) za zajęcie 3 miejsca - w wysokości do 3-krotności podstawy.

Wreszcie w sportach i konkurencjach sportowych objętych programem akademickich mistrzostw świata nagroda może być przyznana:

- 1) za zajęcie 1 miejsca - w wysokości do 3-krotności podstawy,
- 2) za zajęcie 2 miejsca - w wysokości do 2-krotności podstawy,
- 3) za zajęcie 3 miejsca - do wysokości podstawy.

nagroda może być przyznana nie więcej niż raz w roku (§ 11 ust. 1 rozporządzenia¹³³).

Omawiane przepisy przewidują także tzw. nagrodę zespołową dla zespołu. Przyznaje się ją zawodnikom zespołowych gier sportowych i wynosi ona do 85% nagrody ustalonej na zasadach ogólnych, pomnożonej przez liczbę osób w drużynie, przy czym nagroda dla jednej osoby nie może przekroczyć wysokości nagrody liczonej według wspomnianych zasad ogólnych (§ 12 rozporządzenia). Należy dodać, że w przypadku uzyskania w czasie tych samych zawodów dwóch lub więcej osiągnięć sportowych przyznaje się jedną nagrodę, której wysokość nie może przekroczyć 75% sumy nagród za poszczególne osiągnięcia (§ 11 ust. 2).

W porównaniu z poprzednią regulacją widoczna jest podobna konsolidacja regulacji, jak w przypadku regulacji dotyczącej stypendiów – w okresie obowiązywania ustawy z 2005 r. o sporcie kwalifikowanym funkcjonowały bowiem dwa rozporządzenia – jedno dotyczyło przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika, drugie przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom. Biorąc pod uwagę to, że przepisy były mniej korzystne dla osób niemających licencji, np. osób niepełnosprawnych, można uznać, że ich sytuację znacząco poprawiono (np. podwyższono nagrody z ośmio- do czternastokrotności podstawy). W sferze rozwiązań szczegółowych w obecnie obowiązującej regulacji wyeliminowano natomiast możliwość przyznawania wyróżnień oraz nagród za ustanowienie rekordu świata, Europy lub Polski. Podwyższono też nieznacznie wysokość nagrody zespołowej – wcześniej wynosiła ona do wysokości 75% nagrody indywidualnej pomnożonej przez liczbę zawodników drużyny.

E. PRAWO DO OPIEKI MEDYCZNEJ

Szczegółowa regulacja zagadnień opieki medycznej przysługującej zawodnikom zawarta jest obecnie w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich. Rozporządzenie to zastąpiło w dniu 13 maja 2011 r. omawiane wcześniej rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu oraz

¹³³ Raz w roku nagroda może być przyznana w przypadku konkurencji sportowych nieobjętych programem igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich lub igrzysk głuchych, w sportach i konkurencjach sportowych objętych programem uniwersjad letnich lub zimowych oraz w sportach i konkurencjach sportowych objętych programem akademickich mistrzostw świata. Raz w roku nagroda może być przyznana także osobom, które uzyskały inne „wybitne osiągnięcia sportowe o szczególnym charakterze” (por. § 10 rozporządzenia).

rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 8 stycznia 2007 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami kadry narodowej osób niepełnosprawnych oraz kadry paraolimpijskiej.

Zgodnie z treścią § 2 rozporządzenia z dnia 14 kwietnia 2011 r. opieka medyczna nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich obejmuje obecnie odpowiednie świadczenia zdrowotne realizowane przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Centralny Ośrodek Medycyny Sportowej w Warszawie w zakresie:

- wstępnych, okresowych i kontrolnych badań lekarskich,
- profilaktyki zdrowotnej, w tym szczepień ochronnych,
- leczenia, rehabilitacji oraz działań koordynujących procesy leczenia i rehabilitacji.

Konkretnie wskazywane świadczenia zdrowotne w rozporządzeniu podzielono (co jest rozwiązaniem zupełnie nowym) na trzy grupy: na świadczenia zdrowotne lecznicze, świadczenia zdrowotne z zakresu rehabilitacji oraz świadczenia zdrowotne z zakresu profilaktyki zdrowotnej. I tak świadczenia zdrowotne lecznicze obejmują obecnie (§ 10 rozporządzenia):

- porady specjalistyczne, w zakresie np. alergologii, chirurgii ogólnej, chorób wewnętrznych,
- badania diagnostyczne: diagnostyki obrazowej, laboratoryjne, wydolnościowe,
- procedury zabiegowe ambulatoryjne.

Świadczenia zdrowotne z zakresu rehabilitacji obejmują z kolei (§ 11 rozporządzenia):

- lekarską ambulatoryjną poradę rehabilitacyjną,
- fizjoterapię ambulatoryjną, realizowaną przez wizytę fizjoterapeutyczną bądź zabieg fizjoterapeutyczny.

Wreszcie świadczenia zdrowotne z zakresu profilaktyki zdrowotnej sprowadzają się do (§ 9 rozporządzenia):

- identyfikacji czynników ryzyka oraz zagrożeń zdrowotnych w związku z uprawianiem określonego sportu,
- przeprowadzania okresowych ocen stanu zdrowia,
- kwalifikacji i wykonywania szczepień ochronnych przeciwko WZW typu B oraz grypie.

Podstawową różnicą w stosunku do rozwiązań funkcjonujących wcześniej jest jednak objęcie pełną opieką medyczną również zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej w sportach paraolimpijskich – wcześniej obejmowały tych zawodników wyłącznie wstępne, okresowe i kontrolne badania lekarskie. Zmianę tę – obok ogólnego poszerzenia zakresu opieki medycznej nad zawodnikami – należy uznać za długo oczekiwane ujednoczenie i udoskonalenie regulacji.

F. ZAKAZY OBEJMUJĄCE ZAWODNIKÓW

W obecnie obowiązującej ustawie z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, podobnie jak w ustawie o sporcie kwalifikowanym, ustawodawca formułuje już tylko zakaz stosowania dopingu (przy czym za ciekawostkę można uznać, że zakaz ten nie został wyrażony wprost – pośrednio wynika on z treści rozdziału 9 ustawy: „zwalczanie dopingu w sporcie”). Problematyka dopingu potraktowana została jednak priorytetowo; odpowiednie przepisy są bardziej rozbudowane i bardziej szczegółowe niż w ustawie z 2005 r., nie mówiąc już o starszych regulacjach. Zaraz na wstępie ich analizy zwraca uwagę zupełnie nowa definicja dopingu. I tak zgodnie z treścią art. 43 ust. 1 ustawy o sporcie za doping uznaje się teraz¹³⁴:

- obecność substancji zabronionej lub jej metabolitów lub markerów w próbce fizjologicznej osoby uczestniczącej lub przygotowującej się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym,
- użycie, usiłowanie użycia, pomocnictwo lub podżeganie do użycia przez osobę uczestniczącą lub przygotowującą się do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub metody zabronionej,
- posiadanie w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym substancji zabronionej lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej,
- podanie lub usiłowanie podania substancji zabronionej oraz udział w przygotowaniu lub zastosowaniu metody zabronionej w związku z uczestnictwem lub przygotowaniem do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym,
- utrudnianie lub udaremnianie kontroli antydopingowej lub manipulowanie jej przebiegiem,
- wprowadzanie do obrotu substancji zabronionych lub przyrządów umożliwiających stosowanie metody zabronionej albo uczestniczenie w takim obrocie.

Przy czym za doping w sporcie nie są uznawane sytuacje związane z substancjami zabronionymi, jeżeli ich stosowanie jest uzasadnione celem leczniczym, a zawodnik otrzymał zgodę na stosowanie określonej substancji zabronionej lub metody zabronionej na zasadach sformułowanych w załączniku nr 2 do Międzynarodowej konwencji o zwalczaniu dopingu w sporcie, sporządzonej w Paryżu dnia 19 października 2005 r.¹³⁵

¹³⁴ Poprzednia definicja była bardzo prosta. Dla przypomnienia: wcześniej za doping uznawano „stosowanie przez zawodników zakazanych środków farmakologicznych lub metod uznanych za dopingowe” (art. 50 ust. 1 i 2 ustawy o sporcie kwalifikowanym).

¹³⁵ Dz.U. 2007, Nr 142, poz. 999 ze zm. Za doping nie może być także uznany obrót produktami leczniczymi dopuszczonymi do obrotu na zasadach przewidzianych w ustawie

Organem właściwym w sprawach zwalczania dopingu w sporcie jest, podobnie jak wcześniej, Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie (art. 44 ust. 1 ustawy). Warto zauważyć, że w kontekście powoływania Komisji wzmocniono – w stosunku do regulacji z 2005 r. – pozycję ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Proces zwiększania wpływu ministra na skład Komisji rozpoczął się zresztą jeszcze w okresie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r.; dla przypomnienia – przed 30 marca 2001 r. komisję powoływał Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki w porozumieniu w Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej, w świetle uregulowań ustawy o kulturze fizycznej z dnia 18 stycznia 1996 r. po wspomnianej nowelizacji oraz w świetle uregulowań ustawy o sporcie kwalifikowanym z dnia 29 lipca 2005 r. komisję powoływał „minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia”, po to by wreszcie na mocy art. 44 ust. 2 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie przyznać ministrowi właściwemu do spraw kultury fizycznej wyłączną kompetencję do powoływania i odwoływania członków komisji. Zgodnie bowiem z treścią tego artykułu: „w skład Komisji wchodzi przewodniczący oraz 10 członków, których powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw kultury fizycznej spośród osób wykonujących zawody w dziedzinach: medycyny, sportu, etyki, biologii lub prawa i dających rękojmię prawidłowego wykonywania zadań Komisji”. Przejawem zwiększania wpływu ministra na kształtowanie składu personalnego komisji jest ponadto także rezygnacja ze ścisłego określania okoliczności uzasadniających odwołanie członka Komisji, co skutkuje możliwością odwołania członków w każdym czasie – według uznania ministra. Ze zmian mniej istotnych warto z kolei odnotować ustalenie liczby członków Komisji na 10 – wcześniej ustawodawca początkowo wcale nie określał liczby członków tego podmiotu, a od nowelizacji ustawy o sporcie kwalifikowanym dokonanej na mocy art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw liczebność określano nieprecyzyjnie – od 10 do 15 osób.

z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (tekst jedn. Dz.U. 2008, Nr 45, poz. 271 ze zm.; por. art. 43 ust. 2 ustawy o sporcie). Elementami uzupełniającymi ustawową definicję są naturalnie pojęcia substancji zabronionej i metody zabronionej. Zgodnie z treścią art. 43 ust. 3 ustawy substancją zabronioną jest substancja mogąca służyć poprawie wyniku sportowego, której użycie pozostaje w sprzeczności z uczciwością rywalizacji sportowej, określona w załączniku nr 1 do wyżej wspomnianej Konwencji. Metodą zabronioną jest z kolei działanie mogące służyć poprawie wyniku sportowego, pozostające w sprzeczności z uczciwością rywalizacji sportowej, ponownie określone w załączniku nr 1 do tej Konwencji (art. 43 ust. 4 ustawy). Warto dodać, że ustawodawca za substancję lub metodę zabronioną uznaje także substancję lub działanie utrudniające wykrycie substancji lub metody zabronionej.

Do zadań Komisji, zgodnie z treścią art. 44 ust. 5 ustawy, obecnie należy:

- prowadzenie wykazu substancji i metod zabronionych (wykaz ten jest jawny – art. 44 ust. 6 ustawy),
- przeprowadzanie kontroli antydopingowych podczas zawodów oraz poza nimi,
- prowadzenie badań wspierających zwalczanie dopingu w sporcie,
- wspieranie, opracowywanie i wdrażanie programów edukacyjnych lub szkoleniowych, dotyczących zwalczania dopingu w sporcie.

Należy dodać, że podmioty prowadzące działalność sportową, w szczególności polskie związki sportowe, realizują odpowiedzialność dyscyplinarną za stosowanie dopingu w sporcie (art. 43 ust. 6 ustawy o sporcie z 2010 r.). Jak słusznie podkreślają P. i P. Sławicki, wskazany artykuł jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy, a w związku z tym uprawnienia do realizacji reguł dyscyplinarnych w odniesieniu do stosowania dopingu mogą być przyznane np. podmiotom zarządzającym ligą zawodową. Warto też odnotować, że pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osoby, która podała środki dopingujące zawodnikowi bez jego wiedzy lub zawodnikowi małoletniemu, nie powoduje wygaśnięcia odpowiedzialności dyscyplinarnej, w związku z tym osoba taka może być skazana na karę za przestępstwo i jednocześnie ponieść określoną sankcję dyscyplinarną¹³⁶.

5.2. Sędziowie

Przedmiotem regulacji ustaw regulujących funkcjonowanie polskiego sportu były także – w perspektywie historycznej – zagadnienia statusu prawnego sędziów sportowych. Zgodnie z treścią art. 72 ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej działalność wykonywana przez sędziów sportowych w ramach stowarzyszeń kultury fizycznej i ich związków została uznana za szczególną formę działalności społecznej w zakresie kultury fizycznej. Stowarzyszenia te ponadto zapewniały sędziom sportowym niezbędne warunki umożliwiające wypełnianie ich funkcji (art. 72 ust. 3 ustawy), przy czym ich władze miały możliwość pozbawiania sędziów ich uprawnień „na zasadach i w trybie określonych w statutach stowarzyszeń kultury fizycznej i ich związków oraz regulaminach sportowych”¹³⁷.

¹³⁶ P. Sławicki, P. Sławicki, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w świetle nowej ustawy*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 4, s. 73.

¹³⁷ Na sędziów mogły (i nadal mogą) być nakładane także kary dyscyplinarne, np. z powodu niepoddania się w wyznaczonym terminie badaniom lekarskim lub badaniom sprawności fizycznej, naruszenia przepisów gry, nieprawidłowego zapisu zdarzeń zaistniałych podczas zawodów, nieterminowego przesłania sprawozdania z zawodów, niesportowego trybu życia czy też rażącego naruszenia porządku publicznego. W przypadku jednak gdy podana publicznie

Sposoby zapewniania sędziom „warunków umożliwiających wykonywanie ich funkcji” określało początkowo zarządzenie nr 8 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie określenia niezbędnych warunków umożliwiających wypełnianie funkcji sędziego sportowego¹³⁸, a od dnia 1 lutego 1990 r. zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 29 marca 1990 r. w sprawie określenia niezbędnych warunków umożliwiających wypełnianie funkcji sędziego sportowego¹³⁹. Warto niejako przy okazji odnotować spektakularną „ciekawostkę” – nowsze zarządzenie weszło w życie z mocą wsteczną, obowiązywało przed swoim wydaniem i ogłoszeniem. Wynikało to wprost z treści § 8: „zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 lutego 1990 r.” (dniem ogłoszenia był 25 kwietnia 1990 r.). Zakres uprawnień sędziów w obu zarządzeniach określano podobnie i był on konsekwencją obowiązków stowarzyszeń kultury fizycznej. I tak stowarzyszenia te były zobowiązane zagwarantować sędziemu:

- zakwaterowanie bądź zwrot kosztów zakwaterowania,
- zwrot kosztów przejazdu w obie strony,
- wypłatę diet lub w określonych przypadkach zwrot kosztów wyżywienia,
- zwrot utraconego zarobku,
- ekwiwalent z tytułu wydatków ponoszonych przez sędziów w związku z przygotowaniem się do zawodów¹⁴⁰.

do wiadomości przez władze związku sportowego motywacja kary narusza dobra osobiste ukaranego sędziego, sędziemu takiemu przysługuje ochrona na podstawie art. 23 i 24 k.c. (wyrok SN z dnia 19 października 2000 r. (III CKN 866/98, LEX nr 45449). Autor glosy aprobującej, A. Szpunar, dodaje, że „przepisy o kulturze fizycznej mają na uwadze określone, na ogół bardzo specyficzne reguły, którym są poddani sędziowie sportowi. Przewidują stosowanie wobec nich sankcji – za naruszenie tych reguł – przez organy właściwych stowarzyszeń sportowych lub ich związków. Niepodobna wywodzić z tych przepisów normy uchylającej bezprawność naruszenia dóbr osobistych dokonanego przez wspomniane organy przy motywowaniu zastosowanej sankcji i informowaniu o niej środowiska sportowego” (A. Szpunar, *Glosa do wyroku SN z dnia 19 października 2000 r., III CKN 866/98* [tekst glosy dostępny w systemie LEX, nr 29890]). Na złożoność problematyki ochrony przysługującej sędziemu zwraca z kolei uwagę M. Kolasieński, którego zdaniem przekazanie do uregulowania w regulaminach i statutach odpowiedzialności dyscyplinarnej, a w konsekwencji tego pozbawienie ukaranego możliwości zaskarżenia orzeczenia komisji dyscyplinarnej na drodze sądowej należy ocenić jako niekonstytucyjne (M. Kolasieński, *Glosa do wyroku SN z dnia 19 października 2000 r., III CKN 866/98* [tekst glosy dostępny w systemie LEX, nr 32531]). Szerzej na temat prawa do sądu w sprawach sportowych: A. Wach, *Prawo do sądu w sprawach sportowych*, „*Studia Iuridica*” 2008, nr 48, s. 289.

¹³⁸ Dz.Urz. GKKFiS 1985, Nr 4, poz. 5 ze zm.

¹³⁹ M.P. 1990, Nr 15, poz. 120.

¹⁴⁰ Sędziowie nigdy jednak nie mogli (i – jak się wydaje – nie mogą nadal) być uznawani za uczestników zawodów. Wypada zgodzić się z J. Potulskim i M. Rucińskim, którzy podkreślają, że „nie da się wywieść argumentów za przypisaniem sędziemu sportowemu roli uczestnika zawodów”. Z oczywistych względów sędziowie nie są też ich organizatorami (J. Potulski, M. Ruciński, *Odpowiedzialność sędziego sportowego za przyjęcie łapówki*, „*Prokuratura i Prawo*” 2007,

Warto dodać, że obowiązki organizatora zawodów były jeszcze szersze – byli oni zobowiązani m.in. do wypłacenia sędziemu równowartości utraconego zarobku oraz ekwiwalentu sędziowskiego w wysokości określonej przez właściwy polski związek sportowy (§ 4 i 5 zarządzeń).

W kontekście statusu prawnego sędziów w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej warto zwrócić uwagę na szczególnie uprawnienia związków sportowych. Związki te miały bowiem wyłączność nadawania uprawnień sędziowskich, określały ponadto kwalifikacje kandydatów na sędziów (por. art. 72 ustawy oraz § 1 zarządzeń). Sędzią mogła ponadto zostać wyłącznie osoba, która korzystała w pełni z praw cywilnych i publicznych, prezentowała nienaganną postawę moralną oraz spełniała warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zadań sędziego sportowego (art. 72 ustawy).

Przepisy dotyczące sędziów sportowych sformułowano również w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. Regulacja ta była już jednak znacznie mniej rozbudowana niż w poprzedniej ustawie; zagadnienia statusu prawnego sędziego regulowano jedynie w art. 46 ustawy. Ustawodawca określał w nim głównie wymagania stawiane sędziom – sędzią sportowym mogła być osoba, która posiadała pełną zdolność do czynności prawnych, korzystała z pełni praw publicznych oraz posiadała licencję sędziego sportowego przyznaną przez właściwy polski związek sportowy (art. 46 ust. 1). Należy zaakcentować, że określenie sposobu zapewnienia sędziom sportowym niezbędnych warunków umożliwiających wypełnianie ich funkcji pozostawiono związkom sportowym – zrezygnowano bowiem z regulacji ogólnopolskiej. Na szczeblu centralnym regulowano jednak zasady, warunki i tryb przyznawania i pozbawiania licencji sędziego sportowego – początkowo w zarządzeniu Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki (art. 46 ust. 3 ustawy w pierwotnym brzmieniu¹⁴¹), a od dnia 18 grudnia 1999 r. – w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu¹⁴²

nr 9, s. 61 i 69). Nie ulega jednak wątpliwości, że sędzia jest osobą, której nieuczciwe zachowanie może wpłynąć na wynik zawodów (szerzej: M. Iwański, *Przestępstwa związane z korupcją w nowej ustawie o sporcie*, „Palestra” 2011, nr 7-8, s. 78).

¹⁴¹ Jedynym wydanym na podstawie sygnalizowanego upoważnienia zarządzeniem było zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 lutego 1997 r. w sprawie zasad, warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licencji sędziego sportowego (M.P. 1997, Nr 13, poz. 109).

¹⁴² Zasady, warunki i tryb przyznawania i pozbawiania licencji sędziego sportowego określało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 maja 2001 r. w sprawie szczególnych zasad, warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licencji sędziego sportowego (Dz.U. 2001, Nr 56, poz. 582). Rozporządzenie to zastępowało wspomniane wyżej zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 lutego 1997 r.; zawarte w nim przepisy określały m.in. elementy konieczne wniosku osoby ubiegającej się o przyznanie licencji sędziego sportowego (§ 3 ust. 1 rozporządzenia), okoliczności uzasadniające odmowę przyznania li-

(art. 46 ust. 3 w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 4 listopada 1999 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej¹⁴³). Zakres upoważnienia do ustalania wspomnianych zasad, warunków i przyznawania licencji sędziogo doprecyzowano 30 marca 2001 r. poprzez dodanie po słowach: „minister właściwy do spraw kultury fizycznej i sportu określa, w drodze rozporządzenia, zasady, warunki i tryb przyznawania i pozbawiania licencji sędziogo sportowego”, słów: „uwzględniając okres ważności licencji, wzór dokumentu potwierdzającego jej uzyskanie, przypadki, kiedy polski związek sportowy może pozbawić sędziogo licencji, oraz organ odwoławczy od decyzji polskiego związku sportowego” (zmianę tę wprowadzał art. 60 pkt 11 ustawy z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁴⁴).

Przepisy zawarte w art. 46 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej zostały uchylone z dniem 1 września 2005 r. na mocy art. 62 pkt 19 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym, co było naturalną konsekwencją ich przeniesienia do art. 48 nowej ustawy. I tak zgodnie z treścią wspomnianego art. 48 ustawy o sporcie kwalifikowanym sędzią sportowym mogła być tylko osoba, która posiadała licencję sędziogo sportowego przyznaną przez właściwy polski związek sportowy; licencję natomiast można było przyznać wyłącznie osobie, która (art. 48 ust. 2 ustawy):

- posiadała pełną zdolność do czynności prawnych,
- korzystała z pełni praw publicznych,
- pisemnie zobowiązała się do przestrzegania postanowień statutu i regulaminów polskich związków sportowych oraz międzynarodowych organizacji sportowych, w tym także do poddania się odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Fundamentalną w odniesieniu do statusu prawnego sędziów sportowych zmianą była rezygnacja z upoważniania odpowiedniego ministra do jednolitego w skali kraju określania warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licencji. Warunki te były bowiem od 1996 r. określane w regulaminach właściwych polskich związków sportowych, przy czym związki te zobowiązano do uwzględniania przepisów międzynarodowych organizacji sportowych działających w danej dyscyplinie sportu (art. 48 ust. 4 ustawy).

Należy podkreślić, że obecnie obowiązująca ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie nie zawiera już wcale regulacji dotyczącej sędziów. Uprawnienia związane z kształtowaniem ich statusu prawnego zostały ostatecznie przekazane polskiemu związkowi sportowemu.

cencji (§ 5 ust. 1 rozporządzenia) czy też pozbawienia licencji sędziogo sportowego (§ 6 ust. 1 rozporządzenia).

¹⁴³ Dz.U. 1999, Nr 96, poz. 1106.

¹⁴⁴ Dz.U. 2000, Nr 120, poz. 1268.

Ramy prawno-instytucjonalne działalności organizacji sportowych na płaszczyźnie międzynarodowej

6.1. Wpływ prawa międzynarodowego na działalność sportową

Przez długi czas sport traktowany był jako dziedzina życia niejako wyjęta spod regulacji powszechnie obowiązujących przepisów prawa, zwłaszcza na płaszczyźnie międzynarodowej. Ten stan faktyczny wynikał głównie z tego, że państwa tworzące prawo międzynarodowe nie widziały potrzeby zajmowania się tym obszarem życia społecznego. Zapewne sądzono, że sport poradzi sobie bez ingerencji czynnika państwowego, a reguły gry, które są potrzebne, ustalają sami zainteresowani (sportowcy). Współcześnie sport stanowi natomiast coś więcej, niż się na pozór wydaje. Sport, a piłka nożna w szczególności, uległ głębokiej komercjalizacji i profesjonalizacji. Zjawisko to, w połączeniu ze stałą niemal obecnością sportu w mediach, spowodowało, że związane z nim relacje prawne oraz konflikty przekraczają ramy zwykłych reguł sportowych, a zatem wymagają odwoływania się do ogólnych norm prawnych. Sport potrzebuje specyficznych tylko dla tej dziedziny regulacji prawnych, zarówno na gruncie krajowym, jak i międzynarodowym.

Analiza literatury przedmiotu oraz doktryny prawniczej wskazuje na absolutną potrzebę tworzenia struktury pomagającej rozstrzygać sporne kwestie na podstawie ogólnych przepisów prawa, z uwzględnieniem specyfiki dziedziny, jaką jest sport. Na przykład ustawodawca unijny uznał za konieczne objęcie sportu regulacją normatywną. W art. 165 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej podkreślono, że „Unia przyczynia się do wspierania europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, jego struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając jego funkcję społeczną i edukacyjną”. Stąd można wnioskować, że nie ma odrębnej gałęzi prawa sportowego, to bowiem, co się określa mianem prawa sportowego, to

nic innego jak zbiór zagadnień z zakresu prawa międzynarodowego, unijnego i krajowego, dla którego wspólnym mianownikiem i jedynym wyznacznikiem jest materia poddana regulacji, czyli w tym przypadku sport¹. Prawo międzynarodowe i europejskie mają istotny wpływ na funkcjonowanie sportu, nawet na określenie każdego przepisu sportowego². Międzynarodowe prawo sportowe stanowi zbiór różnych norm, które charakteryzuje jeden wspólny mianownik: cel sportowy. Normy te nie tworzą odrębnego, autonomicznego porządku prawnego³. Normotwórcze działanie państwa w sporcie międzynarodowym objawia się przede wszystkim w ramach działalności międzynarodowych organizacji rządowych powszechnych (ONZ, UNESCO) lub regionalnych (Rada Europy, Unia Europejska, Unia Afrykańska)⁴. Z ilościowego punktu widzenia międzynarodowe prawo sportowe pochodzi głównie z uchwał podjętych przez główne lub pomocnicze organy organizacji międzyrządowych, których zainteresowanie sportem wynika ze statutu.

¹ Zob. M. Revillard, *Les conventions internationales relatives aux associations*, „J.D.I.” 1992, nr 2, s. 301-305; Article 2 de la convention de La Haye du 1er juin 1956 concernant la reconnaissance de la personnalité juridique des sociétés, associations et fondations étrangères (texte de la convention: RCDIP, 1961, 727); Article 1 al. 3 et article 22 al. 1, statuts de la CONCACAF. Zob. L. Silance, *La formation de la règle de droit dans le domaine sportif*, [w:] *La Règle de Droit; Travaux publiés par le Centre de Logique du Droit de Bruxelles*, pod red. C. Perelmana, Bruxelles 1971, s. 296.

² Szerzej zob. Cour de justice des communautés européennes, arrêt du 12 décembre 1974, affaire 36/74, Walrave et Koch / U.C.I.; Die Keure, Bruges, 1994, *Sportrechtspraak*, 1.1.4; Journal des tribunaux, Bruxelles 1977, s. 603; arrêt de la cour de justice du 14 juillet 1976, affaire 13/76, en cause Dona contre Mantero et note d’observations L. Silance, Journal des tribunaux, 30 avril 1977, s. 290; Die Keure, *Sport en recreatie*, II. Rechtspraak, Algemeenheden I - 4; arrêt de la cour de justice du 15 octobre 1987, affaire 222/86, Union nationale des Entraîneurs et Cadres techniques professionnels du football / Georges Heylens; Die Keure, *Sportcodex*, Rechtspraak, 6.1.12; cour de justice, arrêt du 15 décembre 1995, affaire C415/93, Jean-Marc Bosman contre Royale Club Liégeois SA, Union des Associations Européennes de Football, J.T.T. 1996, s. 37; affaire C415/93 précitée; Lethonen, Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL / Fédération belge de basketball et Ligue belge de basketball, cour de justice des communautés européennes, arrêt du 13 avril 2000, cause C 176/96; arrêt de la cour de justice du 12 décembre 1974, affaire 36/74, en cause Walrave et Koch / U.C.I., Nederlandsche Wielrenunie et Federación Española de Ciclismo, Journal des tribunaux, Bruxelles 1975, s. 603.

³ Zob. A.-N. Chaker, *Étude des législations nationales relatives au sport en Europe*, Strasbourg 1999; J.-P. Karaquillo, *Droit international du sport*, „Rec. des cours de l’Académie de droit international” 2004, t. 309, s. 24; Au niveau de l’ONU, v. A/RES/32/105 M, Déclaration internationale sur l’apartheid dans les sports, 14 décembre 1977; A/40/64 G, Convention internationale contre l’apartheid dans les sports, 10 décembre 1985. Conseil de l’Europe, Convention européenne sur la violence et les débordements de spectateurs lors de manifestations sportives et notamment de matches de football, Strasbourg, 19 août 1985, STE 120; Conseil de l’Europe, Convention contre le dopage, Strasbourg, 16 novembre 1989, STE 135; UNESCO, Convention internationale contre le dopage dans le sport, Paris, 25 octobre 2005; Kowencja antydopingowa, Dz.U. z dnia 2 marca 2001.

⁴ Zob. F. Buy, J.M. Marmayou, D. Poracchia, F. Rizzo, *Droit du sport*, Paris 2006, s. 23 i n.; C. Miège, J.-C. Lapouble, *Sport et organisations internationales*, Paris 2004, s. 5.

Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych interweniowało przy różnych okazjach w dziedzinie sportu. Początkowo chodziło o próbę presji i bojkotu sportowego skierowanego przeciwko Republice Południowej Afryki z powodu apartheidu. Następnie, biorąc pod uwagę sport jako instrument utrzymania pokoju między narodami, ZO ONZ oddziaływało poprzez swoje rezolucje w sprawie rozejmu olimpijskiego, zanim ostatecznie zauważyło inne wymiary sportu, zwłaszcza edukację, opiekę zdrowotną i rolę sportu w sprawach rozwoju. Zajmowanie się przez Radę Bezpieczeństwa sportem można uznać za działanie nadzwyczajne, ale jej kompetencje w dziedzinie utrzymania pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego były wyjątkową okazją do przyjęcia uchwał wiążących w sprawach sportowych. W rezolucji 757 (1992) Rada, działając na podstawie rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, uznała Jugosławię za państwo objęte embargiem sportowym. W pkt 8 uchwały Rada zdecydowała, że wszystkie państwa powinny: podjąć niezbędne kroki w celu zapobieżenia uczestnictwu w imprezach sportowych na ich terytorium osób lub grup reprezentujących Federalną Republikę Jugosławii (Serbia i Czarnogóra)⁵.

Analogia pomiędzy wartościami praw człowieka a wartościami ustanowionymi w sporcie sprzyja wychowywaniu w duchu poszanowania praw jednostki. Sport ujawnia także dyskryminacyjne stereotypy, co ułatwia ich kwestionowanie oraz skuteczne zwalczanie; tym samym sprzyja integracji osób marginalizowanych. Mimo że sport nie jest absolutnym rozwiązaniem bolączek społeczeństwa, to jednak może w istotny sposób przyczynić się do rozwiązania kilku poważnych problemów. Na początku roku 2000 sport został przez Organizację Narodów Zjednoczonych uznany za narzędzie utrzymania pokoju, rozwoju i propagowania praw człowieka⁶. Stało się to wraz z utworzeniem Biura Narodów Zjednoczonych do spraw Sportu na rzecz Rozwoju i Pokoju (UNOSDP) z siedzibą w Genewie. Organ ten zapewnia wykorzystanie sportu jako innowacyjnego i skutecznego sposobu promowania rozwoju i pokoju. Sport jest również traktowany jako narzędzie do osiągnięcia milenijnych celów rozwoju, gdyż stanowi ogromną dźwignię edukacji lub terapii. Sport jest

⁵ Zob. Rés. 757 (1992) du 30 mai 1992, Bosnie-Herzégovine, § 8, b). V.M. Gounelle, *La résolution 757 du Conseil de Sécurité de l'O.N.U. du 30 mai 1992 plaçant la Yougoslavie (Serbie et Monténégro) sous „Embargo sportif” – Analyse des problèmes juridiques*, „Rev. jur. et éco. du sport” 1992-1993, nr 22, s. 87-94.

⁶ Zob. P. Weil, *Le droit international en quête de son identité – Cours général de droit international public*, „Rec. des cours de l'Académie de droit international” 1992-VI, vol. 237, s. 98 i n.; P. Cahier, *Le droit interne des organisations internationales*, „Rev. générale de droit international public” 1963, s. 503-602; L. Focsaneanu, *Le droit interne de l'O.N.U.*, „Ann. français de droit international” 1957, s. 315-349; C.W. Jenks, *The Proper Law of International Organizations*, Londres, New York 1962; C. Chaumont, *La signification du principe de spécialité des organisations internationales*, [w:] *Mélanges offerts à Henri Rolin. Problèmes de droit des gens*, Paris 1964, s. 56.

najlepszą szkołą życia. W sporcie dzieci uczą się, jak odnieść zwycięstwo, jak poradzić sobie z porażką, jak grać w zespole i być niezawodnym, zdobyć zaufanie innych członków zespołu; jak szanować przeciwnika i zasady. Uczą się również, że w celu osiągnięcia dobrych wyników konieczne są regularne szkolenia, że istotne jest poznanie granic własnych możliwości. Lekcje i pozytywne wartości sportu są niezbędne do życia. Z kolei mandat Specjalnego Doradcy polega na koordynowaniu wysiłków Narodów Zjednoczonych na rzecz propagowania wiedzy na temat sportu. Specjalny Doradca odpowiada również za wspieranie dialogu i partnerstwa w tym sektorze. W tym znaczeniu jest orędownikiem systemu Narodów Zjednoczonych w dziedzinie sportu i angażuje się w szeroką sieć działań różnych podmiotów w tej materii.

Istnieje długoletnie partnerstwo między Międzynarodowym Komitetem Olimpijskim (MKOl) i Organizacją Narodów Zjednoczonych w zakresie wykorzystania potencjału sportu w pełnym zakresie. Choć obie organizacje mają bardzo różne zadania społeczne, promują też te same wartości. Sekretarz Generalny ONZ Ban Ki-moon powiedział na olimpiadzie w Soczi: „Łączymy nasze siły dla ideałów, które dzielimy. Są nimi: zrównoważony rozwój, uniwersalność, solidarność i brak dyskryminacji oraz równość wszystkich ludzi”. Z kolei podmioty sportowe nieustannie podkreślają humanistyczne wartości sportu, takie jak szacunek dla innych, dzielenie się i solidarność oraz pole otwarte dla wszystkich, gdzie dyskryminacja jest zabroniona. MKOl podjął promocję pierwszego Międzynarodowego Dnia Sportu na rzecz Pokoju i Rozwoju, która odbyła się 6 kwietnia 2014 r. Komitet ogłosił też niedawno miastom starającym się o organizację zimowych igrzysk w 2022 roku, że dodał kolejny przepis dotyczący poszanowania praw człowieka i braku dyskryminacji. Karta olimpijska już zawierała tę zasadę w art. 6, ale zeszyła na dalszy plan i została zapomniana. Po igrzyskach w Soczi i kontrowersjach wokół antygejowskiej atmosfery obowiązującej w Rosji MKOl zdecydował się umieścić te zasady w sercu instytucji olimpijskiej, a pretendujące miasta, gdy zostaną wybrane, będą musiały respektować umowy. Zgodnie z zasadami MKOl miasto goszczące i narodowy komitet olimpijski muszą teraz „zobowiązać się do prowadzenia działalności w sposób, który promuje zasady i wartości olimpiizmu, w szczególności poprzez wprowadzenie zakazu wszelkich form dyskryminacji w odniesieniu do kraju lub osoby, ze względu na rasę, religię, politykę, płeć lub z innych względów”.

Wreszcie sport stanowi narzędzie początkowo neutralne, ale którego zadaniem jest różnorodność. Tym samym może być doskonałym nośnikiem wartości uniwersalnych, praw człowieka, pozytywnej siły, która nie uwzględnia różnic i barier kulturowych i przyczynia się do pokoju. Zgodnie z tymi wartościami ludzkimi sport na co dzień może utrzymywać promowanie praw człowieka. Organizacje sportowe bywają jednak źródłem przemocy, dyskryminacji i wy-

zysku⁷. Jak w przypadku każdego narzędzia, tak i w odniesieniu do sportu dopiero jego zastosowanie określa wartość. Miejmy zatem nadzieję, że sport będzie stosowany w sposób rozsądny. Sposób, w jaki prawo międzynarodowe ujmuje sport w ogóle, a w szczególności igrzyska olimpijskie, jest wskaźnikiem zmian doświadczanych przez porządek prawny i społeczeństwo.

Tak więc od narodzin igrzysk olimpijskich MKOl, jako stowarzyszenie prawa prywatnego, zajął przestrzeń normatywną w dziedzinie sportu, tworząc monopolistyczną *lex Olympica*. Państwa zresztą nie były zainteresowane tym sektorem, tylko przypadkowo prawo międzynarodowe tworzyło normy związane ze sportem czy olimpiadą. W 1980 r. MKOl jednak dostrzegł, że trzeba wykorzystać potencjał międzynarodowego porządku prawnego w celu ochrony igrzysk przed bojkotem. Podpisał liczne umowy o współpracy z różnymi organizacjami międzynarodowymi. Uzyskał od Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych uznanie olimpijskiego zawieszenia broni i dostosował swoje kryteria przyjmowania nowych narodowych komitetów olimpijskich do społeczności międzynarodowej. Ponadto rozwój prawa antydopingowego i zdolność MKOl do zawierania z państwami umów odnoszących się głównie do organizacji olimpiad potwierdzają fakt, że sport jest teraz domeną zainteresowania prawa międzynarodowego.

6.2. Wpływ prawa europejskiego na działalność sportową

Debata dotycząca zagadnień sportowych zarówno w sensie materialnym, jak i instytucjonalnym toczyła się w ramach EWG, a następnie w UE już od lat 80. XX wieku⁸. Jednak dopiero wraz z wejściem w życie traktatu z Lizbony sport po raz pierwszy stał się przedmiotem kompetencji Unii Europejskiej. Był to przełom w podejściu tej organizacji europejskiej do problematyki sportowej. Odniesienie do sportu znajduje się w art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Przytoczony przepis przynajmniej

⁷ Do tego zjawiska odnoszą się różne akty prawa międzynarodowego: Międzynarodowa konwencja przeciw apartheidowi w sporcie, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 10.12.1985 r. w Nowym Jorku; Konwencja antydopingowa, Strasburg 16.11.1989 r.; Europejska konwencja w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych, a w szczególności meczów piłki nożnej, Strasburg 19.08.1985 r.

⁸ Zob. C. Miège, *L'Union européenne et le sport – entre dérégulation et recherche de nouvelles règles*, „RJES” 2000, nr 56, sept., s. 81 i n., zvl. s. 91; B. Bogusz, A. Cygan, E. Szyszcak, *The regulation of sport in the European Union*, Cheltenham, Northampton 2007; C. Barnard, *The Substantive Law of the EU: The four freedoms*, Oxford 2010, s. 266; C. Lembo, *FIFA Transfer Regulations and UEFA Player Eligibility Rules: Major changes in European Football and the Negative effect on minors*, „EMORY International Law Review” 2011, nr 25, s. 550; D. Campbell, „Foreigners killing football”: UEFA chief's call for firm action against „global teams” at big clubs’, „Observer” 11.03.2001.

UE miękkie kompetencje w obszarze sportu, skupiające się głównie na koordynacji, uzupełnianiu i wspomaganiu działań państw członkowskich. Następnie dzięki białej księdze na temat sportu z 2007 r. nastąpiła intensyfikacja współpracy na szczeblu unijnym i dialogu dotyczącego sportu. Niemal wszystkie działania w ramach towarzyszącego jej planu działania „Pierre de Coubertin” zostały zakończone lub nadal są realizowane. W dokumencie tym znalazły się projekty wielu działań, które miała realizować i wspierać Unia Europejska, takich jak społeczna rola sportu – poprawa zdrowia publicznego poprzez aktywność fizyczną; walka z dopingiem; uwydatnienie roli sportu w kształceniu; działania na zasadzie wolontariatu; włączenie społeczne; walka z rasizmem; sport jako narzędzie rozwoju; gospodarczy wymiar sportu – gromadzenie porównywalnych danych; zapewnienie finansowania organizacji sportowych na szczeblu jak najbliższym obywatelom; organizacja sportu – szczególny charakter sportu; swobodny przepływ, transfery zawodników i agentów zawodników; ochrona nieletnich; zwalczanie korupcji i prania pieniędzy; system licencji dla klubów sportowych; prawa medialne. Biała księga zawiera także propozycje dotyczące konkretnych działań w ramach szczegółowego planu działania „Pierre de Coubertin”. Obejmuje on społeczno-ekonomiczne aspekty sportu, takie jak zdrowie publiczne, edukacja, włączenie społeczne oraz wolontariat, stosunki zewnętrzne i finansowanie. W wielu obszarach biała księga pozostaje właściwą podstawą do działań na szczeblu Unii w dziedzinie sportu. Do obszarów tych należą np. promowanie działalności na zasadzie wolontariatu w sporcie, ochrona nieletnich i ochrona środowiska.

Problematyka sportowa stanowi przedmiot prac najważniejszych organów Unii Europejskiej, w tym Parlamentu Europejskiego, Rady Unii Europejskiej, a także Komisji Europejskiej i Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości⁹. W strukturach Parlamentu Europejskiego funkcjonuje Komisja Kultury i Edukacji, która w działalności swojej uwzględnia również sprawy sportu i ma na celu poprawę finansowania i promocję aktywności fizycznej, zwłaszcza wśród młodych ludzi. Dzięki wzmocnieniu roli sportu w prawie i struk-

⁹ Zob. CJCE, 15 décembre 1995, *Bosman*, affaire C-415/93, *Rec. CJCE*, 1995, s. I-4921; CJCE, 18 juillet 2006, *Meca-Medina et Majcen*, affaire C-519/04 P, *Rec. CJCE*, 2006, s. I-6991. V.F. Latty, *L'arrêt, le livre blanc et le traité. La lex sportiva dans l'ordre juridique communautaire – développements récents*, „Rev. du marché commun et de l'Union européenne” 2008, nr 514, s. 43-52; Commission des droits de l'homme, décision du 12 janvier 1994, *Durini contre Italie*, DR 76-A, 76; G. Cohen-Jonathan, *La Convention européenne des droits de l'homme*, Paris 1989, s. 12; D. Spielmann, *Obligations positives et effet horizontal des dispositions de la Convention*, [w:] *L'interprétation de la Convention européenne des droits de l'homme*, pod red. F. Sudre'a, Bruxelles 1998, s. 133-174; J.-P. Marguenaud, *Sport et Convention européenne des droits de l'homme: les garanties substantielles*, „R.J.E.S.” 2003, nr 66, s. 18-19; F. Rigaux, *Le droit disciplinaire du sport*, „R.T.D.H.” 1995, nr 22, s. 305. Cf. l'arrêt C.E.D.H., 20 juillet 2001, *Pellegrini contre Italie*, requête nr 30882/96.

turach UE po raz pierwszy pojawił się mechanizm finansowy umożliwiający finansowanie projektów sportowych. Jest nim program Erasmus+ Sport. Ze środków UE finansowany jest również Europejski Tydzień Sportu. Przedstawiciele Ministerstwa Sportu i Turystyki biorą udział w posiedzeniach Rady w formacie Edukacja, Młodzież, Kultura i Sport, nieformalnych spotkaniach ministrów, spotkaniach dyrektorów, Grupy Roboczej do spraw Sportu, Komitetu Erasmus+ oraz grup eksperckich. W ramach tych grup dyskutowane są zagadnienia związane z rozwojem polityki sportowej w UE, a także przeciwdziałaniem zagrożeniom dla sportu. Wymiernym efektem prac są konkluzje, rezolucje i rekomendacje, które można znaleźć w bazie dokumentów europejskich. Unia Europejska wspiera także dobre zarządzanie w sporcie. Jest ono warunkiem autonomii i samoregulacji organizacji sportowych. Chociaż nie można wyodrębnić jednego modelu zarządzania w różnych dyscyplinach europejskiego sportu ze względu na szereg różnic między poszczególnymi krajami, Komisja Europejska uważa, że istnieją pewne wzajemnie powiązane zasady, które leżą u podstaw zarządzania sportem na szczeblu europejskim, takie jak autonomia w ramach prawa, demokracja, przejrzystość i odpowiedzialność przy podejmowaniu decyzji, reprezentowanie różnych zainteresowanych stron. Dobre zarządzanie w sporcie jest niezbędne, by stawić czoła wyzwaniom stojącym przed sportem i ramami prawnymi UE.

W ramach Unii Europejskiej sport jest uznawany za zjawisko, które ma szczególny charakter. Pojęcie prawne szczególnego charakteru sportu zostało ustanowione przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, było uwzględniane przez instytucje UE w różnych okolicznościach i zostało dokładniej omówione w białej księdze na temat sportu i w dołączonym dokumencie roboczym służb Komisji – jest obecnie usankcjonowane art. 165 TFUE¹⁰. Pojęcie to obejmuje wszystkie cechy charakterystyczne sportu, które

¹⁰ Zasadniczo podstawą prawną w sprawie sportu w Unii Europejskiej jest art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który wszedł w życie 1 grudnia 2009 r. Stanowi on również fragment szerszej debaty w sprawie sposobu stosowania prawa Unii Europejskiej do działalności federacji sportowych, a także przygotowuje grunt dla nowego podejścia uwzględniającego szczególny charakter sportu w bardziej konkretny i praktyczny sposób. Na mocy TFUE Unia Europejska ma kompetencje pomocnicze w dziedzinie sportu. Oznacza to, że jej działalność ogranicza się do koordynacji – w razie takiej potrzeby – inicjatyw związanych ze sportem, podejmowanych na szczeblu państw członkowskich. Unia Europejska może również podejmować działania motywujące, jednak art. 165 wyraźnie wyklucza wszelkie przepisy harmonizujące. Oczywiście jest więc, że intencją nowego artykułu nie jest ograniczenie uzasadnionej prawem autonomii federacji sportowych ani ich wyłącznych uprawnień do uznaniowego podejmowania decyzji. Jednakże w przypadkach, gdy prawo UE ma zastosowanie i gdy wpływa ono na działalność organizacji sportowych, obecny art. 165 wymaga uwzględnienia wyjątkowego charakteru sportu. Innymi słowy, chociaż sport nie stoi „ponad prawem”, to sam Traktat zawiera teraz postanowienie, w którego świetle sport nie może być traktowany jak każda inna dziedzina „działalności gospodarczej”, w oderwaniu od jego szczególnego charakteru.

decydują o jego wyjątkowości, takie jak wzajemna zależność między rywalizującymi ze sobą przeciwnikami czy piramidalna struktura otwartych zawodów sportowych. Pojęcie szczególnego charakteru sportu jest brane pod uwagę przy ocenianiu zgodności zasad sportowych z wymogami prawa UE (prawa podstawowe, swobodny przepływ, zakaz dyskryminacji, konkurencja itp.). Do połowy lat 90. status licencjonowanego gracza w europejskich mistrzostwach piłki nożnej przewidywał udział maksymalnie trzech piłkarzy obcego pochodzenia w jednym meczu. Podobne uregulowania były rozpowszechnione na szczeblu krajowym i międzynarodowym. Ich celem była promocja piłkarzy krajowych. Zgodnie z prawem Bosmana TSUE stwierdził, że taki udział – chodziło o belgijską federację futbolu – nie był zgodny z art. 48 Traktatu Unii Europejskiej (aktualnie art. 45 TFUE, dawny art. 39 TWE). Przeciwnie, w przypadku osób pochodzących z Unii pozostano przy ograniczeniu liczbowym. Późniejsza decyzja TSUE z 12 kwietnia 2005 r. uznała tę klauzulę. Zawodowy piłkarz rosyjski Simutenkow wniósł sprawę przeciw przepisom federacji hiszpańskiej, według której cudzoziemcy nie pochodzący z Unii Europejskiej mogli być selekcyonowani tylko w ograniczonym zakresie. TSUE stwierdził uchybienie wobec zakazu dyskryminacji, który został wyraźnie podkreślony w umowie o partnerstwie między Unią i Rosją¹¹.

Zasady sportowe dotyczą zazwyczaj organizacji i odpowiedniego prowadzenia danej dyscypliny sportu konkurencyjnego. Podlegają one organizacjom sportowym i muszą być zgodne z prawem UE. Aby ocenić zgodność zasad sportowych z prawem UE, Komisja rozważa, czy ich cele są zasadne, czy wynikające z nich skutki ograniczające są nieodłącznie związane z realizacją tych celów oraz czy są do nich proporcjonalne. Zasadne cele organizacji sportowych mogą wiązać się np. z uczciwością zawodów sportowych, niepewnością co do ich wyników, ochroną zdrowia sportowców, promowaniem zatrudnienia i szkolenia młodych sportowców, stabilnością finansową klubów sportowych lub jednolitym i stałym sposobem uprawiania danego sportu („zasadami gry”). Poprzez dialog z zainteresowanymi stronami działającymi w dziedzinie sportu Komisja dołoży dalszych starań, by na zasadzie analizy poszczególnych tematów wyjaśnić relację między prawem UE i zasadami sportowymi w sporcie zawodowym i amatorskim. Zgodnie z wyrażonymi podczas konsultacji potrzebami państw członkowskich i ruchu sportowego Komisja wspiera odpowiednią interpretację po-

¹¹ Zob. Umowa o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z jednej strony a Federacją Rosyjską z drugiej strony, podpisana w Korfu dnia 24 czerwca 1994 r. i zatwierdzona w imieniu Wspólnot decyzją Rady i Komisji 97/800/EWWiS, WE, Euratom z dnia 30 października 1997 r. (Dz.Urz. L 327, s. 1); zob. wyroki z dnia 15 grudnia 1995 r. w sprawie C-415/93, Bosman, Zb.Orz. s. I-4921, i z dnia 8 maja 2003 r. Gąsior w sprawie C-438/00, Deutscher Handballbund, Zb.Orz. s. I-4135. Por. KP nr 35/03.

jęcia szczególnego charakteru sportu i nadal będzie zapewniać wskazówki w tym względzie¹².

W odniesieniu do stosowania prawa konkurencji UE Komisja nadal stosować będzie procedurę przewidzianą w rozporządzeniu (WE) nr 1/2003. Organizacja sportu na szczeblu krajowym stanowi część tradycyjnego europejskiego podejścia do sportu. „Sport europejski charakteryzuje wielorakość złożonych i zróżnicowanych struktur posiadających różnego rodzaju osobowości prawne oraz różny stopień autonomii w poszczególnych państwach członkowskich. Inaczej niż w pozostałych sektorach oraz ze względu na sam charakter zorganizowanych dyscyplin sportu, struktury sportu europejskiego są, ogólnie rzecz biorąc, mniej rozwinięte niż struktury sportowe na poziomie krajowym i międzynarodowym. Ponadto sport europejski jest generalnie zorganizowany zgodnie ze strukturami kontynentalnymi, nie zaś ze strukturami poziomu unijnego. Podmioty działające w sektorze sportu są zgodne co do tego, że Komisja ma do odegrania ważną rolę w przyczynianiu się do europejskiej debaty dotyczącej sportu poprzez dostarczenie platformy dialogu z podmiotami działającymi w sektorze sportu. Zakrojone na dużą skalę konsultacje z »zainteresowanymi stronami« są jednym z obowiązków Komisji, zgodnie z postanowieniami traktatów”¹³.

Mimo iż Traktat zakazuje dyskryminacji ze względu na przynależność państwową i ustanawia zasadę swobodnego przepływu pracowników, Trybunał Sprawiedliwości w swych orzeczeniach na temat składu drużyn narodowych lub zasad określających terminy transferów zawodników biorących udział w zawodach sportów drużynowych wziął pod uwagę potrzebę zachowania pewnych szczególnych cech sportu. W obszarze sportu zawodowego zasady wiążące się z dyskryminacją bezpośrednią (takie jak narzucenie liczby zawodników danej narodowości) są niezgodne z prawem UE. Z drugiej strony jednak zasady, które wiążą się z dyskryminacją pośrednią (takie jak narzucenie liczby zawodników szkolonych lokalnie) lub ograniczają swobodny przepływ pracowników (odszkodowanie za rekrutację i szkolenie młodych

¹² I. Henry, *Sport, the European Union and the Decline of the Nation State?*, [w:] *Sport and Society*, pod red. B. Houlihana, London 2008; I. Henry, P. Downward, C. Harwood, L. Robinson, *Sports Partnerships Promoting Inclusive Communities: Lincolnshire, Leicester-Shire and Rutland Sports Partnerships (Invest to Save Project number 430/7): Monitoring and Evaluation Report*, Institute of Sport and Leisure Policy, Centre for Olympic Studies and Research, Loughborough 2008; I. Henry, Institute of Sport and Leisure Policy, *Transnational and Comparative Research in Sport: Globalisation, Governance and Sport Policy*, London 2007; B.M.J. Houlihan, N.A. Bergsgard, P. Mangset, S.I. Nøddland, H. Rommetvedt, *A comparative analysis of stability and change*, Oxford 2007; L. Keen, R. Scase, *Middle Managers and the New Managerialism*, „Local Government Studies” 1996, nr 22(4), s. 167-186; J. Newman, *Modernising Governance: New Labour, Policy and Society*, London 2001; A. Patterson, P.L. Pinch, *Hollowing Out the Local State – Compulsory Competitive Tendering and the Restructuring of British Public-Sector Services*. „Environment and Planning” 1995, nr 27(9), s. 1437-1461.

¹³ Zob. [http://ec.europa.eu/sport/library/doc/a/100726online consultation report.pdf](http://ec.europa.eu/sport/library/doc/a/100726online%20consultation%20report.pdf).

zawodników), mogą zostać uznane za zgodne, jeśli służą one zasadnemu celowi, w zakresie, w jakim są niezbędne i proporcjonalne do osiągnięcia tego celu. Zgodnie z art. 45 TFUE przepisy w tym zakresie dotyczą tylko pracowników i sportowców zawodowych w ramach działalności gospodarczej¹⁴. Ogólnie przepisy dotyczące swobodnego przepływu odnoszą się również do sportu amatorskiego, ponieważ Komisja uważa, że – zgodnie z łączną wykładnią art. 18, 21 i 165 TFUE – ogólna unijna zasada zakazu jakiejkolwiek dyskryminacji ze względu na przynależność państwową dotyczy sportu wszystkich obywateli UE, którzy skorzystali z prawa do swobodnego przepływu, w tym tych, którzy uprawiają działalność sportową amatorsko. Komisja zainicjowała badanie w celu dokonania oceny skutków dla poszczególnych dyscyplin sportu postanowień Traktatu dotyczących zakazu dyskryminacji ze względu na przynależność państwową. Wytyczne dotyczące swobodnego przepływu są przedstawione w dokumencie roboczym służb Komisji. Dodatkowe wskazówki znajdują się w komunikacie Komisji *Potwierdzenie zasady swobodnego przepływu pracowników: prawa oraz główne zmiany*, przyjętym 13 lipca 2010 r. Na skutek dyskusji z Komisją w 2001 r. w kontekście postępowania antymonopolowego do regulaminu FIFA włączono zestaw zasad w sprawie statusu i transferu zawodników¹⁵.

Transfery zawodników regularnie przyciągają uwagę opinii publicznej z powodu obaw o ich legalność i przejrzystość związanych z nimi przepływów kapitału. Komisja uważa, że nadszedł czas na ogólną ocenę zasad transferów w sporcie zawodowym w Europie. Niezależne badanie na temat agentów sportowych wykonane na zlecenie Komisji w 2009 r. przedstawia przegląd działalności agentów sportowych w UE. Zwrócono uwagę głównie na problemy natury etycznej, takie jak przestępstwa finansowe i wykorzystywanie młodych zawodników, które zagrażają uczciwości zawodów sportowych i integralności moralnej sportowców. Badanie wskazało również na rozbieżności w sposobie regulowania działalności agentów przez władze publiczne i pod-

¹⁴ Zob. C. Barnard, dz. cyt., s. 266; C. Lembo, *FIFA Transfer Regulations and UEFA Player Eligibility Rules: Major changes in European Football and the Negative effect on minors*, „EMORY International Law Review” 2011 nr 25, s. 550; *Handbook On The Economics Of Sport*, pod red. W. Andreffa i S. Szymanski, Cheltenham, Northampton 2006, s. 640; D. McAuley, *They think it's all over... it might just be for now: Unraveling the ramifications of the European transfer system post-Bosman*, „European Competition Law Review” 2002, nr 23, s. 331; D. Campbell, dz. cyt.; *Lisbon Treaty and EU sports policy*, „International Sport Law Journal” 2011, nr 1-2, s. 145; R.C.R. Siekmann, *The Specificity of Sport: Sporting Exceptions in EU Law*, „International Sports Law Journal” 2011, nr 3-4, s. 76; M. Papaloukas, *The sporting exception in European Case law (The Olympique Lyonnais case)*, „Sport Management International Journal” 2010, nr 6(2), s. 23; S. Weatherill, *Fairness, Openness and the Specific Nature of Sport: Does the Lisbon Treaty Change EU Sports Law?*, „The International Sports Law Journal” 2010, nr 3-4, s. 11 i 14-17.

¹⁵ Zob. *Outcome of discussions between the Commission and FIFA/UEFA on FIFA Regulations on international football transfers*, IP/01/314 mars 6.2002.

mioty prywatne w Europie. W sportach drużynowych systemy licencji dla klubów stanowią cenne narzędzie zapewnienia uczciwości zawodów. Są one również skutecznym sposobem wsparcia dobrego zarządzania i finansowej stabilności. Komisja przyjmuje z zadowoleniem wprowadzenie środków służących wzmocnieniu finansowego *fair play* w europejskiej piłce nożnej, przypominając, że środki takie muszą być zgodne z zasadami rynku wewnętrznego i konkurencji¹⁶. „Ustawianie” wyników wydarzeń sportowych narusza normy etyczne i uczciwość sportu. Bez względu na to, czy jest ono związane z zakładami wzajemnymi czy z celami sportowymi, stanowi formę korupcji i jako takie podlega sankcjom na gruncie wewnętrznego porządku prawnego. Międzynarodowe siatki przestępcze odgrywają istotną rolę w „ustawianiu” wyników związanych z nielegalnymi zakładami. Ze względu na ogólnosiwiatową popularność sportu oraz transgraniczny charakter zakładów wzajemnych problem ten wykracza często poza kompetencje organów krajowych. Zainteresowane strony działające w dziedzinie sportu współpracują z publicznymi i prywatnymi firmami bukmacherskimi w celu opracowania systemów wczesnego ostrzegania i programów informacyjnych, jednak przynosi to różne skutki. Komisja będzie współpracować z Radą Europejską przy analizowaniu czynników, które mogłyby przyczynić się do bardziej skutecznego rozwiązania kwestii „ustawiania” wyników wydarzeń sportowych na szczeblu krajowym, europejskim i międzynarodowym¹⁷.

¹⁶ Zob. S. Morrow, *The New Business of Football – Accountability and Finance in Football*, Basingstoke 1999; B. Murray, *The World's game – A History of Soccer*, Urbana, Chicago 1996; R. Robertson, *Globalisation: social theory and global culture*, London 1992; S.F. Ross, *Break Up the Sports League Monopolies*, [w:] *The Business of Professional Sports*, pod red. P.D. Staudohara, J.A. Mangana, Urbana, Chicago 1991; J. Sugden, A. Tomlinson, *FIFA and the contest for world football*, Cambridge 1998; S. Szymanski, T. Kuypers, *Winners and Losers – The Business Strategy of Football*, London 1999; R. Terol Gómez, *Las Ligas Profesionales*, Pamplona 1998.

¹⁷ Zob. J.-V. Louis, *L'ordre juridique communautaire*, Bruxelles, Luxembourg 1993; A. Berrandane, J. Rossetto, *Droit de l'Union européenne: institutions et ordre juridique*, Paris 2010; A. Bouveresse, R. Kovar, *Le pouvoir discrétionnaire dans l'ordre juridique communautaire*, Bruxelles 2010; L. Guilloud, *La loi dans l'Union européenne: contribution à la définition des actes législatifs dans un ordre juridique d'intégration*, Paris 2010; F. Lefebvre-Rangeon, *L'ordre juridique européen: fondements, nature et relevance, à travers l'exemple de la compétence européenne en matière sportive*, [w:] *Mélanges en l'honneur du professeur Nicole Decoopman: Les frontières du droit*, pod red. M. Dauray-Fauveau, F. Hénot, J. Lefebvre'a, Amiens 2014; C. Miège, *Les organisations sportives et l'Europe*, Paryż 2009; J.-L. Arnaut, G. Infantino, *Meca-Medina: A Step Backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?*, INF 2 Octobre 2006; B. Garcia, *Sport governance after the White Paper: the demise of the European model?*, „International Journal of Sport Policy” 2009 nr 1(3), s. 267-284; P.J. Sloane, *The European model of sport*, [w:] *Handbook on the Economics of Sport*, pod red. W. Andreffa, S. Szymanski, Cheltenham, Northampton 2006, s. 299-303; R. Blanpain, *Le statut du sportif en droit international, droit européen, droit belge fédéral et communautaire*, Bruxelles 2004, s. 2-6; J.-F. Humbert, *Plus vite, plus haut, plus fort? L'Union européenne et le sport professionnel*, „Rapport d'information au nom de la commission des affaires européennes du Sénat”, 20 février 2013, nr 379, s. 30-36.

Wybrane międzynarodowe organizacje sportowe – zakres działania, struktura i kompetencje władz

7.1. Międzynarodowe aspekty piramidalnej struktury organizacji sportowych

Podstawową cechą o zasadniczym znaczeniu dla funkcjonowania międzynarodowych organizacji sportowych jest system autoregulacji¹. Struktury sportowe na całym świecie roszczą sobie prawo do regulacji swojego sportu, stosując i egzekwując własne reguły. Stąd wynika nadmiar regulacji prawnych w tym obszarze, będący rezultatem funkcji, jaką spełniają reguły sportowe. Na ten system autoregulacji wpływa również specyficzny charakter sportu i zrzeszeń sportowych. Jednolite stosowanie, a w niektórych przypadkach wykonanie przepisów jest gwarantowane przez monopolistyczny charakter struktur sportowych oraz przez sądy polubowne. Inną cechą międzynarodowego prawa sportowego jest jego dualistyczna struktura, tzn. współistnienie reguł prawa zrzeszeniowego, publicznego i ponadnarodowego². Liczne sytuacje, chociażby przyjęcie do struktur organizacji monopolistycznej czy

¹ Zob. B. Ramanantsoa, C. Thiery-Basle, *Organisations et fédérations sportives*, Paris 1989, s. 163 i 242; P. Nemo, *Le concept de cléricature*, „Cahier du CREA, Ecole polytechnique” 1983, nr 2; A. Copin, *L'église de France dans son environnement institutionnel*, [w:] *Variation autour de l'idéologie de l'intérêt général*, pod red. J. Chevaliera, vol. 2, Paris 1979, s. 113 i n.; *Le pouvoir dans l'Eglise*, „Pouvoirs” 1981, nr 17; M. Gros, P.Y. Verkindt, *L'autonomie du droit du sport, fiction ou réalité?*, Lille 1985, s. 699 qui considèrent qu' „à l'époque de la rénovation »coubertienne«, le sport avait été conçu comme une activité hors »société civile«, à l'image de la religion”.

² Zob. G. Simon, *Puissance sportive et ordre juridique étatique*, Paris 1990, s. 3; L. Silance, *La formation de la règle de droit dans le domaine sportif...*; cour d'appel de Douai, 3 décembre 1912, Dalloz, 1913-II-198; R. Charles, *Le sport et le droit pénal*, „Revue de droit pénal” 1952-1953, s. 852-869, zvl. s. 866; J. Loup, *Les sports et le droit*, Paris 1930; J. Loup, *Les courses de chevaux et la responsabilité*, „Semaine juridique”, 1940-I-140; J. Azema, *La responsabilité en matière de sports*, thèse, Paris 1935; Pache, *Traité de la responsabilité dans le domaine de sport*, Paris 1939.

wykluczenie z niej, transfer zawodników oraz przyznanie praw medialnych, regulowane są przez różne porządki prawne. Wyżej opisane zjawisko jest źródłem konfliktów związanych głównie z roszczeniem zrzeszeń sportowych odnośnie do samoregulacji. Zasadniczą kwestię stanowi w tym kontekście to, czy i w jakim zakresie instytucje państwowe, w tym sądy, mogą kontrolować decyzje zrzeszeń sportowych. Opinia publiczna dostrzegła problem przy okazji spraw takich osób, jak Krabbé, Baumann czy Bosman³.

Poza sportem szkolnym i akademickim zorganizowane zajęcia sportowe odbywają się również w klubach i federacjach sportowych. Federacje olimpijskie na świecie, jako centralne organizacje sportu, liczą miliony członków w licznych klubach gimnastycznych i innych klubach sportowych, a te zrzeszają się w liczne organizacje członkowskie. Organizacje sportowe charakteryzują się konstrukcją piramidalną⁴. Oznacza to, że struktura organizacyjna zrzeszenia sportowego wygląda następująco: zainteresowani danym sportem członkowie są związani z klubem, który jest z kolei związany z miejskim lub okręgowym związkiem sportowym w danej dyscyplinie sportu. Związki okręgowe są z kolei członkami odpowiednich związków krajowych.

Na płaszczyźnie międzynarodowej krajowe związki z różnych dyscyplin sportu są z kolei członkami odpowiednich ogólnoswiatowych związków sportowych⁵. Ze statutów organizacji sportowych wynika, iż w każdej dyscy-

³ Zob. L. Silance, *La formation de la règle de droit dans le domaine sportif...*, s. 296; cour de justice des communautés européennes, 15 décembre 1995, Bosman / F.C. Liège et U.R.B.S.F.A. / U.E.F.A., J.T.T. 1996, s.m37; arrêt de la cour de justice du 12 décembre 1974, affaire 36/74, en cause Walrave et Koch / Association union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielrenunie et Federación Española de Ciclismo, Journal des tribunaux, Bruxelles 1975, s. 603; arrêt de la cour de justice du 14 juillet 1976, affaire 13/75, en cause DONA / Mantero, note d'observations Silance, Journal des tribunaux, 30 avril 1977, s. 240; arrêt de la Cour de justice du 15 décembre 1995, en cause URBSFA / Bosman J.M. et autres, affaire C/415/93, Journal des tribunaux du travail, Bruxelles 1996, s. 37; loi nr 84-610 du 16 juillet 1984 relative à l'organisation et la promotion des activités physiques et sportives, J.O. 17 juillet 1984, s. 2288; G. Simon, *Puissance sportive...*, s. 187; J.Y. Plouvin, *La reconnaissance par le juge administratif d'un service public administratif du sport*, note sous C.E., 22 novembre 1974, FIFAS, JCP 1975, I, 2724; Conseil d'État, 22 novembre 1974, FIFAS, Rec. s. 577, avec conclusions Thery, Chronique Fran. C. et Boyon, AJDA 1975, s. 19; note J.F. Lachaumed, 1975, s. 739; Chron. M. Waline, RDP 1975, s. 1109.

⁴ Zob. G. Simon, *Puissance sportive...*, s. 73; Zob. też F. Alaphilippe, *Le pouvoir fédéral, „Pouvoirs”* 1992, nr 61, s. 71, qui indique que „le pouvoir fédéral est ainsi le reflet de cette construction hiérarchisée et solidaire de relations associatives: à la fédération internationale, le gouvernement suprême de sa discipline sportive; aux fédérations nationales, la maîtrise de leur propre organisation interne dans le prolongement des règles venues d'en haut”; B. Ramanantsoa, C. Thiery-Basle, dz. cyt., s. 163 i n., 242 i n. voient dans l'organisation du sport une forme de cléricature. Sur ce dernier point, voir P. Nemo, dz. cyt.; A. Copin, dz. cyt., s. 113 i n.; *Le pouvoir dans l'Eglise, „Pouvoirs”* 1981, nr 17; M. Gros, P.Y. Verkindt, dz. cyt., s. 699.

⁵ Zob. M. Bouet, *Signification du sport*, Paris 1968, s. 477; C. Gerschel, *Les groupements sportifs professionnels: aspects juridiques*, Paris 1994; K. Sena, L. Sequeira, *L'introduction en bourse: une solution pour assurer le développement des clubs français de football professionnel?*, mémoire DESS

plinie sportu może być przyjęty tylko jeden ogólnokrajowy związek sportowy. W efekcie większość krajowych i międzynarodowych związków sportowych posiada w wymiarze terytorialnym i przedmiotowym pozycję monopolistyczną. Chociaż sytuacja ta zapobiega konfliktom natury kompetencyjnej, to jednak ogranicza dostęp do dotacji na sport ze środków publicznych⁶. Wszystkie federacje sportowe organizują się w formie zrzeszeń. Oznacza to, że może w nich brać udział kilka dyscyplin sportu lub tylko jedna z nich. Mogą one mieć charakter szkolny, akademicki lub zawodowy. Federacje sportowe stanowią zgromadzenia zrzeszeń sportowych, które mogą przyjąć również innych członków, chociażby osoby fizyczne, którym są wydawane licencje. Federacje sportowe działają całkowicie niezależnie, jednak pozostają one pod nadzorem ministra sportu w danym państwie. Federacje sportowe szkolne i akademickie natomiast są pod nadzorem ministra edukacji.

W związku z tym wyróżniamy dwie kategorie federacji sportowych: licencjonowane i delegowane. Licencjonowane federacje sportowe uzyskują pozwolenie wydane przez ministra sportu, co oznacza, że przyjęły statuty zawierające obowiązkowe dyspozycje i regulamin dyscyplinarny, zgodne z właściwą procedurą, w celu uczestnictwa w realizacji misji publicznej. Spełnienie wszystkich wymaganych warunków do uzyskania zezwolenia nie powoduje jego automatycznego wydania. Mimo że minister sportu ma pełną swobodę w zakresie wydawania licencji, to jednak jest zobowiązany do uzasadnienia każdej decyzji odmownej. Przyznanie licencji może zostać

ingénierie financière, Paris 1998; *Coupe du monde de football et propriété intellectuelle*, D.Aff., s. 881-904; D. Braun, *Le football international: symboles et réalités*, „Relations internationales” 1984, nr 38, s. 245-250; J. Lambert, *L'organisation de la coupe du monde de football 1998: six défis à relever pour réussir*, „Administration”, janv.-mars 1997, nr 174, s. 45-47; G. Parleani, *Transferts internationaux de footballeurs professionnels et droit communautaire*, „Les petites affiches” 1994, nr 107, s. 11-18; G. Parleani, *Un an après l'arrêt Bosman: que faire du foot en droit communautaire?*, JCP, Ed. E, 1997, s. 675; J.L. Chappelet, M.H. Roukhadze, *Le management du sport: une approche internationale*, C.I.O. 1996; L. Silance, *Les règles du CIO et le droit*, Journal des tribunaux, Bruxelles 1971, s. 694-696; D. Maliesky, *De Coubertin à Samaranch: la diplomatie du CIO*, [w:] *Le sport*, „Pouvoirs” 1992, nr 61, s. 37; K. Mbaye, *La nature juridique du CIO*, [w:] *Sport, droit et relations internationales*, pod red. P. Collomba, Paris 1988, s. 70 i n.; C. Vedder, *The international olympic committee: an advanced non-governmental organization and the international law*, „German yearbook of international law” 1984, vol. 27, s. 233 i n.

⁶ Prawo gwarantuje autonomię stowarzyszeniową pod warunkiem wykluczenia nadużycia władzy zrzeszeń dzięki mechanizmom autoregulacji, zwłaszcza poprzez dobrowolne przystąpienie do zrzeszenia. System zrzeszeń sportowych, uwarunkowany „ogólnymi zasadami”, wyróżnia się najczęściej monopolem lokalnym i profesjonalnym. Może to wywoływać wiele sytuacji konfliktowych wśród przystępujących do zrzeszenia. W przypadku gdy struktura sportowa mająca monopol, taka jak MKOl, działająca w charakterze organizacji przydzielającej państwowe subwencje, wprowadza do swoich statutów „ogólne zasady” i przykładowo przyjmuje federację jako członka do danej dyscypliny, to należy spodziewać się konfliktów z konkurencyjnymi federacjami tej samej dyscypliny sportowej.

cofnięte, jeżeli związek sportowy nie spełnia już warunków koniecznych do jego dalszego utrzymywania, to jest w przypadku, gdy statuty zostały później zmienione. Licencja pozwala związkowi sportowemu na uzyskanie pomocy finansowej ze strony państwa. Federacje delegowane są odpowiedzialne za organizację imprez sportowych na szczeblu międzynarodowym, regionalnym lub krajowym i to w ramach tych imprez sportowcy są nagradzani. Prawo to należy wyłącznie do nich. W praktyce za organizowanie zawodów sportowych przez osoby nieupoważnione przewidziane są sankcje. Tylko delegaci federacji sportowych mają prawo do używania nazwy np. „polska federacja” lub „federacja narodowa” i przyznawania tytułów z tym związanymi, jak „mistrz Polski”. Nazwa ta może być następnie wykorzystana we wszystkich oficjalnych dokumentach, a nawet w kontraktach reklamowych. Federacje delegowane mają możliwość stworzenia profesjonalnej ligi do zarządzania i organizacji zawodów, a także zrzeszonych stowarzyszeń sportowych. Te federacje mogą decydować o ich działalności zawodowej poprzez zintegrowane komisje lub subdelegowanie monopolu do profesjonalnej ligi, która ma formę zrzeszenia z osobowością prawną. Powinna istnieć również zależność pomiędzy zrzeszeniem a profesjonalną ligą, musi istnieć między nimi umowa, ustanawiająca zakres funkcjonowania i struktury przez maksymalny okres pięciu lat. Umowa ta określa podział kompetencji oraz warunki, na których zrzeszenie będzie powiązane z profesjonalną ligą. Ponadto obowiązkowo musi istnieć struktura, która będzie kontrolować prawnie i finansowo aspekt funkcjonowania stowarzyszeń i firm, uczestniczących w imprezach sportowych, które są realizowane przez profesjonalną ligę. Profesjonalna liga tym różni się od federacji, że dotyczy głównie dyscyplin sportu, w których sport zawodowy jest bardzo ważny, np. piłka nożna. To zgromadzenie ogólne federacji i właściwe ministerstwo odpowiedzialne są za zatwierdzenie statutu prawnego ligi. Po utworzeniu liga zyskuje wiele kompetencji, zarówno w swojej dziedzinie, jak i w sprawach finansowych, dyscyplinarnych lub technicznych, mających zastosowanie do zrzeszeń sportowych, które będą uczestniczyć w zawodach przez nią organizowanych.

Globalizacja sportu obejmuje wszystkie dyscypliny. Zasięg dyscyplin o charakterze mniej zawodowym ogranicza się do regionu lub kraju. Nie tylko na poziomie klubów (Liga Mistrzostw UEFA i Europa-League Piłki Nożnej), ale także na poziomie drużyn krajowych i indywidualnych sportowców (np. igrzyska olimpijskie i mistrzostwa świata) międzynarodowe zawody sportowe są organizowane jako globalne wydarzenia sportowe⁷. W idealnych

⁷ Zob. P. Jestaz, *Spectacle sportif et droit du sport*, [w:] *Le spectacle sportif*, Publication de la Faculté de Droit de Limoges, Centre de Droit et d'Economie du Sport, Paris 1981; C. Miège, *Le modèle sportif européen existe-t-il encore? Réflexion sur l'Europe et le droit*, „Sport et Citoyenneté” 2008, nr 3; S. Szymanski, *Is there a European Sports Model?*, [w:] *International sports economics com-*

warunkach w czasie międzynarodowych zawodów powinno się stosować ujednoczone zasady wobec wszystkich uczestników. W tym celu wszelkie światowe zawody są organizowane i skomercjalizowane w sposób scentralizowany przez federację działającą na międzynarodowym szczeblu, np. FIFA. Sportowcy-uczestnicy i federacje lub krajowe kluby podlegają jednolitym przepisom za sprawą umów cywilnoprawnych lub dzięki piramidalnej organizacji federacji poprzez formę statutów. Wszystkie te krajowe federacje muszą być równocześnie członkami jednej z sześciu konfederacji kontynentalnych. W Europie chodzi o UEFA. Przystąpienie do FIFA przynosi krajowym federacjom korzyści w formie wsparcia finansowego i logistycznego, ale i liczne obowiązki, takie jak przestrzeganie statutów, wartości i celów FIFA. Pierwszym celem FIFA jest organizacja Pucharu Świata w Piłce Nożnej. Krajowe federacje w Europie należą do UEFA. Ta organizuje Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej oraz zawody między europejskimi klubami piłki nożnej, Ligę Mistrzów i Europa-League.

7.2. Kompetencje władz międzynarodowych organizacji sportowych – uwagi ogólne

Kompetencje zrzeszeniowe struktur sportowych są następstwem ogólnej autonomii woli podmiotów w nich uczestniczących. Wola ta implikuje prawo do samodzielności w procesie unormowania swych wewnętrznych spraw⁸. Obejmuje praktycznie pewną wewnętrzną władzę legislacyjną, zwłaszcza prawo statutowe i prawo do własnej administracji, poprzez zastosowanie prawa opracowanego przez same organizacje sportowe w szczególnych przypadkach. Autonomia stowarzyszeniowa wynika z ogólnych przepisów prawa, zarówno na płaszczyźnie krajowej, jak i międzynarodowej. Z tej perspektywy autonomia stowarzyszeń jest szczególnym aspektem wolności, zagwarantowanej w krajowych i międzynarodowych porządkach prawnych. Zjawisko

parisons, pod red. R.D. Forta, J. Fizela, Greenwoord 2004; J.L. Arnaut, *The Independent European Sport Review*, Nyon 2006.

⁸ Zob. *L'histoire en mouvement, le sport dans la société française*, pod red. R. Hubschera, Paris 1992, s. 351; B. Jeu, *Sport, philosophie, histoire*, „Rev. française du marketing” 1992/1993, nr 138, s. 19, 23, qui définit l'autonomie en disant que „peut être autonome tout système qui détient en lui-même son principe de fonctionnement”. Il ajoute, „on peut prendre pour exemple n'importe quel animal qui dispose d'autonomie de mouvement même s'il a besoin du monde extérieur pour se nourrir et respirer”; J.P. Karaquillo, *Le droit du sport*, Paris 1997, s. 9; Voir pour le Rugby la rubrique „définitions des statuts de la F.I.R.A. qui indique que le jeu de rugby est pratiqué selon les règles de l'International Rugby Board et pour le football, il s'agit de l'International Football Association Board (I.F.A.B.) qui est un organisme indépendant composé, en plus de la F.I.F.A., des quatre fédérations britanniques de football, se reporter à l'article 2 des statuts du I.F.A.B. et de l'article 31 des statuts de la F.I.F.A.

aktywności sportowej rozwija się na wielu poziomach i płaszczyznach, od sportu rekreacyjnego, uprawianego okazjonalnie, aż po zawodowstwo, które ma zapewnić minimum życiowe. W tej sytuacji można spodziewać się konfliktów na tle interesów poszczególnych podmiotów uczestniczących w życiu sportowym, mimo że cele sportowe są dla nich wspólnym mianownikiem. Często myśli się jedynie o dopingiu i o spektakularnych kontuzjach, np. w piłce nożnej. Z powyższego wynika prawdziwa potrzeba wprowadzenia uregulowań. Budżet na dofinansowanie sportu wysokiego szczebla od kilku lat podlega znaczącym wahaniom.

Federacje sportowe krajowe lub międzynarodowe praktycznie mają prawo do opracowania uregulowań sportowych o mniejszym lub większym zasięgu, dotyczących dyscypliny sportowej, jak np. uregulowania lekkoatletyki lub międzynarodowe uregulowania piłki ręcznej. Uregulowania te mają różne dodatkowe funkcje. Służą przede wszystkim uporządkowaniu dyscyplin sportowych poprzez zdefiniowanie zasad w sposób abstrakcyjny i ogólny, np. odnośnie do miejsca zawodów (teren itd.), celu gry, przepisowego czasu, liczby graczy, sprzętu, odzieży, dozwolonych ruchów, aż do aparycji sportowca. Tylko standaryzacja i ujednoczenie umożliwiają zorganizowanie wielkich zawodów sportowych. Dzieci mogą opracować własne zasady gry według indywidualnych potrzeb, jednakże do uregulowania aktywności sportowej potrzebne są wcześniej ujednoczone warunki (w celu stworzenia ligi lub listy rekordów). Zasady sportowe, ukierunkowane na ułatwienie konkurencji, są uzupełniane uregulowaniami, mającymi na celu zapewnienie równości szans i zniwelowanie różnic w zawodach. Klasyfikacja lekkoatletów i bokserów w kategoriach wagi, zakaz spożywania produktów w celu polepszenia wyników (dopingu), dopuszczenie sprzętu i materiałów sportowych, a także zakaz niektórych specyficznych ruchów technicznych (skok wzwyż dwoma nogami) mają ten sam cel.

Podobnie jak przylegający strój, przewidziany w siatkówce kobiet w celu zwiększenia zainteresowania telewizji, zasada 5.1 Regulaminu Międzynarodowej Federacji Siatkówki (FIVB). W tym kontekście należy wspomnieć o sporze dotyczącym jednoczęściowego stroju reprezentacji Kamerunu. FIFA oceniła go jako niezgodny z zasadami stosowania strojów jednoczęściowych podczas Afrykańskiego Pucharu Narodów w 2004 r. Sprawa za straty przeciwko producentowi stroju Kamerunu na drodze cywilnej została zakończona ugodą sądową (1.09.2010 r.)⁹. Także federacja pływacka FINA ustaliła nowe zasady dotyczące strojów kąpielowych sportowców w celu zrównania szans i prawidłowego ustalenia rekordów światowych. W przyszłości stroje

⁹ Szerzej na ten temat zob. K. Vieweg, *La fascination du droit du sport. Introduction: sport et droit*, Monachium 2010; A.-N. Chaker, *Bonne gouvernance dans le sport. Une étude européenne*, Strasbourg 2004.

nie będą mogły sięgać aż do szyi, do ramion lub do kostek. Ogólnie mówiąc, stroje szyte na miarę dla pływaków są zakazane.

Gwarancją równości szans między konkurencyjnymi klubami są też przepisy, które regulują zmianę klubu przez sportowców i w konkretnym przypadku uzależniają ją od zapłacenia pewnej sumy pieniędzy. Poza tym uregulowania sportowe są opracowywane, by uniknąć sporów lub by zapewnić przebieg gry lub zawodów bez przeszkód, dzięki zasadom procedury i regulaminowym przepisom. Wreszcie uregulowania sportowe mają zapobiegać ryzyku nieodłącznie związanemu z aktywnością sportową, zarówno w odniesieniu do samych sportowców, jak i innych podmiotów uczestniczących. Te uregulowania mają znaczenie praktyczne, gdyż są wiążące dla wszelkich zawodów danej dyscypliny organizowanych przez związki w oparciu o przepisy własne. Zasady sportowe mają zwiększyć atrakcyjność sportu dla publiczności, a także dla kanałów telewizyjnych oraz sponsorów, mają windować popularność jakiejś dyscypliny sportowej i sprzedaż praw telewizyjnych oraz sponsoring. W końcu wpływ niektórych zasad sportowych na rynek artykułów sportowych i reklam jest znaczący. Regulacje sportowe tworzą preferencje rynkowe dla produktów odpowiadających przepisom i wykluczają z rynku te niezgodne z przepisami. Biorąc pod uwagę prawne znaczenie regulacji istniejących w sporcie, można przyjąć, że mają charakter prywatnoprawny, z uwagi na ich tworzenie przez krajowe i międzynarodowe zrzeszenia sportowe. Normy prawne wraz ze statutami organizacji sportowych tworzą swoistą hierarchię, przy czym są one normami niższego szczebla niż statuty¹⁰.

Jest rzeczą oczywistą, że konkurencje sportowe na każdym szczeblu muszą być przeprowadzane zgodnie z przyjętymi regulami, aby wszyscy uczestnicy zawodów z danej dyscypliny sportowej mogli podlegać tym samym rygorom. W przeciwnym razie właściwe zorganizowanie zawodów sportowych okazałoby się trudne lub niemożliwe, gdyż każda federacja opracowałaby i stosowałaby swoje własne reguły. Związanie sportowców statutami oznacza objęcie ich władzą klubową lub związkową. Uzasadniane jest ono dogmatycznie w różny sposób: statutowo-prawnie bądź umownie. Dominująca opinia zakłada, że jednostronnie podejmowane decyzje, zwłaszcza kary,

¹⁰ Zob. le rapport rédigé par J.-L. Chappelet et al. dans le cadre de l'Accord élargi sur le sport (Conseil de l'Europe), *De L'Autonomie du sport en Europe*, EPAS, Strasbourg, 1er déc. 2008, s. 14-15. B. Simma, C. Vedder, *Suggestions for Improving the Legal Position of the IOC as Regards to its Relationship with States and Intergovernmental Bodies*, 1985, studium nieopublikowane, ale przywołane w: F. Latty, *L'arrêt, le livre blanc et le traité...*; aussi le débat sur la sédentarisation des JO, lancé à l'époque des boycotts, à l'occasion duquel plusieurs propositions ont été formulées. Certaines d'entre elles emportaient la conclusion de contrats, entre le CIO et des États, portant sur le statut du site olympique permanent et régis par le droit international (zob. F.C. Rich, *The legal regime for a permanent Olympic site*, „New York University Journal of International Law and Politics” 1982, vol. XV, s. 1-53).

wynikają z autonomii związkowej, czyli ze statutu związku¹¹. To podstawa rozwiązywania wszelkich sporów wewnątrz organizacji. Inny pogląd głosi natomiast, że jednostronnie podejmowane decyzje w ramach organizacji sportowych znajdują podłoże w konstrukcji umownej. Poprzez swoje przystąpienie do organizacji członkowie akceptują statuty struktur sportowych. Sankcja za specyficzne zachowanie, przewidziana w statutach, jest karą¹². W ten sposób kary wymierzone przez zrzeszenie, np. dyskwalifikacja lub zakaz uczestnictwa w zawodach z takiego czy innego powodu, są newralgicznym punktem prawa zrzeszeń sportowych. Znaczenie praktyczne tej problematyki jest nie do przecenienia.

7.3. Międzynarodowy Komitet Olimpijski (MKOl)

Międzynarodowy Komitet Olimpijski jest najwyższą władzą ruchu olimpijskiego¹³. Został założony z inicjatywy barona Pierre'a de Coubertin 23 czerwca 1894 r. w Paryżu. Siedzibą MKOl jest rezydencja Château de Vidy w Lozannie w Szwajcarii¹⁴. Międzynarodowy Komitet Olimpijski kieruje ru-

¹¹ Autonomia organizacji sportowych, a szerzej ruchu sportowego, nie oznacza, że sport stoi ponad prawem. Jest ona ograniczona przez ogólne zasady porządku prawnego, prawa podstawowe jednostek i wymóg, by reguły stanowione przez organizacje sportowe były właściwe, konieczne i proporcjonalne do celu, jaki mają osiągnąć. Autonomia jest wynikiem niełatwego dialogu, który się toczy między organizacjami sportowymi a państwem. Organizacje sportowe stworzyły regulacje, w myśl których spory majątkowe mają być rozstrzygane przez sądy polubowne, gdzie strony dobrowolnie poddają się rozstrzygnięciom. Moc prawna takiego rozstrzygnięcia jest taka sama jak moc prawna rozstrzygnięcia sądu państwowego, z tym zastrzeżeniem co do zasady, że nie można się od niego odwołać.

¹² Zob. J.-L. Chappelet, *Le Système olympique et les pouvoirs publics face au dopage et à la corruption: partenariat ou confrontation?*, [w:] *Sport et ordre public. La documentation française*, pod red. J.-C. Bassona, Paris 2001, s. 215-234.

¹³ Reguła 52 Karty olimpijskiej. Należy zauważyć, że MKOl obejmuje wiele dyscyplin i wydarzeń związanych z tak rozumianym sportem olimpijskim. Dyscyplina jest zdefiniowana jako gałąź sportu olimpijskiego zawierająca jedną lub kilka konkurencji. Dyscypliny muszą spełniać te same kryteria włączenia do programu olimpijskiego. Jeśli chodzi o imprezę, to jest definiowana jako konkurencja w sporcie olimpijskim lub w jednej z dyscyplin i musi być praktykowana w co najmniej 50 krajach na 3 kontynentach przez mężczyzn i w co najmniej 35 krajach na 3 kontynentach przez kobiety (sprawa Lisa Martin contre CIO, United States Court of Appeals, 9e Circuit, 16 juillet 1984, inédit.). Il faut se rappeler que Pierre de Coubertin avait considéré que la non participation des femmes aux Jeux olympiques était préférable. Sur la question des femmes dans le sport, voir L. Silance, *Les sports et le droit*, Bruxelles 1998, s. 63-74; G. Simon, *Puissance sportive...*, s. 99-101; M.E. Kozan, *Court rules LSU violated title IX in its intercollegiate athletics program, sports law letter*, Lakeland 2000, s. 6-8; W.T. Champion jr., *Sex discrimination*, [w:] *Sports law in a nutshell*, St. Paul 1993, s. 275-288.

¹⁴ Zob. K. Mbaye, *La nature juridique du CIO...*, s. 90. Il est à noter que le comité international de la croix rouge a lui aussi reçu, dans son aspect spécifiquement suisse, une reconnaissance et une consécration juridique. Zob. P. Reuter, *La personnalité juridique internationale de la croix rouge*,

chem olimpijskim, organizując co cztery lata igrzyska olimpijskie. MKOl jest organizacją pozarządową oraz stowarzyszeniem mającym międzynarodową osobowość prawną¹⁵. Członkowie MKOl są wybierani przez narodowe komitety olimpijskie przy nim afiliowane. Członkowie nie są reprezentantami swojego kraju w Komitecie, ale reprezentantami MKOl na dany kraj. Wybierają ze swojego składu prezydenta. Do 1965 r. członkostwo w Komitecie było dożywotnie. Od 1996 trwa tylko do ukończenia 72. roku życia. Zgromadzenie członków Komitetu określamy mianem Sesji MKOl. Interpretuje ona, modyfikuje oraz wprowadza w życie Kartę olimpijską. Tu zapadają decyzje dotyczące wyboru prezydenta, jego zastępców, innych władz MKOl, wprowadzenia nowych sportów do sportowego programu igrzysk, określenia zasad polityki finansowej, współpracy z mediami, przyznawania igrzysk poszczególnym miastom itp. Sesje MKOl odbywają się z reguły raz w roku, za każdym razem w innym kraju. Największymi zgromadzeniami ruchu olimpijskiego są kongresy olimpijskie, które określają główne kierunki ideowe i rozwojowe ruchu olimpijskiego.

Sport stał się gałęzią życia społecznego, która coraz bardziej ulega komercjalizacji. Od czasu odrodzenia idei olimpijskiej w erze nowożytnej, które dokonało się wraz z organizacją igrzysk olimpijskich w Atenach w 1896 r., powołany do życia zaledwie dwa lata wcześniej w Paryżu Międzynarodowy Komitet Olimpijski nie szczędził starań, aby rywalizacji na sportowych boiskach przyświecał wyrażony przez francuskiego barona Pierre'a de Coubertin ideał pacyfizmu, stanowiący szlachetne połączenie patriotycznych uniesień i liberalnego internacjonalizmu¹⁶. Ów zainspirowany duchem dziewiętnastowiecznych konferencji pokojowych arystokrata i pedagog, świadomy dokonujących się w sposób dużo bardziej dynamiczny niż dotychczas przemian w sferze relacji międzynarodowych i procesów integracyjnych w łonie społeczeństw świata zachodniego, zwracał się 25 listopada 1892 r. do zgromadzonych przed nim sportowców francuskich tymi słowami: „Są ludzie głoszący ideę świata bez wojen, których nie zawahać się, w pewnej mierze skądinąd słusznie, określić mianem utopistów, ale

[w:] *Le développement de l'ordre juridique international – écrits de droit international*, Paris 1995, s. 209; définition donnée par l'I.D.I. en 1950 (Annuaire, t. 42, s. 324), zob. N. Politis, *La condition juridique des associations internationales*, „Clunet” 1923, t. 50, s. 479, et celle donnée par N. Quoc Dinh, [w:] *Droit international privé*, pod red. P. Dailliera, A. Pelleta, 6ème éd., Paris 1999, s. 694.

¹⁵ Règle 15 § 1 de la Charte olympique: „Le CIO est une organisation internationale non gouvernementale, à but non lucratif, de durée illimitée, à forme d'association dotée de la personnalité juridique, reconnue par le Conseil fédéral suisse conformément à un accord conclu en date du 1er novembre 2000”.

¹⁶ Zob. Y.-P. Bouloungne, *Pierre de Coubertin, humaniste et pédagogue: dix leçons sur l'Olympisme*, Lausanne 1999; La Charte olympique, ainsi que la plupart des règles du CIO, sont consultables sur le site du Mouvement olympique: www.olympic.org.

są i tacy, którzy głoszą wiarę w możliwy proces stopniowej minimalizacji ryzyka wojny i w takim podejściu nie dopatrywałbym się w żadnym wypadku utopii. Jest oczywiste, że telegraf, kolej, telefon, pasjonujące poszukiwania naukowe, kongresy i wystawy dużo więcej zdziałały dla pokoju niż wszystkie traktaty i wszystkie konwencje dyplomatyczne. Eksportujemy wioślarzy, biegaczy, szermierzy; to jest prawdziwie wolna wymiana przyszłości, a dzień, w którym zostanie ona wprowadzona do zwyczajów starej Europy, będzie dniem, w którym sprawa pokoju otrzyma nowe i potężne wsparcie”¹⁷.

Niemniej jednak pierwsze olimpijskie stulecie ery nowożytnej, trwające od zorganizowanych w roku 1896 igrzysk w Atenach po igrzyska w Los Angeles w roku 1984, pomimo zaprzeczeń ze strony MKOl pokazało, że sport i ruch olimpijski przysłużyły się bardziej sprawie wojny i opartym na ucisku reżimom niż sprawie pokoju. Jednym z najbardziej wymownych tego przykładów była postawa bezkrytycznej kolaboracji, jaką prezentował Henri Baillet-Latour (przewodniczący MKOl w latach 1925-1942) wobec reżimu faszystowskiego i nazistowskiego, przejawiająca się chociażby w takich wydarzeniach, jak wręczenie dyplomu olimpijskiego pozostającemu pod kontrolą Mussoliniego stowarzyszeniu Opera nazionale del dopolavoro, odmowa wyznaczenia innego miasta niż Berlin jako miejsca igrzysk olimpijskich w 1936 r. czy przeniesienie siedziby wydawnictwa Revue Olympique (organu MKOl) do stolicy Rzeszy w roku 1938. Dwukrotne nieprzyznanie Pokojowej Nagrody Nobla baronowi Pierre’owi de Coubertin, odpowiednio w 1928 i 1936 r., a następnie nieprzyznanie jej MKOl działającemu w latach 1980-2001 pod przewodnictwem Juana Antonia Samarancha, świadczą o tym, jak dalece postawa „neutralności olimpijskiej” w obliczu wspomnianych wyżej zagrożeń totalitarnych okazała się niewystarczająca dla uzyskania rozgrzeszenia w oczach sędziów pokoju¹⁸. Można zatem powiedzieć, że pomimo wsparcia udzielanego mu przez światową opinię publiczną środowisk sportowych, będącego przecież wynikiem zjednania tych środowisk dla sprawy krzewienia ideałów olimpijskich, MKOl niewątpliwie wciąż jeszcze cierpi na niedostatek uznania

¹⁷ Końcowe słowa przemówienia Pierre’a de Coubertin wygłoszonego na jubileuszowej sesji Unii Francuskich Towarzystw Sportów Atletycznych (USFSA) na Sorbonie 25 listopada 1892 r., [w:] P. de Coubertin, *Przemówienia, pisma różne i listy*, pod red. G. Młodzikowskiego i K. Hądzelka, Warszawa 1994.

¹⁸ Zob. F. Auger, *Histoire politique du Comité International Olympique dans l’entre-deux-guerres (1918-1945)*, thèse d’histoire contemporaine, Université Paris X-Nanterre 1998; F. Auger, *L’idée coloniale chez Pierre de Coubertin et les premiers Jeux Africains (1918-1931)*, [w:] *A l’Ecole de l’Aventure*, Voiron 2000; F. Auger, *Coubertin et la paix sociale dans les colonies*, „Les Etudes Sociales”, pod red. A. de Savoye’a, 2003, nr 137; F. Auger, *The African Games: an attempt to colonial modernization*, „The Journal of Olympic History” 2007; N. Müller, *Pierre de Coubertin, Textes choisis*, t. 2: *Olympisme, „Colonisation sportive (1931)”*, Zürich 1986, s. 677.

na arenie międzynarodowej¹⁹. A przecież Komitet musi mierzyć się nie tylko z potęgą państw. Jednocześnie powinien on bowiem prowadzić zręczną grę i wykazywać się gotowością do daleko idących kompromisów w relacjach z poszczególnymi międzynarodowymi federacjami sportowymi, które nie bacząc na ryzyko doprowadzenia do rozłamu w rodzinie olimpijskiej, wydają się niekiedy ulegać nadmiernej pokusie koncentrowania się wyłącznie na mistrzostwach świata w reprezentowanych przez nie dyscyplinach. Innymi słowy, w ramach pełnienia swej misji statutowej MKOl musi zarówno działać na rzecz pokoju w sferze klasycznie rozumianych stosunków międzynarodowych, jak i dbać o umacnianie swego autorytetu w środowiskach sportowych w obliczu narastającej rywalizacji o światowy prymat w tym zakresie.

Stąd też, aby jak najskuteczniej móc sprostać swej misji w warunkach destabilizacji geopolitycznej, będącej z jednej strony wynikiem coraz szybciej postępującego procesu globalizacji, a z drugiej – zakończenia zimnej wojny, MKOl podjął działania zmierzające do zacieśnienia kontaktów z wielkimi firmami o profilu ponadnarodowym i z Organizacją Narodów Zjednoczonych²⁰.

Ze ściśle prawnego punktu widzenia MKOl jest międzynarodową organizacją pozarządową non profit, działającą jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, uznane na mocy dekretu Szwajcarskiej Rady Federalnej z 17 września 1981 r. i mające swoją siedzibę w Lozannie. W świetle aspiracji Komitetu do „sprawowania rządu nad światowym sportem” stowarzyszenie to należy uznać za organizację osadzoną w przestrzeni prawnej pomiędzy szwajcarskim prawem krajowym i prawem międzynarodowym. W początkowym okresie swego funkcjonowania, tj. do roku 1914, MKOl umiejętnie wykorzystywał uniwersalny charakter sportu jako narzędzia nacisku dyplomatycznego, pozwalającego uwolnić się od wpływów państwowych. Zarazem

¹⁹ Zob: F. Latty, *Les jeux olympiques et le droit international: rendez-vous manqué et rencontres du troisième type*, „Annuaire français de relations internationales” 2009, vol. 10, s. 945-964.

²⁰ Zob. N.C. Niggli, *Diplomatie sportive et relations internationales: Helsinki 1952, les „Jeux Olympiques de la Guerre froide”?*, „Relations internationales” 2002, nr 112, s. 467-485; K. Mbaye, *Le Comité International Olympique et l’Afrique du Sud – Analyse et illustration d’une politique sportive humaniste*, Lausanne 1995, s. 331; E. Bayle, *Les Jeux Olympiques d’Atlanta*, „Rev. jur. et éco. du sport”, juin 1996, nr 39, s. 5-32; A.M. Mestre, *Direito e Jogos Olímpicos*, Almedina 2008, s. 181; N. Quoc Dinh, [w:] *Droit international public*, pod red. P. Dailliera, A. Pelleta, 7e édition, Paris 2002, s. 35; Traduction du terme latin jus gentium, l’expression est synonyme de droit international (v. *Droit des gens*, [w:] *Dictionnaire de droit international public*, pod red. J. Salmona, Bruxelles 2001, s. 379); G. Ladreit de Lacharrière, *La politique juridique extérieure*, Paris 1983, s. 236; J. Robert, *Le phénomène transnational*, Paris 1988; la transnationalité est entendue comme „toute relation qui, par volonté délibérée ou par destination, se construit dans l’espace mondial au-delà du cadre étatique national” (B. Badie, M.-C. Smouts, *Le retournement du monde. Sociologie de la scène internationale*, 2e édition, Paris 1995, s. 70). Zob. również D. Maliesky, *De Coubertin à Samaranch: la diplomatie du CIO*, „Pouvoirs” 1992, nr 61, s. 25-37, i tegoż, *Le Comité international olympique: une diplomatie parallèle*, [w:] *Sport et ordre public. La documentation française*, pod red. J.-C. Bassona, Paris 2001, s. 47-64.

jednak musiał zmierzyć się ze sprzeciwem ze strony narodowych komitetów olimpijskich i międzynarodowych federacji sportowych, protestujących przeciwko koncentrowaniu przez niego nadmiernej władzy i zarzucających Pierre'owi de Coubertin autorytaryzm. Dlatego też, aby zapobiec rozłamom i podziałom w sferze sportu był on zmuszony podjąć decyzję o przyznaniu ww. ciałom krajowym i międzynarodowym prawa do współdecydowania o ostatecznym kształcie programu zawodów, a następnie, w roku 1921, powołać Komitet Wykonawczy o charakterze diarchicznym, w którym władza była sprawowana wspólnie przez MKOl i federacje międzynarodowe. Te proste środki nie były jednak w stanie zapobiec odejściu Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), która w 1934 r., w przerwie pomiędzy turniejami olimpijskimi, zorganizowała własne rozgrywki w ramach pucharu świata. Pomimo że struktura organizacyjna MKOl zakłada istnienie i funkcjonowanie Stowarzyszenia Narodowych Komitetów Olimpijskich (ANOC), pełniącego funkcję swoistej trybuny dla zrzeszonych w nim państw czy też narodów sportowych, trudno nie zauważyć, że jego kompetencje są bardzo ograniczone. Sprowadzają się de facto do przygotowywania spotkań z komisją wykonawczą MKOl, organizowania posiedzeń kongresów olimpijskich (o charakterze szkoleniowym) oraz formułowania zaleceń pod adresem MKOl w zakresie sposobów wykorzystania środków generowanych z tytułu praw do transmisji telewizyjnych, przeznaczonych dla narodowych komitetów olimpijskich (NKO).

Skądinąd pod egidą MKOl narodowe komitety olimpijskie pogrupowały się dodatkowo w pięć stowarzyszeń kontynentalnych, tymczasem taka segmentacja najważniejszych struktur światowej przestrzeni sportowej nie odzwierciedla bynajmniej rzeczywistych form regionalizacji politycznej i gospodarczej, pojawiających się stopniowo od czasu drugiej wojny światowej (UE, UA, ASEAN itp.)²¹. Chociaż podział kompetencji przedstawia się obecnie jako o wiele bardziej zrównoważony, nie ulega wątpliwości, że MKOl gra rolę dominującą w stosunku do NKO i federacji międzynarodowych (MF), co wynika przede wszystkim z faktu, że jest on w stanie zapewnić ich finansowanie z funduszy pozyskiwanych od sponsorów i ze sprzedaży praw telewizyjnych. Jako podmioty odpowiedzialne za propagowanie na niwie sportowej fundamentalnych zasad olimpizmu w reprezentowanych przez nie krajach,

²¹ Zob. J. Praicheux, *Une lecture géopolitique des Jeux olympiques*, „Géopolitique” 1999, nr 66, s. 94-98. Curieusement, comme pour la colonisation les aventuriers partis à la découverte des colonies étaient des cartographes ou géographes, cette reproduction académique est-elle un „impensé” des sciences sociales et humaines? C. Bianchi, *Le rôle des Archives dans l'Héritage de l'Histoire du Sport: exemples et problématiques du Mouvement olympique, 1894-2003*, [w:] *Les métamorphoses du sport du XXe au XXIe siècle. Héritage, éthique et performances, Actes du colloque organisé, à l'occasion du centenaire du Tour de France, sous l'égide du Haut comité des célébrations nationales, au Centre des Archives du Monde du Travail, à Roubaix, le 9 octobre 2003*, Paris 2005, s. 79.

a jednocześnie zobowiązane do zadbania o zapewnienie niezależności MKOl narodowe komitety olimpijskie korzystają, na zasadzie wyłączności, z szeregu przysługujących im uprawnień olimpijskich, jak chociażby prawo do dokonywania wyboru ekip i zawodników mających brać udział w igrzyskach olimpijskich czy prawo do wskazywania MKOl nazwy miasta kandydującego do przyjęcia igrzysk olimpijskich w konkretnym kraju. Wreszcie to właśnie na narodowych komitetach olimpijskich spoczywa obowiązek podejmowania w reprezentowanych przez nie krajach wszelkich działań na rzecz Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, mających na celu zapewnienie ochrony prawnej symbolu, flagi, dewizy i hymnu olimpijskiego, jak również słów „olimpijski” i „olimpiada”.

W związku z tym, że MKOl przyjmuje szersze niż tradycyjne pojęcie państwa, uznając za takowe również „terytoria niezależne, protektoraty, a nawet obszary czy też strefy geograficzne”, może on poszczycić się, jakkolwiek tylko na niwie czysto sportowej, składem członkowskim mającym charakter bardziej powszechny niż Organizacja Narodów Zjednoczonych. Obecnie MKOl zrzesza bowiem ponad 200 NKO, reprezentujących kraje wszystkich pięciu kontynentów. Można wręcz powiedzieć, że MKOl jest w sprawowaniu kontroli nad postrzeganą w wymiarze ogólnoswiatowym sferą sportu znacznie skuteczniejszy niż ONZ w zakresie organizowania i koordynowania działań społeczeństwa światowego, ponieważ jego hegemoniczny system obejmuje nie tylko poszczególne państwa świata wystawiające swe reprezentacje sportowe i międzynarodowe organizacje sportowe takie jak MF, ale także komitety organizacyjne igrzysk olimpijskich (KOIO), a nawet sportowców, arbitrow i sędziów, czy wreszcie stowarzyszenia lub po prostu kluby prowadzące działalność w skali wyłącznie lokalnej. Ponadto zręcznie prowadzone przez MKOl zabiegi o „uznanie statusu olimpijskiego” rozmaitych podmiotów zjednują mu zwolenników wśród wielu organizacji i instytucji²².

MKOl prowadzi również aktywną politykę przyciągania w krąg swego oddziaływania innych organizacji sportowych o zasięgu ogólnoswiatowym, mających podobny charakter, takich jak chociażby Międzynarodowa Federacja Sportu Uniwersyteckiego, Międzynarodowa Federacja Sportu Szkolnego,

²² Zob. C. Vedder, *The International Olympic Committee: an Advanced Non-Governmental Organization and the International Law*, „German Yearbook of International Law” 1984, vol. 27, s. 254; *l’Ekecheiria* (la Trêve) est le nom du pacte signé en 884 av. JC par lequel les souverains d’Élide, Sparte et Pisa ont fait d’Olympie un sanctuaire sacré symbolisant la paix et sont convenus de protéger l’organisation et le déroulement des Jeux olympiques ainsi que ceux (athlètes, artistes, pèlerins) qui s’y rendaient ou en revenaient. En 1992, le président du CIO a appelé tous les États à renouer avec cette tradition de l’Antiquité. Par la suite, après avoir obtenu le soutien du secrétaire général de l’ONU, le président du CIO a écrit à l’ensemble des chefs d’État et de gouvernement de la planète, sollicitant avec succès leur appui pour l’adoption d’une déclaration par l’Assemblée générale.

Międzynarodowa Federacja Sportowa Szkolnictwa Katolickiego, Międzynarodowa Konfederacja Sportowa Środowisk Pracowniczych, Międzynarodowa Rada Sportu Wojskowego, Międzynarodowa Unia Sportu Policji, Międzynarodowe Stowarzyszenie Igrzysk Światowych itp. Co więcej MKOl finansuje od lat 80. XX stulecia szereg instytucji wnoszących istotny wkład w rozwój dziejów igrzysk olimpijskich, dbających o zachowanie pamięci olimpijskiej dla przyszłych pokoleń oraz propagujących własną „filozofię” wśród szerokiego grona odbiorców. W tym kontekście warto wspomnieć niewątpliwie o Centrum Badań Olimpijskich przy Muzeum Olimpijskim w Lozannie, które dysponuje bogatymi zbiorami archiwaliów i dobrze wyposażoną medioteką. Ośrodek ten realizuje swą szlachetną misję, w całości poświęconą krzewieniu idei olimpizmu, w sposób dyskretny i życzliwy zarazem, w oparciu o system stypendialny adresowany do specjalizujących się w tej dziedzinie badaczy i działalność utworzonej w styczniu 1995 r. (w partnerstwie z Uniwersytetem Autonomicznym w Barcelonie) Międzynarodowej Katedry Olimpizmu, której celem priorytetowym jest „prowadzenie badań, szkoleń i dokumentacji w zakresie ideałów ruchu olimpijskiego, a także propagowanie tychże ideałów”. Dwa inne ośrodki badawcze, finansowane w dużej mierze przez MKOl i jego głównego sponsora – firmę Coca-Cola, zostały utworzone w Australii i na kontynencie amerykańskim (International Center for Olympic Studies przy University du Western Ontario). Na wzmiankę zasługują również działalność Międzynarodowej Akademii Olimpijskiej, od 1961 r. organizującej dokładnie w miejscu antycznej Olimpii międzynarodowe sesje szkoleniowe poświęcone ideałowi olimpijskiemu, działalność akademicka Międzynarodowego Komitetu im. Pierre’a de Coubertin (Comité international Pierre de Coubertin) czy wreszcie działalność Międzynarodowego Komitetu Fair Play (Comité international pour le fair-play), który od roku 1963 przyznaje swe międzynarodowe nagrody sportowcom, którzy wyróżnili się respektowaniem zasad *fair play*, i to niezależnie od tego, czy są oni mistrzami olimpijskimi, czy zwykłymi debiutantami.

Przy okazji omawiania ideałów olimpijskich nie sposób nie przywołać nienaruszalnej zasady olimpizmu przyjętej przez samego Pierre’a de Coubertin w celu zapewnienia MKOl całkowitej niezależności w relacjach z poszczególnymi państwami: członkowie MKOl są „powiernikami idei olimpijskiej”, powiernikami odpowiedzialnymi za sprawowanie kurateli sportowej. Są oni przedstawicielami MKOl w krajach, z których się wywodzą, a nie delegatami tych krajów w MKOl. W początkowej fazie istnienia Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego byli oni dobierani i nieusuwalni, musząc przy tym legitymować się wystarczającymi gwarancjami finansowymi umożliwiającymi podejmowanie działań mających na celu zapewnienie wsparcia przyjmującej ich w swe szeregi instytucji, która prze-

cież miała zostać rozbudowana o administrację z prawdziwego zdarzenia dopiero w latach 60. XX stulecia. O ile początkowo członkostwo w MKOI miało charakter dożywotni, o tyle z czasem wyznaczono dla niego górny limit wieku: najpierw 80, a następnie 70 lat²³.

W świetle powyższych informacji trudno nie zauważyć, że Międzynarodowy Komitet Olimpijski nie został utworzony i ukształtowany na podstawie tych samych zasad w zakresie wyboru i delegowania uprawnień, na jakich pod koniec XIX stulecia budowano systemy demokracji liberalnych, co zresztą sprawiło, że niejednokrotnie był on obiektem kierowanych pod jego adresem zarzutów o stosowanie niejawnych procedur decyzyjnych i księgowych, tudzież o prowadzenie działalności dyplomatycznej pozbawionej przejrzystości. O ile dotychczasowe dzieje ruchu olimpijskiego dowiodły, że w przypadku konfliktu interesów narodowych członkowie MKOI z reguły kierują się raczej poczuciem indywidualnego patriotyzmu, o tyle ich całkowicie arystokratyczna niezależność w stosunku do państw jako takich pozwala w dużej mierze zrozumieć, dlaczego igrzyskom olimpijskim udało się przetrwać jakże brzemiennie w skutki straszliwe wydarzenia XX wieku. Wbrew przyjętej w Paryżu zasadzie, która zakładała, że przewodniczący MKOI zawsze będzie pochodził z kraju odpowiedzialnego za organizację kolejnych igrzysk, do którego przenoszona będzie również siedziba administracyjna Komitetu, baronowi Pierre'owi de Coubertin udało się, dzięki zręcznie prowadzonym zabiegom i talentom osobistym nie tylko piastować swą funkcję przez cały okres od 1896 do 1925 roku, ale również utrzymać siedzibę MKOI w jego własnym domu, w dzielnicy St. Germain. Następnie pod pretekstem uchronienia Komitetu przed konsekwencjami działań wojennych udało mu się ostatecznie doprowadzić (w efekcie żmudnych negocjacji z początkowo raczej niechętnie nastawionymi do tego pomysłu władzami miejskimi Lozanny) do potajemnego utworzenia nowej siedziby ruchu olimpijskiego na gruncie neutralnym, nad brzegiem Jeziora Genewskiego. Ten swoisty „mały, lecz zbawienny w skutkach zamach stanu” z kwietnia 1915 r. prawdopodobnie wynikał z pragnienia ustanowienia stałego miejsca rozgrywania kolejnych olimpiad w Szwajcarii i tym samym trwałego uchronienia się od interwencjonizmu poszczególnych państw. Wreszcie powierzwszy uprzednio tymczasowe przewodnictwo nad Komitetem swemu szwajcarskiemu przyjacielowi – Godefroyowi de Blonay, baron Pierre de Coubertin mógł przywdziać żołnierski mundur, aby niezależnie od swych międzynarodowych zapatrywań

²³ Zob. J. Rogge, *Governance in sports: A challenge for the future*, [w:] European Olympic Committees and Fédérations Internationales de l'Automobile, *The Rules of the Game. Conference Report and Conclusions*, Lausanne 2001; J.-L. Chappelet, *Le Système olympique et les pouvoirs publics face au dopage et à la corruption: partenariat ou confrontation?*, [w:] *Sport et ordre public. La documentation française*, pod red. J.-C. Bassona, Paris 2001, s. 215-234.

w wieku ponad 52 lat czynnie opowiedzieć się po stronie będącej w potrzebie ojczyzny. W chwili obecnej przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego jest wybierany w głosowaniu tajnym, na początkową kadencję ośmiu lat, z możliwością jej jednokrotnego przedłużenia na okres lat czterech. Od 16 lipca 2001 r. funkcję przewodniczącego MKOl pełni Belg Jacques Rogge, który jest ósmą z kolei osobą piastującą tę funkcję od czasu założenia MKOl²⁴.

Działający pod kierunkiem przewodniczącego MKOl komitet wykonawczy poza zbieraniem się na corocznych sesjach wypełnia powierzone mu zadania o charakterze fundamentalnym. Przede wszystkim czuwa nad przestrzeganiem Karty olimpijskiej, przedstawia na sesji stosowny raport w odpowiedzi na uprzednio złożony wniosek dotyczący zmiany reguł postępowania lub wniosek dotyczący tekstu wdrożeniowego, przyjmuje na siebie najwyższą odpowiedzialność za zarządzanie MKOl, a próbuje organizację wewnętrzną MKOl, a także jego strukturę organizacyjną i wszystkie regulaminy wewnętrzne dotyczące spraw organizacyjnych, jest odpowiedzialny za zarządzanie finansami MKOl, przedkłada do oceny zgromadzonym na sesji członkom nazwiska rekomendowanych w ramach wewnętrznego wyboru osób, prowadzi procedurę akceptacji i wyboru miast-kandydatów na gospodarzy igrzysk olimpijskich, opracowuje i przyznaje honorowe odznaczenia nadawane przez MKOl, jest odpowiedzialny za przygotowanie porządku dziennego sesji MKOl, mianuje dyrektora generalnego na wniosek przewodniczącego, sprawuje pieczę nad zasobami archiwalnymi MKOl, wydaje w formie uznanej przez siebie za najbardziej odpowiednią (kodeksy, regulaminy, normy, dyrektywy, przewodniki, instrukcje) wszelkie przepisy i postanowienia niezbędne z punktu widzenia prawidłowego wdrożenia Karty olimpijskiej i właściwej organizacji igrzysk olimpijskich. Międzynarodowy Komitet Olimpijski nie uzyskał autentycznej autonomii finansowej aż do czasu igrzysk olimpijskich ery nowożytnej, i przyniosły wreszcie wymierny zysk. Było to jednym z większych osiągnięć prezydencji Juana Antonia Samarancha (1980-2001), uzyskanym za cenę odstąpienia w roku 1981 od wielokrotnie poddawanego krytyce dogmatu amatorstwa olimpijskiego. Samaranchowi udało się bowiem zbudować, poczynawszy od roku 1985, strategię opartą na sojuszach z wielkimi przedsiębiorstwami sektora przemysłowego i sektora handlowe-

²⁴ Przy czym, jak wynika z zamieszczonego poniżej wykazu, wszyscy jego poprzednicy, poza jednym wyjątkiem, byli Europejczykami: Demetrius Vikelas (Grecja, 1894-1896), Pierre de Coubertin (Francja, 1896-1925), Henri de Baillet-Latour (Belgia, 1925-1942), Sigfrid Edström (Szwecja, 1946-1952), Avery Brundage (Stany Zjednoczone, 1952-1972), lord Killanin (Irlandia, 1972-1980), Juan Antonio Samaranch (Hiszpania, 1980-2001), Jacques Rogge (2001-2013), Thomas Bach (od 10 września 2013).

go, pochodzącymi zwłaszcza z USA, w celu zagwarantowania trwałego charakteru igrzysk olimpijskich. Był to tzw. program TOP (The Olympic Partner Programme) gwarantujący niewielkiej liczbie firm o charakterze ponadnarodowym, włączających się do ruchu olimpijskiego, możliwość wykorzystania, na zasadzie wyłączności, wizerunku olimpijskiego we wszystkich jego przejawach. Co nie zmienia faktu, że pokrycie większości kosztów związanych z funkcjonowaniem ruchu olimpijskiego było i tak zasadniczo możliwe dzięki wpływom uzyskanym od stacji telewizyjnych z tytułu korzystania przez nie z przyznanego im prawa do retransmisji igrzysk olimpijskich.

Do igrzysk olimpijskich w Los Angeles w roku 1984 MKOl dokonywał systematycznie wyboru miast-gospodarzy w zależności od aktualnych imperatywów w zakresie rozpowszechniania idei olimpijskiej i krzewienia pokoju olimpijskiego, starając się przede wszystkim promować strefy dotychczas pod tym względem peryferyjne, takie jak chociażby Azja (Tokio w latach 1944 i 1964), Ameryka Łacińska (Meksyk 1968) lub kraje bloku wschodniego (Moskwa 1980). Od igrzysk rozegranych w Seulu w roku 1988 decyzje MKOl wydawały się z kolei podyktowane takimi względami, jak pragnienie nawiązania do historycznego dziedzictwa ruchu olimpijskiego (igrzyska zorganizowane w roku 2004 w Atenach dla upamiętnienia, aczkolwiek z pewnym opóźnieniem, stułetniej rocznicy pierwszych igrzysk olimpijskich ery nowożytnej), nepotyzm (tzw. igrzyska przewodniczącego rozegrane w Barcelonie w roku 1992) czy wreszcie troska o aspekty czysto finansowe (penetracja rynków azjatyckich przy okazji „igrzysk Adidasa” zorganizowanych w Seulu w roku 1988 i w Pekinie w roku 2008 lub rynków amerykańskich przy okazji organizacji „igrzysk Coca-Coli” w Atlancie w roku 1996). Co ciekawe, pomimo zbudowania swej kampanii na zakwestionowaniu m.in. przesadnego rozmachu organizacyjnego igrzysk olimpijskich przewodniczący MKOl, Jacques Rogge, przy każdej sposobności podkreślał, że „bez wsparcia ze strony świata biznesu, jego technologii, wiedzy eksperckiej, pracowników, usług, produktów, możliwości telekomunikacyjnych i finansowych, igrzyska olimpijskie nie mogłyby istnieć”²⁵, dając tym samym do zrozumienia, że swą misję dyplomatyczną pojmuje w znacznie szerszym wymiarze niż wymiar czysto sportowy. W roku 1992 MKOl zwrócił się do wspólnoty międzynarodowej z apelem o poszanowanie zasady rozejmu olimpijskiego i wynegocjował z ONZ możliwość udziału sportowców z byłej Federalnej Republiki Jugosławii w Igrzyskach XXV Olimpiady rozgrywanych w Barcelonie. Dzięki zabiegom MKOl rok 1994 został proklamowany przez ONZ Międzynarodowym Rokiem Sportu i Ideału Olimpijskiego. W roku 2000, podczas ceremonii otwarcia igrzysk olimpijskich w Sydney, reprezentacje Korei Południowej

²⁵ Zob. J. Rogge, dz. cyt.

i Korei Północnej maszerowały w odbywającym się na stadionie pochodzie sportowców razem, pod wspólną flagą Półwyspu Koreańskiego.

Warto w tym miejscu podkreślić, że działania dyplomatyczne MKOl na rzecz pokoju nie sprowadzają się jednak wyłącznie do inicjatyw podejmowanych przy okazji igrzysk olimpijskich. MKOl pragnie bowiem wprowadzać w życie głoszone przez siebie hasła „sportu, harmonijnego rozwoju człowieka i ochrony godności ludzkiej” w perspektywie długofalowej, angażując się w szereg programów opracowywanych wspólnie z agendami działającymi pod egidą ONZ. W oparciu o światową sieć narodowych komitetów olimpijskich i za pośrednictwem olimpijczyków, zrzeszonych w powołanym w 1995 r. ogólnoswiatowym stowarzyszeniu (fr. AMO – Association mondiale des olympiens, ang. WOA – World Olympians Association), MKOl współpracuje m.in. z Urzędem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) w zakresie zakupu sprzętu sportowego i rozwoju infrastruktury sportowej na potrzeby uchodźców ulokowanych w obozach i strefach dla przesiedleńców na terenie Afryki, Ameryki Łacińskiej, Azji i Europy Wschodniej. Od igrzysk w Atlancie w roku 1996 MKOl był również zaangażowany w realizację Programu Rozwoju Narodów Zjednoczonych (UNDP) w ramach Dekady Walki z Ubóstwem (1994-2004).

Podczas igrzysk olimpijskich rozgrywanych w roku 1996, które wygenerowały zyski na bezprecedensową wcześniej skalę (ku zrozumiałemu rozgoryczeniu Greków, którym pomimo usilnych starań organizacja imprezy upamiętniającej setną rocznicę odrodzonych igrzysk nie została powierzona), sportowcy zamieszkujący wioskę olimpijską zwrócili się do społeczności międzynarodowej z apelem o walkę z ubóstwem: „My, sportowcy olimpijscy, zobowiązujemy się, wykorzystując w tym celu wszystkie nasze zdolności, do podejmowania działań mających na celu eliminację ubóstwa, promowanie solidarności międzyludzkiej i rozwoju cywilizacyjnego ludzkości”²⁶. W roku 1997 MKOl i Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) podpisały porozumienie o współpracy w celu „zachęcania do aktywności rekreacyjnej i promowania zdrowego trybu życia poprzez uprawianie sportu, a także umacniania struktury wspólnotowej i zapobiegania zjawisku migracji ludności ze wsi do miast”, dzięki któremu zakupiono i oddano do użytku podstawowy sprzęt sportowy i lekkie urządzenia do ćwiczeń sportowych w wielu różnych krajach. W imię przysługującego istotom ludzkim prawa „do dążenia do rozwoju duchowego i postępu materialnego w warunkach wolności, godności i równości szans” MKOl wdrożył, wspólnie z Międzynarodową Organizacją Pracy (ILO), programy szkoleniowe przy-

²⁶ Zob. La Charte olympique, ainsi que la plupart des règles du CIO, sont consultables sur le site du Mouvement olympique: www.olympic.org.

uczające do wykonywania zawodów związanych ze sportem, w celu umożliwienia ponownej integracji pracowników podlegających w przeszłości eksploatacji lub byłych żołnierzy.

Trzecim obok sportu i kultury „wymiarom działalności olimpijskiej”, w który MKOl pragnie się angażować, jest środowisko naturalne. Jednym z przejawów tego zaangażowania było powołanie w roku 1996 Komisji do spraw Sportu i Środowiska w odpowiedzi na kampanię prasową alarmującą o ubocznych skutkach ekologicznych, jakie niesła za sobą organizacja zimowych igrzysk olimpijskich w Albertville w 1992 r. Rozegrane w roku 2000 igrzyska w Sydney były promowane, czy wręcz sprzedawane, jako „igrzyska ekologiczne” i zostały jako takie zapamiętane, chociażby ze względu na napędzany energią słoneczną pojazd służb bezpieczeństwa poruszający się po ulicach wioski olimpijskiej, systematyczne wykorzystywanie ekranów słonecznych jako źródeł energii, a także liczne inicjatywy Międzynarodowego Ośrodka Regatowego mające na celu zachowanie ekosystemu morskiego. Wydaje się jednak, że kolejne dwie edycje letnich igrzysk olimpijskich nie stanowiły kontynuacji tego szlachetnego nurtu, ponieważ zostały one zorganizowane w Atenach, przedstawianych często jako najbardziej zanieczyszczone miasto europejskie, i w Pekinie, stolicy Chin, które, jak wiadomo, nie ratyfikowały porozumień z Rio i z Tokio w sprawie ochrony środowiska.

Dzięki zmobilizowaniu całego szeregu osobistości działających na arenie międzynarodowej w wymiarze interdyscyplinarnym, tj. z jednej strony na płaszczyźnie sportowej, a z drugiej – na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej lub kulturalnej, MKOl skutecznie wypromował znaczenie sportu i aktywności fizycznej jako sfer mogących przyczynić się do rozwoju ludzkości. Jednym z najbardziej wymownych efektów wszystkich prowadzonych przez MKOl działań dla dobra ludzkości było zamieszczenie w Deklaracji tysiąclecia przyjętej przez Organizację Narodów Zjednoczonych w 2000 r. paragrafu mówiącego o poszanowaniu zasady rozejmu olimpijskiego. Patrząc z perspektywy czasu, należy ocenić, że na przestrzeni pierwszego stulecia olimpijskiego ery nowożytnej Międzynarodowemu Komitetowi Olimpijskiemu udało się ostatecznie wypracować status instancji sprawującej zarząd nad sportem światowym, status akceptowany w każdym razie przez międzynarodowe federacje sportowe i firmy o charakterze ponadnarodowym²⁷. „Olimpizm jest filozofią życia, wywyższającą i łączącą w jedną, spójną i zrównoważoną całość zalety

²⁷ Zob. K. Mbaye, *La nature juridique du CIO...*, s. 90. Il est à noter que le comité international de la croix rouge a lui aussi reçu, dans son aspect spécifiquement suisse, une reconnaissance et une consécration juridique. Zob. P. Reuter, *La personnalité juridique internationale de la croix rouge*, [w:] *Le développement de l'ordre juridique international – écrits de droit international*, Paris 1995, s. 209; définition donnée par l'I.D.I. en 1950 (Annuaire, t. 42, s. 324), zob. N. Politis, *La condition juridique des associations internationales*, „Clunet” 1923, t. 50, s. 479, et celle donnée par N. Quoc Dinh, [w:] *Droit international privé*, pod red. P. Dailliera, A. Pelleta, 6ème éd., Paris 1999, s. 694.

ciała, woli i ducha. Łącząc sport z kulturą i edukacją, olimpizm przyczynia się do wytworzenia stylu życia opartego na radości z odczuwanego wysiłku, na wartości edukacyjnej, jaką niesie ze sobą dobry przykład, oraz na poszanowaniu podstawowych zasad etycznych mających charakter powszechny. Celem olimpizmu jest sprawienie, aby sport, niezależnie od miejsca na ziemi, służył harmonijnemu rozwojowi człowieka, stanowiąc zachętę do ustanowienia społeczeństwa miłującego pokój i dbającego o zapewnienie ochrony godności ludzkiej. Realizując swą misję, ruch olimpijski prowadzi samodzielnie bądź we współpracy z innymi organizacjami, w granicach pozostających do jego dyspozycji środków, działania na rzecz pokoju²⁸. „Ideały olimpijskie są również tożsame z ideałami Organizacji Narodów Zjednoczonych, takimi jak tolerancja, równość, *fair play*, a nade wszystko pokój. Igrzyska olimpijskie i Organizacja Narodów Zjednoczonych mogą, razem wzięte, stworzyć zwycięską drużynę grającą do jednej bramki. Rzecz jasna, zwycięstwo nie przyjdzie łatwo. Chociażby dlatego, że wojna, nietolerancja i nędza nie zniknęły jeszcze z powierzchni ziemi. Tym bardziej więc nie możemy się poddawać. Podobnie jak sportowcy walczą o bicie kolejnych rekordów świata, tak i my musimy walczyć o pokój na świecie”²⁹.

W rywalizacji sportowej coraz mniej jest jednak idei olimpizmu Pierre’a de Coubertin, a coraz więcej pogoni za sukcesem materialno-finansowym. Sportowcy coraz bardziej przypominają akcje lub towar i są traktowani jako część aktywów klubu, wartych tyle, ile przynoszą zysku. Transakcje kupna-sprzedaży zawodników można porównać do zakupu maszyn czy może nowoczesnych technologii do robienia pieniędzy dla właścicieli klubów. Zawody sportowe, których głównym społecznym celem jest dostarczenie widzom emocji poprzez rywalizację o sportowe zwycięstwo, a przynajmniej poprzez pokazanie swoich umiejętności, charakteru i innych pozytywnych cech, stają się areną zintegrowanego biznesu.

7.4. Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA)

FIFA jako międzynarodowa organizacja pozarządowa została założona przez grupę sportowych aktywistów z kilku europejskich państw w 1904 r. Od tego czasu przeszła długą drogę i obecnie jest potężną organizacją światową. Wpływ na sposób jej funkcjonowania i zarządzania mają zasady, jakimi kie-

²⁸ D. Maliesky, *De Coubertin à Samaranch: la diplomatie du CIO*, „Pouvoirs” 1992, nr 61, s. 25-37; D. Maliesky, *Le Comité international olympique: une diplomatie parallèle*, [w:] *Sport et ordre public. La documentation française*, pod red. J.-C. Bassona, Paris 2001, s. 47-64.

²⁹ Zob. www.olympic.org/fr/news/le-conseil-des-droits-de-l-homme-de-l-onu-reconnait-la-contribution-du-sport-a-la-promotion-des-droits-humains.

ruje się Federacja. Zasady tworzą statut, który stał się niczym innym jak konstytucją, czyli najważniejszym dokumentem określającym funkcjonowanie organizacji³⁰. FIFA to jedyna organizacja piłkarska, która swoim zasięgiem obejmuje praktycznie każdy zakątek świata. O jej wielkości świadczy fakt, że obecnie zrzesza 211 związków piłkarskich. To więcej niż jest państw w Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ ma 193 członków) oraz w Międzynarodowym Komitecie Olimpijskim (204 państwa). FIFA jest jedną z międzynarodowych organizacji sportowych, które mają za zadanie nadzorowanie i organizowanie rozgrywek sportowych w dziedzinie piłki nożnej. Jest zarejestrowanym w Szwajcarii związkiem zrzeszającym krajowe związki piłki nożnej. Członkami FIFA są także konfederacje kontynentalne – organizacje skupiające związki z danego kontynentu – CONMEBOL (Confederación Sudamericana de Fútbol, Ameryka Południowa), AFC (Asian Football Confederation, Azja), UEFA (Union of European Football Associations, Europa), CONCACAF (The Confederation of North, Central America and Caribbean Association Football, Ameryka Północna, Centralna i Karaiby), CAF (Confédération Africaine de Football, Afryka) oraz OFC (Oceania Football Confederation, Oceania)³¹. Członkowie FIFA zobowiązują się przestrzegać reguł ustalonych przez organizację. Sama FIFA określa swoje cele jako wspieranie, poprawianie i rozwój piłki nożnej w każdy możliwy sposób. Jednocześnie FIFA nadzoruje wszystkie organizowane przez siebie rozgrywki piłkarskie, penalizując nie tylko działania naruszające reguły sportowe, ale także zasady przyjęte przez FIFA. Stąd przykładowo tak duży nacisk na unikanie wszelkich zachowań rasistowskich czy dyskryminujących kogokolwiek z powodu koloru skóry, wyznania, języka czy poglądów politycznych (art. 3 statutu FIFA)³².

W ramach Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej działają trzy główne organy oraz stałe komisje. Głównymi organami są: kongres – najwyższy organ Federacji, komitet wykonawczy – organ wykonawczy, oraz sekretariat generalny – odpowiedzialny za część administracyjną. W strukturze FIFA

³⁰ FIFA jest międzynarodowym stowarzyszeniem zarejestrowanym w szwajcarskim Rejestrze Handlowym zgodnie z art. 60 szwajcarskiego kodeksu cywilnego.

³¹ S. Morrow, *The New Business of Football – Accountability and Finance in Football*, Basingstoke 1999; B. Murray, *The World's game – A History of Soccer*, Urbana 1996; R. Robertson, *Globalization: social theory and global culture*, London 1992; S.F. Ross, *Break Up the Sports League Monopolies...*; J. Sugden, A. Tomlinson, *FIFA and the contest for world football*, Cambridge 1998; S. Szymanski, T. Kuypers, dz. cyt.; R. Terol Gómez, dz. cyt.

³² Zob. C. Barnard, dz. cyt., s. 266; C. Lembo, *FIFA Transfer Regulations and UEFA Player Eligibility Rules: Major changes in European Football and the Negative effect on minors*, „EMORY International Law Review” 2011 nr 25, s. 550; D. Campbell, dz. cyt.; P. David, *Human Rights In Youth Sport: A Critical Review Of Children's Rights In Competitive Sports*, London, New York 2005. 41 FIFA Regulations on the Status and Transfer of Players, dostęp 6.06.2012.

kluczową rolę odgrywają wspomniane stałe komisje. Są one wyposażone w liczne kompetencje, z tym że decyzje komisji wymagają ostatecznego zatwierdzenia przez komitet wykonawczy. Poza stałymi komisjami w ramach FIFA działają liczne komisje ad hoc, np. do organizacji Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej i innych turniejów. Najwyższym organem FIFA jest kongres. Kongres może być zwyczajny lub nadzwyczajny. Zwyczajny odbywa się raz do roku, podczas gdy nadzwyczajny może się odbyć w każdym czasie, na podstawie wniosku co najmniej 1/5 członków FIFA (formalnie taki nadzwyczajny kongres jest zwoływany przez komitet wykonawczy). Przykładowo kongres, który zwołano w lutym 2016 r. miał status kongresu nadzwyczajnego. W czasie kongresu każdy z członków FIFA dysponuje jednym głosem, bez względu na wielkość kraju lub regionu, który reprezentuje. Zmiana statutu FIFA jest możliwa tylko w drodze decyzji kongresu podjętej kwalifikowaną większością 3/4 wszystkich obecnych i uprawnionych do głosowania członków FIFA. Propozycje zmian wraz z uzasadnieniem należy zgłaszać w formie pisemnej do sekretariatu. Wniosek o zmianę statutu może zgłosić każdy z członków (z zastrzeżeniem, że dla swojej ważności musi on być poparty przez co najmniej dwóch kolejnych członków FIFA) oraz komitet wykonawczy. Pozostałe kluczowe kompetencje kongresu to wybór prezydenta FIFA, przyjęcie budżetu oraz przyjmowanie nowych członków. Komitet wykonawczy FIFA jest – zgodnie z nazwą – organem wykonawczym i przysługują mu wszystkie kompetencje, które nie zostały zastrzeżone dla innego organu. Składa się z 24 osób – prezydenta FIFA, 8 wiceprezydentów i 15 członków. Cele statutowe FIFA obejmują trzy główne obszary. Po pierwsze przeprowadzanie turnieju FIFA mistrzostw świata i pozostałych turniejów piłkarskich o mniejszej randze. Po drugie rozwój i globalne promowanie futbolu poprzez różnego rodzaju programy i projekty pomocowe. Po trzecie społeczną odpowiedzialność organizacji, tzn. Federacja zobowiązuje się stać na straży poszanowania życia ludzkiego, opowiada się za szacunkiem dla człowieka bez względu na jego pochodzenie, rasę, płeć, język, wyznawaną religię i poglądy polityczne.

Członkiem FIFA może zostać każdy krajowy związek piłki nożnej, który jest odpowiedzialny za organizację i nadzór tej dyscypliny na terytorium swojego państwa. Co więcej FIFA daje również taką możliwość reprezentacjom narodów podległych, pod warunkiem zgody federacji piłkarskiej kraju, w którym żyje ów naród. Naczelnym i ustawodawczym organem FIFA, czyli kongres, tworzą przedstawiciele wszystkich związków piłkarskich (głównie prezesi). Władzę sprawuje komitet wykonawczy, któremu przewodniczy prezydent FIFA. Do tego dochodzą stałe i tymczasowe komitety, mające funkcje doradcze w różnych obszarach funkcjonowania Federacji. Organem administracyjnym jest generalny sekretariat, a do rozstrzygania spraw spornych do-

tyczących sportu czy kwestii organizacyjnych powołane są komitety: dyscyplinarny, apelacyjny oraz etyki.

Joseph Blatter, były prezydent Federacji, uważa, że pomimo kryzysu finansowego w ostatnim czasie organizacja jest nadal bardzo atrakcyjna biznesowo. Stwierdził on bowiem, że firmy globalne wciąż szukają kontaktów ze światem futbolu, w szczególności z turniejem mistrzostw świata, a to gwarantuje FIFA dobrą kondycję finansową³³. Według FIFA sukcesem zarówno organizacyjnym, jak i finansowym były mistrzostwa świata, które odbyły się w Republice Południowej Afryki w 2010 r.³⁴ W tym okresie przychody organizacji systematycznie rosły, a dynamiczny wzrost był zasługą sztandarowej działalności FIFA, czyli organizowania turniejów piłkarskich. Główny składnik wpływów z turnieju to sprzedaż praw do transmisji telewizyjnych. Następny co do wielkości źródłem dochodów była sprzedaż praw marketingowych. Pozostałe przychody związane z działalnością turniejową to sprzedaż tzw. praw gościnności FIFA, sprzedaż licencji oraz inne wpływy związane z turniejami. Oprócz organizacji turniejów FIFA prowadzi inną działalność, która przynosi jej istotny przychód. Ostatnią grupę przychodów stanowi

³³ Szerzej na ten temat zob. W. Andreff, *Dérives financières: une remise en cause de l'organisation du sport*, „Finance et Bien Commun” (Genève), hiver 2006-2007, nr 26, s. 27-35; W. Andreff, *Régulation et institutions en économie du sport*, [w:] *Revue de la Régulation: Capitalisme, Institutions, „Pouvoirs”* 2007, nr 1; S. Szymanski, *Income inequality, competitive balance and the attractiveness of team sports: Some evidence and a natural experiment from English soccer*, „Economic Journal” 2001, nr 111, s. F69-F84; S. Szymanski, *The economic design of sporting contests*, „Journal of Economic Literature” 2003, XL, s. 1137-1187; S. Szymanski, T. Kuypers, dz. cyt.; J. Monk, J. Husch, *The impact of seeding, home continent, and hosting on FIFA World Cup results*, „Journal of Sports Economics” 2009, nr 10(4), s. 391-408; W. Andreff, *Equilibre compétitif et contrainte budgétaire dans une ligue de sport professionnel*, „Revue Economique” 2009, nr 60(2), s. 591-634; K. Alavy, A. Gaskell, S. Leach, S. Szymanski, *On the Edge of Your Seat: Demand for Soccer on Television and the Uncertainty of Outcome Hypothesis*, „International Journal of Sport Finance” 2010, nr 5(2), s. 75-95; E. Amann, R. Dewenter, J.E. Namini, *The Home-Bias Paradox in Football*, discussion paper, Essen 2004; M. Andreff, W. Andreff, *Global trade in sports goods: International specialisation of major trading countries*, „European Sport Management Quarterly” 2009, nr 9(3), s. 259-294.

³⁴ Szerzej na ten temat zob. *FIFA Financial Report 2010*, [http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/39/20/45/web_fifa_fr2010_eng\[1\].pdf](http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/39/20/45/web_fifa_fr2010_eng[1].pdf), FIFA 2011; R.B. Venter, C.M. Rogerson, A. Semens, K. Myres, *FIFA World Cup 2010: Implications for and effects on the entrepreneurial performance of South Africa's informal sector*, „African Journal of Business Management” 2012, nr 6(1), s. 449-458; V.A. Matheson, R.A. Baade, *Mega-sporting events in developing nations: playing the way to prosperity?*, „The South African Journal of Economics” 2004, nr 72(5), s. 1085-1096; *Benefits of bidding for and hosting FIFA's other World Cup events*, FIFA (b.d.), <http://www.fifa.com/tournaments/bidsfifaevents/benefits.html>; *The benefits of hosting FIFA's Other World Cups*, FIFA (b.d.), http://www.fifa.com/mm/document/tournament/bid.otherevents/01/30/02/09/bidcollateralbrochure_sebcs4.pdf; *Brazil 2014, a success for the entire football community*, FIFA 2015, March 20, <http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/administration/news/newsid=2568019/index.html>; *FIFA World Cup™ benefits tops agenda at Club Football Committee meeting*, FIFA 2015, January 13, <http://www.fifa.com/aboutfifa/organisation/news/newsid=2506389/index.html>.

aktywność finansowa, na której dzięki konserwatywnej polityce inwestycyjnej Federacja zarobiła niemałe kwoty. Natomiast główną grupę wydatków stanowiły te związane z organizacją turniejów piłkarskich, a zwłaszcza z przeprowadzeniem mistrzostw świata. Dużo wydano również na obsługę sprzedaży praw do transmisji telewizyjnych i marketingowych, a także działalność licencyjną. Jeżeli chodzi o majątek FIFA, to warto podkreślić, że rezerwy finansowe organizacji ostatnio znacznie wzrosły. Utrzymywanie wysokich rezerw należy do statutowych obowiązków Federacji. Wynika to m.in. z faktu, że jej działalność jest w dużej mierze zależna od jednego wydarzenia, czyli turnieju mistrzostw świata. FIFA twierdzi, że trudno byłoby otrzymać kredyt na organizację turnieju o tak dużej skali. Piłka nożna jest dyscypliną sportową, w której proces komercjalizacji stał się chyba najbardziej widoczny. FIFA – Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej – bardzo wyraźnie ewoluuje od stowarzyszenia w kierunku korporacji transnarodowej, w której dominują cele komercyjne³⁵.

³⁵ Zob. C. Eisenberg, *FIFA 1975-2000: the Business of a Football Development Organization*, „Historical Social Research” 2006, vol. 31, nr 1, s. 62.

Rola i miejsce sądownictwa międzynarodowego we współczesnym sporcie

8.1. Międzynarodowa kontrola decyzji władz zrzeszeń sportowych

Przyspieszenie procesu komercjalizacji, profesjonalizacji i mediatyzacji doprowadziło do powstawania w ostatnich latach licznych konfliktów, których rozwiązanie znajduje się w różnych dziedzinach prawa. Tak więc sport jako wielkie masowe wydarzenie medialne dotyka wszystkich dziedzin prawa krajowego i międzynarodowego oraz unijnego. Prawo ekonomiczne sportowe, prawo społeczne sportowe, prawo mediów sportowych, prawo odpowiedzialności sportowej, prawo federacji czy stowarzyszeń sportowych, sportowe prawo konstytucyjne – wymieniając tylko kilka z nich – w całości są przekrojem tego, czym jest sport¹. Zatem nie da się nie zauważyć związku regulacji zrzeszeń sportowych z prawem państwowym i międzynarodowym. Przy czym stosunki między organizatorami, stowarzyszeniami i sportowcami opierają się na gruncie prawa cywilnego. Istotnym zagadnieniem w tym współlistnieniu jest określenie przez sądy krajowe i międzynarodowe granicy kontroli dotyczącej decyzji organizacji sportowych o charakterze dyscyplinarnym. Roszczenia kontraktowe i deliktowe występują w strukturach norm kodeksu cywilnego. W ten sam sposób komercjalizacja wielkich wydarzeń sportowych, zwłaszcza przeniesienie praw operacyjnych na rzecz mediów, opiera się na prawie prywatnym. Problematiczna pozostaje również kwestia

¹ F. Latty, *La lex sportiva – Recherche sur le droit transnational*, Leiden, Boston 2007, s. 159 i n.; K. Mbaye, *Le Tribunal Arbitral du Sport. Contribution du CIO à la solution des différends naissant à l'occasion de la pratique du sport*, „Rev. jur. et éco. du sport”, juin 1994, nr 31, s. 19-26; G. Kaufmann-Kohler, *Arbitration at the Olympics. Issues of Fast-Track Dispute Resolution and Sports Law*, The Hague 2001.

bezpieczeństwa publicznego (prawo państwa do utrzymania porządku publicznego), która nabiera istotnego znaczenia szczególnie w trakcie wielkich wydarzeń sportowych. Prawo konstytucyjne przypisuje znaczenie zasadniczym prawom sportowców odnośnie do sankcji pochodzących z prawa o stowarzyszeniach (np. wykluczenie z zawodów lub zawieszenie). Uregulowania zrzeszenia i przyjęte w konkretnym przypadku środki muszą być zgodne z zasadniczym prawem sportowca do wolnego wykonywania zawodu, tak jak przewiduje prawo ogólne.

Jest rzeczą oczywistą, że prawo stworzone przez stowarzyszenia sportowe, prawo krajowe i europejskie oraz międzynarodowe nie są wyizolowane. Główna kwestia współistnienia dotyczy zakresu rewizji decyzji organizacji sportowych przez sądy państwowe lub międzynarodowe i tym samym wyznaczenia granicy władzy stowarzyszenia sportowego. Ten problem podkreśla szczególne znaczenie faktu, że wpływy na normalizację i na praktykę decyzyjną organów, do których należą sądy sportowe, wynikają z wyroków sądów państwowych i międzynarodowych. Należy wyróżnić trzy formy kontroli: kontrola treści prawa o stowarzyszeniach, kontrola faktów i w końcu kontrola zastosowanej reguły, określającej decyzję stowarzyszenia. Jeśli chodzi o kary nałożone przez organizację sportową lub klub, mogą one pozostać bez konsekwencji społecznej lub ekonomicznej. Orzecznictwo sądowe ogranicza się do sprawdzenia, czy decyzja o sankcji znajduje swoje uzasadnienie w statutach, czy zasady proceduralne są przestrzegane, czy przepis statutowy nie jest sprzeczny z ustawą lub dobrymi obyczajami, czy weryfikacja faktów jest wolna od błędów i czy sankcja nie jest niesprawiedliwa. Sądy państwowe stosują powyższe kryteria oceny także przy kontroli innych decyzji władz stowarzyszeń. Jeśli chodzi o stowarzyszenia mające charakter społeczno-ekonomiczny, jak federacje sportowe, to ograniczona kontrola kar była coraz bardziej krytykowana przez przedstawicieli doktryny, którzy zajmowali się problematyką stowarzyszeń sportowych². Cele tej kontroli według poglądów przedstawionych w doktrynie to połączenie sił dla ochrony interesów poszczególnych podmiotów uczestniczących w strukturach zrzeszeń sportowych. Nawet jeśli kary i inne decyzje zrzeszeń sportowych znacznie obciążają jednostki lub grupy, nie tylko ze względu na celowość, lecz także konieczność w kontekście gwarantowanego uprawnienia do stanowienia

² P. Cahier, *Le droit interne des organisations internationales*, „Rev. générale de droit international public” 1963, s. 503-602; L. Focsaneanu, *Le droit interne de l’O.N.U.*, „Ann. français de droit international” 1957, s. 315-349; C.W. Jenks, *The Proper Law of International Organizations*, Londres, New York 1962; C. Chaumont, *La signification du principe de spécialité des organisations internationales*, [w:] *Mélanges offerts à Henri Rolin. Problèmes de droit des gens*, Paris 1964, s. 56; Statut consultatif au sein des organisations intergouvernementales, participation à l’élaboration de certaines conventions multilatérales, contrôle de l’application du droit international etc.

norm, uznane zostaną za dopuszczalne. Wymagana jest w tym przypadku szeroka kontrola norm wynikających z uregulowań zrzeszeń sportowych, które są podstawą do wymierzania kar lub podjęcia decyzji. Ambiwalentna struktura prawa sportowego musi więc uwzględnić kontrolę ogólnych klauzul nakazów i zakazów stanowiących podstawę uregulowań stowarzyszeniowych, jak np. pojęcie zachowania antysportowego. Klauzule te uzasadniają prawnie sankcje sportowe i nie można się bez nich obejść. Kontrola sądowa faktów jest konieczna. Pozwala uniknąć sytuacji, w której dany sportowiec mimo kontroli treści prawa państwowego będzie pozbawiony swoich praw przez niepoprawne zakwestionowanie faktów. Należy wziąć pod uwagę, że w interesie sportu niektóre decyzje, jak stwierdzenie błędu, muszą być podejmowane ad hoc i nie mogą zostać w późniejszym okresie zmienione nawet po sprawdzeniu dzięki środkom technicznym, np. nagraniu wideo. Natomiast ważną kwestią jest to, czy decyzja, która wykracza poza rozgrywkę, np. długoterminowy zakaz, może być skontrolowana sędownie.

W tym kontekście uznanie swobody oceny nieokreślonych terminów prawa zrzeszeniowego na korzyść stowarzyszeń sportowych nabiera wielkiego znaczenia. Przyjmuje się, że interesy federacji sportowej i jej członków, w tym członków klubów należących do tej federacji, nie są sprzeczne, ale mają wspólną podstawę. Możliwość sprawiedliwej i adekwatnej autoregulacji sporów przez prawo stowarzyszeniowe i mechanizmy decyzyjne wywodzące się z tego prawa, np. postępowanie przed sądami sportowymi, byłaby zagwarantowana. Uznając swobodę oceny federacji, sądy państwowe miałyby możliwość wstrzymania się w przypadku zastąpienia ich decyzji decyzjami kompetentnych organów. „Konkurencja” sądów krajowych lub międzynarodowych powinna wcześniej doprowadzić do decyzji i odpowiedniego sformułowania wewnętrznych regulaminów federacji, które mogłyby być zaakceptowane przez sportowców oraz kluby i uznane za przyjęte. Stowarzyszenia sportowe coraz bardziej dążą do wykluczenia kontroli przeprowadzanych przez sądy krajowe, tworząc jurysdykcje arbitrażowe. Statuty zrzeszeń sportowych ustanawiają kompetentne, niezależne sportowe sądy arbitrażowe w miejsce sądów państwowych. Tak więc klauzula arbitrażowa określa de facto całkowite wykluczenie z kompetencji sądów krajowych. Jest to jednakże kompatybilne z wymogami podstawowego prawa do rzeczywistej ochrony sądowej prawa krajowego, jeśli oferowana przez sądy arbitrażowe ochrona jest porównywalna do ochrony sądów państwowych. Skład sądów arbitrażowych musi być co najmniej niezależny i niestronniczy³.

³ Szerzej na ten temat zob. T.A.S. 95/141, 22 avril 1996 (E. c/ FINA), *Recueil des sentences du TAS I*, 1986-1988, Lausanne 1988, s. 205; T.A.S. 94/126, 9 décembre 1998 (N. c/ FEI), *Rec. des sentences du TAS II*, Lausanne 2002, s. 129; T.A.S. 98/214, 17 mars 1999 (B. c/ FEI), *Rec. des sentences du TAS II*, 1998-2000, Lausanne 2002, s. 291; Sur le principe d'équité et la présomption de

8.2. Międzynarodowe sądownictwo sportowe – Sąd Arbitrażowy Sportu (TAS)

Sąd Arbitrażowy Sportu, zwany także Trybunałem Arbitrażowym do spraw Sportu (ang. CAS – Court of Arbitration for Sport, fr. TAS – Tribunal Arbitral du Sport), to międzynarodowy sąd arbitrażowy powołany jako najwyższa instancja rozstrzygania sporów w dziedzinie sportu. Główna siedziba Sądu znajduje się w Lozannie w Szwajcarii; oddziały – w Nowym Jorku i Sydney, a doraźnie Sąd zbiera się w miastach igrzysk olimpijskich, jeżeli zajdzie ku temu potrzeba⁴.

Pierwszy statut TAS wszedł w życie 30 czerwca 1984 r. Z prawnego punktu widzenia TAS nie był wówczas „sądem arbitrażowym” w pełnym tego słowa znaczeniu, gdyż stanowił jednostkę organizacyjną MKOl, który finansował pracę TAS oraz wyznaczał jego sędziów arbitrow. Ten brak niezależności Trybunału spowodował, że w 1992 r. jeździec Elmar Gundel wniósł od orzeczenia Trybunału apelację do Szwajcarskiego Trybunału Federalnego, w której zakwestionował ważność orzeczenia wydanego przez TAS. W ocenie skarżącego sportowca TAS nie mógł być uznany za sąd arbitrażowy, ponieważ pozostając w strukturach MKOl, nie był organem bezstronnym i niezależnym. W wyroku z 15 marca 1993 r. Szwajcarski Trybunał Federalny uznał TAS za sąd arbitrażowy, jednakże wskazał na szereg powiązań pomiędzy nim a MKOl, które sprawiały, że w sytuacji gdy jedną ze stron sporu toczzonego przed TAS stałby się właśnie MKOl, o jakiegokolwiek bezstronności Trybunału nie byłoby mowy. Wyrok w sprawie Gundela stanowił przyczynę głębokich reform, jakim został poddany Trybunał. Przede wszystkim wyodrębniono i uniezależniono Trybunał od MKOl. W celu zapewnienia sprawnej organizacji oraz finansowania TAS utworzono jako jego organ Międzynarodową Radę Arbitrażu Sportowego, która działa na podstawie prawa szwajcarskiego w formie fundacji. Obecnie jej głównym źródłem finansowania jest część

faute qu'il entraîne en matière de dopage, zob. F. Buy, J.M. Marmayou, D. Poracchia, F. Rizzo, dz. cyt., s. 159; T.A.S. 91/53, 15 janvier 1992 (G. c/ FEI), *Rec. TAS I*, 1986-1998, s. 67; T.A.S. 92/71, 20 octobre 1992 (Sj. c/ FEI), *Rec. TAS I*, 1986-1998, s. 125; T.A.S. 94/129, 23 mai 1994 (USA shooting & Quigley c/ UIT), *Rec. TAS I*, 1986-1998, s. 187; T.A.S. 95/141, 22 avril 1996 (C. c/FINA), *Rec. TAS I*, 1986-1998, s. 205; T.A.S. (avis) 2005/C/976 i 2005/C/986, 21 avril 2006 (FIFA & WADA); T.A.S. 2007/O/1381, 23 novembre 2007 (RFEC et A. Valverde c/ UCI); T.A.S. 2007/A/1362 i 2007/A/1393, 5 mai 2008 (CONI et WADA c/ Petacchi et FCI).

⁴ Utworzony w 1983 r. z inicjatywy Juana Antonia Samarancha TAS jest właściwy do rozstrzygania sporów złożonych w drodze zwykłego postępowania arbitrażowego lub rozpatrywania odwołań od decyzji podjętych przez organizacje sportowe; zaczął funkcjonować po wejściu w życie jego statutu 30 czerwca 1984 r., pod kierownictwem sędziego Kéba M'Baye (członek MKOl w Senegalu); TAS opiera się na sędziach, którzy zgodnie z kodeksem arbitrażowym posiadają „wyszkolenie prawnicze i uznane kompetencje związane ze sportem”; zob. Matthew Beeuwsaert / FIBA, *décision du tribunal arbitral du sport (TAS)*, *sentence arbitrale* du 25 mars 1993, TAS 92/80.

zysków ze sprzedaży praw do telewizyjnych transmisji igrzysk olimpijskich. Z kolei sam TAS podzielono na dwa wydziały: zwyczajny – zajmujący się samodzielnymi sporami, oraz odwoławczy – w którym rozpoznawane były odwołania od decyzji organów federacji sportowych. Uchwalono również nowy Kodeks TAS. Niezależność TAS została dobitnie potwierdzona w wyroku Szwajcarskiego Trybunału Federalnego z 23 maja 2003 r. Sąd ten oddalił apelację dwóch rosyjskich narciarek, które zostały zdyskwalifikowane z występu na zimowych igrzyskach olimpijskich w Salt Lake City. Zwieńczeniem reformy było zawarcie 22 czerwca 1994 r. tzw. porozumienia paryskiego pomiędzy MKOl, Związkiem Międzynarodowych Federacji Letnich Sportów Olimpijskich, Związkiem Międzynarodowych Federacji Zimowych Sportów Olimpijskich oraz Związkiem Narodowych Komitetów Olimpijskich. Na mocy tego porozumienia TAS zyskał możliwość rewidowania decyzji niemal każdego związku sportowego⁵. W 2003 r. przy okazji uchwalania Światowego kodeksu antydopingowego TAS zyskał status organu apelacyjnego dla spraw związanych z dopingiem na szczeblu rozgrywek międzynarodowych. FIFA uznała jurysdykcję TAS dopiero w 2002 r.

Ważnym momentem w historii Trybunału było utworzenie w 1996 r. wydziału ad hoc (doraźnego), którego zadaniem było rozwiązywanie w ciągu 24 godzin sporów powstałych w trakcie igrzysk olimpijskich w Atlancie⁶. Ten specjalny wydział TAS składał się z 2 prezydentów oraz 12 arbitrów, obecnych w mieście, gdzie odbywały się igrzyska. Aby zapewnić łatwy dostęp do sądu wszystkim uczestnikom olimpiady, stworzono specjalną i uproszczoną procedurę, a samo postępowanie było wolne od opłat. Od tamtego czasu wydział ad hoc jest powoływany przez Trybunał regularnie przy okazji dużych, międzynarodowych imprez sportowych.

Po ponad 30 latach od powstania TAS jest aktualnie uznanym w świecie sportu sądem arbitrażowym, który pełni faktycznie funkcję organu ostatniej instancji w sprawach sportowych. Nadal w jego ramach funkcjonują stałe wydziały: zwyczajny – rozpatrujący samodzielne sprawy, głównie o charak-

⁵ Przykładowo w sprawie A/1480/Pistorius vs IAAF z 16 maja 2008 r. Trybunał rozpatrywał apelację niepełnosprawnego biegacza używającego specjalnych protez nóg – Oskara Pistoriusa z RPA, od decyzji Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych zakazującej mu startu w zawodach razem z pełnosprawnymi biegaczami. W wyniku tego decyzja IAAF została uchylona i Pistorius mógł startować w zawodach z pełnosprawnymi sportowcami. Jednak wyrok TAS dotyczył tylko tej konkretnej sprawy i nie ma mowy o rozszerzonej interpretacji. Natomiast należy się spodziewać, że w niedalekiej przyszłości – w związku z rozwojem inżynierii genetycznej i inżynierii biomedycznej – TAS coraz częściej będzie musiał rozstrzygać podobne kwestie w kontekście uczciwego współzawodnictwa sportowego.

⁶ Postępowania przed izbami ad hoc w czasie igrzysk olimpijskich muszą być objęte regulacją art. 59 Karty olimpijskiej (z 2008 r.), który stanowi, że „wszelkie spory wynikłe z lub w związku z Igrzyskami Olimpijskimi będą kierowane do rozstrzygnięcia wyłącznie przez Sąd Arbitrażowy Sportu, zgodnie z Kodeksem Arbitrażu Sportowego” oraz specjalnym formularzem dopuszczającym zastosowanie procedur arbitrażowych.

terze gospodarczym, oraz odwoławczy – zajmujący się orzekaniem w sprawach uprzednio rozstrzygniętych przez właściwe organy międzynarodowych federacji sportowych, w tym również w kwestiach dyscyplinarnych i dopingowych. Dodatkowo od 1999 r. możliwe jest przeprowadzenie przed TAS mediacji. W 2013 r. zniesiona natomiast została procedura wydawania przez Trybunał opinii prawnych w kwestiach przedstawionych mu do oceny przez uprawnione organizacje sportowe. Trybunał posiada również dwa stałe oddziały w Sydney oraz Nowym Jorku, które także prowadzą działalność orzeczniczą. Ponadto istnieją placówki partnerskie, m.in. w Szanghaju, Abu Dhabi czy Kuala Lumpur, gdzie mogą się odbywać posiedzenia panelu orzekającego TAS. Te placówki służą poza tym do organizacji spotkań i seminariów.

Ze statystyk wynika, że zdecydowaną większość spraw stanowią odwołania od decyzji organów międzynarodowych federacji sportowych. Od 1995 r. rośnie ogólna liczba spraw, które są przedmiotem oceny Trybunału. Wyroki Trybunału podlegają egzekucji na takich samych zasadach jak wyroki sądów krajowych. Są one w pełni wiążące i skuteczne. Możliwe jest jednak kwestionowanie orzeczeń TAS przed Szwajcarskim Trybunałem Federalnym. W ramach swego funkcjonowania Trybunał Arbitrażowy do spraw Sportu dysponuje kilkoma setkami arbitrów pochodzących z ponad 80 krajów świata. Aby zostać arbitrem, należy posiadać wykształcenie prawnicze oraz odznaczać się znajomością prawa sportowego, tematyki arbitrażu oraz sportu w ogólności. Wskazane jest, żeby arbiter był praktykującym prawnikiem. Może również pełnić funkcję sędziego sądu powszechnego lub być profesorem prawa. Konieczna jest doskonała znajomość co najmniej jednego z oficjalnych języków TAS: angielskiego lub francuskiego. Znajomość innych języków obcych stanowi zaletę, gdyż TAS może obecnie procedować także po hiszpańsku, włosku, niemiecku, portugalsku oraz rosyjsku. Charakterystyczne jest to, że w sprawach rozpatrywanych przez wydział zwyczajny strony sporu mogą wybierać prawo właściwe dla oceny ich sprawy. W przypadku niemożności porozumienia się stron co do tej kwestii TAS orzeka w oparciu o prawo szwajcarskie. Możliwe jest również orzekanie na zasadach słuszności (*ex aequo et bono*)⁷. W przypadku spraw rozpatrywanych przez wydział odwoławczy podstawą orzekania są przepisy właściwej federacji sportowej, w ramach której została wydana zaskarżona decyzja⁸, jak również pomoc-

⁷ Art. R45 Kodeksu TAS stanowi, że: „Trybunał powinien zdecydować, jakie przepisy będą brane pod uwagę w toczącym się sporze zgodnie z przepisami prawa wybranymi przez strony lub w razie braku takiego wyboru zgodnie z prawem szwajcarskim. Strony mogą upoważnić Trybunał do podjęcia decyzji *ex aequo et bono*”; zob. A. Rigozzi, M. Bernasconi, *The proceedings before the Court of Arbitration for Sport: CAS & FSA/SAV*, Conférence Lausanne 2006: colloquium, Berne-Zürich 2007, s. 274.

⁸ Zgodnie z art. 15 Statutu IAAF wszelkie spory powstałe na gruncie Statutu są podstawą do wniesienia apelacji do TAS. Apelacja powinna być wniesiona zgodnie z obowiązującymi aktualnie regulacjami TAS w terminie 60 dni od doręczenia pisemnej decyzji. Postępowanie

niczo mogą być stosowane zasady prawa uzgodnione przez strony lub też prawo kraju, w którym siedzibę ma dana federacja sportowa, czy też zasady prawa uznane przez panel orzekający jako właściwe w danej sprawie.

Postępowanie przed TAS nie należy do najtańszych. Na samym początku strona uiszcza opłatę biurową (*court office fee*). Niezbędne jest również uiszczenie opłaty administracyjnej (*administrative costs*), która zależy od wartości przedmiotu sporu. Strona we własnym zakresie pokrywa także koszty świadków, opinii ekspertów i własnego udziału w postępowaniu. Koszty procesu są rozliczane w orzeczeniu kończącym postępowanie i co do zasady obowiązek ich poniesienia jest nakładany na stronę przegrywającą, jednak możliwe jest inne rozdzielenie kosztów. Od 2013 r. w Trybunale Arbitrażowym do spraw Sportu funkcjonuje system pomocy prawnej umożliwiający stronom, które mają trudności finansowe, udział w postępowaniu bez konieczności uiszczenia opłat na rzecz Trybunału. W ramach tej pomocy możliwe jest również skorzystanie z usług profesjonalnego prawnika opłacanego przez sam Trybunał⁹.

8.3. Ponadnarodowy charakter orzecznictwa w dziedzinie sportu

Sąd Arbitrażowy Sportu (ang. CAS, fr. TAS) miał możliwość oparcia się w swojej działalności na precedensie *lex mercatoria* oraz na doświadczeniach Sądu Arbitrażowego Międzynarodowej Izby Handlowej (ang. ICC, fr. CCI) w celu ukonstytuowania się z czasem jako organ orzeczniczy w prawdziwym tego słowa znaczeniu¹⁰. Przede wszystkim należy jednak powrócić do opisa-

przed Trybunałem musi uwzględniać regulacje Statutu IAAF. Postępowanie powinno być przeprowadzone w języku angielskim, na podstawie prawa Księstwa Monako, chyba że strony postanowią inaczej. Decyzje TAS są ostateczne, nieodwoławalne i mają natychmiastową skuteczność.

⁹ Rosyjski skandal dopingowy, który wybuchł tuż przed igrzyskami olimpijskim w Rio de Janeiro w Brazylii, wywołał ostry konflikt między prawami poszczególnych zawodników a walką z dopingiem. Teraz mamy dowód na to, że Rosja prowadziła systemowe działania w ramach sponsorowanego przez państwo programu dopingu. Natomiast nie mamy dowodów na to, że każdy pojedynczy rosyjski sportowiec wziął udział w tym programie. Toteż nie sądzę, aby sprawiedliwe było ukaranie całego świata sportowego w tym kraju, jak również by „czyści” sportowcy rywalizowali z (potencjalnymi) oszustami. Rządy na całym świecie, nie tylko w Rosji, indywidualni sportowcy i urzędnicy mają swoją rolę do odegrania w walce z oszustwem, jeśli chcemy, aby duch olimpijski przetrwał. W dniu 31 lipca 2016 r. MKOl poinformował, że trzyosobowy panel MKOl będzie miał decydujący głos w sprawie kwalifikowania rosyjskiej ekipy do konkurencji olimpijskich. Panel otrzyma niezależną poradę od TAS przed podjęciem swojej decyzji. Sportowcy, którzy już zostali wykluczeni przez międzynarodowe federacje i nie uzyskali homologacji TAS, nie zostaną objęci działalnością panelu.

¹⁰ R.H. McLaren, *Introducing the Court of arbitration for Sport: The Ad Hoc Division at the Olympic Games*, „Marquette Sports Law Review” 2001, vol. 12 Issue 1Fall, article 20, s. 523; A. Beach, *The Court of Arbitration for Sport – a Supreme Court for the Sports World?*, „The Student Journal of Law”, Issue 4, July 2012; K. Foster, *Lex Sportiva and Lex Ludica: the Court Of Arbitration*

nego wcześniej kontekstu, tj. w szczególności mieć na uwadze zjawisko swoistej „inflacji prawnej” dotyczącej zarówno postępowań pierwszoinstancyjnych, jak i postępowań odwoławczych kierowanych do rozpatrzenia przed obliczem Sądu Arbitrażowego Sportu. Jest to o tyle istotne, że przy okazji wydawania licznych decyzji i postanowień w toku prowadzonych postępowań, o których mowa wyżej, Sąd Arbitrażowy Sportu mógł w coraz większym stopniu wpływać nie tylko na kształt uregulowań ogólnych (tak o charakterze materialnym, jak i proceduralnym), ale również na kształt najważniejszych zasad stanowiących podstawy prawa sportowego jako takiego, a więc zasad o fundamentalnym dla tegoż prawa znaczeniu¹¹. Warto przy tym podkreślić, że rola Sądu Arbitrażowego Sportu w procedurze arbitrażowej nie sprowadza się bynajmniej tylko do rozpatrywania i rozstrzygania sporów, ale polega również na wypracowywaniu spójnego i ujednoczonego prawa sportowego, które miałyby charakter ponadnarodowy i którego wyroki wpisywałyby się w możliwie jak najbardziej spójne i jednorodne ramy ogólne.

Wyroki wydawane przez Sąd Arbitrażowy Sportu są publikowane w stosownych zbiorach. Sąd Arbitrażowy Sportu kieruje się w swych działaniach intencją zaprowadzenia pewnej logiki w realizowanej przez siebie codziennej praktyce orzeczniczej i tym samym pójdzie o krok dalej niż tylko wydawanie coraz to nowych wyroków w niepowiązanych ze sobą, jednostkowo postrzeganych konkretnych sprawach czy przypadkach. Prezentując tego rodzaju podejście, Sąd Arbitrażowy Sportu przyczynia się do wytworzenia określonego ładu prawnego charakteryzującego się pewnym stopniem autonomii w stosunku do tradycyjnie rozumianych systemów prawnych obowiązujących na szczeblu krajowym, wspólnotowym i międzynarodowym oraz różniącego się od nich pod wieloma względami. Tym samym Sąd Arbitrażowy Sportu można uznać za ważne źródło przepisów prawa sportowego, ponieważ poprzez wydawane decyzje przyczynia się on do uchwalenia stosownych norm praw-

for Sport's Jurisprudence, „Entertainment and Sports Law Journal”, January 2006; M.J. Mitten, *Judicial Review of Olympic and International Sports Arbitration Awards: Trends and Observations*, 10 PEPP. DISP. RESOL. 2009, s. 58; J. Anderson, *Modern Sports Law, A textbook*, London 2010; *The Substance and Illusion of Lex Sportiva. The Court of Arbitration for Sport, 1984-2004*, pod red. I.S. Blackshawa, R.C.R. Siekmanna, J. Soeka, The Hague 2006; K. Mbaye, *The Court of Arbitration for Sport*, „Prac. Guide” 1987, nr 3; zob. też K. Mbaye, *The Court of Arbitration for Sport (CAS)*, 6th Special Congress of the members and officers of the Union of Olympic Committees (UOC) and the International Organization (IO), „International Organization of Sports” 1987, Jun. 25-Jul. 3, s. 1-3; *Informative report Union of Olympic Games*, IOC Congress, [w:] „Olympic Rev.” 1983, nr 25-26, s. 20; D. Panagiotopoulos, *The Law of the Olympic Games*, Athens 1991, s. 219-230.

¹¹ Świadczy o tym chociażby jedna z decyzji wydanych przez Sąd Arbitrażowy Sportu w dniu 15 lipca 2005 r. (nr 2004/A/776, *Federacio Catalana de Patinage contre International Roller Sports Federation*), w której Sąd oparł się na „ogólnych zasadach *lex sportiva*, mających w szczególności charakter proceduralny”, określonych we wcześniej wydanych przez siebie decyzjach jako „zasada interpretacji *contra stipulatorem*” oraz „zasada autonomii stowarzyszenia”.

nych wpisujących się w pewną wspólną logikę i prowadzących do wytworzenia swego rodzaju „międzynarodowego porządku prawnego w dziedzinie sportu”. Zdaniem Alaina Pelleta, Sąd Arbitrażowy Sportu pełni w związku z tym funkcję „czynnika jednoczącego”, gdyż poprzez swoją działalność umożliwia wypracowanie ogólnych zasad prawa sportowego o charakterze ponadnarodowym. Mimo iż Sąd Arbitrażowy Sportu został w pierwszej kolejności powołany do szybkiego rozstrzygania sporów, do których dochodzi na międzynarodowej arenie sportowej, z czasem okazał się on instytucją realizującą misję zakrojoną na dużo większą skalę, zresztą na tyle skutecznie, że nie bez powodu jego pomysłodawca, były przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego Juan Antonio Samaranch, określił go mianem „najwyższego trybunału do spraw sportu światowego”.

Odwoływanie się do decyzji Sądu Arbitrażowego Sportu staje się dziś normalnym sposobem rozstrzygania sporów sportowych na arenie międzynarodowej, zgodnie z ideą wyrażoną w roku 2003 przez Szwajcarski Sąd Federalny, który podkreślił bardzo duże uznanie, jakim Sąd Arbitrażowy Sportu cieszy się w oczach przedstawicieli międzynarodowej wspólnoty sportowej: „Nie jest pewne, czy istnieją inne rozwiązania, które byłyby w stanie skutecznie zastąpić tę instytucję, która oferuje możliwość szybkiego i niezbyt kosztownego rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych w dziedzinie sportu. Rzecz jasna Sąd Arbitrażowy Sportu w swym obecnym kształcie organizacyjnym jest bez wątpienia instytucją, którą można jeszcze udoskonalić. Niemniej jednak z uwagi na zaufanie, jakie ta szeroko dziś uznawana instytucja zdobyła na przestrzeni lat w oczach przedstawicieli środowisk sportowych, pozostaje ona jednym z głównych filarów sportu funkcjonującego w systemie zorganizowanym”¹². W związku z powyższym można powiedzieć, że z mało znaczącego organu MKOl Sąd Arbitrażowy Sportu stał się poważną instytucją sądowniczą, która ma olbrzymi wpływ na zorganizowanie i uporządkowanie działalności sportowej na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej¹³.

¹² A. Duval, *Getting to the games: the Olympic selection drama(s) at the court of arbitration for sport*, „International Sports Law Journal” 2016 (16), nr 1, s. 52-66; Z. Gotlib, *Athletes Have Rights, Too, Right: Investigating the Extreme Unfairness in Sports’ Purported Supreme Authority – Why the International Court of Arbitration for Sport Fails to Reign Supreme*, „Cardozo journal of international and comparative law” 2015-2016 (24), nr 1-2, s. 389-422.

¹³ Zob. Case 66/85 Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg (1986) ECR 212, § 16-17; Case C-337/97 Meeusen v. Hoofddirectie van de Informatie Beheer Groep (1999) ECR-I 3289, § 15; Case 36/74 Walrave and Koch (1974) ECR 1405, § 21; Case 152/73 Sotgiu v. Deutsche Bundespost (1974) ECR 153, § 5; C. Barnard, dz. cyt., s. 266; Case C-415/93 Bosman (1995) ECR I-4921, § 73; Case 53/81 Levin (1982) ECR 1053, § 14; Case C-85/96 Martinez Sala v. Friestaat Bayern (1998) ECR I-2691, § 32; C. Barnard, dz. cyt., s. 268; Case C-292/89 R v. IAT, ex p. Antonissen (1991) ECR-745, § 21; Case C-415/93 Union Royale Belgie des Societes de Football Association ASBL v. Bosman (1995) ECR I-5040; Case C-325/08 Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard and Newcastle UFC (2010) ECR I-2177.

Spółeczno-ekonomiczne i polityczne aspekty sportu na przykładzie Afryki

9.1. Instytucjonalizacja sportu afrykańskiego – rys historyczny

Od lat 60. ubiegłego stulecia, kiedy to na fali procesów narodowowyzwoleńczych kolejne państwa afrykańskie wybiły się na niepodległość, znaczenie sportu w Afryce systematycznie rosło. Po długotrwałym okresie marginalizacji w efekcie obowiązywania narzuconego ludności lokalnej Code de l'Indigénat (Kodeks tubylczy, Kodeks ludności rdzennej) Afrykanie zaczęli wreszcie korzystać z możliwości, jakie stwarzał rozwój struktur cywilnych, wojskowych i edukacyjnych, powołując do życia kluby i obiekty sportowe i stwarzając tym samym warunki do rozwoju współzawodnictwa¹. Odzyskanie niepodległości dało również okazję do wykorzystywania sportu w celu umocnienia tożsamości narodowej ludności poszczególnych państw afrykańskich, w szczególności w drodze udziału tychże państw w rozmaitych organizacjach sportowych o charakterze międzynarodowym, takich jak chociażby Międzynarodowy Komitet Olimpijski, Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej, federacje lekkoatletyczne itp. Fakt przystąpienia państw afrykańskich do wymienionych organizacji międzynarodowych wpisuje się w formy działania typowe dla klasycznej dyplomacji postrzeganej jako środek ekspresji politycznej. Innym obserwowanym trendem był zachodzący również w wymiarze sportowym panafrykanizm, który określał się i umacniał w walce przeciwko imperializmowi i nekolonializmowi. Efektem tego

¹ J.-F. Bourg, *Le sport dans le Tiers Monde: caractéristiques, obstacles, enjeux*, „Revue Économique et Juridique du Sport” 1993, nr 27, s. 7-32; T. Oumarou, P. Chazaud, *Valeurs traditionnelles africaines et rejets des formes de l'associationnisme sportif: l'exemple du football au Cameroun*, [w:] *La professionnalisation des organisations sportives. Nouveaux enjeux, nouveaux débats*, pod red. P. Chan-telata, Paris 2001, s. 203-218.

nurtu był częściowy sukces polegający na wykorzystaniu walki z apartheidem w Republice Południowej Afryki jako spoiwa cementującego poczucie jedności Afrykanów i zbojkotowaniu igrzysk olimpijskich odbywających się w roku 1976 w Montrealu.

Nie ulega wątpliwości, że aktywność na niwie sportowej jest dla Afryki szansą na zmanifestowanie swej obecności na arenie międzynarodowej, z której korzysta ona szczególnie umiejętnie podczas mistrzostw świata w piłce nożnej i w lekkoatletyce. Przy tej okazji warto wspomnieć, że w wielu krajach wybudowano stadiony umożliwiające organizację dużych imprez sportowych, a rywalizacja w trzech prestiżowych imprezach piłkarskich, w szczególności w Pucharze Narodów Afryki (CAN), stwarza dodatkowe, wykraczające daleko poza sferę współzawodnictwa sportowego szanse na rozwój miast, wyzwolenie inicjatywy i wprowadzenie nowych uregulowań społecznych. Innymi słowy, sport pozwala krajom afrykańskim na zaakcentowanie swego znaczenia na arenie międzynarodowej na znacznie większą skalę niż jakakolwiek inna sfera aktywności. Niemniej jednak błędem byłoby sądzić, że państwa afrykańskie współzawodniczą na niwie sportowej z największymi graczami światowymi na równych zasadach. Całościowa analiza wyników uzyskiwanych na igrzyskach olimpijskich wyraźnie pokazuje, że kraje afrykańskie, jako niedostatecznie jeszcze rozwinięte, przegrywają w tej rywalizacji m.in. z uwagi na skoncentrowanie swych wysiłków prawie wyłącznie na piłce nożnej i lekkoatletyce, z uwagi na zależność od zachodnich firm, a wreszcie z uwagi na ukierunkowany w jedną stronę drenaż zasobów zawodniczych, z jakim mamy do czynienia na zglobalizowanym rynku sportowym. Celem niniejszego rozdziału, niemającego bynajmniej charakteru wyczerpującego, jest przypomnienie różnych faz ewolucji sportu afrykańskiego oraz zaproponowanie innego niż dotychczasowe podejścia geopolitycznego, mogącego przyczynić się do lepszego zrozumienia specyfiki społeczeństw afrykańskich na etapie zmagania z nowoczesnością².

Kiedy pod koniec XIX wieku w Europie zachodziły procesy organizowania się działalności sportowej w nowoczesne formy, Afryka pozostawała pod jarzmem kolonizacji. Na szansę wstąpienia na drogę rzeczywistego

² Szerzej na ten temat zob. W. Andreff, *Les multinationales et le sport dans les pays en développement*, „Revue Tiers-Monde” 1988, nr 113, s. 73-100; R. Archer, A. Bouillon, *Le sport et l'apartheid*, Paris 1981; J.-P. Augustin, *Pratiques du corps et pratiques sportives en Afrique*, [w:] *Ethnographiques*, pod red. P. Clavala, P. Singaravélou, Paris 1995, s. 299-316; J.-P. Augustin, *Sport, géographie et aménagement*, Paris 1995; J.-P. Augustin, *Sport, décolonisation et relations internationales. L'exemple de l'Afrique Noire*, [w:] *Sports et relations internationales*, pod red. P. Arnauda, A. Wahla, Metz 1994, s. 199-209; J.-P. Augustin, Y.K. Drabo, *Au sport, citoyens! La politique sportive menée au Burkina Faso de 1983 à 1988*, [w:] *Géopolitique du sport. Actes du colloque de Besançon*, Besançon 1990, s. 171-179; J.-P. Augustin, P. Gillon, *L'olympisme, bilan et enjeux géopolitiques*, Paris 2004.

rozwoju sport afrykański musiał czekać aż do połowy XX wieku, kiedy to kolejne kraje kontynentu, uwalniając się spod wpływu kolonizatorów, mogły zacząć umacniać swą tożsamość państwową³.

9.2. System kolonialny a rozwój sportu na kontynencie afrykańskim

Podział kolonialny pod koniec XIX wieku doprowadził do zburzenia organizacji społeczeństw afrykańskich i zapoczątkował okres, w którym oryginalność kultury i sztuki afrykańskiej została w stosunkowo znacznym stopniu odsunięta na dalszy plan na korzyść norm i standardów europejskich⁴. Toteż aby zrozumieć kontekst, w jakim doszło do wprowadzenia skodyfikowanych dyscyplin sportowych, trzeba na wstępie przypomnieć ramy prawne funkcjonowania terytoriów skolonizowanych, gdzie na jednym i tym samym obszarze sąsiadowała ze sobą ludność posiadająca odmienne prawa i obowiązki. Dla przykładu francuskie ustawodawstwo kolonialne dzieliło ludność afrykańską na dwie kategorie: „poddanych” Francji, podlegających przepisom Code de l’Indigénat i obowiązującym uregulowaniom dyscyplinarnym (nakaz pracy przymusowej, zakaz stowarzyszeń), oraz „obywateli zasymilowanych”, którzy korzystali z prawa do częściowej integracji ograniczonej regułami zachowań społecznych przyjętymi przez klasę kolonialną i przepisami prawa⁵. Francuzi, zarówno urzędnicy, wojskowi i osoby cywil-

³ Zob. O. Goerg, *Le mouvement associatif et le processus des indépendances en Afrique occidentale française*, [w:] *L’Afrique noire française: l’heure des indépendances*, pod red. C.-R. Agerona, M. Michela, Paris 1992, s. 87-101; D. Denis, *L’école de la vie sauvage: un bain de jouvence du parti colonial*, [w:] *A l’école de l’aventure, pratiques sportives de plein-air et idéologies de la conquête du monde*, pod red. C. Pociello, D. Denisa, Paris 2000.

⁴ Zob. J. Camy, *Les „configurations” sportives en Europe et le sport de haut niveau: premières analyses*, [w:] *Sport de haut niveau et sport professionnel en région(s). Quelles articulations avec l’État et l’Europe*, Bordeaux 2001, s. 37-48.

⁵ B. Deville-Danthu, *La participation des sportifs indigènes à l’Exposition Coloniale Internationale de Paris de 1931: polémique autour du rôle du sport aux colonies*, „Sport Histoire” nouvelle série, 1992, nr 2; B. Deville-Danthu, *L’AOF pépinière d’athlètes, révélation, illusions et désillusions, Jeux et sports dans l’histoire*, t. 1: *Associations et politiques*, Paris 1992, s. 255-270; B. Deville-Danthu, *Le Sénégal à la recherche de son identité sportive (1956-1963)*, Communication présentée à l’occasion du Congrès International sur l’histoire du sport intitulé Les jeux du monde - le monde des jeux organisé par la Société internationale d’Histoire de l’éducation physique et du sport (ISHPES), Berlin 1993; B. Deville-Danthu, *Noirs et Blancs sur les terrains de sport, un rendez-vous manqué*, [w:] *Sports et relations internationales*, pod red. P. Arnauda, A. Whala, Metz 1994, s. 187-198; *Le démantèlement du mouvement sportif d’AOF: l’intégration africaine contre l’expérience aofienne*, Colloque sur le thème AOF: *une esquisse d’une intégration africaine* à l’occasion de la commémoration du Centenaire de la création de l’AOF (1895-1995), Dakar, 16-23 juin 1995; B. Deville-Danthu, *Les activités physiques dans l’Empire français, instrument de colonisation, outil de subversion?*, [w:] *L’em-*

ne, jak i handlowcy czy drobni przedsiębiorcy, byli obywatelami cieszącymi się pełnią praw, natomiast pewna liczba mulatów i obcokrajowców posiadała status pośredni. Społeczeństwo kolonialne było zatem głęboko podzielone i zhierarchizowane. Sytuacja ta w okresie przed II wojną światową ulegała jedynie nieznacznym zmianom.

Osadnicy europejscy, którzy zapoczątkowali krzewienie sportu w Afryce, tworzyli najpierw zamknięte kluby działające w dużych miastach stanowiących miejsce ich osiedlenia. Nazwy tak powoływanych do istnienia klubów najczęściej odwoływały się do nazw klubów działających na terenie metropolii: „Racing”, „Stade”, „Cercle”, „Union” itp. Na przykład w 1903 r. powołano Excelsior Club uważany za pierwsze stowarzyszenie piłkarskie w Ghanie, a nieco później powstał Cercle de l'Union de Dakar (Koło Unii Dakaru). Wszystkie te towarzystwa były początkowo organizacjami o ograniczonej liczbie członków, powielającymi wzorce życia towarzyskiego burżuazji. Ich rozwój, a co za tym idzie wzrost ich znaczenia nastąpił dopiero po I wojnie światowej. Administracja kolonialna, działając w oparciu o istniejące struktury wojskowe i system szkolnictwa, wspierała proces krzewienia kultury sportowej, organizując nie tylko szereg imprez lekkoatletycznych, ale także powołując do życia pierwsze drużyny piłkarskie, takie jak chociażby drużyna piłkarska armii francuskiej, utworzona w Wagadugu w 1920 r., lub drużyna Union Sportive des Tireurs Dakarois (Związek Sportowy Strzelców Dakaru). Wraz z budową kolejnych stadionów i torów wyścigowych oraz powstawaniem towarzystw miłośników koni rasowych sport zaczął być również coraz bardziej doceniany ze względu na walory widowiskowe.

Kolejnym etapem były inicjatywy podejmowane przez zasymilowanych Afrykanów, stanowiących wystarczająco dużą grupę społeczną, aby wziąć czynny i skuteczny udział w życiu sportowym; wojskowi, studenci Wyższej Szkoły im. Williama Ponty'ego w Dakarze, a także uczniowie szkół niższego szczebla zapisywali się do klubów sportowych lub tworzyli własne stowarzyszenia, takie jak chociażby powołane w 1929 r. Union Sportive Indigène de Dakar (Związek Sportowy Rdzennych Mieszkańców Dakaru). Zaczęły się też pojawiać kluby o charakterze klanowym, takie jak pochodząca z Ghany drużyna Ashanti Kotoko, nosząca nazwę wywodzącą się od nazwy jednej

pire du sport. Les sports dans les anciennes colonies françaises, pod red. D. Hicka, Aix-en-Provence 1992, s. 11-13; B. Deville-Danthu, *Education physique, sport, colonisation et décolonisation dans les anciens territoires français d'Afrique occidentale (1920-1965)*, doctorat NR d'Histoire, Université de Provence 1995; B. Deville-Danthu, *Le sport en noir et blanc. Du sport colonial au sport africain dans les anciens territoires français d'Afrique occidentale (1920-1965)*, Paris 1997; B. Deville-Danthu, *Le Sport support de l'idée de nation. Une volonté politique, un échec sportif. Le cas du Sénégal (1960-1965)*, „Quasimodo” 1997, nr 3-4 (*Nationalismes sportifs*), s. 109-155; D.-C. Kemo-Keimbou, *Représentations, politiques et pratiques corporelles au Cameroun (1920-1996). Enjeux et paradoxes du sport et de l'éducation physique*, thèse de doctorat STAPS, 3 volumes, Strasbourg 1999.

z najliczniejszych grup etnicznych żyjących na zachodzie kraju, mającej swój główny ośrodek w mieście Kumasi. W Kamerunie grupa etniczna Ewondo utworzyła drużynę Canon de Yaoundé, grupa etniczna Bamiléké drużynę Union de Douala, a grupa etniczna Bassa – drużynę Dynamo de Douala⁶.

We Francji trzeba było czekać aż do roku 1946, tj. do momentu uchwalenia stosownych ustaw społecznych i politycznych, aby doszło do uchylecia niekorzystnego jedynie wobec Afrykanów ustawodawstwa, a tym samym do zniesienia niekorzystnych przepisów odnoszących się do ludności rdzennej, zagwarantowania jej wolności zgromadzeń i wolności zrzeszania się, a wreszcie nadania francuskiego obywatelstwa wszystkim mieszkańcom Unii Francuskiej. Pomimo wrogiej postawy osadników zainicjowany został w ten sposób proces powolnej, ale systematycznej zmiany statusu rdzennej ludności Afryki, który sprzyjał m.in. powstawaniu licznych stowarzyszeń oraz propagowaniu nowych praktyk, a w szczególności rodzinom w dużych miastach klubów sportowych w ślad za budową stadionów piłkarskich. Stopniowo afrykański ruch sportowy organizował się w oparciu o zasady federacyjne; kluby zrzeszały się w Piłkarskiej Lidze Afryki Zachodniej, która w 1951 r. została uznana przez Francuską Federację Piłki Nożnej, a w roku 1957 liczyła już 12 000 licencjonowanych członków. W tym samym czasie, w 1952 roku, administracja kolonialna utworzyła Urząd Szkolnych i Akademickich Dyscyplin Sportowych, który w 1955 r. zorganizował Igrzyska Szkolne Czarnej Afryki⁷.

W przededniu okresu dekolonizacji sport, a w szczególności piłka nożna, był już dobrze zakorzeniony w afrykańskich miastach. Opierał się na trzech rodzajach struktur organizacyjnych: cywilnej, wojskowej i szkolnej. Struktury o charakterze cywilnym miały najdłuższą tradycję, ale to struktury wojskowe i szkolne za zgodą administracji kolonialnej dokonały wyboru ścieżki edukacyjnej; niektórzy uważają, że kolonizatorzy sprzyjali klubom i idei współzawodnictwa w celu zahamowania rodzącej się świadomości narodowej. Fiasko starań o organizację igrzysk afrykańskich w Algierze w roku 1925 i w Alek-

⁶ Zob. T. Djepin, *Contribution à l'étude des indicateurs de changements sociaux: le cas du sport moderne et des sociétés de danse traditionnelle de l'ethnie Bamiléké de l'Ouest-Cameroun*, Thèse de 3e cycle de l'Université Paris VII, Paris 1978; a także T. Oumarou, P. Chazaud, dz. cyt.; D.-C. Kemo-Keimbo, *Représentations, politiques et pratiques corporelles...*; E. Mbengalack, *La gouvernabilité du sport en Afrique, le sport et la politique au Cameroun*, thèse de doctorat en sciences politique de l'Université de Bordeaux 1, Bordeaux 1993.

⁷ Zob. B. Deville-Danthu, *La participation des sportifs indigènes à l'Exposition Coloniale Internationale de Paris de 1931...*; B. Deville-Danthu, *L'AOF pépinière d'athlètes...*; B. Deville-Danthu, *Le Sénégal à la recherche de son identité sportive...*; B. Deville-Danthu, *Noirs et Blancs sur les terrains de sport...*; *Le démantèlement du mouvement sportif d'AOF...*; B. Deville-Danthu, *Les activités physiques dans l'Empire français...*; B. Deville-Danthu, *Education physique, sport, colonisation et décolonisation...*; B. Deville-Danthu, *Le sport en noir et blanc...*; B. Deville-Danthu, *Le Sport support de l'idée de nation...*

sandrii w 1929, podjętych z inicjatywy komitetu olimpijskiego, pokazuje, że przedstawiciele administracji kolonialnej nie zamierzali podążać tą drogą za daleko. Pierre de Coubertin pisał w swoich pamiętnikach, że istniał zasadniczy konflikt, toczyła się walka ducha kolonializmu z tendencją emancypacyjną przejawianą przez rdzenną ludność, tendencją, która zawierała w sobie szereg niebezpieczeństw z punktu widzenia metropolii.

Niemniej jednak z czasem sytuacja uległa zmianie i w roku 1949 doszło do ustanowienia Pucharu Francuskiej Afryki Zachodniej w piłce nożnej. W 1952 r. Francuska Afryka Równikowa, Francuska Afryka Zachodnia i Kamerun wzięły udział w pierwszych oficjalnych imprezach sportowych⁸. Kolejny milowy krok został uczyniony w 1959 r. wraz z organizacją w Bangui pierwszej imprezy sportowej wysokiej rangi, skupiającej prawie 800 uczestników⁹.

Zaproponowane przez Francję Igrzyska Niepodległości wpisywały się w ramy klasycznej dyplomacji, mającej na celu uniknięcie zerwania więzi z metropolią przez terytoria skolonizowane. Metropolia wystąpiła najpierw z inicjatywą rozegrania Igrzysk Wspólnoty, które odbyły się w Antananarywie w 1960 r., gromadząc przedstawicieli 11 frankofońskich państw afrykańskich oraz delegację francuską. Następnie w 1961 r. odbyły się w Abidżanie Igrzyska Przyjaźni, w których wzięło udział 13 państw frankofońskich i 2 kraje angielskojęzyczne (Liberia i Nigeria), a także Francja oraz przedstawiciele Departamentów Zamorskich. Z kolei Igrzyska Przyjaźni zorganizowane w 1963 r. w Dakarze zostały otwarte dla nowych państw – Algierii, Gambii, Ghany i Zjednoczonej Republiki Arabskiej. Igrzyska rozegrane w 1965 r. w Brazzaville stanowiły kolejny krok w kierunku autonomii, ponieważ odbyły się bez delegacji francuskiej, przyczyniając się do usankcjonowania stosunkowej niezależności ruchu sportowego oraz jego panafrkańskiego wymiaru. W igrzyskach tych wzięło udział 3500 sportowców z 30 krajów, rywalizujących w 10 dyscyplinach sportowych w obecności prezesa Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego.

Odzyskanie niepodległości dało państwom afrykańskim możliwość umocnienia swoich tożsamości narodowych i stworzyło okazję uczestnictwa w instancjach o charakterze ponadnarodowym¹⁰. W nowo powstałym układzie stosunków stopień integracji i otwartości afrykańskiego sportu widoczny

⁸ Zob. E. Mbengalack, *La gouvernementalité du sport en Afrique: le sport et la politique au Cameroun*, thèse de doctorat, Bordeaux 1993, s. 469.

⁹ Szerzej na ten temat zob. B. Deville-Danthu, *Le sport en noir et blanc...*; B. Deville-Danthu, *L'AOF, pépinière d'athlètes...*, s. 255-270.

¹⁰ Zob. M. Raspaud, A. Tito, *Professionnalisation des sportifs africains et développement économique et social. Le cas du football*. Actes du 1er Colloque International de Management du Sport. Le sport comme vecteur de développement économique et social (8-9 mars 2002), Rabat-Salé, Maroc 2002 (cédérom).

był na różnych poziomach, poczynając od poziomu państwowego, poprzez poziom oficjalnych organów międzynarodowych, a na poziomie relacji kontynentalnych skończywszy. Było to zjawisko mające naturę „transskalarną”, w ramach którego współwystępowały i współgrały ze sobą obie tendencje: klasycznej dyplomacji i panafrykanizmu. Sport ze względu na swój symboliczny potencjał był ważnym źródłem wszelkiej polityki zagranicznej i pomagał nowym, niepodległym państwom artykułować i umacniać tożsamość polityczną, gospodarczą i społeczną. Poszczególne rządy nie pomyliły się w tym względzie. Sportowi przydzielono misję pojednawczą¹¹.

9.3. Integracja państw afrykańskich w strukturach międzynarodowych organizacji sportowych

W przeciwieństwie do krajów europejskich, w których ruch sportowy pierwotnie był rozwijany z inicjatywy społeczeństwa obywatelskiego, w krajach afrykańskich państwo było czynnikiem wszechobecnym i prawie wszystkie kraje stały się członkami międzynarodowych organizacji sportowych; starały się one w ten sposób zademonstrować swoją chęć wykorzystania sportu jako środka mającego na celu potwierdzenie i umocnienie ich własnej tożsamości narodowej. W pierwszej fazie kraje afrykańskie przystępowały masowo do Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego, który jest uważany przez wielu za najbardziej szanowaną, a skądinąd także najstarszą z międzynarodowych organizacji sportowych. Każde z państw w oparciu o przepisy zaproponowane przez MKOl powołało do istnienia własny narodowy komitet olimpijski, a następnie (ze względu na ogromne znaczenie futbolu w Afryce) przystąpiło do Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej. Ta licząca więcej członków niż Organizacja Narodów Zjednoczonych federacja jest instytucją, w której kraje Afryki i kraje Trzeciego Świata są silnie reprezentowane. Wybór przedstawiciela półkuli południowej, Brazylijczyka João Havelange’a, na prezydenta FIFA był postrzegany jako atut, który pozwolił drugiemu przedstawiciele-

¹¹ Zob. A. Mélik-Chaknazarov, *Le sport en Afrique*, Paris, Présence Africaine, 1970, s. 187; R. Archer, A. Bouillon, dz. cyt.; J.-C. Ganga, *Combat pour un sport africain*, Paris 2000, s. 272; P. Guillaume, *Sport et société en Afrique noire*, Paris 1974, s. 297-309; M. Ben Larbi, *Un siècle d’histoire du sport en Tunisie: 1881-1981*, thèse de doctorat, 1986, a także B. Errais, M. Ben Larbi, *Analyse des mécanismes de la domination culturelle: l’exemple des pratiques corporelles dans le Maghreb*, „Cahiers de la méditerranée” 1986, nr 32; B. Errais, *Archéologie d’un discours politique, sport et construction nationale: L’exemple tunisien (1956-1985)*, doctorat d’État, Université Paris 7, 1992. Désormais à Nice, professeur émérite, il encadre des travaux portant sur le sport en Afrique, telle la récente thèse de P. Dakpo, *Dynamique politique et sociale au Bénin: le mouvement associatif sportif ou les enjeux du pouvoir: 1960-2001*, en co-direction avec N. Midol, Université de Nice-Sophia Antipolis, 2003.

wi krajów afrykańskich na wzięcie udziału w rozgrywkach pucharu świata w 1982 r. Jednakże wybór Francji, a nie Maroka jako kraju, któremu powierzono organizację mundialu w roku 1998, został odebrany jako niesprawiedliwość i oznaka słabości ze strony prezydenta FIFA. Przystąpienie do innych międzynarodowych organizacji sportowych, a w szczególności do Międzynarodowej Federacji Sportu (FIS), Międzynarodowej Rady Sportu Wojskowego (CISM), Międzynarodowej Amatorskiej Federacji Lekkiej Atletyki (obecnie: Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych – IAAF) lub Międzynarodowej Uniwersyteckiej Federacji Sportowej (FISU), to sposób, w jaki państwa afrykańskie mogły zmanifestować swoje istnienie wobec społeczności międzynarodowej¹². Były to działania wpisujące się w klasyczną dyplomację postrzeganą jako środek politycznej tożsamości, prowadzone równoległe z nasilającymi się tendencjami panafrorykanizmu¹³.

Panafrorykanizm sportowy można zdefiniować jako dążenie do potwierdzenia i umocnienia tożsamości afrykańskiej w drodze zinstytucjonalizowanej współpracy między państwami na niwie sportowej, prowadzonej na szczeblu wspólnych struktur o charakterze ponadpaństwowym. Można przyjąć, że do wypracowania świadomości niezbędnej do powołania ruchu panafrorykańskiego w afrykańskich środowiskach sportowych doszło dzięki staraniom przywódców politycznych, takich jak Naser i N'krumah. Wymienieni przywódcy państwowi próbowali stworzyć drużyny piłkarskie, które byłyby w stanie skutecznie konkurować z zespołami z Europy Zachodniej. Nieprzypadkowo zresztą właśnie na gruncie piłki nożnej doszło do pierwszych przejawów panafrorykanizmu. W roku 1959 na Kongresie FIFA w Lizbonie z inicjatywy przedstawicieli trzech delegacji państwowych – Egiptu, Sudanu i Etiopii – powołana została Afrykańska Konfederacja Piłkarska (CAF). FIFA przyznała w swoim statucie, że krajowe stowarzyszenia należące do tej samej geograficznie strefy kontynentalnej mogą zrzeszać się w konfederację, które będą uznawane przez organizacje międzynarodowe. Jednakże dopiero w roku 1961 FIFA oficjalnie zarejestrowała członkostwo CAF, co miało w szczególności związek z zajęciem

¹² Zob. J. Maguire, *Sport, national identities and globalization*, [w:] *Community, Landscape and Identity: Horizons in a Geography of Sports*, pod red. J. Bale'a, Department of Geography, Keele University, Occasional Paper nr 20, 1994, s. 94-113.

¹³ J.-M. Mignon, *Afrique, jeunesse unique, jeunesse encadrée*, Paris 1984; J.-P. Augustin, *Sport, décolonisation et relations internationales...*; J.-P. Augustin, Y.K. Drabo, *Au sport, citoyens! La politique sportive menée au Burkina Faso...*; J.-P. Augustin, *Sports en Afrique noire. Développer les recherches sur les institutions, les pratiques et les aménagements sportifs*, „Historiens & Géographes: Regards sur l'Afrique”, juillet 2002, nr 379, s. 103-109; F. Dikoumé, *Le service public du sport en Afrique noire: l'exemple du Cameroun*, Paris 1989; J.-P. Augustin, *Pratiques du corps et pratiques sportives en Afrique*, [w:] P. Claval, P. Singaravelou, *Ethnogéographies*, Paris 1995, s. 299-316.

przez CAF stanowiska w sferze polityki międzynarodowej, a konkretnie z faktem, że już w roku jej powołania do życia wykluczyła ona RPA z afrykańskich rozgrywek piłkarskich. W chwili jej utworzenia z inicjatywy i przy wsparciu prezydenta Nasera CAF złożona była jedynie z 3 krajów członkowskich, podczas gdy w roku 2015 liczyła już ponad 50 członków, co świadczy m.in. o tym, że w swej początkowej fazie panafrykanizm sportowy był tak samo rewolucyjny, jak panafrykanizm polityczny i pełnił funkcję „praktycznego narzędzia, które miało na celu wypracowanie i prowadzenie spójnej polityki w walce z imperializmem, kolonializmem i neokolonializmem”¹⁴.

Okres dekolonizacji w latach 60. ubiegłego stulecia paradoksalnie przyczynił się do spowolnienia tego ruchu z uwagi na strategię polityczną realizowaną przez poszczególne kraje-metropolie, a w szczególności przez Francję, która w latach 1959–1963 organizowała kolejno Igrzyska Wspólnoty, a następnie Igrzyska Przyjaźni. Czas ten jednak został wykorzystany przez państwa afrykańskie na wypracowanie wspólnych stanowisk i prowadzenie działań zmierzających do zapewnienia jedności kontynentu, czego przejawem była konferencja w Addis Abebie w 1963 r., która usankcjonowała powstanie Organizacji Jedności Afrykańskiej (OJA). Francja uznała zasadę igrzysk zastrzeżonych wyłącznie dla Afryki: igrzyska zorganizowane w 1965 r. bez obecności delegacji francuskiej mogą być uważane za pierwsze igrzyska afrykańskie. Niemniej jednak błędem byłoby sądzić, że igrzyska te oznaczały zerwanie więzi kolonii afrykańskich z metropolią, ponieważ w rzeczywistości były one częścią subtelnej gry zakładającej tak czy inaczej decydującą rolę wysokich urzędników państwa francuskiego uformowanych w szkole kolonialnej. Sukces igrzysk w Brazzaville stanowił kolejny znaczący krok do umocnienia współpracy między państwami afrykańskimi, która doprowadziła do utworzenia w 1966 r. w Bamako Naczelnej Rady Sportu Afrykańskiego (CSSA), pozostającej największą organizacją sportową o zasięgu panafrykańskim. W początkowej fazie swego funkcjonowania CSSA przyczyniała się do upowszechniania sportu, ale z czasem angażowała się także w działania na płaszczyźnie politycznej, stając się w 1977 r. wyspecjalizowaną agendą Organizacji Jedności Afrykańskiej. UNESCO przyznała CSSA status zastrzeżony dla organizacji pozarządowych, ponieważ od chwili jej utworzenia stawiała ona sobie za zadanie podejmowanie działań zmierzających do upowszechnienia i rozwoju sportu w Afryce oraz wspieranie inicjatyw mających na celu utworzenie stref sportowych na kontynencie afrykańskim. Strefy te odpowiadały sektorom geopolitycznym o zasięgu regionalnym, zrzeszającym tradycyjnie wyodrębniane obszary, takie jak np. Francuska Afryka Zachodnia, Francuska

¹⁴ Zob. J.-P. Augustin, *Sport, décolonisation et relations internationales...*

Afryka Równikowa, Magreb, Afryka Wschodnia i Ocean Indyjski¹⁵. Aby zminimalizować trudności i niedogodności wynikające ze znacznych odległości pomiędzy poszczególnymi krajami kontynentu, podjęto decyzję o jego podziale na siedem stref sportowych.

Niektóre kraje, jak np. Burkina Faso w 1984 r., otwarcie wyrażały chęć przyznania CSSA aktywniejszej roli w celu ożywienia procesu zbliżenia między narodami poprzez sport¹⁶. Warto przy tym zauważyć, że pomimo iż teoretycznie CAF pozostaje zależna od CSSA, to jednak z uwagi na duże znaczenie futbolu w Afryce cieszy się ona stosunkowo szeroką autonomią. Podkreślić w tym kontekście należy, że jest ona jedyną afrykańską konfederacją sportową, która organizuje aż trzy imprezy wysokiej rangi: Puchar Narodów Afryki (CAN), Puchar Afryki Mistrzów Klubowych oraz Afrykański Puchar Zdobywców Pucharów¹⁷. Drugim celem przyświecającym CSSA było zapewnienie możliwości wyrażania i poszanowanie ideałów olimpijskich. To właśnie na tej płaszczyźnie panafrykanizm sportowy stał się dla CSSA środkiem nacisku politycznego, a walka z apartheidem posłużyła za spoiwo cementujące poczucie jedności afrykańskiej w prowadzonej przez kraje afrykańskie dyplomacji zagranicznej. Planowana już od lat 60., zwłaszcza w perspektywie igrzysk olimpijskich w Tokio w 1964 r. i w Meksyku w 1968 r., izolacja sportowa Republiki Południowej Afryki została sformalizowana w 1970 r. w Amsterdamie, gdy dzięki stanowczej postawie Afrykanów MKOl zaprzestał uznawania Narodowego Komitetu Olimpijskiego RPA. Demonstrowana przez państwa afrykańskie determinacja w napiętnowaniu przed organami międzynarodowymi krajów, które odmawiały izolowania RPA na niwie sportowej, uwidoczniła się w sposób szczególnie dobitny przy okazji igrzysk olimpijskich rozegranych w 1976 r. w Montrealu. Ponieważ MKOl odmówił wówczas wykluczenia z tych igrzysk Nowej Zelandii, uznanej za winną dopuszczenia się rozegrania meczu rugby z drużyną RPA bezpośrednio po krwawych zajściach w Soweto, delegacje afrykańskie, z wyjątkiem Wybrzeża Kości Słoniowej i Senegalu, ogłosiły wycofanie się z udziału w olimpiadzie.

¹⁵ Zob. D.-C. Kemo-Keimbou, *Représentations, politiques et pratiques corporelles...*; N. Bancel, *Entre acculturation et révolution. Mouvements de jeunesse et sports dans l'évolution politique et institutionnelle de l'AOF (1945-1962)*, doctorat d'histoire nouveau régime, Université Paris I-Sorbonne, 1999.

¹⁶ Zob. R.C. Uweche, *Nation Building and Sport*, [w:] B. Lowe, D. Kanin, A. Strenk, *Africa. Sport and International Relations*, Champaign (Illinois) 1978, s. 543-550; J. Maguire, dz. cyt., s. 94-113.

¹⁷ CAF, Afrykańska Konfederacja Piłkarska, została założona w 1957 r. przez cztery kraje: Egipt, Sudan, Etiopię i RPA. Obecnie organizacja liczy 54 członków i ma swoją siedzibę w Kairze. 10 lutego 1957 r. po zgromadzeniu założycielskim CAF zorganizowano pierwszy Puchar Narodów Afryki, który odbył się w stolicy Sudanu, a Egipt został pierwszym zwycięzcą.

W celu skuteczniejszego koordynowania prowadzonych przez siebie działań w 1977 r. CSSA stała się wyspecjalizowaną agendą Organizacji Jedności Afrykańskiej, opracowującą sposoby wdrażania rozmaitych strategii bojkotu o charakterze systematycznym lub doraźnym. Aktywność na niwie sportowej stwarza Afryce, jak się wydaje, jedyną w swoim rodzaju szansę na zamianifestowanie swej obecności i swego znaczenia na arenie międzynarodowej, co wyróżnia sport na tle innych dziedzin¹⁸. Niemniej jednak interpretacje tego zjawiska bywają bardzo rozmaite. Niektórzy stoją na stanowisku, że wbrew pozorom relacje międzynarodowe również w sferze sportowej umacniają i tak już dominującą pozycję krajów wysoko rozwiniętych, które skupiają w swoich rękach praktycznie całą władzę. Inni z kolei są zdania, że relacje te stwarzają mimo wszystko stosunkowo duże pole manewru, z którego wszystkie kraje mogą korzystać na mniej więcej równych zasadach. Nie ulega wątpliwości, że kraje afrykańskie, jako wciąż jeszcze niedostatecznie rozwinięte, przegrywają w ogólnym rozrachunku w międzynarodowej rywalizacji sportowej przede wszystkim dlatego, że kładą nacisk prawie wyłącznie na piłkę nożną, ze względu na zależność od firm świata zachodniego czy wreszcie ze względu na ukierunkowany w jedną stronę drenaż zasobów zawodniczych, z jakim mamy do czynienia na rynku sportowym. Pomimo tych niekorzystnych z punktu widzenia krajów afrykańskich zjawisk rywalizacja podmiotów biorących udział w grze międzynarodowej pozostaje sprawą otwartą, a możliwość pełnoprawnego uczestniczenia w relacjach międzynarodowych jako takich stanowi sama w sobie raczej atut dla sportu afrykańskiego.

Jak wynika z przeprowadzonych na ten temat badań statystycznych, setki międzynarodowych imprez sportowych odbywających się corocznie na świecie organizowane są głównie w krajach wysoko rozwiniętych. Niemniej jednak Afryka organizuje trzy rodzaje rozgrywek piłkarskich wysokiej rangi, zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym, które często stają się swoistym kołem zamachowym napędzającym procesy decyzyjne w zakresie inwestycji strukturalnych, w ramach których budowane są m.in. pełnowymiarowe stadiony sportowe. Najlepszym tego przykładem są stadiony na terenie RPA, a w szczególności te, które zostały przebudowane w związku z organizowanymi tam Mistrzostwami Świata w Piłce Nożnej w roku 2010. Jeśli chodzi o pozostałe kraje kontynentu, na uwagę zasługuje Egipt, który dysponuje dobrze rozwiniętą infrastrukturą będącą wynikiem wpływów brytyjskich oraz determinacji prezydenta Nasera, który w swoim czasie wykazał znaczne zaangażowanie w realizację ambitnej polityki infrastrukturalnej w celu promowania rozwoju panafryzkanizmu sportowego. Trzy inne miasta – Kinszasa, Casablanca i Algier – również dysponują

¹⁸ R.C. Uweche, dz. cyt., s. 543-550; Y. Fatés, *Sport et Tiers-monde*, Paris 1994, s. 215.

stadionami mogącymi pomieścić na trybunach wielotysięczną widownię, natomiast Lagos, Luanda, Rabat i Dakar są pod tym względem wyposażone w stadiony średniej wielkości. Oprócz wyżej wymienionych pełnowymiarowe stadiony piłkarskie o dużej pojemności trybun znajdują się również w około 10 innych miastach afrykańskich, m.in. w Abidżanie, w Douali, w Jaunde i w Brazzaville. Większość z nich została wybudowana przez utworzone po uzyskaniu niepodległości państwa narodowe, dzięki kooperacji z innymi partnerami, w szczególności z Chińską Republiką Ludową. Poza przypadkiem szczególnym, jakim są stadiony znajdujące się na terenie Republiki Południowej Afryki, stadiony afrykańskie posiadają cechy, które różnią je od stadionów europejskich. Na ogół nie są one własnością gmin czy klubów i często stanowią własność państwa, a ich nazwa nawiązuje do postaci politycznych lub do wydarzeń historycznych ważnych dla danego kraju. Dobrym tego przykładem są chociażby Stadion im. Houphouët-Boigny'ego w Abidżanie oraz Stadion im. Omara Bongo w Libreville. Z kolei noszący imię Mulaja Abdullaha stadion w Rabacie upamiętnia postać sułtana będącego przodkiem marokańskiej rodziny królewskiej. W Wagadugu Stadion im. 4 Sierpnia przypomina datę rewolucji roku 1983; w Kamerunie – Stadion Zjednoczenia w Douali jest symbolem zjednoczenia dwóch najstarszych części kraju¹⁹.

Puchar Narodów Afryki (CAN) jest jednym z najważniejszych wydarzeń sportowych na kontynencie, dlatego też kraj goszczący te rozgrywki stara się uczynić z niego wielkie święto narodowe oraz wykorzystać go jako okazję do przyspieszenia realizacji budowanych obiektów i elementów szeroko rozumianej infrastruktury²⁰. Od czasu pierwszej edycji Pucharu Narodów Afryki w Sudanie w 1956 r. impreza rozgrywana jest regularnie. W ramach przygotowań w każdym z miast wytypowanych do organizacji spotkań piłkarskich zrealizowano szereg projektów, takich jak rozbudowa i poprawa stanu dróg, poprawa stanu sieci telefonicznych i telekomunikacyjnych, usprawnienie

¹⁹ En effet, ses travaux portent sur les enjeux du sport au Cameroun et intègrent peu à peu la problématique de l'olympisme, D.-C. Kemo-Keimbou, *L'impact de l'olympisme au Cameroun (1960-1996). Emergence et évolution d'une culture olympique en Afrique noire*, [w:] Coubertin et *l'Olympisme. Questions pour l'avenir, Actes du congrès du Havre, 17-20 septembre 1997 à l'Université du Havre*, s. 265-270; D.-C. Kemo-Keimbou, *Représentations, politiques et pratiques corporelles...*; D.-C. Kemo-Keimbou, *Le sport, le politique et l'État au Cameroun: le paradoxe d'une institutionnalisation, „Regards sociologiques”* 2000, nr 20, s. 26-37; D.-C. Kemo-Keimbou, *L'état et le sport au Cameroun, rhétorique et réalité des politiques sportives en Afrique noire de 1960 à 1996*, [w:] P. de Bouchet, M. Kaach, *Afrique francophone et développement du sport: du mythe à la réalité?*, Paris 2004.

²⁰ Zob. N. Bancel, J.-M. Gayman, *Du guerrier à l'athlète. Éléments d'histoire des pratiques corporelles*, Paris 2002, s. 329; B. Deville-Danthu, *Noirs et Blancs sur les terrains de sport: un rendez-vous manqué!*, [w:] *Sport et relations internationales pendant l'entre-deux-guerres*, pod red. P. Arnauda, A. Wahla, Villeurbanne 1993, s. 187-198; E. Mbengalack, *La gouvernamentalité du sport en Afrique: le sport et le politique au Cameroun*, Lausanne 1995, s. 287.

funkcjonowania transportu publicznego, rozwój infrastruktury hotelowej oraz budowa „wiosok CAN” goszczących piłkarzy. W krajach organizujących imprezy sportowe zawody są okazją do podjęcia działań umożliwiających przyspieszenie rozwoju i przeprowadzenie zmian w zakresie zagospodarowania przestrzennego terenów miejskich. Poprzez realizację zakwalifikowanych projektów poszczególne metropolie starają się pokazać z jak najlepszej strony pod względem potencjału i zdolności przedsiębiorczych. Tak więc imprezy sportowe są zarówno pretekstem do dokonania restrukturyzacji urbanistycznej i zagospodarowania przestrzennego, jak i potwierdzeniem atrakcyjności wizerunku danego kraju. Rzecz jasna formułowane przez ekspertów oceny na temat ekonomicznych skutków organizacji ważnych imprez sportowych nie zawsze są jednoznaczne. Niektórzy ze specjalistów nie wahają się wręcz uznać spodziewanych korzyści za nieistotne i uważają, że kraje goszczące imprezy sportowe mają małe szanse, aby odzyskać chociażby zainwestowane wkłady. Projektanci i eksperci do spraw zagospodarowania przestrzennego muszą zatem dokładać wszelkich starań, aby wskazać do analizy najbardziej odpowiednie, wymierne pod kątem interpretacji planowanych zmian urbanistyczno-społecznych, elementy projektu. Od roku 2002 wszystkie edycje Pucharu Narodów Afryki korzystały z dofinansowania pochodzącego ze środków międzynarodowych w celu poprawy stanu środowiska wokół miejsca planowanych zawodów.

Jako ważne wydarzenie sportowe o dużym wydźwięku społecznym zawody odbywające się w ramach Pucharu Narodów Afryki są również naturalnie okazją do podkreślenia integracyjnej roli sportu zarówno w miastach, jak i w miasteczkach i wioskach. Ruch tzw. klubów *navetan* (klubów pory deszczowej) w Senegalii jest przykładem możliwości organizacyjnych futbolu²¹. Wspomniane „kluby” to w istocie grupy, które w czasie, gdy pora deszczowa zbiega się z okresem letnich wakacji szkolnych, promują ideę tworzenia zespołów piłkarskich w całym kraju. W dzielnicach miast oraz w miasteczkach i wsiach prowadzą nabór młodzieży do drużyn biorących następnie udział w turniejach z nagrodami. Ruch ten zrodził się w latach 80. ubiegłego stulecia, a zasady jego funkcjonowania kilkakrotnie były przedmiotem odpowiednich regulacji, dokonywanych w porozumieniu z federacją piłkarską. Ruch „klu-

²¹ Zob. J. Bale, M. Cronin, *Sport and Postcolonialism. Global Sport Cultures*, Oxford 2003, s. 3; A. Lewin, *Les Africains à l'ONU, „Relations internationales”* 2006, nr 4(128), s. 55-78; Y. Zerbo, *La problématique de l'unité africaine (1958-1963)*, „Guerres mondiales et conflits contemporains” 2003/2004, nr 212, s. 113-127; B. Deville-Danthu, *Noirs et Blancs sur les terrains de sport...; Le démantèlement du mouvement sportif d'AOF...*; B. Deville-Danthu, *Les activités physiques dans l'Empire français...*, s. 11-13; B. Deville-Danthu, *Education physique, sport, colonisation et décolonisation...*; B. Deville-Danthu, *Le sport en noir et blanc...*; B. Deville-Danthu, *Le Sport support de l'idée de nation...*

bów navetan” jest nadal aktywny i stanowi model, na którym wzorują się inne kraje afrykańskie²².

Pomimo że wydarzenia sportowe organizowane w Afryce zyskują coraz większą popularność, wciąż jeszcze jest ona nieporównywalnie mniejsza niż popularność, jaką cieszą się wielkie imprezy sportowe organizowane w krajach zachodnich, a zwłaszcza igrzyska olimpijskie. Ruch olimpijski stał się w nieco ponad pół wieku organizacją międzynarodową skupiającą największą liczbę krajów, pierwszym na świecie przedsiębiorstwem sfery show-biznesu organizującym co dwa lata igrzyska olimpijskie, letnie lub zimowe, a jednocześnie czymś na kształt współczesnej mitologii o potężnej sile oddziaływania, przemawiającej swą symboliką do wyobraźni ludzi na całym świecie. Pomimo tak szerokiego otwarcia igrzyska olimpijskie, tak w wymiarze politycznym i gospodarczym, jak i w wymiarze wyników sportowych, wciąż jeszcze zdominowane są przez najbogatsze kraje świata. Rzeczywistość i wyzwania leżące u podłoża tej dominacji z reguły skrywane są w przekazie medialnym, który skupia się zwykle na celebrowaniu samego udziału w idei olimpijskiej jako takiej²³. Tymczasem o ile Afryka reprezentowana jest w rywalizacji olimpijskiej przez ponad 53 narodowe komitety olimpijskie na prawie 200 istniejących w skali całego świata, co powinno cieszyć, o tyle z tą efektownie wyglądającą statystyką nie idą w parze rezultaty osiągnięte przez sportowców. Sytuacja ta rodzi konieczność dokonania głębszej analizy reprezentacji narodów Afryki oraz właściwej interpretacji rezultatów olimpijskich. W odniesieniu do pierwszej kwestii należy zauważyć, że MKOl stosuje praktykę dopuszczania do udziału w igrzyskach również reprezentacji krajowych należących do kategorii „krajów zaproszonych”, a więc krajów, których sportowcy nie byli w stanie osiągnąć wymaganego minimum olimpijskiego. Lwią część grupy krajów zapraszanych do udziału w olimpijskim święcie stanowią właśnie kraje afrykańskie. Tym samym gdyby nie praktyka dopuszczania do igrzysk krajów zaproszonych stosowana przez MKOl udział reprezentacji krajów afrykańskich, i tak przecież występujących w bardzo okrojonych liczebnie składach, byłby nieproporcjonalnie niski w porównaniu z liczbą funkcjonujących na kontynencie narodowych komitetów olimpijskich.

Natomiast w odniesieniu do kwestii interpretacji rezultatów olimpijskich należy przede wszystkim zauważyć, że pomimo zupełnego już dokonania się procesu globalizacji rozkład sukcesów sportowych jest zdecydowanie nierównomierny, a Afryka w dużej mierze nie jest w stanie nawiązać rów-

²² Zob. G. Dongala, *Le football en Afrique subsaharienne: essai de géographie régionale*, Caen 2002, s. 106; B. Deville-Danthu, *Le sport en noir et blanc...*, s. 544.

²³ J. Praicheux, dz. cyt.

norzędnej walki. Dysproporcje w tym względzie są jeszcze bardziej rażące w przypadku igrzysk zimowych, w trakcie których podział łupów jest zarezerwowany dla krajów strefy północnej. Przyczyny tej dominacji są znane: wiążą się one z bogactwem tych krajów, z jakością szeroko rozumianej opieki nad zawodnikiem, ze znacznie bardziej rozbudowaną i znacznie bardziej dostępną infrastrukturą sportową, wreszcie z daleko posuniętą profesjonalizacją sportu w tych krajach. We wszystkich tych parametrach kraje afrykańskie znacznie ustępują krajom zachodnim, toteż nie jest bynajmniej zaskoczeniem fakt, że odnoszą one sukcesy w zaledwie kilku dyscyplinach sportu o niskich wymaganiach technicznych i ekonomicznych, takich jak boks, zapasy, judo, lekkoatletyka, biegi średniodystansowe i piłka nożna, których rozwój jest możliwy przy niskich nakładach finansowych. Ponadto Afryka pozostaje jedynym kontynentem, który nigdy dotąd nie uzyskał zgody na organizację igrzysk olimpijskich lub rozgrywek Pucharu Świata w Piłce Nożnej. Skądinąd właśnie dlatego FIFA zobowiązała się wybrać na miejsce Pucharu Świata w Piłce Nożnej planowanego na rok 2010 któreś z państw afrykańskich, którym – jak już wiadomo – okazała się Republika Południowej Afryki.

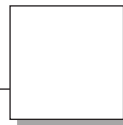
O ile koncepcja rywalizacji olimpijskiej uniemożliwiła, przynajmniej dotychczas, większości państw strefy południowej stanięcie na podium, w przypadku innych igrzysk reguły są, jak się wydaje, układane w oparciu o bardziej zróżnicowane kryteria, tak aby uwzględnić specyfikę regionalną ich uczestników. Sytuacja taka ma miejsce chociażby w przypadku igrzysk frankofońskich, które powstały z inicjatywy głów państw i rządów krajów frankofońskich zebranych na szczycie w Quebecu w 1987 r. Igrzyska te są najważniejszym przedsięwzięciem realizowanym w ramach idei Frankofonii²⁴, w którym co cztery lata biorą udział tysiące młodych ludzi mówiących wspólnym językiem, rywalizując ze sobą w konkurencjach i wydarzeniach o cha-

²⁴ Zob. J.-M. Mignon, *Jeunesse africaine, crainte convoitée. Les institutions de jeunesse en Afrique francophone*, „Les cahiers de l’animation” 1983, nr 43, s. 55-68; B. Deville-Danthu, *Le destin de la loi de 1901 sur les associations en A.O.F.*, „Les cahiers de l’animation” 1986, nr 55, s. 21-38; J.-M. Mignon, *Les mouvements de jeunesse dans l’Afrique de l’Ouest francophone de 1958 aux années 1970-1975*, [w:] *Le mouvement associatif des jeunes en Afrique noire francophone au XXe siècle*, pod red. H. d’Almeida-Topor, O. Goerg, Paris 1989, s. 107-126; P. Martin, *Colonialism, Youth and Football in French Equatorial Africa*, „The International journal of the History of sport” 1991, vol. 8; P. Martin, *Loisirs et société à Brazzaville pendant l’ère coloniale*, Paris 2005; S. Nédelec, *Le festival de la jeunesse africaine à Bamako 1958*, [w:] H. d’Almeida-Topor, C. Coquery-Vidrovitch, O. Goerg, F. Guitart, *Les Jeunes en Afrique*, Paris 1992, t. 2, s. 204-221; S. Nédelec, *Jeunesses, État et Société au Mali au XXe siècle*, doctorat nouveau régime en histoire contemporaine, Université Paris VII, 1994, t. 1-3; O. Goerg, *Le mouvement associatif et le processus des indépendances en Afrique occidentale française*, [w:] *L’Afrique noire française: l’heure des indépendances*, pod red. C.-R. Agerona, M. Michela, Paris 1992, s. 87-101.

rakterze sportowym i kulturalnym²⁵. Igrzyska frankofońskie odbywają się co cztery lata, w roku poolimpijskim, i jak dotąd trzykrotnie były organizowane w Afryce – w Casablance w 1989, na Madagaskarze w 1994, oraz w Niamej, stolicy Nigru – w 2005 r. Igrzyska frankofońskie są miejscem spotkań i szansą otwarcia na inne kultury przy okazji udziału w konkurencjach sportowych i artystycznych. W Nigrze rywalizowano w siedmiu konkurencjach sportowych (lekkoatletyka, koszykówka, boks, piłka nożna, judo, tenis stołowy i zapasy) i siedmiu konkurencjach kulturalnych (opowiadanie, śpiew, taniec, malarstwo, fotografia, literatura i rzeźba). Koncepcja igrzysk frankofońskich oparta jest zatem na duchu sportu, ale niewykląm tak bardzo w aspekty rynkowe czy w sferę rywalizacji jak ma to miejsce w przypadku ruchu olimpijskiego²⁶. Nie przeceniając bynajmniej znaczenia czy rangi tych igrzysk, które wpisują się przecież w nieco inną wizję sportu, warto w tym kontekście zauważyć, iż niektórzy eksperci nie wahają się twierdzić, że stanowią one coś w rodzaju „alterolimpizmu”, czyli alternatywnej koncepcji ruchu olimpijskiego, pozostawiającej więcej miejsca dla lokalnych kultur, a w szczególności dla praktyk i tradycji afrykańskich. Wymowna jest przy tym również sama koncepcja wyboru miejsc rozgrywania tych igrzysk, świadcząca o otwarciu się na kraje strefy południowej.

²⁵ Zob. M. Dach, *Évolution de l'esprit sportif dans les jeux de la francophonie*, [w:] *Actes du premier congrès de la francophonie sportive*, Association française pour un sport sans violence et pour le fair play (AFSVFP), Paris 1992, s. 51-52; P. Suinen, *Introduction*, „La lettre des Jeux de la Francophonie” 2003, nr 34, s. 1.

²⁶ J. Praicheux, dz. cyt.

Administracyjna reglamentacja sportu jest niezbędna, co dostrzega się nie tylko w literaturze polskiej, ale także w zagranicznych pozycjach monograficznych. Jak pisze D. Healey, zawodnicy, działacze i trenerzy mają nie tylko prawa, ale i obowiązki oraz ponoszą odpowiedzialność za swoje działania, konieczne jest zatem kształtowanie regulacji prawnej w taki sposób, by te prawa i obowiązki tworzyły spójny system, a zasady odpowiedzialności były przejrzyste²⁷. Można naturalnie dyskutować o tym, jaka ma być głębia formułowanych przepisami prawnymi ograniczeń i czy ograniczenia te winny być określane przez państwo, czy też może w większym stopniu przez najróżniejsze organizacje sportowe, nie ulega jednak wątpliwości, że ostatecznie to państwo jest odpowiedzialne za „tworzenie komercyjnej i kulturalnej przestrzeni, w której ludzie mogą nie tylko budować silne rodziny, sąsiedztwa, wspólnoty czy miejsca pracy, ale także dbać o zdrowie”²⁸. Potencjalne korzyści społeczne wynikające z uprawiania sportu są tak duże – co również nieraz podkreśla się w literaturze zagranicznej – że państwo powinno nie tylko sport regulować, np. tworząc warunki dla funkcjonowania zrzeszeń sportowych, ale także wręcz bezpośrednio w niego inwestować w sensie finansowym; bez wsparcia państwa środki prywatne zainwestowane w sport nie będą bowiem wykorzystywane w sposób optymalny²⁹.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że problematyka sportu jest niezwykle złożona i wykracza daleko poza ramy samego prawa administracyjnego. Przeprowadzona w pracy analiza regulacji prawnej, orzecznictwa i literatury wykazała, że w praktyce tej jednej z najniebezpieczniejszych form aktywności, jednocześnie powiązanej z wielkimi nakładami finansowymi, szczególnego znaczenia nabierają np. przepisy karnoprawne czy też cywilnoprawne; zastosowanie znajdują także naturalnie regulacje podatkowe oraz związane ze sferą prawa pracy. W niniejszym opracowaniu skupiono się jednak głównie na wątkach administracyjnoprawnych, a ich wnikliwe zbadanie pozwoliło sformułować szereg wniosków, które poniżej podzielono na wnioski

²⁷ Por. D. Healey, *Sport and the Law*, Sydney 2009, s. 1.

²⁸ R. Hoye, A.C.T. Smith, M. Nicholson, B. Stewart, *Sport Management...*, s. 15.

²⁹ Tamże, s. 19.

o charakterze ogólnym (A), wnioski wynikające z analizy kształtowania się przepisów dotyczących związków sportowych (B), wnioski dotyczące zmian regulacji prawnej szczególnych instytucji w sporcie (C) i wreszcie wnioski dotyczące statusu prawnego zawodników i sędziów (D). W ramach odrębnych refleksji sformułowano także wnioski związane z prawnomiędzynarodowymi uwarunkowaniami sportu, w tym związane ze szczególnymi uwarunkowaniami sportu zawodowego na kontynencie afrykańskim (E).

A. WNIOSKI O CHARAKTERZE OGÓLNYM

1. Za początek procesu wyraźnego wyodrębniania regulacji stowarzyszeń sportowych ze sfery ogólnej regulacji wolności zrzeszania się należy uznać uchwalenie ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej. Stowarzyszenia sportowe, zwane wtedy stowarzyszeniami kultury fizycznej, uzyskały dodatkowe uprawnienia w stosunku do stowarzyszeń funkcjonujących na zasadach ogólnych; na stowarzyszenia te nałożono również obowiązek realizacji wielu ważnych zadań publicznych w sferze sportu. Uwagę zwracają tutaj szczególnie choćby obowiązki związane z budową oraz eksploatacją obiektów i urzędzeń sportowych czy też możliwość korzystania ze specjalnych funduszy, np. z Centralnego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej. Kolejną ustawą, w której zagadnienia funkcjonowania zrzeszeń sportowych stanowiły obszerny fragment regulacji, była ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej. Ustawa ta wprowadzała daleko idące zmiany w sferze prawa sportowego, m.in. pojawiły się nowe możliwości wyboru prawnych form działania organizacji sportowych. Warto zauważyć, że ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. przez długi czas obowiązywała równoległe z ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym, co było niewątpliwie źródłem problemów interpretacyjnych. Dobrym przykładem bałaganu legislacyjnego może być przeniesienie regulacji prawnej dotyczącej Polskiego Komitetu Olimpijskiego do ustawy o sporcie kwalifikowanym przy pozostawieniu regulacji dotyczącej Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego w ustawie o kulturze fizycznej. Kamieniem milowym rozwoju administracyjnoprawnej regulacji sportu było jednak uchwalenie obowiązującej ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie. Odstąpiono bowiem nareszcie od wspomnianego wyżej dualizmu, aczkolwiek, co trudno zrozumieć, nowa ustawa nie uchyliła bynajmniej ustawy z 1996 r. w całości. W sposób naturalny nasuwa się w tym miejscu refleksja, że procesy kształtowania się regulacji prawnej zrzeszeń sportowych były w Polsce chaotyczne, a wprowadzane zmiany nie do końca przemyślane. Świadczyć może o tym choćby fakt obowiązywania już czwartej podstawowej ustawy regulującej zagadnienia sportu,

przy czym każda z ustaw była w okresie obowiązywania wielokrotnie i poważnie zmieniana. Występowały też, niestety, długotrwałe luki prawne w ważnych dziedzinach, np. wieloletni brak przepisów wykonawczych dotyczących realizacji prawa zawodników zakwalifikowanych do kadry narodowej do opieki medycznej (lata 1996-2006).

2. Struktura organizacyjna podmiotów zarządzających sportem ma w Polsce kształt piramidy. Na jej najniższych szczeblach funkcjonują uczniowskie kluby sportowe i inne kluby sportowe, powyżej umiejscowione są związki sportowe i wreszcie miejsce na samym szczycie zajmują polskie związki sportowe³⁰. O współczesnym i jednocześnie dość przejrzystym kształcie tej konstrukcji można mówić po wejściu w życie ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, a w szczególności ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym.
3. Działalność sportowa w Polsce może być prowadzona głównie w formie klubu sportowego. Kluby te działają jako osoby prawne, przy czym pierwotnie do tworzenia klubów uprawnione były wyłącznie stowarzyszenia – z biegiem lat zwiększa się jednak znaczenie innych podmiotów, takich jak np. działające w celu osiągnięcia zysku fundacje, a także spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością; obecnie forma prawna stowarzyszenia jest obligatoryjna już tylko w przypadku uczniowskich klubów sportowych. Warto dodać, że jedna z najważniejszych zmian w sferze podstaw działalności sportowej w Polsce została dokonana wraz z dniem wejścia w życie obowiązującej ustawy o sporcie – wyeliminowano bowiem możliwość prowadzenia klubu w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej. Zmiana ta jest sprzeczna z dominującą tendencją do liberalizacji wymagań w zakresie organizacji sportu i jest poddawana powszechnej krytyce; w literaturze podkreśla się ponadto, że klub powinien mieć możliwość funkcjonowania także w formie osobowej spółki handlowej, tj. spółki jawnej lub komandytowej³¹.
4. W zakresie podstawowego aparatu pojęciowego warto zauważyć, że w badanym okresie systematycznie ograniczano stosowanie pojęcia „stowarzyszenie kultury fizycznej”. Pojęcie to ostatecznie wyeliminowano z naszego systemu prawnego w dniu 5 października 2007 r., wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw (por. art. 3 pkt 2

³⁰ Struktura ta jest zbliżona w innych krajach, ale nie jest ona identyczna na całym świecie. Systemy zarządzania sportem, jako specyficzne w każdym kraju, kształtowane są przez procesy kulturalne, ekonomiczne i polityczne (P. Sotiriadou, *The roles of high performance directors within national sporting organizations*, [w:] *Managing High Performance Sport*, pod red. P. Sotiriadou, V. De Bosschera, London, New York 2013, s. 5).

³¹ Por. M. Badura i inni, dz. cyt., komentarz do art. 3.

ustawy; wykreślono wówczas słowa „kultury fizycznej” z treści art. 18b ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej, pozostawiając jednak słowo „stowarzyszenie”).

5. Analiza regulacji prawnej zawartej w kolejnych ustawach regulujących zagadnienia sportu w Polsce wykazuje, że zakres regulacji ustawy o sporcie kwalifikowanym z 2005 r., a w szczególności obowiązującej ustawy o sporcie jest istotnie węższy niż ustaw wcześniejszych. I tak np. w ustawie z 2010 r. nie ma już regulacji dotyczącej sędziów sportowych, zrezygnowano też z definiowania podstawowych pojęć (ustawodawca nie definiuje obecnie choćby zawodnika czy klubu sportowego). Nie ulega wątpliwości, że państwo stopniowo wycofuje się z regulowania sportu, pozostawiając coraz większą swobodę działania organizacjom sportowym. Procesom wycofywania się państwa towarzyszy niewątpliwie szybko postępujące, szczególnie w polskich realiach, zjawisko komercjalizacji sportu³². Jak się wydaje, właśnie w kontekście komercjalizacji należy zachować dużą ostrożność w liberalizowaniu regulacji prawnej; o jej niedoskonałości w obecnym kształcie może świadczyć duża liczba orzeczeń sądowych związanych z funkcjonowaniem zrzeszeń sportowych i szerzej – z uprawianiem sportu w ogóle. Ograniczanie zakresu stanowionej na szczeblu centralnym regulacji dotyczącej sportu jest tym bardziej zaskakujące, że ustawodawca nawet w większym niż kiedyś stopniu akcentuje znaczenie i publiczny charakter zadań związanych ze sportem – obecnie np. tworzenie warunków, w tym organizacyjnych, sprzyjających rozwojowi sportu stanowi zadanie własne jednostek samorządu terytorialnego.
6. Zjawiskiem występującym równolegle w stosunku do wspomnianego wyżej ograniczania regulacji ustawowej dotyczącej sportu jest proces ujednoczania rozwiązań dotyczących różnych rodzajów sportu. I tak w obowiązującej ustawie nie formułuje się już podziału sportu na „profesjonalny” i „amatorski” oraz „zorganizowany”, „kwalifikowany” czy też „indywidualny”³³.

³² Interesujące rozważania na temat powiązań sportu z kapitałem prowadzi J.A. Mangan, który zwraca uwagę m.in. na wysoki stopień skomplikowania tej problematyki. Autor ten dostrzega, że niektóre rodzaje sportu są obecnie zasadniczo przedsięwzięciami biznesowymi podjętymi w celu maksymalizacji zysku; inne sporty są skomercjalizowane, ale tylko w takim stopniu, by pokryć koszty związane z ich uprawianiem, jeszcze inne sporty sprzyjają kumulacji kapitału zarówno pośrednio, jak i bezpośrednio, poprzez tworzenie możliwości dostarczania sprzętu czy też akcesoriów (ubrania itp.). Są także rodzaje sportów, które wchodzą w bezpośrednie partnerstwo z firmami i mediami poprzez sponsoring i reklamę i w rezultacie zwiększanie sprzedaży. W praktyce często jednak uprawianie sportu związane jest ze wszystkimi powyższymi odmianami komercjalizacji (J.A. Mangan, *Series editor's foreword*, [w:] *The Commercialisation of Sport*, pod red. T. Slacka, New York 2004, s. XVII).

³³ Zjawisko to sygnalizuje też C. Kąkol (C. Kąkol, *Przestępstwa o charakterze korupcyjnym...*, s. 113).

B. WNIOSKI WYNIKAJĄCE Z ANALIZY KSZTAŁTOWANIA SIĘ PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH ZWIĄZKÓW SPORTOWYCH

1. Najwyższe miejsca w sygnalizowanej wyżej piramidzie struktury sportu zajmują związki sportowe i polskie związki sportowe. Szczególny status w polskim sporcie posiadają polskie związki sportowe, których członkami mogą być związki sportowe, kluby oraz inne osoby prawne, których statut, umowa bądź akt założycielski przewiduje prowadzenie działalności w danym sporcie. Wyjątkowość pozycji prawnej polskich związków sportowych wynika m.in. z tego, że mogą one tworzyć ligę zawodową – w sporcie, w którym współzawodnictwo sportowe jest organizowane w formie rozgrywek ligowych, przy czym utworzenie ligi zawodowej jest obligatoryjne wtedy, gdy ponad połowa klubów sportowych biorących udział w rozgrywkach ligowych działa w formie spółek akcyjnych. Szczególny status polskich związków sportowych najmocniej podkreślany był w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym, w której (art. 12 ust. 2), na wzór rozwiązań zawartych w ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, wprost wyrażono domniemanie właściwości polskiego związku sportowego. Wprawdzie obowiązująca ustawa o sporcie nie zawiera już takiego domniemania, to jednak – co jest wyrazem sygnalizowanego wyżej wycofywania się państwa z regulowania zagadnień sportu – zrezygnowano z formułowania w niej katalogu zadań polskiego związku sportowego, pozostawiając określanie tych zadań statutom związków.
2. Polskie związki sportowe z upływem lat uzyskiwały coraz większą samodzielność. Świadczyć może o tym choćby wspomniane wyżej wprowadzenie w nowej ustawie o sporcie zasady samodzielnego określania zadań w statutach związków. W nowej ustawie nie ma już ponadto upoważnienia do administracyjnego (w drodze rozporządzenia) określania wykazu dyscyplin sportu, w których mogą działać omawiane związki. Obecnie także zakres informacji analizowanych przez organ administracji w związku z podejmowaniem rozstrzygnięcia w sprawie zgody na utworzenie polskiego związku sportowego jest znacznie węższy niż wcześniej, co sprawia, że mniejsze jest prawdopodobieństwo wydania rozstrzygnięcia negatywnego.
3. Polski związek sportowy ma wyłączność na podejmowanie określonych działań (np. ustanawianie i realizację reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym), co jest, jak się wydaje, wyrazem kontynuacji tendencji, którą zapoczątkowały stowarzyszenia wyższej użyteczności. Uprawnienie to należy uznać za dyskusyjne z racji nadmiernego zbliżenia pozycji prawnej organizacji

pozarządowych do pozycji prawnej administracji w sferze realizacji niektórych celów takich organizacji. Innym przykładem może być choćby wypłacanie przez polski związek sportowy stypendiów ze środków przekazanych na ten cel przez ministra. Ceną za taki awans wybranych organizacji pozarządowych w przypadku stowarzyszeń wyższej użyteczności było niemal całkowite pozbawienie ich samodzielności i była to cena, zdaniem autora, uzasadniona. Współczesny nadzór nad zrzeszeniami sportowymi nie jest, jak się wydaje, wystarczająco silny, by łagodzić potencjalne negatywne skutki przyznania tym organizacjom tak daleko idących uprawnień.

4. Źródłem wielu istotnych wątpliwości były i są nadal przepisy dotyczące kryteriów nadzoru nad związkami sportowymi i polskimi związkami sportowymi. Wątpliwości te wynikają m.in. z tego, że wspomniane przepisy podlegały częstym i głębokim zmianom, przy czym zmiany te były nieraz chaotyczne i – jak się wydaje – nieprzemyślane. W niemal całym badanym okresie wyraźnie, niestety, widoczny jest brak jednolitej koncepcji nadzoru nad tymi organizacjami. I tak np. w czasie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej z 1996 r. jedynym kryterium nadzoru nad związkami sportowymi była zgodność z prawem i postanowieniami statutu. Podobnie zagadnienia te były regulowane w pierwszym okresie obowiązywania ustawy o sporcie kwalifikowanym z 2005 r.; jednak w 2007 r. spektakularnie osłabiono więzi nadzorcze nad polskimi związkami sportowymi poprzez wyeliminowanie niezgodności ich działalności z prawem, postanowieniami statutu lub regulaminów jako okoliczności uzasadniającej cofnięcie zgody na utworzenie organizacji – na mocy art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw. Najkompletniej i najtrafniej kryteria nadzoru nad związkami sportowymi określone były w początkowym okresie obowiązywania ustawy o sporcie z 2010 r. – do katalogu tych kryteriów zaliczono bowiem legalność, rzetelność, gospodarność i celowość. Niestety, w 2012 r. zbiór ten ponownie ograniczono, powracając jedynie do zgodności z prawem i postanowieniami statutów.
5. Brak konsekwencji ustawodawcy wyraźnie widoczny jest także w sferze kształtowania się regulacji prawnej dotyczącej podmiotów mających uprawnienia nadzorcze i środków korygujących w nadzorze nad związkami sportowymi. I tak w ustawie z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej ukształtowano model nadzoru nad związkami sportowymi, który zasadniczo można uznać za podobny do modelu nadzoru nad stowarzyszeniami podlegającymi regulacji ogólnej, z realnymi uprawnieniami nadzorczymi sądu. Prze-

pisy dotyczące nadzoru nad związkami sportowymi z pierwszych dwóch lat obowiązywania ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym przekazały jednak możliwość stosowania części surowych środków korygujących organowi administracji, by już 5 października 2007 r. pozbawić go tej ważnej kompetencji. Takie środki korygujące, jak zawieszenie w czynnościach władz polskiego związku sportowego czy też zawieszenie w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związku sportowego przydzielono bowiem działającemu przy Polskim Komitecie Olimpijskim Trybunałowi Arbitrażowemu do spraw Sportu. Warto tutaj podkreślić, że w tym samym dniu pozbawiono ponadto organ administracji wpływu na skład Trybunału (członkowie Trybunału od dnia 5 października 2007 r. powoływani byli wyłącznie przez zarząd Polskiego Komitetu Olimpijskiego; wcześniej członkowie ci powoływani byli w równej liczbie przez ministra właściwego do spraw kultury fizycznej i sportu oraz wspomniany zarząd). Rozwiązania te doprowadziły do zdecydowanego osłabienia realizowanego przez państwo nadzoru nad polskimi związkami sportowymi; ich przyjęcie należy uznać za zbyt daleko idące ustępstwo wobec działaczy związków sportowych. W gruncie rzeczy stosunki nadzorcze przyjęły – w zakresie możliwości bezpośredniego oddziaływania na władze tych podmiotów – postać stosunków o charakterze w dużym stopniu wewnętrznym, co naturalnie zmniejszyło obiektywizm rozstrzygnięć nadzorczych. Przekazanie możliwości stosowania korygujących środków nadzorczych Trybunałowi Arbitrażowemu do spraw Sportu autor ocenia jednoznacznie negatywnie – jako przejaw tworzenia przez działaczy sportowych swojego rodzaju „państwa w państwie” i daleko idącego wyjęcia związków sportowych już nie tylko z zakresu oddziaływania nadzorczego podmiotu nadzorującego, ale nawet spod nadzoru realizowanego przez sąd.

6. Najobszerniejszy katalog zmian regulacji nadzorczej dotyczącej związków sportowych zawarto w obowiązującej ustawie o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. Zmiany te są przez autora – co zaskakujące w kontekście wcześniejszych refleksji – oceniane relatywnie pozytywnie; w przeciwieństwie do większości innych modyfikacji przepisów ze sfery nadzoru nad stowarzyszeniami sportowymi zmiany dokonane na mocy ustawy o sporcie były zmianami przemyślanymi. Dobrze ocenić należy m.in. likwidację krytykowanego wyżej uprawnienia Trybunału Arbitrażowego do spraw Sportu do zawieszenia w czynnościach władz polskiego związku sportowego bądź zawieszenia w czynnościach poszczególnych członków władz polskiego związ-

ku sportowego (możliwością zawieszenia w czynnościach władz polskiego związku sportowego dysponuje obecnie ponownie sąd). Za mniej doniosłe teoretycznie, ale za to ważne w praktyce podejmowania czynności kontrolnych należy uznać poszerzenie zakresu przeprowadzanej kontroli o oględziny przebiegu określonych czynności, co, jak się wydaje, radykalnie zwiększa prawdopodobieństwo wykrycia nieprawidłowości w funkcjonowaniu poddanego kontroli związku sportowego. Niestety, wraz z uchwaleniem obowiązującej ustawy o sporcie wprowadzono jednak do regulacji nadzoru nad polskimi związkami sportowymi także rozwiązania, które należy ocenić krytycznie. Do nietrafnych, zdaniem autora, nowych rozwiązań zaliczyć należy wyeliminowanie możliwości żądania od władz polskiego związku sportowego niezbędnych wyjaśnień, a także rezygnację z nakładania na objęty kontrolą polski związek sportowy obowiązku zawiadamiania organu kontrolującego o wykonaniu lub o przyczynach niewykonania wniosków i zaleceń pokontrolnych w terminie 30 dni od dnia ich otrzymania. Pierwsze z wymienionych rozwiązań zmniejsza elastyczność postępowania nadzorczego, drugie z kolei może osłabiać efektywność kontroli. Pomimo sygnalizowanych zastrzeżeń w ostatecznej ocenie wprowadzonych w 2010 r. zmian regulacji nadzoru nad związkami sportowymi szczególnie docenić należy porządkowanie wcześniej często niespójnych przepisów, a także – a może przede wszystkim – wyważone „godzenie” pozornie sprzecznych tendencji; z jednej strony zmiany zmniejszyły bowiem uciążliwość procesów nadzorczych (np. odstąpienie w nowej regulacji od obciążania polskiego związku sportowego kosztami niezbędnych dla dokonania kontroli zestawień i obliczeń) i zwiększały ochronę przed rozstrzygnięciami nadzorczymi (dodanie możliwości zgłaszania do ocen, uwag i wniosków zawartych w wystąpieniu pokontrolnym umotywowanych zastrzeżeń na piśmie), z drugiej strony zmiany te zwiększały jednak skuteczność nadzoru (wspomniane wyżej odebranie kompetencji nadzorczych Trybunałowi Arbitrażowemu do spraw Sportu). Można zaryzykować twierdzenie, że wprawdzie ograniczenie kryteriów nadzoru oraz eliminacja możliwości cofnięcia zgody na założenie organizacji sprawiły, że więzi nadzorcze łączące polski związek sportowy z podmiotem nadzorującym są obecnie zbyt słabe, to jednak w sferze możliwości działania organu nadzorującego omawiane przepisy mogą być mimo wszystko przyczynkiem do poważnej refleksji na temat kształtu ogólnej regulacji nadzoru nad stowarzyszeniami. Obecnie nadzór ten jest nieefektywny, w gruncie rzeczy organ nadzorujący stowarzyszenia pozbawiony jest bowiem kompetencji

nadzorczych, czego nie można na szczęście powiedzieć o organie nadzorującym związki sportowe³⁴.

7. W odniesieniu do kontroli i nadzoru nad związkami sportowymi warto jeszcze zwrócić uwagę na projekt zmian ustawy o sporcie kwalifikowanym z 2005 r. (Sejm RP V kadencji – nr druku 716). W projekcie, który, niestety, nie przełożył się na zmiany ustawowe, przewidywano m.in. radykalne wzmocnienie pozycji organu nadzoru (np. w rezultacie dodania możliwości cofnięcia zgody na utworzenie polskiego związku sportowego w przypadku, gdy nie realizował on zadań, dla których realizacji został utworzony, czy też uchylecia niezgodnej z prawem lub statutem uchwały polskiego związku sportowego oraz zawieszenia w czynnościach władz i poszczególnych członków władz związków). Sporządzenie tego projektu dowodzi, że autor niniejszego opracowania nie jest odosobniony w formułowaniu postulatów wzmocnienia nadzoru nad związkami sportowymi.

C. WNIOSKI DOTYCZĄCE ZMIAN W SFERZE SZCZEGÓLNYCH INSTYTUCJI W SPORCIE

1. Za szczególne instytucje w polskim sporcie należy uznać działającą w latach 2002-2005 państwową osobę prawną Polską Konfederację Sportu oraz działającą do dzisiaj zrzeszenia Polski Komitet Olimpijski oraz Polski Komitet Paraolimpijski.
2. Zakres działania Polskiej Konfederacji Sportu wskazuje, że była ona podstawowym podmiotem kształtującym funkcjonowanie i rozwój polskiego sportu. Powołanie tej instytucji nie było jednak, zdaniem autora, dobrym rozwiązaniem; kształt uregulowań ustawy z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu dowodzi, że sport profesjonalny w nadmiernym stopniu uniezależniono od wpływów zewnętrznych. O skali błędu (jakim było powołanie tej instytucji) może świadczyć krótki czas jej funkcjonowania oraz wyjątkowo szybko i sprawnie dokonana likwidacja. Nie można jednak poddawać krytyce wszystkich

³⁴ Szerzej: B. Kołaczkowski, *Nadzór w działalności stowarzyszeń*, [w:] *Samorządowe kolegia odwoławcze w systemie administracji publicznej*, pod red. R. Bucholskiego, J. Jaśkiewicz i A. Mikos-Sitek, Warszawa 2016. Problemy, niestety, często związane są już z podstawowym rozróżnieniem pojęcia kontroli i nadzoru. Analiza rozwiązań szczegółowych ze sfery nadzoru nad organizacjami sportowymi wykazuje, że i w tej dziedzinie ustawodawca nie zawsze rozróżnia te pojęcia w sposób ścisły. Świadczyć może o tym np. sformułowanie art. 15 ust. 3 ustawy o kulturze fizycznej z 1996 r.: „Organ nadzorujący może dokonać kontroli działalności stowarzyszenia kultury fizycznej i związku sportowego”. Zdaniem autora, każdy nadzór z natury swojej obejmuje także możliwość stosowania środków kontroli. Nie jest bowiem racjonalne stosowanie środków korygujących bez wiedzy na temat funkcjonowania podmiotu nadzorowanego, a wiedzę taką można naturalnie uzyskać, tylko stosując środki o charakterze kontrolnym.

aspektów funkcjonowania Konfederacji – elementem pozytywnym było np. przyznanie wpływu (poprzez możliwość zgłaszania kandydatów) na skład Rady Konfederacji akademiom wychowania fizycznego, dzięki czemu społeczność akademicka została w większym niż wcześniej stopniu zaangażowana w sprawy profesjonalnego sportu, co było korzystne dla obu „stron”.

3. Podobnie jak w wielu innych sferach sportu również w kontekście funkcjonowania szczególnych związków stowarzyszeń – Polskiego Komitetu Olimpijskiego oraz Polskiego Komitetu Paraolimpijskiego, wyraźne jest ograniczanie stanowionej na szczeblu centralnym regulacji i wycofywanie się państwa z reglamentowania sportu zawodowego. I tak obowiązująca ustawa o sporcie z 2010 r. przyznała Komitetom całkowitą samodzielność wyznaczania i realizacji celów związanych z ruchem olimpijskim, co autor uznaje za ryzykowne. Warto dodać, że nowa ustawa o sporcie poszerzyła też podmiotowy zakres zrzeszania się w Komitetach – dodano bowiem możliwość zrzeszania jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, a także związanych z narodowym ruchem olimpijskim osób fizycznych, co może być źródłem wątpliwości w kontekście obligatoryjnej formy prawnej związku stowarzyszeń.

D. WNIOSKI DOTYCZĄCE KSZTAŁTOWANIA SIĘ STATUSU PRAWNEGO ZAWODNIKÓW I SĘDZIÓW

1. Podstawowym zagadnieniem dla wszelkich obejmujących dłuższe okresy analiz i ocen statusu prawnego zawodników jest naturalnie kształtowanie się pojęcia zawodnika. I tak w świetle cytowanych w opracowaniu uregulowań ustawy z 1984 r. zawodnikami byli „członkowie stowarzyszeń kultury fizycznej, uprawiający systematycznie określoną dyscyplinę sportu i biorący udział w zawodach sportowych, organizowanych przez te stowarzyszenia, związki stowarzyszeń kultury fizycznej albo w których stowarzyszenie lub związek bierze udział”. W okresie obowiązywania ustawy z 1996 r. zawodnikiem była „osoba uprawiająca amatorsko albo profesjonalnie określoną dyscyplinę sportu i uczestnicząca we współzawodnictwie sportowym”; od 2005 do 2010 r. za zawodnika uznawano osobę „uprawiającą określoną dyscyplinę sportu i posiadającą licencję zawodnika uprawniającą do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym”. W obowiązującej ustawie o sporcie zrezygnowano z formułowania definicji zawodnika, co jest chyba błędem, biorąc pod uwagę choćby to, że wśród jej przepisów w kilku miejscach mowa jest o zawodnikach, a zatem siłą rzeczy

przepisy te muszą mieć niekonkretny charakter. Analiza zmian w zakresie pojęcia zawodnika prowadzi do wniosku, że definicja pierwotna z 1984 r. była najwęższa, ponieważ wprost wyrażała wymaganie przynależności zawodnika do stowarzyszenia kultury fizycznej. Kolejna definicja z 1996 r. była już szersza – dla spełnienia warunku bycia uznawanym za zawodnika wystarczyło amatorsko lub profesjonalnie uprawiać sport i uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym. W definicji z 2005 r. z kolei element uczestnictwa we współzawodnictwie zastąpiony został posiadaniem licencji zawodnika uprawniającej do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym; zawodnikami nie były już zatem osoby, które wprawdzie uczestniczyły we współzawodnictwie sportowym, ale uprawiały sport amatorsko. Zmiana ta niewątpliwie z jednej strony wpisuje się w tendencję do akceptowania przez ustawodawcę zjawiska profesjonalizacji sportu, a z drugiej – przyczynia się do przyspieszania takiej profesjonalizacji poprzez zmianę brzmienia regulacji prawnej.

2. Z pojęciem zawodnika wiąże się również zagadnienie występujące jedynie w okresie obowiązywania ustawy z 1984 r., mianowicie kwestia systemu klasyfikowania zawodników według obowiązujących w danej dyscyplinie sportu klas sportowych. Zdaniem autora, odejście od systemu klasyfikacji zawodników należy uznać za rozwiązanie dla samych zawodników niekorzystne, aczkolwiek będące zapewne konsekwencją wspomnianej wielokrotnie profesjonalizacji sportu. System ten tworzył bowiem ramy ścieżki awansu zawodowego, który był o tyle dla zawodników istotny, że od klas sportowych uzależniona była wysokość świadczeń.
3. W całym badanym okresie występowały silne powiązania pomiędzy zawodnikami a stowarzyszeniami kultury fizycznej czy też klubami działającymi w innych formach organizacyjno-prawnych. Warto tu choćby przypomnieć obowiązkowe członkostwo zawodników we wspomnianych stowarzyszeniach. O nieporównywalnie silniejszym niż w przypadku innych stowarzyszeń powiązaniu zawodnika ze stowarzyszeniem kultury fizycznej (i jednocześnie o wyjątkowej pozycji tych stowarzyszeń) w okresie obowiązywania ustawy z 1984 r. może świadczyć m.in. zakaz reprezentowania przez zawodnika w jednej dyscyplinie sportu równocześnie barw więcej niż jednego stowarzyszenia, a także to, że członkowie stowarzyszeń oraz osoby fizyczne działające w związkach stowarzyszeń kultury fizycznej, wykonujących społeczne zadania statutowe tych stowarzyszeń, korzystały z ochrony prawnej oraz ponosiły odpowiedzialność na zasadach przewidzianych dla funkcjonariuszy publicznych (art. 73 ustawy o kulturze fizycznej z dnia

3 lipca 1984 r.). Na przestrzeni lat zależność ta zasadniczo zmieniła charakter. Należy tu wspomnieć choćby o tym, że już w okresie obowiązywania ustawy z 1996 r. wprowadzono zasadę uprawiania sportu na podstawie umowy o pracę, a także umowy cywilnoprawnej i otrzymywania za to wynagrodzenia; był to niewątpliwie ważny krok na drodze do komercjalizacji, a przede wszystkim dalszej profesjonalizacji sportu. Z kolei przepisy ustawy o sporcie kwalifikowanym z 2005 r. wyrażały już jasno (w przeciwieństwie do nieprzejrzystej w tym zakresie regulacji z 1996 r.) odejście od obowiązkowego członkostwa zawodnika w stowarzyszeniach kultury fizycznej, co należy uznać za jedną z najważniejszych zmian regulacji stowarzyszeń sportowych w badanym okresie.

4. Kamieniem milowym procesów profesjonalizacji sportu w Polsce było – jak sygnalizowano wyżej – wejście w życie ustawy z 1996 r. Wprowadzono wtedy bowiem dwa obowiązki, których wcześniej nie formułowano: po pierwsze obowiązek posiadania licencji zezwalającej na uprawianie określonej dyscypliny sportu, po drugie obowiązek poddawania się kontrolnym badaniom antydopingowym. I tak licencję przyznawał polski związek sportowy, co *nota bene* mogło być źródłem poważnych wątpliwości dotyczących jej charakteru prawnego; warto też zauważyć, że skargę do wojewódzkiego sądu administracyjnego od orzeczeń w sprawach przyznawania i pozbawiania licencji przewidywały dopiero przepisy ustawy z 2005 r. Należy odnotować, że wprowadzenie systemu licencyjnego zastąpiło wcześniejszą zasadę obowiązkowego członkostwa w stowarzyszeniach kultury fizycznej. Jak wspomniano, w ustawie z 1996 r. po raz pierwszy w polskim sporcie podjęto też konkretne środki walki ze zjawiskiem dopingu; walka ta wykraczała nareszcie poza ogólnie sformułowane zakazy i sferę deklaracji, a jej mechanizmy stały się naturalnym elementem sportu profesjonalnego. W kontekście zwalczania dopingu w sporcie warto też zwrócić uwagę na ważną i jednocześnie wysoce pożądaną zmianę dokonaną w 2010 r. – umocowano bowiem nareszcie aparat pojęciowy związany z dopingiem w uregulowaniach prawa międzynarodowego. Polska tym samym stała się ogniwem walki ze zjawiskami dopingu w sporcie w skali światowej.
5. Ważnym elementem systemu walki z dopingiem jest, niezbyt chyba przejrzyście umiejscowiona w tym systemie, Komisja do Zwalczania Dopingu w Sporcie. Ustawowe umocowanie jej funkcjonowania pojawiło się w 1996 r. i w świetle tych przepisów miała ona decydujący wpływ na politykę państwa w zakresie zwalczania dopingu. Porównanie zadań Komisji w świetle uregulowań zawartych kolejno w ustawie z dnia

18 stycznia 1996 r., potem w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. i wreszcie w obowiązującej ustawie o sporcie prowadzi do wniosku, że jej znaczenie systematycznie się zmniejszało. Najistotniejszym uprawnieniem Komisji, które ostatecznie zupełnie pominięto, był wpływ na kształt uregulowań prawnych. Początkowo komisja bezpośrednio „opracowywała” odpowiednie przepisy, potem (w świetle uregulowań z 2005 r.) opracowywała już tylko „propozycje rozwiązań prawnych”; obowiązująca ustawa nie wspomina już o jakimkolwiek wpływie Komisji na kształt rozwiązań prawnych w dziedzinie sportu. Obecne znaczenie Komisji sprowadza się zatem jedynie do przeprowadzania kontrolnych badań antydopingowych oraz prowadzenia wykazu substancji i metod zabronionych.

6. Z przeprowadzonych analiz wynika, że w badanym okresie systematycznie odstępowano od regulowania praw i obowiązków zawodników zarówno na szczeblu ustawowym, jak i w drodze stanowionych na szczeblu centralnym aktów wykonawczych. Warto w tym miejscu odnotować, że w regulacji pierwotnej z 1984 r. formułowano jeszcze przepisy o charakterze wysoce szczegółowym, np. dotyczące wyposażania w sprzęt i ubiory sportowe czy też wyżywienia i zakwaterowania na zawodach i zgrupowaniach sportowych. W okresie obowiązywania kolejnych ustaw mniej było także aktów wykonawczych; ciężar określenia szczegółowych praw i obowiązków zawodnika przeniesiono bowiem – podobnie jak szczegółowe zasady i tryb zmian przynależności klubowej – na poziom regulacji wewnętrznych poszczególnych związków sportowych.
7. Najczęstsze i najmniej przemyślane zmiany regulacji prawnej kształtującej status prawny zawodnika następowały w okresie obowiązywania ustawy o kulturze fizycznej z dnia 3 lipca 1984 r.; można wręcz mówić o bałaganie w tej sferze. W latach 1984–1996 występowały bowiem zarówno zmiany znacząco zwiększające zakres uprawnień zawodnika, jak i zmiany zakres ten ograniczające; wzajemnie znoszące się i logicznie sprzeczne zmiany następowały nawet w odniesieniu do tych samych analizowanych uprawnień. Zmianą korzystną dla większości zawodników było np. obniżenie rangi osiągnięć uznawanych za wybitne osiągnięcia sportowe w skali światowej czy też znaczne poszerzenie kręgu osób, którym przysługiwał zwrot kosztów przejazdu oraz zakwaterowanie w związku z imprezami sportowymi. Za ograniczenie uprawnień można uznać np. likwidację zapomogi na wkład mieszkaniowy i zwrotu kosztów przeprowadzki przy zmianie miejsca zamieszkania związanej z uprawianiem sportu. Przykładem z kolei zmian wzajemnie sprzecznych są zmiany w zakresie regulacji dotyczącej nagród

pieniężnych przyznawanych za wybitne osiągnięcia sportowe. Częste zmiany rozwiązań szczegółowych dotyczących statusu prawnego zawodników w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. były ułatwione z racji tego, że regulacja kształtująca te rozwiązania umiejscowiona była nie w samej ustawie, lecz głównie w aktach wykonawczych. Ponadto – co należy uznać za niedopuszczalne w kontekście zasady związania ustawowego administracji – istotna część tej regulacji została w latach 1984-1996 przeniesiona z powszechnie obowiązujących aktów normatywnych – rozporządzeń, do mających charakter wewnętrzny zarządzeń. Świadczy to swoją drogą o szczególnej pozycji prawnej stowarzyszeń kultury fizycznej, które – z jednej strony pozostając zrzeszeniami – z drugiej były podmiotami wyjątkowo mocno związanymi z administracją publiczną.

8. Wszystkie cztery główne ustawy regulujące zagadnienia sportu w badanym okresie przewidywały świadczenia pieniężne przysługujące zawodnikom. I tak np. ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej wprowadziła do naszego systemu prawnego instytucję stypendium sportowego. Najistotniejsze jednak zmiany w sferze finansowania uprawiania sportu nastąpiły wraz z wejściem w życie ustawy z 2005 r. o sporcie kwalifikowanym. Podkreślić należy z jednej strony zwiększenie liczby podmiotów finansujących zawodników (np. rozszerzenie możliwości współuczestniczenia jednostek samorządu terytorialnego w finansowaniu świadczeń), z drugiej strony – poszerzenie katalogu świadczeń (np. dodano niezależne od stypendium sportowego świadczenie z budżetu państwa). Niestety, procesem równoległym był jednak proces systematycznego ograniczania zakresu okoliczności uzasadniających przyznawanie nagród pieniężnych oraz kręgu osób, którym takie nagrody przysługiwały. Warto w tym miejscu przypomnieć, że np. w 2001 r. zlikwidowano jako okoliczność uzasadniającą przyznanie nagrody ustanowienie rekordu Polski; w najnowszej regulacji okolicznością taką nie jest już nawet ustanowienie rekordu Europy lub rekordu świata, a przecież trudno wyobrazić sobie wiele osiągnięć bardziej zasługujących na przyznanie nagrody. Co ciekawe, obecnie nagrodę taką mogą uzyskać tylko seniorzy. Krytyce należy poddać także np. zupełnie niezrozumiałe określanie w obowiązującej ustawie o sporcie konkretnych kwot nagród, co prędzej czy później będzie źródłem konieczności jej nowelizacji.
9. W ostatnich latach zaobserwować można proces konsolidacji przepisów określających uprawnienia zawodników, osób nieposiadających licencji zawodnika i osób niepełnosprawnych. Konsolidacja ta zachodzi w sferze uregulowań dotyczących stypendiów, nagród i wyróż-

nień oraz prawa do opieki medycznej. I tak przed wejściem w życie ustawy o sporcie funkcjonowała odrębna regulacja zawarta w rozporządzeniu Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej oraz przepisy umiejscowione w rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej – scalono je w rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej. Z kolei regulacja szczegółowa dotycząca nagród i wyróżnień, zawarta pierwotnie w rozporządzeniu Ministra Sportu z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika oraz rozporządzeniu Ministra Sportu z dnia 22 września 2006 r. w sprawie wyróżnień i nagród dla zawodników została skonsolidowana w rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 października 2012 r. w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe. Podobnie w sferze prawa do opieki medycznej – obecnie obowiązujące rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich zastąpiło w dniu 13 maja 2011 r. rozporządzenia Ministra Sportu: z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu oraz z dnia 8 stycznia 2007 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami kadry narodowej osób niepełnosprawnych oraz kadry paraolimpijskiej. Należy podkreślić, że sygnalizowana konsolidacja doprowadziła do znaczącej poprawy sytuacji osób nieposiadających licencji, a w szczególności zawodników niepełnosprawnych.

10. Już na początku badanego okresu stanowiona na szczeblu centralnym regulacja prawna dotycząca sędziów sportowych była znacznie mniej rozbudowana niż regulacja dotycząca zawodników – jednocześnie przepisy te nie były źródłem istotnych kontrowersji. Warto też zauważyć, że wspomniana regulacja systematycznie stawała się coraz bardziej szczątkowa; obecnie obowiązująca ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie nie zawiera już wcale przepisów dotyczących sędziów, co po raz kolejny dowodzi wycofywania się ustawodawcy z regulowania zagadnień sportowych i pozostawiania coraz większej swobody związkom sportowym.

11. Status prawny sędziów – w zakresie charakteru ich powiązań ze zrzeszeniami i innymi organizacjami sportowymi – nie różnił się w badanym okresie w sposób zasadniczy od statusu prawnego zawodników. Warto w tym miejscu zauważyć, że np. w okresie obowiązywania ustawy z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej przynależność sędziów sportowych do stowarzyszeń kultury fizycznej była, podobnie jak w przypadku zawodników, obligatoryjna.

E. WNIOSKI ZWIĄZANE Z PRAWNOMIĘDZYNARODOWYMI UWARUNKOWANIAMISPORTU

1. Sport, jedna z najprostszych form aktywności człowieka, stał się faktem cywilizacyjnym, jest obecnie wszędzie i przyjmuje różne formy. Istnieje zarówno w formie rozrywki, produktów konsumenckich, środka reklamy, rekreacji, jak i miejsc pracy. Współcześnie nie możemy traktować go jako zwykłego hobby dostępnego tylko dla określonej grupy osób, jest wręcz przeciwnie. Od czasu utworzenia Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego w 1894 r. przez barona Pierre'a de Coubertin sport stał się zjawiskiem masowym³⁵. Wymaga jednak przede wszystkim i zawsze stosowania pewnych reguł, które określa się jako zasady w danej dyscyplinie sportu. Z tego powodu nie może on ewoluować i rozwijać się bez możliwie wspólnych na całym świecie przepisów, które nadają konfrontacji sportowej sens – przy udziale organizatora i sędziego, czuwających nad jej przebiegiem. Potrzeba ta stała się źródłem konieczności rozwoju organizacji sportowych, najpierw krajowych, a potem międzynarodowych. Pierwsze organizacje krajowe powstawały w Europie już w pierwszej połowie XIX wieku. W drugiej połowie XIX wieku nastąpiło zorganizowanie takich dyscyplin sportowych jak piłka nożna czy lekkoatletyka. Powstawały stowarzyszenia sportowe różnych dyscyplin – w regionalnych, a następnie w narodowych strukturach sportowych. Rozwój środków transportu przyspieszył połączenie tych struktur w międzynarodowe stowarzyszenia sportowe, a to z kolei zaowocowało przeniesieniem konkurencji sportowych z narodowego i regionalnego podwórka na ogólnoswiatowe areny. Sytuacja taka nie tylko spowodowała, ale i ułatwiła ujednoczenie przepisów i reguł w danej dyscyplinie sportu. Początkowo istniały różnice w zakre-

³⁵ Zob. L. Silance, in 1er Congrès international du droit sportif, 26-30 juin 1968 à Mexico qui relève que „le sport est devenu en quelques dizaine d'années un phénomène universel. Il restera l'une des caractéristiques du XXe siècle. Si l'on a pu dire que l'Olympisme est la plus grande force morale du monde, on doit surtout souligner que le sport est devenu l'un des grands centre d'intérêt et des leviers de notre civilisation”.

się stosowanych przepisów i reguł dotyczących zawodów sportowych zarówno na płaszczyźnie narodowej, jak i regionalnej. W ten sposób stowarzyszenia sportowe przekształciły się z poufnych i rzemieślniczych organizacji w przypominające piramidę mocno zhierarchizowane struktury. Hierarchiczny system wymaga, aby każda struktura sportowa działała pod kierownictwem lub z upoważnienia władzy, której bezpośrednio podlega. W taki oto sposób jawi się istota i znaczenie władz międzynarodowych stowarzyszeń sportowych. Władza jest w takim przypadku prawdziwą instancją wyższą, zdolną do dokonania zmian w regułach gry w sposób natychmiastowy i rozciągający się na wszystkie podległe jej struktury na całym świecie. Z tej perspektywy ewidentnie dostrzegamy istnienie dualizmu władzy stowarzyszenia sportowego w samym środku jego funkcjonowania. Jest jeden organ władzy na górze, założycielski i bardziej upolityczniony, oraz drugi organ na dole, o charakterze bardziej funkcjonalnym i administracyjnym. Pierwszy legitymizuje funkcję organu niższej instancji, drugi ma za zadanie zapewnić spójność działania zespołu.

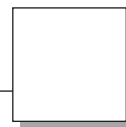
2. Istnieją trzy kategorie międzynarodowych federacji: najpierw międzynarodowe federacje sportowe, zgłoszone do udziału w igrzyskach olimpijskich, nazwane międzynarodowymi federacjami olimpijskimi, potem międzynarodowe federacje sportowe, które choć niezapisane do igrzysk olimpijskich, są uznanymi przez MKOl federacjami międzynarodowymi. W końcu istnieją międzynarodowe federacje sportowe o aktywności zbliżonej do ruchu olimpijskiego. Międzynarodowe federacje olimpijskie i uznane międzynarodowe federacje muszą następnie dostosować statuty i praktyki działania do Karty olimpijskiej. Międzynarodowe federacje posiadają zorganizowaną strukturę; organem decydującym są zgromadzenia, które mają kompetencje do opracowywania i zmieniania statutów, regulaminów, zasad gry, a także kalendarza imprez sportowych. Funkcjonują także organy wykonawcze, które z kolei administrują i zarządzają działalnością oraz finansami międzynarodowej federacji. Organ wykonawczy jest powszechnie zwany radą lub komitetem wykonawczym. Organy wykonawcze posiadają także władzę dyscyplinarną i mogą orzekać najróżniejsze kary. Często jednak powoływany jest odrębny dwuinstancyjny organ dyscyplinarny. Wreszcie międzynarodowe federacje posiadają także organy konsultacyjne, które zajmują się specyficzną problematyką dotyczącą marketingu, dopingu itd. Międzynarodowe federacje sportu (FI) zajmują się przestrzeganiem praktyk sportowych na poziomie międzynarodowym i jednocześnie organizację krajowe, które zarządzają identycznymi sportami. Na przykład Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA) obej-

muje wszystkie krajowe organizacje piłkarskie. Są niezależne od polityki państwa; w rzeczywistości międzynarodowa federacja sportowa jest przede wszystkim organizacją pozarządową (ONG). Międzynarodowe federacje sportowe muszą umożliwiać sportowcom, niezależnie od poziomu, rozwój w praktyce sportowej. Są one także organem konsultacyjnym przy wyborze miast-kandydatów pragnących zorganizować igrzyska olimpijskie.

3. Współczesne modele organizacji sportu cechują się hierarchicznością opartą na strukturze piramidalnej, powiązanie między poziomami hierarchii ma zasadnicze znaczenie – zarówno z formalnego, jak i praktycznego punktu widzenia. Na szczycie piramidy znajdują się międzynarodowe federacje sportowe, np. MKOl czy FIFA, na niższym szczeblu są krajowe związki sportowe tworzone przez kluby sportowe. Swoją drogą termin „międzynarodowa organizacja sportowa” nie jest spójny. Pojęcie to obejmuje wielorakie podmioty o zróżnicowanych cechach, formach prawnych oraz zasięgu.
4. Powszechna w krajach zachodnich koncepcja „solidarności olimpijskiej” jest korzystna, w szczególności z ekonomicznego punktu widzenia, dla państw afrykańskich. Bez wsparcia finansowego ze strony szeroko rozumianego ruchu olimpijskiego narodowe komitety olimpijskie większości państw afrykańskich nie byłyby w stanie funkcjonować. Środki przewidziane przez MKOl stanowią znaczny wkład do ich rocznego budżetu przeznaczanego na sport. Pomoc ta może wydawać się drobna w porównaniu do budżetów sportowych w krajach uprzemysłowionych, jednak o jej ogromnym znaczeniu świadczy umieszczanie odpowiednich środków w krajach afrykańskich bezpośrednio w systemie państwowego finansowania sportu. W kontekście badań nad organizacją sportu w Afryce warto zwrócić uwagę na jeszcze jedno ważne zjawisko – otóż umiędzynarodowienie sportu przyspiesza globalizację kulturową i polityczną. Trzeba jednak zauważyć, że w dawnych koloniach model rozwoju i strukturyzacji dziedzin sportu opiera się na systemie wzorowanym na metropolii. Pomimo wszystko nie należy traktować Afryki jako „ośrodka sportowego drugiego rzędu” postrzeganego wyłącznie jako miejsce poszukiwań talentów dla klubów zachodnich. Sport w Afryce nie może również stanowić jedynie sposobu ograniczania ubóstwa. Należy koniecznie sprawić, by odpowiednia polityka rozwoju krajów Afryki stała się przeciwwagą dla potęgi organizacji międzynarodowych, takich jak MKOl czy FIFA.

W konkluzji trzeba podkreślić, że w ostatnich latach następuje wyraźny proces decentralizacji zarządzania sportem, przy czym państwa chyba w zbyt dużym stopniu wycofują się nie tylko z kierowania i organizowania tej formy

aktywności społecznej, ale także, niestety, z kontroli i nadzoru nad krajowymi organizacjami sportowymi. Organizacje te są obecnie w największym stopniu powiązane z pozostającymi poza wpływami zewnętrznymi podmiotami międzynarodowymi, co sprawia, że wiele krajów, w szczególności uboższych, takich jak Polska, nie dysponuje wystarczającymi środkami działania w zwalczaniu niepożądanych zjawisk w sporcie (np. korupcji czy dopingu). Źródłem wątpliwości, szczególnie w dziedzinie polskiego prawa sportowego, mogą być również zbyt silne i nieprzystające nieraz do tradycyjnej interpretacji wolności zrzeszania się zależności pomiędzy poszczególnymi szczeblami struktury sportu, a także zbyt duże podporządkowanie członków zrzeszeń sportowych ich władzom, co z kolei z całą pewnością nie sprzyja pełnej realizacji cechy dobrowolności. Wątpliwości te mają jednak coraz mniejsze znaczenie w praktyce – w sferze form organizacyjnych działalności sportowej z biegiem lat odchodzi się bowiem od formy prawnej stowarzyszenia na rzecz osób prawnych działających w większym stopniu w celach zarobkowych. Zjawisko to jest bardzo wyraźne i raczej nieuniknione. Sport w coraz większym stopniu staje się wielkim przedsięwzięciem biznesowym, w którym znaczące rezultaty osiągają jedynie „zawodowi” zawodnicy wspomagani przez rzesze profesjonalistów – menedżerów, trenerów, psychologów czy też rehabilitantów.

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- Powszechna deklaracja praw człowieka, http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf (10.02.2016)
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, Nr 61, poz. 284)
- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (Dz.U. 1977, Nr 38, poz. 167)
- Europejska karta samorządu lokalnego (Dz.U. 1994, Nr 124, poz. 607)
- European anti-doping charter for sport: recommendation no. R (84) 19 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 25 September 1984 and explanatory memorandum, The Council, Manhattan Pub. Co., distributor, 1985
- European convention on spectator violence and misbehaviour at sports events and in particular at football matches, Convention européenne sur la violence et les débordements de spectateurs lors de manifestations sportives et notamment de matches de football, Conseil de l'Europe, Section des Publications, 1985
- Konwencja o prawach dziecka (Dz.U. 1991, Nr 120, poz. 526 ze zm.)
- Konwencja ramowa o ochronie mniejszości narodowych (Dz.U. 2002, Nr 22, poz. 209)
- Międzynarodowa konwencja o zwalczaniu dopingu w sporcie (Dz.U. 2007, Nr 142, poz. 999 ze zm.)
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2012, poz. 1169)
- Ustawa z dnia 13 marca 1934 r. o ochronie przed pożarami i innymi klęskami (Dz.U. Nr 41, poz. 365)
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 121 ze zm.)
- Ustawa z dnia 16 listopada 1964 r. o Polskim Czerwonym Krzyżu (Dz.U. Nr 41, poz. 276)
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1502 ze zm.)
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej oraz o pieczęciach państwowych (tekst jedn. Dz.U. 2005, Nr 235, poz. 2000 ze zm.)
- Ustawa z dnia 3 lipca 1984 r. o kulturze fizycznej (Dz.U. Nr 34, poz. 181 ze zm.)
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 1393)
- Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2013, poz. 1169 ze zm.)
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 446)
- Ustawa z dnia 14 grudnia 1990 r. o zniesieniu niektórych funduszy (Dz.U. Nr 89, poz. 517)
- Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1726)

Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jedn. Dz.U. 2009, Nr 178, poz. 1380 ze zm.)

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz.U. 2000, Nr 80, poz. 904 ze zm.)

Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali (tekst jedn. Dz.U. 2000, Nr 80, poz. 903 ze zm.)

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1889)

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 169)

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1712)

Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1599)

Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (tekst jedn. Dz.U. 2007, Nr 226, poz. 1675 ze zm.)

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 44)

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 14)

Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 13)

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (tekst jedn. Dz.U. 2011, Nr 155, poz. 924)

Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 769 ze zm.)

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 814)

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jedn. Dz.U. 2016, poz. 486)

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.)

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 748 ze zm.)

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)

Ustawa z dnia 22 grudnia 2000 r. o zmianie niektórych upoważnień ustawowych do wydawania aktów normatywnych oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 120, poz. 1268)

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 782 ze zm.)

Ustawa z dnia 6 września 2001 r. Prawo farmaceutyczne (tekst jedn. Dz.U. 2008, Nr 45, poz. 271 ze zm.)

Ustawa z dnia 7 czerwca 2002 r. o Polskiej Konfederacji Sportu (Dz.U. Nr 93, poz. 820 ze zm.)

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz.U. 2014, poz. 1118 ze zm.)

- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. 2010, Nr 220, poz. 1447 ze zm.)
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. Nr 155, poz. 1298 ze zm.)
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 184 ze zm.)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn. Dz.U. 2013, poz. 885, ze zm.)
- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz.U. Nr 127, poz. 857 ze zm.)
- Ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz.U. Nr 185, poz. 1092)
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 1 września 1927 r. o stowarzyszeniu „Polski Czerwony Krzyż” (Dz.U. Nr 79, poz. 688)
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. Nr 94, poz. 808 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 grudnia 1932 r. o rejestracji stowarzyszeń (Dz.U. Nr 116, poz. 963 ze zm.)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1985 r. w sprawie zasad prowadzenia rejestrów stowarzyszeń kultury fizycznej, warunków wpisu do rejestru oraz zasad udostępniania rejestrów (Dz.U. Nr 1, poz. 3)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 maja 1985 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości (Dz.U. Nr 25, poz. 109 ze zm.)
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lipca 1985 r. w sprawie zakresu i zasad przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego (Dz.U. Nr 40, poz. 191 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 1996 r. w sprawie wzoru i sposobu prowadzenia rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej i związków sportowych (Dz.U. Nr 71, poz. 343)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 stycznia 2001 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej (Dz.U. Nr 5, poz. 48 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 stycznia 2001 r. w sprawie wykazu dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe, oraz szczegółowych warunków i trybu udzielania zezwoleń na tworzenie polskich związków sportowych (Dz.U. Nr 8, poz. 67 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 marca 2001 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych w współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania (Dz.U. Nr 26, poz. 282)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 kwietnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu (Dz.U. Nr 37, poz. 432)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 maja 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad, warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licencji sędziego sportowego (Dz.U. Nr 56, poz. 582)

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakresu i trybu działania Komisji do Zwalczania Dopingu w Sporcie (Dz.U. Nr 133, poz. 1501)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zasad współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży (Dz.U. Nr 128, poz. 1416)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2003 r. w sprawie nadania statutu Polskiej Konfederacji Sportu (Dz.U. Nr 14, poz. 141)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 5 listopada 2003 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz szczegółowych zasad i trybu ich przyznawania (Dz.U. Nr 194, poz. 1894 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 24 grudnia 2003 r. w sprawie nadania statutu Polskiej Konfederacji Sportu (Dz.U. Nr 232, poz. 2323)
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 2005 r. w sprawie dokonania przeniesień wydatków oraz zwiększenia limitów zatrudnienia i kwot wynagrodzeń określonych w ustawie budżetowej na rok 2005 w dotacji na funkcjonowanie Polskiej Konfederacji Sportu (Dz.U. Nr 166, poz. 1385)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. Nr 250, poz. 2112)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 29 grudnia 2005 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej (Dz.U. Nr 5, poz. 32)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 16 stycznia 2006 r. w sprawie ewidencji klubów sportowych (Dz.U. Nr 16, poz. 123)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie przyznawania nagród i wyróżnień zawodnikom nieposiadającym licencji zawodnika (Dz.U. Nr 37, poz. 258 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w olimpijskich dyscyplinach sportu (Dz.U. Nr 83, poz. 577)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 20 września 2006 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. Nr 169, poz. 1213 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 22 września 2006 r. w sprawie wyróżnień i nagród dla zawodników (Dz.U. Nr 181, poz. 1332)
- Rozporządzenie Ministra Sportu z dnia 8 stycznia 2007 r. w sprawie zakresu opieki medycznej nad zawodnikami kadry narodowej osób niepełnosprawnych oraz kadry paraolimpijskiej (Dz.U. Nr 7, poz. 56)
- Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 26 stycznia 2009 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej osób niepełnosprawnych i kadry paraolimpijskiej (Dz.U. Nr 17, poz. 95)
- Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 września 2009 r. w sprawie wykazu dyscyplin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe (Dz.U. Nr 147, poz. 1196)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie kwalifikacji lekarzy uprawnionych do wydawania zawodnikom orzeczeń lekarskich o stanie zdrowia oraz zakresu wymaganych badań lekarskich niezbędnych do uzyskania orzeczenia lekarskiego (Dz.U. Nr 88, poz. 502)

- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie trybu orzekania o zdolności do uprawiania danego sportu przez dzieci i młodzież do ukończenia 21. roku życia oraz przez zawodników pomiędzy 21. a 23. rokiem życia (Dz.U. Nr 88, poz. 500).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie zakresu i sposobu realizowania opieki medycznej nad zawodnikami zakwalifikowanymi do kadry narodowej w sportach olimpijskich i paraolimpijskich (Dz.U. Nr 88, poz. 501)
- Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 18 października 2011 r. w sprawie ewidencji klubów sportowych (Dz.U. Nr 243, poz. 1449)
- Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 2 października 2012 r. w sprawie określenia rodzajów wyróżnień i wysokości nagród pieniężnych za wybitne osiągnięcia sportowe (Dz.U. poz. 1107)
- Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 10 października 2012 r. w sprawie odznak, wyróżnień oraz nagród pieniężnych za osiągnięcia w działalności w zakresie sportu (Dz.U. poz. 1126)
- Rozporządzenie ministra sportu i turystyki z dnia 15 października 2012 r. w sprawie stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej (Dz.U. poz. 1130)
- Zarządzenie nr 32 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 2 maja 1966 r. w sprawie wprowadzenia książeczki sportowo-lekarskiej (Dz.Urz. GKKFiT Nr 3, poz. 20)
- Zarządzenie nr 2/Z Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu oraz Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 16 listopada 1979 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami w czasie zawodów w sporcie wyczynowym (Dz.Urz. GKKFiS Nr 5, poz. 16)
- Zarządzenie nr 17 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 13 października 1980 r. w sprawie świadczeń materialnych na rzecz zawodników
- Zarządzenie nr 6 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 26 marca 1981 r. w sprawie zakresu świadczeń materialnych i finansowych dla zawodników sportów motorowych
- Zarządzenie nr 16 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 17 czerwca 1982 r. w sprawie należności i świadczeń związanych z imprezami sportowymi (Dz.Urz. GKKFiS Nr 2, poz. 10 ze zm.)
- Zarządzenie nr 7 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 9 marca 1984 r. w sprawie gospodarki finansowej zespołów oraz świadczeń materialnych dla zawodników I i II ligi piłki nożnej (Dz.Urz. GKKFiS Nr 3, poz. 10)
- Zarządzenie nr 8 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie określenia niezbędnych warunków umożliwiających wypełnianie funkcji sędziego sportowego (Dz.Urz. GKKFiS Nr 4, poz. 5 ze zm.)
- Zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 10 maja 1985 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania świadczeń w zakresie wyżywienia, zakwaterowania i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia (M.P. Nr 13, poz. 103 ze zm.)
- Zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 15 czerwca 1985 r. w sprawie zasad i trybu zmiany przynależności zawodników do

- stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych, prowadzących działalność sportową, oraz zasad reprezentowania tych stowarzyszeń i jednostek organizacyjnych (M.P. Nr 17, poz. 136 ze zm.)
- Zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie opieki medycznej nad zawodnikami uczestniczącymi w zawodach, zgrupowaniach i treningach sportowych (M.P. Nr 24, poz. 190)
- Zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie zasad wyposażenia w sprzęt i ubiory sportowe zawodników, trenerów, instruktorów oraz innych osób uczestniczących bezpośrednio w procesie szkolenia (M.P. Nr 19, poz. 152)
- Zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 października 1985 r. w sprawie trybu przyznawania świadczeń zawodnikom sportowym (M.P. Nr 34, poz. 228 ze zm.)
- Zarządzenie Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Sportu z dnia 1 października 1985 r. w sprawie zasad i trybu zmiany przynależności zawodników piłki nożnej do stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych prowadzących działalność sportową oraz zasad reprezentowania tych stowarzyszeń i jednostek organizacyjnych (M.P. Nr 34, poz. 229)
- Zarządzenie nr 14 Przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 30 lipca 1987 r. w sprawie zasad i trybu nadawania klas sportowych (Dz.Urz. GKkFiT Nr 4-5, poz. 6)
- Zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 26 lipca 1988 r. w sprawie zmiany przynależności zawodników piłki nożnej do stowarzyszeń kultury fizycznej i innych jednostek organizacyjnych oraz zasad ich reprezentowania (M.P. Nr 25, poz. 224)
- Zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 22 września 1989 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania i wstrzymywania stypendiów sportowych oraz ich wysokości (M.P. Nr 34, poz. 266 ze zm.)
- Zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 26 września 1989 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania świadczeń w zakresie żywienia, zakwaterowania i zwrotu kosztów przejazdu i przewozu sprzętu dla zawodników, trenerów i instruktorów oraz innych osób uczestniczących w imprezach sportowych i procesie szkolenia (M.P. Nr 34, poz. 267)
- Zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie zasad i trybu nadawania klas sportowych (M.P. Nr 13, poz. 106)
- Zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 29 marca 1990 r. w sprawie określenia niezbędnych warunków umożliwiających wypełnianie funkcji sędziego sportowego (M.P. Nr 15, poz. 120)
- Zarządzenie Przewodniczącego Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie zakresu, zasad i trybu przyznawania zawodnikom świadczeń umożliwiających osiągnięcie wysokiego poziomu sportowego (M.P. Nr 48, poz. 371 ze zm.)
- Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 17 września 1996 r. w sprawie wykazu dyscyplin i dziedzin sportu, w których mogą działać polskie związki sportowe, oraz szczegółowych warunków i trybu udzielania zezwoleń na tworzenie polskich związków sportowych (M.P. Nr 59, poz. 556)

Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 7 listopada 1996 r. w sprawie rodzajów wyróżnień i wysokości nagród za osiągnięcie wysokich wyników sportowych we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym oraz zasad i trybu ich przyznawania (M.P. Nr 76, poz. 699)

Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 grudnia 1996 r. w sprawie zasad i trybu przyznawania, wstrzymywania i cofania oraz wysokości stypendiów sportowych dla członków kadry narodowej i olimpijskiej (M.P. Nr 85, poz. 761)

Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 8 stycznia 1997 r. w sprawie zasad przyznawania i pozbawiania licencji na uprawianie określonych dyscyplin sportu (M.P. Nr 4, poz. 31)

Zarządzenie Prezesa Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki z dnia 18 lutego 1997 r. w sprawie zasad, warunków i trybu przyznawania i pozbawiania licencji sędziego sportowego (M.P. Nr 13, poz. 109)

Uchwała nr 90 Rady Ministrów z dnia 30 maja 1985 r. w sprawie określenia zasad i trybu nadawania „Medalu za Wybitne Osiągnięcia Sportowe”, tytułów „Mistrz Sportu” i „Zasłużony Mistrz Sportu” oraz ustalenia wzorów Medalu i odznak tych tytułów, a także sposobu ich noszenia (M.P. Nr 15, poz. 117 ze zm.)

Uchwała nr 25 Rady Ministrów z dnia 23 lutego 1989 r. w sprawie diet i innych należności z tytułu podróży służbowych na obszarze kraju (M.P. Nr 4, poz. 44)

Uchwała Rady Gminy Rudnik z dnia 15 lutego 2006 r. (uchwała nr XXXIII/328/06; Dziennik Urzędowy Województwa Śląskiego Nr 40, poz. 1160)

Statut PCK zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 września 2011 r. (Dz.U. Nr 217, poz. 1284)

Statut Polskiego Związku Judo, <http://new.pzjudo.pl/uploaded/Projekt%20Statutu.pdf> (17.02.2016)

Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej, https://www.pzpn.pl/public/system/files/site_content/635/47-Statut%20Polskiego%20Zwi%C4%85zku%20Pi%C5%82ki%20No%C5%BCnej.pdf (17.02.2016)

Statut Związku Piłki Ręcznej w Polsce, <http://www.zprp.pl/upload/pliki/Statut%20ZPRP.pdf> (17.02.2016)

Statut Polskiego Związku Piłki Siatkowej, <http://www.pzps.pl/Statut-PZPS.html> (17.02.2016)

Wybrana literatura

- Alaphilippe F., Karaquillo J.-P., *Dictionnaire juridique: sport*, Paris 1990.
- Alexandrakis V., *Arbitration and Alternative Disputes Resolution (ADR) in Sport*, [w:] *Sports Law: an Emerging Legal Order – Human Rights of Athletes*, Athens 2009.
- Amirov I.M., *Modern trends in providing safety during Olympic Games*, [w:] *Sports Law: an Emerging Legal Order – Human Rights of Athletes*, Athens 2009.
- Andreff W., *Les enjeux économiques du sport en Europe: financement et impact économique*, Paris 1995.
- Andreff W., Barguet E., Brocard J.-F., *Regards sur l'économie et le management du sport et des sportifs professionnels*, Paris 2009.
- Andreff W., Brocard J.-F., Halba B., *Les enjeux économiques du sport en Europe: financement et impact économique*, Paris 1995.
- Andreff W., Nys J.-F., *Le sport et la télévision: relations économiques: pluralité d'intérêts et sources d'ambiguïtés*, Paris 1987.
- Aude B., Helbing L., *Prévention de la violence commise par les spectateurs lors de manifestations sportives: étude des mesures préventives et de la responsabilité de l'organisateur à la lumière du droit comparé, du droit suisse et du droit associatif*, Bruxelles 2009.
- Azéma J., *La responsabilité en matière de sports*, Lyon 1934.
- Baba-Moussa A.R., *Le rôle des associations de jeunesse dans l'éducation pour le développement au Bénin, Congrès AECSE, Villeneuve d'Asq* 2001.
- Badura M., Basiński H., Kałużny G., Wojcieszak M., *Ustawa o sporcie – komentarz*, Warszawa 2011.
- Balcarczyk J., *Prawo do wizerunku i jego komercjalizacja*, Warszawa 2009.
- Barathieu G., *L'Encadrement administratif des activités physiques et sportives de plein air. Thèse*, Toulouse 1981.
- Basson J.-C., *Sport et ordre public, (publié par l'Institut des hautes études de la sécurité intérieure)*, Paris 2001.
- Bayle E., Chantelat P., *La gouvernance des organisations sportives*, Paris 2007.
- Bisztyga A., *Europejska Konwencja Praw Człowieka, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych*, Katowice 1992.
- Blackshaw I.S., Siekmann R.C.R., Soek J., *The Court of Arbitration for Sport: 1984-2004*, Hague 2006.
- Błażejczak B., *Formy prowadzenia działalności gospodarczej a sport zawodowy*, [w:] *Prawne problemy sportu zawodowego*, pod red. A. Kijowskiego, Poznań 1995.
- Bodin D., Robène L., Héas S., *Sports et violence en Europe*, Strasbourg 2004.
- Bogusz B., Cygan A., Szyszczak E., *The regulation of sport in the European Union*, Cheltenham, Northampton 2007.
- Bojarski M., *Glosa do postanowienia SN z dnia 7 stycznia 2008 r., V KK 158/07, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.*

- Bouchet P., *Le sport et les collectivités territoriales*, Limoge 1996.
- Bourg J.-F., *Le sport dans le Tiers Monde: caractéristiques, obstacles, enjeux*, „Revue Économique et Juridique du Sport” 1993, nr 27.
- Brol J., *Prawo o stowarzyszeniach z komentarzem oraz przepisami wykonawczymi i związkowymi*, Zielona Góra 1994.
- Caiger A., Gardiner S., *Professional sport in the European Union: regulation and reregulation*, Hague 2000.
- Cajsel W., *Glosa do wyroku SN z dnia 28 marca 2002 r., I PKN 32/01*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.
- Cajsel W., *Glosa do wyroku SN z dnia 9 kwietnia 1997 r., I PKN 69/97*, „Przełęcz Sądowy” 1999, nr 1.
- Cajsel W., *Podstawy prawne działalności związków zawodowych w polskim sporcie profesjonalnym*, „Radca Prawny” 2001, nr 5.
- Cajsel W., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Cajsel W., *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Warszawa 2006.
- Camy J., *Les „configurations” sportives en Europe et le sport de haut niveau: premières analyses, in Sport de haut niveau et sport professionnel en région(s). Quelles articulations avec l’État et l’Europe*, Maison des Sciences de l’Homme d’Aquitaine, Bordeaux 2001.
- Chabaud L., Dudognon C., Primault D., *Le sportif et la communauté européenne: le statut social du sportif de haut niveau*, Paris 1993.
- Chaix P., *Analyse économique du rugby professionnel en France. Thèse*, Grenoble 2003.
- Chazaud P., *Le sport dans la commune, le département et la région, t. 1: L’organisation et gestion du sport local*, Paris 1989.
- Chazaud P., *Sports, accidents et sécurité: guide de réglementation et de jurisprudence*, Paris 1981.
- Chesse P. de, *Equitation et droit*, Chaumont 1997.
- Chifflet P., Gouda S., *Olympisme et identité nationale en Afrique noire francophone*, Benin 1996.
- Coenen P., *The Case of FC Sion. The Relation between Sports Clubs and National and International Sports Associations*, Hellenic Center Of Research on Sports Law, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Colantuoni L., *Contractual Stability in Football: FIFA Regulations, TAS/CAS Role and Jurisprudence*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Cołoszyńska Ż., *Prawne aspekty ochrony wizerunku*, „Prokurator” 2010, nr 4.
- Connor S., *A Philosophy of Sport*, London 2011.
- Cyrankiewicz M., *Za pierwsze miejsca, tezy opracowania dostępne w systemie LEX*.
- Dagorne A., *Les revenus du sportif: traitement fiscal*, Paris 1997.
- Dappen R., *Rechtsprobleme des schweizerischen Tennissports und seiner Verbandsstrukturen*, Zürich 1992.
- Debeurme H., sous la dir. de Madame L. Franceschini, *Les droits de retransmission du football en France*, Paris 2003.
- Delafon D., *Ski, droit and responsabilité*, Voiron 1970.
- Depre S., *Le sport dopé par l’État: vers un droit public du sport?*, Bruxelles 2004.
- Deville-Danthu B., *Le sport en noir et blanc. Du sport colonial au sport africain dans les anciens territoires d’Afrique occidentale (1920-1965)*, Paris 1997.
- Deville-Danthu B., *Le Sport support de l’idée de nation. Une volonté politique, un échec sportif. Le cas du Sénégal (1960-1965)*, „Quasimodo” 1997, nr 3-4 (*Nationalismes sportifs*).

- Deville-Danthu B., *Les activités physiques dans l'Empire français, instrument de colonisation, outil de subversion?*, [w:] *L'empire du sport. Les sports dans les anciennes colonies françaises*, pod red. D. Hicka, Aix-en-Provence 1992.
- Dikoume F., *Le service public du sport en Afrique noire: l'exemple du Cameroun*, Limoges, Paris 1989.
- Djepin T., *Contribution à l'étude des indicateurs de changements sociaux: le cas du sport moderne et des sociétés de danse traditionnelle de l'ethnie Bamiléké de l'Ouest-Cameroun*, Paris 1978.
- Dousset F., *Rugby et droit social. Thèse*, Montpellier 2002.
- Dubey J.-P., Oswald D., *Justice et injustice dans le sport: règles de droit, règles de société: actes du congrès du 31 janvier 2003*, Neuchâtel 2004.
- Duret P., Trabal P., *Le sport et ses affaires: une sociologie de la justice de l'épreuve sportive*, Paris 2001.
- Duval J.-M., *Le droit public du sport: état et fédérations sportives, compétitions et réglementations sportives, service public et monopole*, Aix-en-Provence 2002.
- Elame-Jackson R., *Le mirage du développement du sport en Afrique. L'exemple des pays du sud du Sahara, ex-colonies françaises. Thèse*, Paris 1977.
- Epstein A., *Sports law*, Michigan 2003.
- Frédéric B., *L'organisation contractuelle du spectacle sportif*, Aix-en-Provence 2002.
- Frédérique B.-T., *Responsabilité des collectivités, des enseignants et des pratiques dans les APS*, Paris 2007.
- Frédérique B.V.P., *Associations et clubs sportifs: les règles du jeu*, Paris 2008.
- Fundowicz S., *Prawo sportowe*, Warszawa 2013.
- Gabriel-Węglowski M., *Dopuszczalność funkcjonowania kontratypów pozaustawowych, publikacja dostępna w systemie informacji prawnej LEX*.
- Gao F., *A Tentative analysis on the Athletes Transfer System and Relevant Legal Issues in China – the Case of Transfer System of CBA (China Basketball Association)*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Gatsi J., *Le droit du sport*, wyd. 2, Paris 2007.
- Gavarrì L., *Responsabilité civile et assurance des groupements sportifs: l'indemnisation des accidents corporels*, Aix-en-Provence 2001.
- Giandomenico A. Di, *Sports Law after the Entry into Force of the Lisbon Treaty: What's Changed?*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Giorgianni L., *Droit social et football, Mémoire de DEA*, Paris 2000.
- Gniatkowski M., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – kary dyscyplinarne i ich charakter prawny*, „*Studia Prawnicze*” 2004, nr 2.
- Gousse B.H., *Une approche juridique des compétitions sportives internationales. L'exemple du football. Thèse*, Marseille 1988.
- Gronowska B., Jasudowicz T., Mik C., *Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe*, Toruń 1993.
- Guardamagna A., *Diritto penale dello sport*, Torino 2009.
- Han X., Hu X., *Professional Sports Club's Deviant Behaviour and its Control*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Healey D., *Sport and the Law*, Sydney 2009.

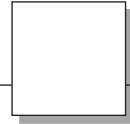
- Helson J., Vanden Eynde J., *Sport et Droit: La Formation des jeunes sportifs*, Bruxelles 2006.
- Hongchang J., Liu Y., *A Research on the Evidence Issue of Anti-doping*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Hoye R., Smith A.C.T., Nicholson M., Stewart B., *Sport Management. Principles and Applications*, London, New York 2015.
- Iwański M., *Przestępstwa związane z korupcją w nowej ustawie o sporcie*, „Palestra” 2011, nr 7-8.
- Iwański M., *Przestępstwo dopingu*, „Państwo i Prawo” 2011, nr 7-8.
- Jaquier J., *La qualification juridique des règles autonomes des organisations sportives*, Berne 2004.
- Jia H., *A Study on Protection of Olympic Intellectual Property of China*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Jones K., *Preventing Sports Corruption: Consideration of a Governance Approach to Preventing Match-Fixing*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Karaquillo J.-P., *Les associations sportives et le droit de la sécurité sociale: guide pratique*, Paris 1987.
- Kąkol C., *Przestępstwa o charakterze korupcyjnym w sporcie*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 11.
- Kéba M., *La nature juridique du CIO*, [w:] *Sport, droit et relations internationales*, pod red. P. Collomba, Paris 1988.
- Kedzior M., *Betting on Sports in the European Union*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Kielkowski T., *Nabycie prawa na mocy decyzji administracyjnej*, Warszawa 2012.
- Kocijančič J., *Illegal Gambling and its Influence on the Integrity of Sport – Legal Aspects and Problems*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Kolasiński M., *Glosa do wyroku SN z dnia 19 października 2000 r., III CKN 866/98*, tekst glosy dostępny w systemie LEX.
- Kolasiński M., *Glosa do wyroku TK z dnia 19 października 2010 r., P 10/10*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.
- Kołaczkowski B., *Kształtowanie się regulacji prawnych zgromadzeń w Polsce oraz w wybranych krajach o anglosaskiej tradycji prawnej*, Warszawa 2014.
- Kołaczkowski B., *Nadzór w działalności stowarzyszeń*, [w:] *Samorządowe kolegia odwoławcze w systemie administracji publicznej*, pod red. R. Bucholskiego, J. Jaśkiewiczza i A. Mikos-Sitek, Warszawa 2016.
- Kołaczkowski B., *Stowarzyszenia akademickie i studenckie w systemie regulacji prawnej wolności zrzeszania się w latach 1918-2013. Aspekty historyczne i prawnoporównawcze*, Poznań 2014.
- Kołaczkowski B., Ratajczak M., *Gospodarka finansowa samorządu terytorialnego w Polsce*, Warszawa 2010.
- Komentarz do ustawy o sporcie*, pod red. M. Gniatkowskiego, Warszawa 2011.
- Kopczyk R., *Sport and Sex Discrimination – Olympic Games Case Studies*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Kubiak R., *Legalność pierwotna ryzyka sportowego*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 12.
- Labie F., *La fiscalité du sport*, Paris 2000.

- Lapouble C., *Droit du sport*, Paris 2006.
- Lavigne P., *Le Sport dans la fonction publique: rapport au secrétaire d'État de la fonction publique et des réformes administratives et au ministre de la jeunesse et des sports: Secrétariat d'État de la fonction publique et des réformes administratives*, Ministère de la jeunesse et des sports, Paris 1984.
- Le sport professionnel après l'arrêt Bosman: une analyse économique internationale / Professional sport after Bosman case: an international economic analysis*, pod red. J.-J. Goueta, Limoges 2004.
- Leoński Z., *Materialne prawo administracyjne*, Warszawa 1997.
- Loland S., *Fair Play in Sport: A Moral Norm System*, London, New York 2002.
- Łętowska E., *Konwencja Europejska w Polsce i nasze myślenie o prawie*, opracowanie dostępne w systemie LEX.
- Ma H., Zhang Y., *The Subjects of Sport Legal Relationship*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Mangan J.A., *Series editor's foreword*, [w:] *The Commercialisation of Sport*, pod red. T. Slacka, New York 2004.
- Mbengalack E., *La gouvernementalité du sport en Afrique, le sport et la politique au Cameroun. Thèse de Doctorat en sciences politique de l'Université de Bordeaux 1*, Bordeaux 1993.
- McLaren R.H., *Governance in Sports Governing Bodies*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Michalska A., *Podstawowe prawa człowieka w prawie wewnętrznym a paktów praw człowieka*, Warszawa 1976.
- Miège C., *Les organisations sportives et l'Europe*, wyd. 2, Paris 2009.
- Miège C., Lapouble J.-C., *Sport and organisations internationales*, Paris 2004.
- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, pod red. R. Wieruszewskiego, opracowanie dostępne w systemie informacji prawnej LEX.
- Mignon J.-M., *Les associations sportives au Sénégal*, Caen 1984.
- Nafziger J., *The Nationality Issue in International Sports Law*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Niewczas M., Stępień-Załucka B., *Dyskryminacja polskich związków sportów nieolimpijskich*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2015, nr 6.
- Nowak M., *U.N. Covenant on Civil and Political Rights. CCPR Commentary*, Kehl, Straßburg, Arlington 2005.
- Nowicki M.A., *Komentarz do art. 11 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, system informacji prawnej LEX.
- Nyamnding Messanga C.P., *Football, état, droit et société: anthropologie juridique des enjeux de la refondation de l'état au Cameroun. Thèse*, Paris 2001.
- Olmeda A.P., *El deportista en el mundo: su régimen jurídico en las reglamentaciones de los estados y de las federaciones Internacionales*, Madrid 2006.
- Orlicki M., *Ubezpieczenia obowiązkowe*, Warszawa 2011.
- Ostapski A., *Zmiana wpisu i odmowa zmiany wpisu do ewidencji uczniowskich klubów sportowych*, „Nowe Zeszyty Samorządowe” 2013, nr 1.
- Oumarou T., Chazaud P., *Valeurs traditionnelles africaines et rejets des formes de l'associationnisme sportif: l'exemple du football au Cameroun*, [w:] *La professionnalisation des organisations sportives. Nouveaux enjeux, nouveaux débats*, pod red. P. Chantelata, Paris 2001.

- Pajor T., *Odpowiedzialność cywilna organizatora imprezy sportowej*, „Przełęcz Sądowy” 2002, nr 10.
- Panagiotopoulos D.P., *Lex Sportiva - Lex Olympica and International Sports Law*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice - Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Pandjaitan H.I.P., *Lex Sportiva: How Effective FIFA Emergency Committee to Solve Indonesia Football Association Problem*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice - Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Pautot M., *Sportifs, transferts et liberté de circulation*, Paris 2001.
- Pautot S., Pautot M., *Les contrats de travail des sportifs*, Voiron 2007.
- Pązik A., *Obrona interesu społecznego jako przesłanka wyłączająca bezprawność naruszenia dobra osobistego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej” 2010, nr 3.
- Peng Z., *On Sport Rights Legislation*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice - Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Peres M., *Droit et responsabilité en montagne: jurisprudence commentée des activités sportives et touristiques*, Grenoble 2006.
- Plouvin J.Y., *L'action de l'État à l'égard du sport. Thèse*, Paris 1973.
- Potulski J., Ruciński M., *Odpowiedzialność sędziego sportowego za przyjęcie tapówki*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 9.
- Poupaux S., *Performances économiques et transformations du secteur sportif dans les pays est-européens: une contribution à l'économie du sport*, Thèse sous la direction de W. Andreff, Paris 2006.
- Przydrożny F., *Ubezpieczenie NNW osób zawodowo uprawiających sport – sytuacja obecna, kierunki rozwoju*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2008, nr 3-4.
- Rabinovitch W., *Les Sports de montagne et le droit*, Paris 1980.
- Radwański Z., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2002.
- Raspaud M., Tito A., *Professionnalisation des sportifs africains et développement économique et social. Le cas du football. Actes du 1er Colloque International de Management du Sport. Le sport comme vecteur de développement économique et social (8-9 mars 2002)*, Rabat-Salé 2002.
- Reeb M., *Recueil des sentences du TAS: 1986-1998, Tribunal Arbitral du Sport / Court of Arbitration for Sport*, Berne 1998.
- Rigozzi A., *L'arbitrage international en matière de sport*, Bruxelles, Paris 2005.
- Rigozzi A., Bernasconi M., *The proceedings before the Court of Arbitration for Sport: CAS & FSA/SAV. Conférence Lausanne 2006: colloquium*, Berne, Zürich 2007.
- Roux F., *Le droit des sports de nature*, Voiron 2007.
- Roux F.S.K., *Guide juridique du canyonisme et des sports de nature*, Aix-en-Provence, Paris 2002.
- Saïf B.J., *Contribution à l'organisation juridique des clubs de football professionnel en Tunisie: Le passage de la forme associative à la société anonyme sportive pour les clubs professionnels tunisiens, thèse*, Evy 2003.
- Schneider K.-H., *Current Aspects of International and European Sports Policy and European Sports Law*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice - Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Shokri N., *Criminal Responsibility of Athletes*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice - Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.

- Silance L., *Les sports et le droit*, Bruxelles 1998.
- Simon G., *Le stade et le droit*, Paris 2008.
- Simon G., *Les contrats des sportifs: l'exemple du football professionnel: actes du colloque, Dijon, 7 et 8 novembre 2002, (organisé par le Laboratoire de droit du sport)*, Paris 2003.
- Skowrońska-Bocian E., *Prawo cywilne – część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005.
- Skrzydło W., *Komentarz do art. 12 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, system informacji prawnej LEX*.
- Skrzydło W., *Komentarz do art. 58 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, system informacji prawnej LEX*.
- Skrzydło-Niznik I., *Glosa do uchwały NSA z dnia 12 grudnia 2005 r. (I OPS 4/05)*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.
- Sławicki P., Sławicki P., *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w świetle nowej ustawy, „Państwo i Prawo” 2012, nr 4*.
- Sotiriadou P., *The roles of high performance directors within national sporting organizations, [w:] Managing High Performance Sport*, pod red. P. Sotiriadou, V. De Bosschera, London, New York 2013.
- Soumari Y., directrice de mémoire Mira Bounab, *Le contrôle de gestion dans le football en France: un exemple à suivre? Mémoire de master professionnel*, Paris 2009.
- Sozański J., *Prawa człowieka w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.
- Sport (hasło), [w:] *Słownik języka polskiego PWN*, <http://sjp.pwn.pl/sjp/sport;2523172>.
- Starościak J., *Zarys nauki administracji*, Warszawa 1971.
- Stefański R.A., *Glosa do postanowienia SN z dnia 7 stycznia 2008 r., V KK 158/07*, glosa dostępna w systemie informacji prawnej LEX.
- Stefański R.A., *Przestępstwo korupcji w sporcie profesjonalnym (art. 296b k.k.)*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 2.
- Steinitz C., sous la dir. de L. Franceschini, *La retransmission des événements sportifs à l'heure de la Coupe du Monde de Football 2002, Mémoire de DEA*, Paris 2002.
- Suski P., *Stowarzyszenia i fundacje*, Warszawa 2008.
- Swora M., *Nadzór nad stowarzyszeniami jako zadanie starosty powiatu, „Samorząd Terytorialny” 2003, nr 11-12*.
- Szpunar A., *Glosa do wyroku SN z dnia 19 października 2000 r., III CKN 866/98*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.
- Szwarc A.J., *Karnoprawne funkcje reguł sportowych*, Poznań 1977.
- Szwarc A.J., *Podstawy wyłączenia odpowiedzialności karnej za wypadki w sporcie, „Sport Wyczynowy” 1972, nr 5*.
- Szwarc A.J., *Postulaty karania sprawców wypadków sportowych, „Sport Wyczynowy” 1972, nr 2*.
- Szwarc A.J., *Wypadki sportowe a prawo karne, „Sport Wyczynowy” 1971, nr 9*.
- Szwarc A.J., *Zakazy uprawiania sportu a odpowiedzialność karna za wypadki sportowe, „Sport Wyczynowy” 1972, nr 3*.
- Talebzadeh S.M., *Court of Arbitration for Sports (CAS), [w:] Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies, Hellenic Center of Research on Sports Law*, Athens 2013.
- Tarno J.P., *Glosa do uchwały NSA z dnia 12 grudnia 2005 r. (II OPS 4/05)*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.
- Telenga P., *Komentarz aktualizowany do art. 64 Kodeksu postępowania cywilnego, [w:] Komentarz aktualizowany do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego*, pod red. A. Jakubeckiego, opracowanie dostępne w systemie informacji prawnej LEX.

- Tylec G., *Glosa do wyroku SN z dnia 16 grudnia 2009 r., I CSK 160/09*, tekst glosy dostępny w systemie informacji prawnej LEX.
- Veaux D., *Le droit du sport: les responsabilités*, Paris 1987.
- Wach A., *Odpowiedzialność prawna osób trzecich w sprawach dopingowych*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 9-10.
- Wach A., *Prawo do sądu w sprawach sportowych*, „Studia Iuridica” 2008, nr 48.
- Wach A., *Rozstrzyganie sporów ze stosunków społeczno-prawnych związanych z organizowaniem i uprawianiem sportu zawodowego*, [w:] *Prawne problemy sportu zawodowego*, pod red. A. Kijowskiego, Poznań 1995.
- Wiśniewski L., *Gwarancje podstawowych praw i wolności obywateli PRL*, Wrocław 1981.
- Wojnicz B., *Sport: licencja jak umowa*, tezy opracowania dostępne w systemie LEX.
- Wolohan J.T., *Drug Testing in the United States*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Wronkowska S., Zieliński M., *Problemy i zasady redagowania tekstów prawnych*, Warszawa 1993.
- Wyrozumska A., *Znaczenie prawne zmiany statusu Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w Traktacie lizbońskim oraz Protokołu polsko-brytyjskiego*, „Przegląd Sejmowy” 2008, nr 2(85).
- Zen-Ruffinen P., *Droit du sport*, Zürich 2002.
- Zhao J., *Some View about Government Institution Construction of Public Sport Service*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Zhong-qiu T., *Jurisprudence Analysis on the Particular Legal Protection of Sports Right of the Vulnerable Groups!*, [w:] *Sports Law, Structures, Practice, Justice – Sports Science and Studies*, Hellenic Center of Research on Sports Law, Athens 2013.
- Zirk-Sadowski M., *Kontrola administracji publicznej*, [w:] *Administracja publiczna*, pod red. J. Hausnera, Warszawa 2003.
- Żak M., *Komentarz do zmiany art. 33(1) Kodeksu cywilnego wprowadzonej przez Dz.U. z 2003 r. Nr 49 poz. 408*, [w:] K. Korus, D. Rogoń, M. Żak, *Komentarz do niektórych przepisów kodeksu cywilnego, zmienionych ustawą z dnia 14 lutego 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw*, LEX nr 80569.

Wyrok TK z dnia 27 maja 2003 r. (K 11/03)
Wyrok TK z dnia 19 października 2010 r. (P 10/10)
Uchwała TK z dnia 24 kwietnia 1996 r. (W 14/95)
Wyrok SN z dnia 24 listopada 1969 r. (III CRN 7/69)
Wyrok SN z dnia 25 kwietnia 1973 r. (I CR 306/73)
Wyrok SN z dnia 22 grudnia 1975 r. (III PR 130/75)
Wyrok SN z dnia 9 kwietnia 1997 r. (I PKN 69/97)
Wyrok SN z dnia 24 stycznia 2000 r. (III CKN 531/98)
Wyrok SN z dnia 19 października 2000 r. (III CKN 866/98)
Wyrok SN z dnia 28 marca 2002 r. (I PKN 32/01)
Wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2003 r. (IV CKN 39/01)
Wyrok SN z dnia 16 lutego 2006 r. (IV CK 380/05)
Wyrok SN z dnia 11 czerwca 2008 r. (V CSK 6/08)
Wyrok SN z dnia 14 października 2009 r. (V CSK 148/09)
Wyrok SN z dnia 16 grudnia 2009 r. (I CSK 160/09)
Wyrok SN z dnia 29 czerwca 2010 r. (I PK 44/10)
Wyrok SN z dnia 28 września 2010 r. (II PO 2/10)
Wyrok SN z dnia 3 czerwca 2011 r. (III CSK 314/10)
Wyrok SN z dnia 15 lipca 2014 r. (II UK 496/13)
Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 1993 r. (I PRN 54/93)
Postanowienie SN z dnia 7 stycznia 2008 r. (V KK 158/07)
Postanowienie SN z dnia 10 marca 2010 r. (II UK 363/09)
Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 stycznia 2012 r. w sprawie
Sindicatul Păstorul cel Bun v. Rumunia (2330/09)
Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 czerwca 2012 r. w sprawie
Tatár i Fáber v. Węgry (26005/08)
Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 25 września 2012 r. w sprawie
Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası v. Turcja (20641/05)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 19 maja 1989 r. (IV SA 90/89)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 21 października 1992 r. (V SA 86/92)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 16 lipca 2003 r. (IV SA 4263/01)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 3 kwietnia 2007 r. (II GSK 365/06)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 25 września 2007 r. (II GSK 150/07)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2008 r. (II GSK 327/07)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 15 stycznia 2008 r. (II GSK 328/07)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 3 października 2011 r. (II GSK 1121/11)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 29 grudnia 2011 r. (I OSK 1845/11)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 6 grudnia 2012 r. (I OSK 2350/12)

Wyrok NSA w Warszawie z dnia 10 stycznia 2013 r. (II GSK 1960/11)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 10 stycznia 2013 r. (II GSK 1961/11)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 12 lutego 2014 r. (II GSK 1566/12)
Wyrok NSA w Warszawie z dnia 9 kwietnia 2014 r. (II FSK 911/12)
Postanowienie NSA z dnia 8 grudnia 1989 r. (I SA 832/89)
Postanowienie NSA z dnia 12 grudnia 1990 r. (I SA 1262/90)
Postanowienie NSA z dnia 26 lutego 1991 r. (I SA 264/91)
Postanowienie NSA z dnia 19 kwietnia 1994 r. (I SA 421/94)
Postanowienie NSA z dnia 7 czerwca 1994 r. (I SA 862/94)
Wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 19 czerwca 2006 r. (I SA/Rz 400/06)
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 19 lipca 2006 r. (I SA/GI 927/06)
Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 5 grudnia 2006 r. (I SA/Go 1302/06)
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 12 marca 2007 r. (III SA/GI 1031/06)
Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 19 czerwca 2007 r. (I SA/Wr 200/07)
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 grudnia 2007 r. (VI SA/Wa 451/07)
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 stycznia 2008 r. (VI SA/Wa 1896/07)
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 11 marca 2008 r. (VI SA/Wa 2191/07)
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 5 czerwca 2008 r. (III SA/GI 506/08)
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 27 stycznia 2010 r. (I SA/GI 780/09)
Wyrok WSA w Krakowie z dnia 13 maja 2010 r. (I SA/Kr 347/10)
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 24 czerwca 2010 r. (V SA/Wa 502/10)
Wyrok WSA w Gliwicach z dnia 18 kwietnia 2011 r. (III SA/GI 162/11)
Wyrok WSA w Lublinie z dnia 1 września 2011 r. (II SA/Lu 579/11)
Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 29 marca 2012 r. (I SA/Wr 117/12)
Wyrok WSA w Bydgoszczy z dnia 30 maja 2012 r. (I SA/Bd 328/12)
Wyrok WSA w Warszawie z dnia 6 marca 2013 r. (II SAB/Wa 1/13)
Wyrok WSA w Łodzi z dnia 24 kwietnia 2013 r. (I SA/Łd 141/13)
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 7 lutego 1995 r. (I ACR 697/94)
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 sierpnia 1996 r. (I ACr 341/96)
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 13 stycznia 1999 r. (I ACa 1089/98)
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 listopada 2003 r. (VI ACa 348/03)
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lutego 2005 r. (I ACa 509/04)
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 listopada 2012 r. (III AUa 2607/11)
Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 maja 1994 r. (I ACr 280/94)
Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 kwietnia 1998 r. (I ACa 17/98)
Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 czerwca 2000 r. (I ACa 806/00)
Postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 2 kwietnia 2013 r. (VI GZ 44/13)
Wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14 lutego 2007 r. (XVII Ama 98/06)
Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Olsztynie z dnia 29 lipca 2008 r. (XXI-II/264/08)
Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Warszawie z dnia 22 grudnia 2009 r. (353/K/09)
Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Gdańsku z dnia 14 stycznia 2010 r. (005/g221/D/10)
Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Gdańsku z dnia 21 stycznia 2010 r. (016/g325/D/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Bydgoszczy z dnia 17 lutego 2010 r. (IV/11/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Rzeszowie z dnia 9 marca 2010 r. (VI/992/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 8 grudnia 2010 r. (22/1960/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 8 grudnia 2010 r. (22/1963/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 8 grudnia 2010 r. (22/1982/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 29 grudnia 2010 r. (23/2004/10)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 12 stycznia 2011 r. (1/09/11)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Lublinie z dnia 8 lutego 2011 r. (21/11)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 16 listopada 2011 r. (22/1864/11)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Zielonej Górze z dnia 29 listopada 2011 r. (525/11)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Lublinie z dnia 7 lutego 2012 r. (17/12)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Warszawie z dnia 24 kwietnia 2012 r. (9.139.12)

Uchwała Regionalnej Izby Obrachunkowej w Poznaniu z dnia 28 grudnia 2012 r. (23/1715/12)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubelskiego z dnia 19 listopada 2007 r. (NK. II.0911/382/07)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 27 lipca 2009 r. (NK. II.0911-14/411/09)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubelskiego z dnia 9 listopada 2009 r. (NK. II.0911/401/09)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubelskiego z dnia 28 lutego 2010 r. (NK. II.4131.54.11)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubelskiego z dnia 30 września 2010 r. (NK. II.0911/278/10)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Śląskiego z dnia 16 grudnia 2010 r. (NP/ II/0911/484/10)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Śląskiego z dnia 15 kwietnia 2011 r. (NP/ II/0911/178/11)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Śląskiego z dnia 28 października 2011 r. (NP/ II/0911/375/11)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Lubuskiego z dnia 31 października 2011 r. (NK-I.4131.376.2011.AHOR)

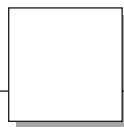
Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 23 lutego 2012 r. (NK-N4.4131.140.2012.MG)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 30 kwietnia 2012 r. (NK-N2.4131.318.2012.JB6)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 31 października 2012 r. (PNK.I.4130.102.12)

Rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody Dolnośląskiego z dnia 7 grudnia 2012 r. (NK-N13.4131.837.2012.JT1)

Wykaz stron internetowych

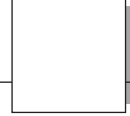

AIBA	Międzynarodowe Stowarzyszenie Boks Amatorskiego, www.aiba.org
AIOWF	Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Olimpijskich Sportów Zimowych, www.aiowf.org
AIPS	Międzynarodowe Stowarzyszenie Pracy Sportowej, www.aipsmedia.com
AMA	Światowa Agencja Antydopingowa, www.wada-ama.org
ASOIF	Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Letnich Sportów Olimpijskich, www.asoif.org
BWF	Międzynarodowa Federacja Badmintona, www.internationalbadminton.org
CIO	Międzynarodowy Komitet Olimpijski, www.olympic.org
EAA	Europejskie Stowarzyszenie Lekkoatletyczne, www.european-athletics.org
EGA	Europejskie Stowarzyszenie Golfa, www.ega-golf.ch
ETA	Europejskie Stowarzyszenie Tenisowe, www.tenniseurope.org
FAI	Międzynarodowa Federacja Lotnicza, www.fai.org
FIA	Międzynarodowa Federacja Samochodowa, www.fia.com
FIBA	Międzynarodowa Federacja Koszykówki, www.fiba.com
FIBT	Międzynarodowa Federacja Bobsleja i Sanek, www.fibt.com
FIDE	Międzynarodowa Federacja Szachowa, www.fide.com
FIFA	Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej, www.fifa.com
FIG	Międzynarodowa Federacja Gimnastyki, www.fig-gymnastics.com
FIH	Międzynarodowa Federacja Hokeja, www.worldhockey.org
FILA	Międzynarodowa Federacja Zapaśnicza, www.fila-wrestling.com
FINA	Międzynarodowy Związek Pływacki, www.fina.org
FIS	Międzynarodowa Federacja Narciarska, www.fis-ski.com
FISA	Międzynarodowa Federacja Wioślarstwa, www.worldrowing.com
FITA	Międzynarodowa Federacja Łucznictwa, www.archery.org
FIVB	Międzynarodowa Federacja Siatkówki, www.fivb.org
IBAF	Międzynarodowa Federacja Baseballa, www.ibaf.org
ICF	Międzynarodowa Federacja Kajakowa, www.canoeicf.com
IHF	Międzynarodowa Federacja Piłki Ręcznej, www.ihf.info
IIHF	Międzynarodowa Federacja Hokeja na Lodzie, www.iihf.com
ITTF	Międzynarodowa Federacja Tenisa Stołowego, www.ittf.com
IWSF	Międzynarodowa Federacja Narciarstwa Wodnego, www.iwsf.com
JJIF	Międzynarodowa Federacja Dżiu-Dżitsu, www.jjif.org
PZB	Polski Związek Badmintona, www.badminton.com.pl
PZB	Polski Związek Bokserski, www.pzb.com.pl
PZG	Polski Związek Gimnastyczny, www.pzg.pl
PZJ	Polski Związek Jeździecki, www.pzj.pl
PZK	Polski Związek Kolarski, www.pzkol.pl

PZN	Polski Związek Narciarski, www.pzn.pl
PZP	Polski Związek Pływacki, www.polswim.pl
PZPN	Polski Związek Piłki Nożnej, www.pzpn.pl
PZPS	Polski Związek Piłki Siatkowej, www.pzps.pl
UCI	Międzynarodowa Unia Kolarska, www.uci.ch
UEC	Europejska Unia Kolarstwa, www.uec.ch
UEFA	Unia Europejskich Związków Piłkarskich, www.uefa.com
UEG	Europejska Unia Gimnastyki, www.ueg-gymnastics.com
UIAA	Międzynarodowa Unia Alpinizmu, www.uiaa.ch
WBF	Światowa Federacja Brydża, www.worldbridge.org
WMF	Światowa Federacja Minigolfa, www.minigolfsport.com
WTF	Międzynarodowa Federacja Taekwondo, www.wtf.org

Developing legal regulations for sports associations

Selected aspects of Polish and international law

Summary

This article contains a complex analysis and evaluation of the way national and international laws regulating sport are shaped, in particular in the context of the operational principles, tasks performed and historical rights of what remains a fundamental and highly significant form of organised sports activity – sports associations. Issues related to the legal status of specific groups of members of these associations and other persons connected with sport are analysed. This monograph is divided into nine chapters. Chapter One introduces issues such as the constitutional aspects of freedom of association (chapter 1.1) and the legal foundations related to the function and place of sports associations in the Polish system regulating the legal status of associations (chapter 2.2). Chapter Two analyses the scope of freedom of association in physical culture organisations and in the tasks of sports associations and the means by which they operate (2.1), as well as legal regulations related to setting up and registering a physical culture association (chapter 2.2), supervising such organisations (chapter 2.3) and establishing up and running sports clubs for school pupils (chapter 2.4). Chapter Three focuses closely on the legal nature and tasks performed by sports associations and Polish sports associations (chapter 3.1), creating such associations (chapter 3.2) and monitoring them (chapter 3.3). Chapter Four analyses how legal foundations develop, upon which selected institutions in Polish sport operate: the Polish Confederation of Sports (chapter 4.1), Polish Olympic Committee and the Polish Paralympics Committee (chapter 4.2). Chapter Five is the most extensive and deals with the complicated issue of framing the legal status of competitors (chapter 5.1) and referees (chapter 5.2), including the qualifications, duties and restrictions pertaining to participants of sports activities. The section of this work related to research into Polish law in most cases is divided chronologically according to the time period in which the most significant laws regulating Polish sports organisations were in force. Chapters Six to Nine present discussions on how international law relates to sport. Chapter Six takes up the problem of legal and institutional frameworks for sports organisations at the international level, including how sports activities are influenced by international law (chapter 6.1) and European law (chapter 6.2). Chapter Seven describes the range, structure and competences of

authorities selected by international sports organisations (the International Olympic Committee [chapter 7.3] and the Federation of International Football Associations [chapter 7.4]) against the background of remarks concerning the structure of sport (chapter 7.1) and the scope of competences of international organisations in sport (chapter 7.2). Chapter Eight includes reflections on the role and place of the administration of international justice in contemporary sport, including international control of decisions made by the authorities of sports associations (chapter 8.1), specifically the principles according to which Court of Arbitration for Sport functions (chapter 8.2) and the supranational character of judicature in the field of sport (chapter 8.3). Chapter Nine presents an analysis of the socio-economic and political circumstances of sport on the African continent, encompassing a historical outline of African sport (chapter 9.1), the influence of the colonial system on the development of sport in Africa (chapter 9.2) and the problem of integrating African nations into international sports organisation structures (chapter 9.3).

Translated by Rob Pagget